Curtis

18. d. 40.

9
10-C
16

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
29 A
29

liotheca

oll. Rom.

. Jesu

2-34

10.1.36
15
39
16

Colleg. Rom. Soc. Jes

QVINTI CVRTII DE Rebus gestis Alexandri Magni Macedonum regis Historia.

Cat. inscr. C. R

Aucta nunc ac locupletata.

Quæ autem huic editioni accesserint, sequens docebit pagella.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM
GRYPHIVM.

1569.

ACCESSERVNT NVNC RECENS
ad ea quæ in superiori nostra editione
continebantur, opera Christo-
phori Brunonis.

Duorum, qui in principio desiderabantur, librorum Supplementum compendiosum.

Ad Quintum librum, qui hactenus μειχρος circumferebatur, finis adiecta.

Fragmentorum, quæ antehac in Decimo libro desiderabantur, restitutio.

His nos in hac editione adiecimus

Alexandri Magni vitam Ioanne Monacho autore. Angelo verò Cospo Bononiensi interprete.

Epistolam præterea Alexandri Magni ad Aristotelem præceptorem suum, de rebus mirabilibus India.

Indice rerum memorabilium copiosissimo minime prætermisso.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI, AC DOMINO

D. Alberto, comiti Palatino Rheni, Vtriusq; Bauaria Duci, Domino suo clementissimo, εὐ πράττειν.

HISTORIAE cognitionem, Illustrissime Princeps, summas, eandemq; cuiuslibet status atq; dignitatis hominibus maximè necessarias, adferre commoditates, pleriq; doctissimorũ Virorum memoriae prodiderunt. Ea siquidem clarissimum atque praecipuum oratoris opus existens, Cicerone teste, lux Veritatis, Vita memoriae, nuntia Vetustatis, temporum testis, Ciuilis prudentiae pars, humanae Vitae speculũ atq; imago, adeoq; ad res praclarè gestas amulandas, omnesq; turpes atq; flagitiosos actus deuitandos, acerrimus stimulus, haud immeritò mihi Videtur nuncupanda. Sine cuius cognitione, nec hi, quos Deus Opt. Max. suo beneficio mũdi gubernaculis, atq; reipublicae administrã dafastigijs, admouerit: nec qui priuatis reb⁹,

imaginaria quadam, atque parua, vt dicitur, politica, præsunt, satis vnquam suo fecerint officio. Nam quum nullum docendi genus efficacius sit eo, quod per plurima exempla, quibus maximè mouemur, nobis proponatur, certè quicquid vnquam siue publicis, siue priuatis, siue forensibus, siue domesticis in negotijs, tecum, vel cum alio, fuerit agendum, in eo historia, dux & magistra, necessario erit adhibenda. Ex præteritis enim atq; præsentibus, quid deinceps arripiendum, quidue deuitandum sit colligimus: & qui sic collatis temporum atque rerum omnium rationibus, maximè perspicit, quid in re quaque commodissimum atq; verissimū sit, quiq; & acutissimè, & celerrimè potest, & videre, & explicare rationē, is, Cicerone asserēte, prudentissimus & sapiētissimus ritè haberi solet. Cū autem, Q. Curtij quoq; rerum gestarum Alexādri Magni historia, olim à me puero, & nunc denuo rursus lecta, mirè candida, tersa, ac luculenter pura, vtroq; tēpore mihi visa esset, dici non potest, quantum omniū studiosorum nomine doluerim, tantū autorē ἀνέφαλον, id est sine capite, duobus nimirū primis libris, cum fine quinti, amputatis, & in decimo libro plurimis in locis mutilatum nobis superesse. Quares maximā huic autori abstulit gratiam. Animus enim perfectis, non mutilatis,

dele

delectatur rebus. Operæ pretium igitur me facturũ credidi, si, quod ego legẽs Curtium Votis omnibus expetiissem, hoc est, eorũ quæ desiderãtur πλήρωμα, siue supplementũ quoddam cõpendiosum, omniũ studiosorũ vtilitati exhiberem. Eo deniq;, ex earundem rerum probatissimis scriptoribus, summa diligentia ac fide congesto, Illustrissime Princeps Alberte, duabus potissimũ de causis, Illustrissimæ tuæ celsitudini hanc meã opellã dedicare Volui. Primũ, quia eadẽ, cum cæteris principe dignis virtutib⁹, ex Imperatorij atq; Cæsarei stẽmatis propagatione naturaliter insitis, tum his præcipuè à Deo Opt. Max. peculiariter donata, atq; celeberrime exornata est: quod cũ ipsa studijs ardentissimè incũbat, in ijsq; (vt principẽ maximè decet) singulariter excellat, seseq; ad exemplũ præstantissimorũ quorũlibet Heroũ studiosissime cõponat, vere quoq; doctis (in quorũ numero me vel nullũ, vel minimũ esse ingenuè fateor) non solũ apprime faueat, verumetiã eosdẽ, exẽplo diuorum atq; sacratissimorũ principũ, prudentia veterũ non immemor, promoueat, studijsq; debita præmia deesse non patiatur. Quo fit, vt quisq; sibi per studia atque virtutẽ, aditum ad honorũ fastigia quærat, & plerique certatim boni atq; eruditi esse cõtendant, cùm videant, nõ fastuosos, & falso eruditionis titulo gloriãtes, sed doctos

duntaxat, atq; prudēter bonos à principibus sapientissimis, ad quorū mores, nutum, atq; voluntatē, cuncti se cōponunt, in pretio haberi. Vnde quāta felicitas in subditos sit promanatura, vel caco ipparet. Adhac tanta in vniuersos paternæ ditioni subiectos, clementia, (qua virtus principū peculiaris esse debet) vt cūcti, nō sine faustissimo sidere, tantū heredē laudatissimæ domui Bauaricæ natū credant. Quæ virtutes in vniuersum omnes, multijugæ exēplorū propositione, mihi nō tā excitandæ atque confirmandæ, quàm ob ingenitā indolē, debitæ laudē nō defraudādæ, videntur. Propterea hic Alexāder, sapientissimus atq; supra humanā potentiā magnitudine animi præditus princeps, sūmæ felicitatis, infracti in omni fortunæ animi, omnigenaq; virtutis splendidissimum exēplum, tibi principi ad res maximas nato, in primis cōuenire videbatur. Cui Alexādro, in vtero matris cōcepto, deinde quoq; nato, variis ominibꝰ, vniuersi terrarū orbis imperium portēdebatur. Puer, acerrimè literarū studijs incubuit. Exacta pueritia, sub Aristotele doctore, omniū philosophorū principe, multis annis creuit. Accepto imperio regē se terrarū omniū ac mundi appellari iussit. Statura corporis decora fuit, (vt refert Arrianus) laborū patientissimus, in agendo strenuus, animo ingenti, gloriæ studiosissimus, circa voluptates

cor

corporis moderatus, rerum diuinarũ atq; ceremoniarũ cultor, cõsilio bonus, in coniectando solers. Ad hæc sapiẽter exercitus ducere, copias armare, acies instruere, milites & oratione excitare, & vbi opus esset, cõmunicato periculo labãtes cõfirmare, impigrè omnia obire, præuenire hostium cõsilia, promissa seruare, pecuniã contẽnere, liberalitate in suos vti. Si verò quis aliquid vitij in eo reprehẽdendũ putauerit, is si florentẽ adhuc atatẽ, cõtinuos prosperarum rerum successus, adulateres (qui reges à vero rectoq; distrahere conãtur) consideraverit, æquior factus iudex, omnia illa virtutũ splendore obscurari atq; penitus deleri facile videbit. Nullus enim antiquorum regum, vnquã post delictum tanta ductus pœnitentia fuit. Plurimi nanq; etiã si se deliquisse sciant, illud tamẽ tanquã rectè factum pertinaciter defendunt. Alexander autẽ quicquid vnquã vitij ex calore iracundiæ perpetrauit, post factum pœnitenti animo ipse, veluti maiestati suæ indecorum, detestatus est. Longas autem potationes non idcirco ab eo constitui solitas, Aristobulꝰ scribit, quòd esset vini auidꝰ, (neq; enim multum erat in potu) sed multò magis vt amicos delectaret. Deorũ originẽ sibi, multorũ exẽplo, asserebat. Neq; mihi etiam sine diuino cõsilio, atq; singulari altissimi Dei prædestinatione, & genitus, & natus videtur. Is enim ma-

ximè cõmendatur in sacrosancta Hieremiæ, & præcipuè Danielis prophetia, vbi per hircũ, arietẽ ferientẽ atq; proculcantẽ, manifestissimè nobis depingitur: eiusq; summũ & vniuersale in terris imperiũ, in primo Machabeorũ libro non obscurè describitur. Nã cũ nullo vnquã hoste, vt Iustinus ait, cõgressus est, quẽ non vicerit: nullã vrbẽ obsedit, quã non expugnauerit: nullã gentẽ adijt, quã non debellauerit. Militesq; sui tatã de illo conceperant fiduciã, vt illo præsente nullius hostis arma nec inermes timuerint. Tantũ ad militũ animos confirmandos dux valet præsãtia. Victus demiq; est non virtute hostili, sed insidijs suorũ & fraude ciuili. Altera dedicationis meæ causa, Illustrissime Princeps, hæc est. Quòd nõ dubitauerim, hanc Q. Curtij historiã, si sub felicissimo tui nominis auspicio, emẽdatior quàm antehac vnquã (de rerum gestarum serie, in amputatorũ supplemento, maximè loquor) in publicũ prodiret, historiarũ amatoribus, atq; studiosis omnibus, longe gratissimã futuram: ipsumq; Curtiũ, tãti principis autoritate suffultũ, cum posthac à capite, ac sine lectionis interruptione, legi possit, ab imperfectionis nota, magna ex parte vindicatũ iri. Vt enim ad illius stylum hæc nostra fortasse non accedant, brevibus tamen, quæ de Alexandro ab autore dicta conijcimus, bona fide exponunt. Porro

quo

quo tẽpore Quintus Curtius vixerit, non satis certum est, cùm ne hæc quidẽ, quæ supersunt eiº scriptoris, integra ad nos pervenerint. Certè Romanũ fuisse, satis constat, quòd non solum styli ipsius tersissima puritas ad Romanũ filum adamussim sit formata, verumetiã ipse tẽporum Romani imperij, in quarto, octauo, & decimo libris, non obscurè mentionẽ faciat: vt mihi non immerito mirũ videatur, nec à Quintiliano inter scriptores Romanos, propter phrasin vetustioribus simillimã, recensẽri, nec à quoquã alio veterum huius mentionẽ fieri. Verũ vtcũqꝫ ea res sese habeat, cũ (vt diximº) scriptor sit minimè cõtẽnendus, ego certè admittere nõ potui, vt diutius ita truncus manibus studiosorũ tereretur, sed modis omnibus curare volui, vt quasi resarcitis ijs quæ desiderabantur, perpetua Curtij historia, non sine vberrimo fructu, meæ quidẽ sententia, euolui posset. Quid ita qꝫ bonarum literarum sectatores, iucunditatis atqꝫ vtilitatis ex hac Curtij (quãtum ad ordinem historiæ attinet) restitutione ceperint, id omne, princeps atque Heros magnanime, Illustrissimæ tuæ celsitudini, cui me meaq́ omnia trado, atqꝫ humillimè commendo, acceptum referre debebũt. Optimè vale Princeps celeberrime, & hunc meum conatum, Illustrissima tua fauente clementia, ἀμφοτέρας χέρσιν, & obuijs (quod aiũt) vlnis,

excipito. Quo Illustriss. T.C. me non solum ad omnia imperata diligentissimè perficienda, Verumetiam ad maiora in nostra etiã facultate scribenda, proculdubio prouocabit. Ex inclyto Monaco, VII. Calend. Septembr. Anno à nato Christo, mundi saluatore, M.D.XLIIII.

I.T.C. Ad omnia imperata facienda promptissimus,

Christophorus Bruno, Iuris Vtriusq; Licentiatus, eiusdemq;, ac bonarum literarum professor Monaci, in schola Poëtica.

AVTORES, TAM GRAECI, QVAM LATINI QVIBVS IN HOC OPERE ILLVstrando vsi sumus.

Hieremias
Daniel
Machabeorum lib.
Plutarchus
Arrianus
Diodorus
Laërtius
Ioannes Monachus
Eusebius
Aristobulus qui ab alijs citatur
Naucl erus
Vrspergensis
Raphaël Volaterranus
Otto Frisingensis
Erasmus
Franciscus Irenicus
Strabo
Ptolemaeus
Iustinus
Cronicon Nurẽbergense.
Paulus Orosius
Cicero
Boccatius
Ioannes Carion.

SVP

SVPPLEMENTI IN Q. CVRTIVM, DE REBVS ALEXANDRI MAgni Regis Macedonum, Liber primus.

***

PHILIPPVS *Macedo (qui primus omnium regum eius gentis, Macedoniæ regnum, subacta tota Græcia, ad summam potentiam euexit) Amyntæ, viri prudentissimi, omnibusq; imperatorijs virtutibus instructi, filius fuit. Is Amyntas, ex Eurydice uxore tres filios susceperat, Alexandrum, Perdiccam, & Philippum Alexandri Magni patrem, atque filiam Euryonem. Ixsidijs autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi, maritiq; morte pacta, occidendum virum, regnumq; adultero tradendum susceperat, oppressus fuisset, ni filia pellicatũ matris, & sceleris cõsilia prodidisset.*

Post

Post mortem Amyntæ, Alexander maior natu filius, regno potitus est. Qui inter initia regni, cogente sanè durissimo necessitatis telo, bellum ab Illyrijs pacta mercede, datoq; Philippo fratre obside, redemit. Interiecto quoque tempore, per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat. Qua res Philippo ad maxima egregiæ indolis incrementa profuit. Siquidem tota custodiendi pueri cura, Epaminondæ, strenuissimo Thebanorum duci, atque Philosopho præstantissimo, hac conditione demandata est, vt cõmissum sibi puerum, diligenter seruaret, & summo studio in id iuxta incumberet, vt moribus principe dignis atque honestis disciplinis quàm optimè imbueretur. Fouebat ea tempestate laudatissimus princeps, domi filio suo Epaminondæ præceptorem Pythagoricum, sub quo Philippus multum profecit. Interea temporis, Alexander insidijs matris Eurydices adpetitus, occubuit: cui tamen antea Amyntas, in scelere deprehensæ, propter communes liberos, ignarus eisdem quandoque exitiosam fore, pepercerat. Frater quoque eius Perdiccas, simili insidiarum fraude, relicto parvulo filio, decipitur. Sub idem tempus, Philippus cõmodum è custodia elapsus diu se non regem, sed tutorem pupilli egit. At vbi grauiora bella imminebãt,

seruq;

ſerumq; auxilium in expectatione infantis erat, compulſus à populo, regnum Macedonicum male affectum, cum bellicis artibus, tum philoſophiæ præceptis præmunitum, adprehendit, Anno CCCC. *ab Vrbe condita, Olympiade* CV. *Circa prima itaque regni primordia, rerum infinita multitudine in diuerſas trahente partes, finitimis vndique in Macedoniam irruentibus populis, bellisq; veluti conſpiratione quadam ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diuerſis locis, vno tempore confluentibus, rex Philippus cautius omnino agendum eſſe conſiderans, (omnibus enim par eſſe non poterat) alia interpoſita pactione compoſuit, alia redemit, facillimis aggreſſis, vt nitentium trepidos firmaret animos, & ſibi hoſtium contemptum demeret. Primum illi cum Athenienſibus certamen fuit, quibus per inſidias victis, metu grauioris belli, cùm interficere poſſet, omnes incolumes, ſine pretio dimiſit: quæ res illi magnã & gratiam & auctoritatem conciliauit. Captis deinde Pæonibus, bellum in Illyrios tranſtulit: ibi multis hoſtium milibus cæſis, Lariſſeam Vrbem nobiliſſimam cepit. Hinc Theſſalos, non cupiditate prædæ, ſed quòd exercitui ſuo robur Theſſalorum equitum adiungere geſtiebat, nihil minus quàm bellum metuent*

tuentes, adoritur. Quibus ex improuiso præoccupatis, atque in potestatem redactis, iungendo equitum peditumq; fortissimas turmas & copias, inuictissimum fecit exercitum. Quibus rebus feliciter gestis, Olympiada, Neoptolemi regis Molossorum filiam, uxorem duxit, conciliante nuptias sorore Virginis Arisbarege Molossorum, qui sororem Olympiadis Troadem, in matrimonium habebat: quæ causa illi exitij, malorumq; omnium fuit. Nam cùm regni incrementa, affinitate Philippi se acquisiturũ sperat, proprio regno ab eodem priuatus, in exilio consenuit. Post nuptias autẽ Philippus per quietem visus est, coniugis aluo insignem affixisse bullam, cuius sculptura, quemadmodum existimauerat, Leonis haberet imaginem. Quod Vates ita sunt interpretati. Ipsam quidem esse grauidam, animosum quoque, & leonis natura præditum infantem pariturã. Deinde cùm Philippus Vrbem Methonem expugnaret, iactu sagittæ dextrum amisit oculũ. Nihilominus tamen pacem deprecantibus dedit, mitisq; etiam aduersus victos fuit. Pagas etiam capiens, imperio suo adiecit. Triballorum quoque gentem, & quicquid præterea terrarum in proximo erat, inuadens omnia, uno velut impetu, deuicit. Debellatis finitimis, atque confirmato iam Macedoniæ regno, cùm domum redijsset, natus est ipsi Alexan-

der

der filius ex Olympiade vxore, VIII. Idus Aprilis, dicit Plutarchus: ab eo autem qui illum in Latinum conuertit, scribitur circa Idus Augusti, quod sanè cuius sit error, dubium est. Porrò Philippus, veluti è specula quadam, libertati omnium insidiatus, Graecorum ciuitates qua dominandi libidine singula imperare cogitauerant, omnes in suam redegit potestatem. Inferioribus enim contra superiores suadens certamina, omnibus ad inuicem callidè incitatis, à Thebanis etiam (qui tamen antea eum tanquam hostem repellere conabantur) contra Lacedamonios & Phocenses, qui templo Apollinis spoliato, milites conduxerant, necessitate vrgente, dux electus oppressis sacrilegis, magnámque inde apud omnes nationes gloriam adeptus, omnium ad vltimum efficitur dominus ac princeps, & victos pariter atque victores seruitutem subire coëgit. Inde in Cappadociam traijciens, captis & occisis finitimis regibus, vniuersam prouinciam imperio Macedonia adiecit. Olintho quoq; expugnata, Traciam inuasit. Nam cùm eum fratres duo Thracia reges, de terminis regni ambigentes, disceptationum suarum iudicem eligerēt, Philippus ad iudiciū velut ad bellū, inopinantibus fratribus, instructo exercitu venit, & vtrūque

que regno de quo disceptabant, spoliauit. Omnes sanè principes docens, concordiam maximum ad conseruanda imperia, atque principatus stabiliendos, adminiculum esse. Alexander autem factus annorum duodecim, rebus bellicis admodum delectari, & excelsa indolis manifestissima proferre indicia, cœpit. Cúmque ex æqualibus nonnulli ex eo percunctarentur, ad Olympicum nunquid stadium libens decertaret: (plurimum enim pedum celeritate pollebat) Libens equidem, inquit, si decertaturos mecum reges sim habiturus. Olim cum fortè absente Philippo, legati à Persarum rege Venissent, eos cùm hospitio, tum consuetudine captos, iucundissima sibi familiaritate coniunxit: admirantes quòd is nihil aut humile aut puerile sciscitaretur, sed aut Viarum longitudinem, aut superiorum itinerum modos perquirebat, multa super rege, qualis in hostes esset, nunc super Persis, quæ Vires, aut quæ esset potẽtia rogitabat. Quas res admirati legati, latè diffusam Philippi grauitatem nihil præ huius pueri indole, & maiore quàm ætas pateretur animi magnitudine, duxerunt. Quoties à Philippo aut nobile quoddam captum oppidum, aut memorabili prælio parta Victoria, nunciabatur: haud magnopere lætabatur, cæterum ad suos aiebat æqua-

les,

les, Omnia ô pueri genitor occupabit, ita vt ne vobiscum grande illum ac insigne facinus ostentare mihi sit reliquum. Non enim ipsum illa illecebrarum, aut pecunia, sed sola virtutis ac gloriæ cupido tenebat: quoq; maiores à patre facultates acciperet, eo se minora gerere posse existimabat. Quocirca crescente dominio gerendis preclaris rebus materiam magna ex parte exhaustum iri ratus, non opes, non deliciarum vsus. Verum certamina & pugnas ardebat, & principatum vnde sibi ob virtutem gloriam, nominisq; immortalitatem (quæ spes nec Alexandrum, nec quenquam alium bonum, vnquam fefellit) compararet, affectabat. Quamobrem ipsius curæ compluribus (vti par erat) nutritoribus, pædagogis, ac præceptoribus est demandata. In primis tamen Aristoteli, ex cuius disciplina decem fermè annis informatus est. Eodem fere tempore Philippus Delphos misit, consulens de successore, responsumq; tale accepisse ferunt: Is demum tuo imperio, omniq; orbe potietur, quemcunque Bucephalus sessorem passus fuerit. Erat autem Bucephalus, equus forma spectabilis, atque ferociſsimus, quem Philonicus Thessalus Philippo XIII. talentis emerat. Hunc diu Philippus sub claustris præferratis asseruari iussit: mansit tamē ita ferus, vt

planè nullus eum ne tangere quidem ausus fuerit: quare factum est, vt eum Philippus remoueri atque abijci iusserit. Alexander verò cùm forte adesset, qualem, inquit, isti equum perdunt, dum eo per imperitiam ac mollitiem vti nesciunt. Cúmque mira arte, sine verberibus, tractasset equum, tandem conscensum ad cursum admisisset, tum calcibus vsus est, ac molliter flexis habenis, quum equum reduxisset, descendentis caput exosculatus pater, emissis lacrymis, Aliud, inquit, ô fili, tibi par regnum quare, quando te iam Macedonia non capit. Præsagijt vir prudens tam excelsa indoli non suffecturam paternam ditionem. Posthac Philippus toti Græcia bellum inferre statuit, ad quod percommodum ratus, si Byzantium nobilem & maritimam vrbem in potestatem redegisset: eandem sibi resistentem, obsidione cinxit, relicto domi ad regni curam filio Alexandro, tum XVI. *annos nato. Hæc vrbs à Pausania Spartanorum rege condita, à Constantino postmodum gloria opibúsque aucta atque renouata, & à nomine suo Constantinopolis dicta, circiter* MCXL. *annos sacratissimi Imperij sedes, totiúsque Orientis caput fuit. Nunc tamen (proh dolor) fœdissima atque impijssima Turcarum gentis imperio subiacet. Sed (vt ad Philippum redeam*

redeam) exhaustis in obsidione opibus, piraticam aggreditur, centumq; septuaginta nauium spolia rapuit, atq; militibus suis distribuit. Ne autem in unius urbis obsidione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortissimis, multas Chersonnesi urbes expugnauit. Filium deinde Alexandrum XVIII. annos natum, uirtutis & promptitudinis in rebus agendis manifestissima, et sub patris militia tyrocinij rudimenta deponeret, ad se accersiuit. Cum quo in Scythiam prædandi causa, more negotiantium, impensas belli alio bello refecturus, est profectus. Eaque expugnata uiginti millia puerorum ac fœminarum capta, pecoris magna uis, auri argentiq; nihil: XX. millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa sunt. Sed reuertenti à Scythia Philippo Triballi occurrunt, negantes se transitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc turgium, mox & prælium, in quo ita in femore uulneratus est Philippus, ut per corpus eius equus interficeretur. Cùm omnes occisum putarent, præda amissa est. Quamprimum ex uulnere conualuit, diu dissimulatum bellum Atheniensibus infert. Cuius causa Thebani se iunxere, metuentes, ne uictis Atheniensibus, ueluti uicinum belli incendium, ad se trā sferet. Inita societate inter ciuitates paulò antè

infestissimas, legationibus totam fatigant Graeciam, communem hostem communibus viribus summouendum putantes. Quadam ciuitates mota, Atheniensibus sese iungunt: quasdam autem belli metus ad Philippum traxit. In hac pugna Philippus Alexandrum filium alteri cornu praefecit. Vbi laudatissimi Herois virtus clarissimè emicuit. Talem enim in eadem pugna se praestitit, vt non inferior patre, imò etiam nulli secundus extiterit: postea quoque, eam victoriam sibi inuidia ac fraude patris praereptam fuisse conquestus sit. Commisso itaque apud Cheroneam praelio, etsi Atheniensis numero militum longe praestarent, à Macedonibus tamen continuo ac diuturno bellandi vsu exercitatissimis, vincuntur. Non autem immemores pristinae gloriae cecidere. Hic dies vniuersa Graecia, & gloriam dominationis, & vetustissimam libertatem finijt. Caterum cùm Philippus semper erga Alexandrum optimè affectus fuisset, tandem ex Cleopatra nouerca, Olympiadi superinducta, discordia orta est. Causam adhibuit Attalus auunculus Cleopatra, qui cùm in nuptijs Macedones exhortaretur, deos orarent, vt ad regni successionem, legitimus ex Philippo & Cleopatra crearetur haeres, excandescens Alexander, O improbum

caput,

caput, inquit, nos verò tibi nothi videmur? simulq; in eum coniecit poculum. Insurgens inde pater contra Alexandrum, stricto eum petijt ferro, ictus tamen, inclinatione corporis ab Alexandro euitatus, inanis excidit. Tunc Alexander conuitijs patrem adortus, receptam Olympiadem matrem secum in Epirum duxit. Eum tamen Philippus, exprobrata sibi à Demarato Corinthio hac eorum discordia, paulò pòst multis precibus agrè reuocauit. Inter hæc nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri fratris Olympiadis, quem pulso Arisba, regem Epiri fecerat, Philippus celebrat. Dies erat pro magnificentia duorum regum, & collocantis filiam, & vxorem ducentis, insignis. Sed nec ludorum celebritas deerat, ad quorum spectaculum Philippus cùm sine cuoſtdubio medius inter duos Alexandros, filium generúmque procederet, Pausanias nobilis ex Macedonibus nemini suspectus adolescens, occupatum angustijs Philippum, in transitu obtruncauit, diémque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris fecit. Hic puer stuprum per iniuriam passus ab Attalo fuerat, qui eum etiam postea, tanquam vile scortum, libidini conuiuarum subiecit. De quo Philippo conquestus, quis multum quidem ex rei turpitudine est motus, sed Attalo ob magnam fami-

liaritatem, & quod eius opera tunc vteretur. Vt noceret induci haud potuit. Erat etiã Attalus ob Cleopatram, proximè à rege in matrimonium acceptã, arctissima ei iunctus cognatione, copiarũq; in Asiam præmissarum dux fuerat delectus, vir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis. Idcirco rex potius vt Pausaniæ animum iustissimo dolore incensum mulceret, est conatus: datisq; ei magnis muneribus, loco insuper honestiori, inter corporis sui custodes, honorauit. Sed ille implacabilis ardens ira, decreuit, non tantum de eo qui sibi iniuriam intulisset, sed & qui vlcisci illatam noluisset, pœnã sumere, quod & fecit, vt dicimus. Is Philippus etsi omni ferè tempore negotijs belli, victoriisq; affectus exercitumq; esset, à liberali tamen Musa, & à studijs humanitatis nunquã abfuit, quin lepidè comiterq; pleraq; & dixerit & fecerit. Vixit annos XLVII. Regnauit XXV. fuitq; vigesimus tertius Macedonũ rex.

SVPPLEMENTI IN Q. CVRTIVM DE REBVS GESTIS ALEX. MAGNI LIBER II.

ANNO ab vrbe cõdita CCCCXXVI. mortuo Philippo, Alexander filius, (ob magnitudinem rerum gestarum Magnus appellatus) vigesimo ætatis anno, plenum inuidiæ

dia, & grauissimis odijs ac periculis vndiq; circumseptem assequutus est imperium. Nec enim vicina barbarorum prouincia & nationes, modestè seruitutem ferebant, auita verò dominia patriosq; principatus affectabant. Primo omnium autem quotquot paterna cadis causa fuerant, grauibus affecit pœnis. Deinde sepultura eiusdem, maximam impendit curam. Principatum verò multò melius quàm quisquā existimasset, cōfirmauit. Iuuenis enim atque ob ætatem adhuc teneram, ab aliquibus contemptui habitus, vulgus ipsum humanissimis sermonibus ita in sui benevolentiam traxit, vt & spem maximam omnibus faceret, & metum simul atque contemptum sui vniuersis demeret. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum præter militiæ vacationem dedit. Quo facto tantum sibi concilianit fauorem, vt alij corpus non virtutem, alij verò nomen regis solum immutatum esse dicerent. Et quum initio tumultus vndiq; contra ipsum exorti essent, audacia, & animi constantia incredibili, citissimè motus omnes cōpressit. Profectus deinde Corinthum in Peloponnesum, generali totius Græciæ concilio, contra Persas, (quorum erat eo tempore summum in terris imperium, quique Græciam sæpe multis cladibus afflixerant) Imperator est designatus. Siquidem pater eius idem bellum in-

choauerat, morte tamen praeuentus, cõsumma re haud potuerat. In huius belli apparatu nũciatur Athenienses, Thebanos, & Lacedamonios, ab eo ad Persas defeciſſe, autoremq; eius defectionis, magno auri pondere à Persis corruptum, Demosthenem oratorem extitiſſe. Quibus motibus occurſurus, tanta celeritate, inſtructo paratoq; exercitu Graciam oppreſſit, vt quem venire non ſenſerant, videre ſe vix crederẽt. Intrãſitu hortatus Theſſalos, beneficiorũ patris cõmonefaciẽs cõmemoratã etiã veteri cognatione, quæ ſibi cũ illis per Herculẽ eſſet, ſermonibusq; humaniſſimis, vt magna à ſe ſperarent perſuaſos induxit, vt communi totius Theſſaliæ decreto, vniuerſa gentis dux crearetur, omniaq; vectigalia atque reditus ſuos ei traderent. Tanta autem in iuuene celeritas, tamq; efficax in rebus agendis diligentia, omnes qui per contemptum ab eo erãt alienati, perterrefecit. Athenienſes itaq; ſicuti primi defecerunt, ita etiam primi pœnitere cepernnt, pueritiam Alexandri antea ſpretam, ſupra virtutem veterum ducum extollentes: miſſisq; legatis bellum deprecabantur. Quibus auditis & grauiter increpatis, bellum remiſit. In ea legatione Demoſthenem quoque fuiſſe ferunt, ſed cum cæteris ad Alexandrum non peruenit: ſiquidem à Cytherone Athenas reuerſus eſt: ſiue correptus timore,

re, quòd frequenter Philippum cum suis vitu-perasset, atque in sua rep. contra Macedones verba fecisset: siue vt regi Persarũ (à quo ma gnam auri summam, vt Macedonum causam oppugnaret, accepisse dicebatur) omnem de se suspitionem eximeret. Hoc quoq; ipsi ab Aeschine exprobratum aiunt qui in oratione quadam de acceptis muneribus ita dicit: In praesens sanè regium aurum sumptus huic suppeditat. Sed hoc deinceps haud sufficiet, cùm nullae opes moribus improbis satis esse possint. Alexander sedatis motibus qui in Graecia erant exorti, antequam in Asiam cum exercitu trajiceret, per Thraciam iter faciens, Paones, Triballos, Illyrios, alios q; finitimos petere, quos nouis rebus studere acceperat. Nam quòd regno eius tum finitimi tum maximè infidi erant, minimè negligẽdos censuit, praesertim cùm in tam longinquas à domo regiones cum exercitu profecturus esset. Ex Amphipoli igitur cum copijs profectus in Thraces (quos Graeci αὐτονόμους vocant, nullius imperio, nullius legibus obnoxios) decem dierũ itinere ad Haemum montem peruenit: ibi circa aditus angustias, negotiatorum at q; Thracum ingentem manum collectam, obuiam habuit. Insederant montis verticem, curribus q; pro vallo, quà patebat aditus, vtebantur, inde pugnaturi si necessitas postulasset. Sin autem ex ad-

uersa montis parte peterentur, currus in Alexandri Phalangem magno impetu erant immissuri, quod & fecerunt. Sed milites ab Alexãdro edocti, alij laxatis ordinibus, alij corpora humi strata scutis contegentes, periculũ omne deuitarunt. Hinc alacriores facti, ingenti clamore in hostes feruntur, eosq; uno impetu superauere. Alexander protinus superato iugo, per Hæmum montem in Triballos ad flumẽ Lygium profectus est. Syrmus Triballorũ rex eratis cognito Alexandri aduentu, uxores ac pueros, cateramq; imbellem turbam, ad Danubium in insulam Peucam confestim misit, quo & Thraces Triballis finitimi se receperant. Nec multò pòst, & ipse Syrmus eodem fugit. Reliqua Triballorum multitudo ad alteram insulam se contulerat, eo in loco, ex quo pridie Alexander mouerat, sitam. Alexander Triballos repetens, hostes ex syluis in aperta prouocatos superat, III. millibus cæsis, reliquis in fugam coniectis, paucisq; captis. Post hanc pugnã Alexander ad Danubium profectus, ad insulam in quam Triballi ac Thraces confugerant, contendit: cui tamen barbari summa ui restiterunt, quod erat ijs facilius, quoniam & naues paratæ erant, & insulæ maxima pars praerupta ac præceps, & fluminis cursus, utpote in angusto conclusus, concitatior. Quapropter Alexander abductis inde nauibus, traiecto noctu

flu

flumine. M C C C C C C. equitibus, peditibus q3 I I I I. millibus, Getas (quorũ circiter I I I I. millia equitum, peditumq3 supra X. millia prohibendi animo, in aduersa ripa armatos viderat) petijt. Quo facto territi Getæ, ne primum quidem impetum sustinuere. Res prorsus ingentis audaciæ ijs visa, Alexandrum tam facilè vnica nocte Danubium, omnium Europæ fluminum amplissimum atq3 altissimum, nullo ponte iniecto, transisse. Confugientibus igitur illis in syluarum solitudines atque latebras, Rex vrbem vacuam nactus cepit, solóque aquauit. Huc loci venere legati à cæteris Danubij accolis, à Syrmo Triballorum rege, atq3 Germanis ad Alexandrum, vt cum eo amicitiæ fœdus inirent. Quibus in fidem & amicitiam acceptis, è Germanis quæsiuit, Quidnam in humanis rebus præcteris extimescerent, ratus nominis sui magnitudinem ante omnia ipsis formidolosam videri. Illi hoc se in primis timere respondérunt, ne fortè in sese aliquando cælum rueret. Alexander nihil motus responsi superbia, tantum adiecit: Germanos superbos esse, eosq3 domum remisit. Inde in Agrianos & Paonas iter persequenti nunciatum est, Clitum Bardylei ab eo defecisse, Glauciamq3 Taulantiorum regem, se ei coniunxisse. Erant & qui nunciarẽt fore, vt Autariatæ ipsum in itinere adori

reu

rentur. Proinde negotio de Autariatis Lagaro Agrianorum regi (qui patri Philippo admodū charus Alexandro quoq; perquam familiaris erat) commisso, insuper Cyna sorore ubi Pellā reuertisset, ultro in uxorem promissa, ipse ad Clitum Glauciamq; magna celeritate contendit, eosq; uario prælio uicit atque prostrauit. Hæc agenti superueniunt nūtij, multos in Græcia res nouas moliri, ciuitates q; nō paucas, & in primis Thebanos ab eo defeciſſe. Quare mōtus Alexander, in Macedoniam est reuersus, ut factum in Græcia tumultū reprimeret. Thebanis antē conantibus præsidium Macedonicum ex arce Thebana (quā Cadmeā uocant) depellere, ipsamq; prealtis fossis, & munitissimo uallo cinctā, obsidentibus, rex cum exercitu magnis itineribus profectus, nō lōgè à Thebis, cum omnibus copijs consedit. Itaq; Thebanorū duces, quoniam Alexander præter spem omnium aduenerat, ac incertum erat, utrum auxilia sicuti à nōnullis ciuitatibus petierant, illis aduentura essent, de belli ratione cōsultare cœperunt. Omnibus tādē cōsentiētibus belli discrimē subire cōstituerunt. Sed rex suos continuit, illis spatiū pœnitendi mutandiq; cōsilij exhibens, nullo pacto futurū existimās, ut una ciuitas contra tantas copias esset pugnatura. Habebat enim ultra XXX. millia peditum, equitumq; ad III. millia omnes laboribus bellicis

licis exercitatissimos. Quorum virtuti cõfisus, Persicum bellum susceperat. Sanè si Thebani temporum fortuna cedentes, pacem petijssent, rex eorum postulatis libentissimè annuisset: nam tum mirifico studio ad Persas in Asiam transire properabat. Cùm tamen armis nõ precibus uti decreuissent, Alexander Macedones ad prælium instruxit. A Thebanis, contra hostes numero longè superiores, summis viribus atq; impigrè decertatum est. Interim Macedonibus qui custodia Cadmeæ arcis præerant, à tergo inuadentibus, circumuenti Thebani, in ipsa pugna cecidêrunt. Capta ciuitas & direpta, urbs euersa funditus est. Qua quidem in re ea spes, idq; cõsilium extitit Alexandro, ut huiusmodi casu ac terrore cõpressi Græci, quietius dùm abesset agerent: cùm alioqui incusantibus Thebanos socijs Phocensibus ac Plateensibus, morem gerere gratificariq; concupisceret. Plures sex millibus oppetiere. Triginta millia vendidit, ex quibus quadringentorũ quadraginta talentorum argenti summam coëgit. Pindari vatis tamen stirpi pepercit, summum in doctos fauorem manifestissimo exemplo testatus. Non omittendum videtur quod hic rerum gestarum Alexandri scriptores de Timoclea referunt. Quam insignem Thebanam fœminam, Thracius quidam dux constuprasse dicitur. Quumq; pòst id eam poscerel

ret pecuniam solue à muliere adputeum se-
ductus fuisse, in quo diceret pretiosiora rerum
suarum occultari. Ducem igitur super os pu-
tei spectandi causa inclinatum, illa in profun
dum detrusit, superneq; iniectis lapidibus, op-
pressit. Ob id facinus adductam ad se in vin-
culis fœminam, percunctatus est Alexander,
quæ nam esset? Ea imperterrita, Theagenis,
inquit, sum soror, qui contra Philippum ele-
ctus imperator fortiter pugnans pro Gracia li
bertate, occubuit. Magnanimitatem mulieris
& constantiam admiratus rex, liberam eam
cum filijs dimisit. Athenienses Thebarum ca-
sum molestè & cum summa commiseratione
ferentes, refugijs profugorum portas contra re-
gis edictum aperuerunt. Quam rem ita grauì
ter tulit Alexander, vt secunda legatione, de-
nuo bellum deprecantibus, ita demum remise
rit, vt oratores & duces quorum fiducia to-
ties rebellent, sibi dedātur. Id tamen demum
res est deducta, vt retentis oratoribus, duces
in exilium agerentur, qui confestim ad Darīū
regem Persarum profecti sunt. Caterum co-
actis in Isthmo Gracis, & expeditionem in
Persas deterrentibus, Alexandro plures phi-
losophi & oratores occurrunt, præter Diogenē
Cynicum, qui tum versabatur Corinthi, &
Alexandrum paruifaciens, in Cranio habita-
bat. miratus Alexander, ad eum in sole apri-

cam

cantem venit, rogans rēne cuiusquam indigeat: at ille, Vt paulum, inquit, à sole discedas. Quo responso Alexandrum adeo delectatum ferunt, vt ad suos conuersus dixerit, se Diogenem esse velle, si Alexander non esset. Rebus Graciæ compositis, aduētante vere, ipsaq; Graciam cum Macedonia, Antipatro, (cui ex amicis maximè fidebat) commissis, ad Hellespontum cum exercitu profectus, in Asiam incredibili ardore mentis accensus, traiecit. Cùm autem delati in continēte essent, primus Alexander iaculum velut in hostilem terram coniecit, armatusq; de naui, tripudianti similis, prosiluit, atq; ita hostias cædit, precatus, ne se regem illa terra inuita acciperet. Inde hostem petens, milites à populatione Asiæ prohibuit, parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea quæ possessuri venerint. In exercitu eius fuerunt XXXII. millia peditum, non supra V. millia equitū, naues q; CLXXX. Hac tam parua manu vniuersum terrarum orbē, verum sit admirabilius quòd vicerit, an quòd aggredi ausus fuerit, incertum est: cum ad tā periculosum bellum non iuuenes robustos, nec primo ætatis flore, sed veteranos, plerosq; etiā emerita militia, qui cum patre patruoq; militauerant, elegit: vt non tam milites, quàm militiæ magistros, electos putares. Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit,

vt

Vt si principia castrorum cerneres, senatum te alicuius priscæ Reipub. videre diceres. Itaque nemo in prælio fugam, sed omnes victoriam animis conceperant, nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Alexāder deinde passim peractis sacrificijs maximè apud Troiam ad Achillis tumulum, in quem genus suum ex materna linea referebat, eum ob id felicissimum adolescentem prædicans, quòd suarum virtutum præconem Homerum inuenisset, ad interiora Darij. regis Persarum contendit. Hunc Darium Arsani filium, qui decimus quartus à Cyro, totius orientis monarchiam tenebat, hac potissimum causa aggredi voluit, quòd à patre suo Philippo tributum requisierat. Darius autem missa prius superba, contumeliosa, atque imperiosissima legatione, se regem regum, ac consanguineum deorum, Alexandrum verò famulum suum appellās, satrapis suis id negotij dederat, vt insanientem istum Philippi adolescentulum, (sic enim eum per contemptum appellabat) verberibus puerilibus grauiter cæsum, indutumq; post veste purpurea, sibi vinctum traderent, nauibúsque vnà cum nautis submersis, omnes eius milites ad vlteriora maris rubri transportarent. Qui mandatum regis exequi volentes, ad Granicum amnem (qui Troadem à Propontide disterminat) magna manu.

Vi

videlicet viginti millibus peditum, & pari equitum numero, confluxerunt, & præruptam fluminis ripam, quà Alexandro omnino trajiciendum erat, obsiderunt. Alexander etiam si præsentissimum periculum instare cerneret: quippe cum suis ex inferiore atque instabili loco (erat enim cùm vadus, tum cœno lubricus) vtpote ex flumine aduersus hostes in eminenti ripa stantes, dimicandum foret, sua tamen fortuna ac virtuti, simulq; fortitudini militum confisus, amnem traiecit. Et primo quidem non spernenda difficultate pressus, tandem tamen hostes, non tam sua arte, quàm virtute Macedonum, vicit atque prostrauit. In eo conflictu Persarum viginti millia peditũ, & CCL. equites, cæsa, Macedonum non plus XXXIIII. interfecti sunt. Ea pugna magnum ad res Alexandri momentum peperit. Sardis enim maritimi barbarorum imperij propugnaculum, cæpit, ijsq; ac cæteris Lydia populis, vt legibus vterentur suis concessit. Ephesum, quarto post pugnam die elapso inde præmetu præsidio, occupauit. Interim ex Magnesia & Trallibus legati venerunt, vrbium suarum deditionem pollicentes, ad quas in fidem recipiendas Parmenionem cum duobus millibus & quingentis mercenarijs, pariq; Macedonum numero, equitibus ex amicis circiter CC. misit. Miletum deinde sibi resistentem oppugnauit: eaq;

potitus uersus Halicarnasum iter ingrediturr. Omnibus interiacentibus oppidis primo impetu captis, Halicarnasum urbem permunitam obsedit, eamq; non sine labore expugnatam, solo aequauit. Ingressus Cariam, Ada Caria regina, (qua regno ab Orontobate, quem Darius miserat, pulsa, nihil quicquam in tota Caria, praeter Alinda, eius prouincia urbem munitissimam, tenebat) Alexandro obuiam profecta, Alindis urbe tradita, eam in filium adoptauit. Rex nec liberalitatem fœmina, nec filij nomen aspernatus urbem eidem custodiendam reliquit. Tota deinde Caria subacta, memor accepti beneficij eam uniuersam Ada imperio subiecit. Hinc in Lyciam & Pamphyliam tendit, eo cōsilio, ut ora maritima ad Phœniciam & Ciliciam usque in potestatem redacta, nauales copias hostibus inutiles redderet. Deuictisq; rebellibus Pisidiæ populis summo mentis ardore, nec minori alacritate, aduersus Darium, quem cum multis militantium millibus aduentare constabat, contendens, Phrygiam, per quam exercitus traducendus erat, est ingressus.

QVINTI CVRTII DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI REGIS MACEDONUM,

LIBER TERTIVS.

INTER hæc Alexander ad conducendum ex Peloponneſo militem Cleandro cum pecunia miſſo, Lycia Pamphyliaq; rebus compoſitis, ad Vrbem Celaenas exercitum admouit. Media illa tempeſtate mœnia interfluebat Marſia amnis, fabuloſis Græcorum carminibus inclytus, fons eius ex ſummo montis cacumine excurrens, in ſubiectam petram magno ſtrepitu aquarum cadit: inde diffuſus, circumiectos rigat campos, liquidus. & ſuas dumtaxat Vndas trahens. Itaque color eius placido mari ſimilis, locum pœtarum mendacio fecit: quippe traditum eſt, nymphæ amore amnis retẽtas, illa rupe conſidere. Cæterum quàm diu intra muros fluit, nomen ſuum retinet. At cum extra munimenta ſe euoluit, maiore ui ac mole agentem Vndas, Lycum appellant. Alexander quidem Vrbem deſtitutam à ſuis intrat: arcem Verò, in quam confugerant, oppugnare adorſus, caduceatorem præmiſit, qui denunciaret. Ni

se dederent, ipsos vltima esse passuros. Illi caduceatorem in turrim, & situ & opere multum editam perductum, quanta esset altitudo, intueri iubent, ac nunciare Alexandro, non eadem ipsum & incolas aestimatione munimenta metiri: se scire inexpugnabiles esse: ad vltimũ pro fide morituros. Caterũ vt circunsideri artẽ, & omnia sibi in dies arctiora viderunt esse: sexaginta dierum inducias pacti, vt nisi intra eos auxilium Darius ipse misisset, dederent vrbẽ: posteaquam nihil inde praesidij mittebatur ad praestitutã diẽ, permisere se regi. Superueniunt deinde legati Atheniensium petentes, vt capti apud Granicũ amnem redderentur sibi. Ille nõ hos modo, sed etiã cateros Graecos restitui suis, iustum respondit, finito Persico bello. Caterum Alexandro imminens de Dario cura erat, quẽ nondum Euphratem superasse cognouerat. Vndique omnes copias contrahit, totis viribꝰ tanti belli discrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, pluribus vicis quã vrbibus frequens. Tunc habebat quondam nobilem Midae ciuitatem regiam, Gordium nomen est vrbi, quam Sangarius amnis interfluit, pari interuallo Pontico & Cilicio mari distantem. Inter haec maria angustissimum Asiae spatium esse comperimus, vtroq; in arctas fauces compellente terram. Qua quia continenti adhaeret, sed magna ex parte cingitur fluctibus.

bus speciem insula prabet: ac, nisi tenue discrimen obiceret, maria, qua nunc diuidit, comitteret. Alexander, vrbe in suam ditionem redacta, Iouis templum intrat: vehiculum, quo Gordium Midæ patrem vectum esse constabat, aspexit, cultu haud sanè à vilioribus vulgatisq; vsu abhorrens. Notabile erat vinculum adstrictum compluribus nodis in semetipso implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, editam esse oraculo sortem, Asiæ potiturum qui inexplicabile vinculum soluisset: cupido incessit animo sortis eius implendæ. Cinxa regum erat & Phrygum turba, & Macedonum, illa explicatione suspensa, hæc solicita ex temeraria regis fiducia: quippe series vinculorum erat ita adstricta, vt vnde nexus inciperet, quóue se conderet, nec ratione, nec visu percipi posset. Soluere aggresso iniecerat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequicquam diu luctatus cum latentibus nodis: Nihil, inquit, interest quomodo soluantur: gladióque ruptis omnibus loris, oraculi sortem vel elusit, vel implesit. Cum deinde Darium regem, vbicunque esset, occupare statuisset: vt à tergo tuta relinqueret, Amphoterum classi ad oram Hellesponti, copijs autem præficit Egelochum, Lesbum, & Chium, Coumq; præsidijs hostium liberaturos. His talenta ad belli vsum quingenta attributa. Ad Antipatrum, & eos qui

Græcas vrbes tuebantur, sexcenta missa. Et fœdere naues socijs imperat, quæ Hellespontо præsiderent. Nondum enim Memnonem vita excessisse cognouerat, in quem omnes intenderat curas, satis gnarus, cuncta in expedito fore, si nihil ab eo moueretur. Iamq; ad vrbem Ancyram ventum erat, vbi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat: huic iuncti erant Eneti, vnde quidam Venetos trahere originem credunt: omnisq; hæc regio paruit regi, datisq; obsidibus, tributum (quod ne Persis quidem tulissent) pendere ne cogerentur, impetrauerunt. Calas huic regioni præpositus est: ipse, assumptis qui ex Macedonia nuper aduenerāt, Cappadociam petijt. At Darius, nuncia ta Memnonis morte, haud secus quàm par erat, motus, omissa omni alia spe, statuit ipse decernere. quippe quæ per duces suos acta erant, cuncta damnabat: ratus, pluribus curam, omnibus abfuisse fortunam. Igitur castris ad Babyloniam positis, quo maiore animo capesseret bellum, vniuersas vires in conspectum dedit: & circundato vallo, quod decem millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo numerum copiarum inijt. Orto sole, ad noctem agmina, sicut descripta erāt, intrauere vallum: inde occupauerant emissa Mesopotamia campos: equitum peditúmque propemodum innumerabilis turba maiorem

quàm

quàm pro numero speciem gerens. Persarum erant centum millia, in queis eques triginta millia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant. Barcanorum equitum duo millia fuere, armati bipennibus leuibusq; scutis cetra maximè speciem reddentibus: peditum decem millia pari armatura sequebantur. Armenij quadraginta millia miserant peditum, additis septem millibus equitum. Hyrcani egregij, vt inter illas gentes, sex millia explenerant equis militatura. Derices quadraginta millia peditum armati erant: pluribus hærebant ferro præfixa hasta: quidam lignum igne durauerant. hos quoque duo millia equitum ex eadem gente comitata sunt. A Caspio mari octo millium pedester exercitus venerat: ducenti equites. Cum his erant ignobiles Asiæ gentes, duo millia peditum, equitum duplicem parauerant numerum. His copijs triginta millia Græcorum mercede conducta, egregia iuuentutis, adiecta sunt. nam Bactrianos & Sogdianos & Indos, caterosq; rubri maris accolas, ignota etiam ipsi gentium nomina festinatio prohibebat acciri. Nec quicquam illi minus, quàm multitudo militū, defuit. cuius vniuersa aspectu admodū lætus, purpuratis solita vanitate spem eius inflantibus, conuersus ad Caridemum Atheniensem belli peritum, & ob exilium infestum Ale-

xandro, (quippe Athenis, iubente eo, fuerat expulsus) percunctari cæpit, Satis'ne ei videretur instructus ad obterendum hostem. At ille & suæ sortis, & regiæ superbiæ oblitus: Verùm, inquit, & tu forsan audire nolis, & ego, nisi nunc dixero, aliàs nequaquam confitebor. hic tanti apparatus exercitus, hac tot gentium, & totius orientis excita sedibus suis moles, finitimis potest esse terribilis, nitet purpura, aurum'que fulget armis & opulentiæ quantam qui oculis non subiecerint, animis concipere non possent. Sed Macedonum acies torua sanè & inculta, clypeis hastis'que immobiles cuneos, & conserta robora virorum teget. Ipsi phalangem vocant peditum stabile agmen. Vir viro, armis arma conserta sunt: ad nutum monentis intenti, signa, ordines seruare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt: obsistere, circuire, discurrere, in cornu mutare pugnam, non duces magis quàm milites callent. Et ne auri argentique studio teneri putes, adhuc illa disciplina paupertate magistra stetit. Fatigatis humus subile est. cibus, quem occupant, satiat. tempora somni arctiora quàm noctis sunt. Iam Thessali equites, & Acarnanes, Aetolique inuicta bello manus, fundis credo & hastis igne duratis repellentur: pari robore opus est. In illa terra, quæ hos genuit, auxilia quærenda

sunt

sunt. Argentum istud atque aurum adcondu-cendum militem mitte. Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi suam naturam ple-runque fortuna corrumperet. Itaque veritatis impatiens, hospitem ac supplicem, tunc ma-xime utilia suadentem, abstrahi iussit ad capitale supplicium. Ille ne tum quidem libertatis oblitus: Habeo, inquit, paratum mor-tis meæ ultorem. expetet pœnas mei consilij spre-ti ipse, contra quam tibi suasi. Tu quidem licen-tia regni subitò mutatus, documentum eris posteris, homines, cum se permisere fortunæ, etiam naturam dediscere. Hæc vociferantem, quibus erat imperatum, iugulant. Sera deinde pœnitentia subit regem: ac vera dixis-se confessus, eum sepeliri iussit. Thymides erat Mentoris filius impiger iuvenis cui præceptum est à rege, ut omnes peregrinos milites, in qui-bus plurimum habebat spei, à Farnabazo acciperet, opera eorum usurus in bello. Ipsi Farnabazo tradidit imperiũ, quod ante Mem-noni dederat. Anxium de instantibus curis, age-bant etiam per somnum species imminentium rerum: sive illius ægritudo, sive divinatio ani-mi præsagientis accersit. Castra Alexandri magno ignis fulgore colluere ei visa sunt: & paulò pòst Alexandrum adduci ad ipsum in-eo vestis habitu, quo ipse fuisset, cum appella-tus esset rex. Equo deinde per Babyloniam ve-

Elum, subitò cum ipso equo oculis esse subductū. Ad hæc vates varia interpretatione curam distraxerunt: alij latum id regi somnium esse dicebant, quòd castra hostium arsissent, quòd Alexandrū, deposita regia veste, in Persico & vulgari habitu productum esse vidisset. Quidam non ita augurabantur: quippe illustria Macedonum castra visa, fulgorem Alexandro portendere, quem regnum Asia occupaturum esse, haud ambigere: quoniam in eodem habitu Darius fuisset, eùm appellatus est rex. Vetera quoque omnia, vt fert solicitudo, reuocauerant. Recensebant enim, Darium principio imperij vaginam acinacis Persicam, iussisse mutari in eā formā, qua Græci vterentur: protinusq; Chaldæos interpretatos, imperiū Persarum ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus. Caterum ipse & vatū responso, quod edebatur in vulgus, & specie, qua per somniū oblata erat, admodum latus, castra ad Euphratē mouere iubet. Patrio more Persarum traditū est, orto sole demum procedere die iam illustri. signum è tabernaculo regis buccina dabatur, super tabernaculum vnde ab omnibus conspici posset, imago solis crystallo inclusa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis. Ignis, quē ipsi sacrum & aternum vocabant, argenteis altaribus præferebatur. Magi proximi, patrium carmen canebant. Magos trecenti & sexaginta quinque iuuenes

seque

sequebantur puniceis amiculis velati, diebus totius anni pares numero: quippe Persis quoque in totidem dies descriptus est annus. Currum deinde Ioui sacratum albentes vehebant equi. hos eximiæ magnitudinis equus, quem solis appellabant, sequebatur. Aurea virga, & alba vestes regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro argentoq; cælata. Sequebatur hac equitatꝰ duodecim gentiũ. varijs armis & moribus. Proximi ibant, quos Persa immortales vocant, ad decẽ millia: cultus opulentiæ barbaræ non alios magis honestabat. Illi aureos torques, illi vestem auro distinctã habebant, manicatasq; tunicas gemmis etiam adornatas. Exiguo interuallo, quos cognatos regis appellant, decem & quinq; millia hominum: hac verò turba muliebriter propemodũ culta, luxu magis quã decoris armis conspicua erat: doriphori vocabantur. Proximum his agmen soliti vestem excipere regalem. Hi currum regis anteibant, quo ipse eminens vehebatur. Verumque currus latus deorum simulacra ex auro argentóque expressa decorabãt: distinguebant interuenientes gemmæ iugum: ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia, quorũ alterum in alterum belli gerebat effigiem. inter hæc auream aquilam pinnas extendentis similẽ sacrauerant. Cultus regis, inter omnia, luxu

ria

ria notabatur. purpurea tunica medium album intextum erat: pallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se conuerent, adornabant: & zona aurea muliebriter cinctus, acinacem suspenderat cui ex gemma erat vagina. Cydarim Persa capitis vocabant insigne: hoc carulea fascia albo distincta circumbat. Currum decem milia hastatorum sequebantur: hastas argento exornatas, ssi ula auro prafixa gestabant. Dextra lauaq; regem ducenti fermè nobilissimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta millibus peditum, quos equi regis quadringenti sequebantur. Interuallo deinde vnius stadij, matrem Darij Sysigambim currus vehebat, & in alio erat coniux. Turba fœminarum reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim inde, quas armamaxas appellant, sequebantur. In his erant liberi regis, & qui educabãt eos, spadonumq; grex, haud sanè illis gentibus vilis. Tum regia pellices trecenta sexaginta vehebantur, & ipsa regali cultu ornatæque: post quas pecuniam regis sexcenti muli, & trecenti cameli vehebant, præsidio sagitariorum prosequente. Propinquorum, amicorumq; coniuges huic agmini proximæ, lixarúmque & calonum greges vehebantur. Vltimi erant cum suis quisque ducibus, qui cogerent agmen leuiter armati. Contrà, si quis aciem Macedonum

donum intueretur, dispar acies erat, equis virisq; non aurea, non discolori veste, sed ferro atque ære fulgentibus. Agmen & stare paratum, & sequi: nec turba, nec sarcinis pragraue: intentum ad ducis non signum modo, sed etiam nutum. Et castris locus, & exercitui commeatus suppetebant. Ergo Alexandro in acie miles non defuit. Darius tãta multitudinis rex, loci, in quo pugnauit, angustijs redactus est ad paucitatem, quam in hoste contempserat. Interea Alexander, Abistamene Cappadocia præposito, Ciliciam petens cum omnibus copijs regionem, quæ castra Cyri appellant, peruenerat. Statiua illic habuerat Cyrus, cum aduersus Crœsum in Lydiam exercitum duceret. Aberat ea regio quinquaginta stadia ab aditu, quo Ciliciam intramus: Pylas incola dicunt arctissimas fauces, munimenta quæ manu ponimus naturali situ imitante. Igitur Arsanes, qui Cilicia, præerat, reputans quid in initio belli Memnon suasisset: quondam salubre consilium, sero exsequi statuit: igne ferroq; Ciliciam vastat, vt hosti solitudinem: faciat: quicquid vsui esse potest, corrumpit, sterile ac nudum solum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longè vtilius fuit, angustias aditus, qui Ciliciam aperit, valido occupare præsidio, iugúmque opportune itineri imminens obtinere, vnde insultus subeuntem prohibere, aut opprimere

hoste

hostem potuisset. Tunc paucis, qui callibus praesiderent, relictis, retrò ipse concessit populator terra, quam à populationibus vendicare debuerat. Ergo qui relicti erant, proditos se rati, ne aspectum quidem hostis substinere voluerunt, quum vel pauciores locum obtinere potuissent. Nanq; perpetuo iugo montis asperi ac prarupti Cilicia includitur: quod quum à mari surgat, velut sinu quodam flexúque curuatum rursus altero cornu in diuersum litus excurrit. Per hoc dorsum, quà maximè introrsum mari cedit, asperi tres aditus, & perangusti sunt: quorum vno Cilicia intranda est, campestris eadem, quà vergit ad mare, planiciem eius crebris distinguẽtibus riuis. Pyramus & Cydnus inclyti amnes fluunt. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis: quippe leni tractu è fontib⁹ labens, puro solo excipitur. Nec torrentes incurrunt, qui placide manantis alueum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidissimus quippe multa riparum amœnitate inumbratus, vbique fontibus suis similis in mare euadit. Multa in ea regione monumẽta vulgata carminibus vetustas exederat. Mõstrabatur vrbium sedes Lyrnessi & Cebesti: specus quoq; & Coryeium nemus, vbi crocum gignitur, cæteraq;, in quibus nihil praeter famam durauerat. Alexander fauces ingi, quæ Pylæ appellantur, intrauit:

cum

contemplatus locorum situs, non aliàs magis dicitur admiratus esse felicitatem suam obrui potuisse vel saxis confitebatur, si fuissent qui subeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos. Dorsum montis imminebat via, non angusta modo, sed plerunq; prærupta, crebris oberrantibus riuis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leuiter armatos præcedere iusserat, seruariq; calles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet. Sagittariorum quoque manus occupauerat iugum: intentos arcus habebant, moniti, non iter ipsos inire, sed prælium. Hoc modo agmen peruenit ad vrbem Tarson, cui tum maximè Persa subijciebant ignem, ne opulentum oppidum hostis inuaderet. At ille, Parmenione ad inhibendum incendium cum expedita manu præmisso, posteaquam Barbaros aduẽtu suorũ fugatos esse cognouit, vrbem à se conseruatam intrat. mediam Cydnus amnis, de quo paulò antè dictum est, interfluit: & tunc æstas erat, cuius calor non aliam magis quàm Cilicia oram vapore solis accendit, & diei feruidissimum tempus cæperat. puluere ac sudore simul perfusum regem inuitauit liquor fluminis. Et calidum adhuc corpus ablueret. Itaque, veste deposita, in conspectu agminis (decorum quoque futurum casus, si ostendisset suis, leui ac parabili cul-

tu corporis se esse contentum) descendit in flumen, vix'que ingressi subito horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde suffusus est, & totum propemodum corpus vitalis calor reliquit, expiranti similem, ministri manu excipiunt, nec satis compotem mentis, in tabernaculum deferunt. Ingens solicitudo, & penè iam luctus, in castris erat. Flentes querebãtur, in tanto impetu cursu'que rerum, omnis ætatis ac memoria clarissimum regem non in acie saltem, non ab hoste deiectum, sed abluentem aqua corpus ereptum esse & extinctum: instare Darium, victorem, antequam vidisset hostem. Sibi easdem terras, quas victores peragrassent, repetendas: omnia aut ipsos, aut hostes populatos: per vastas solitudines, etiam si nemo insequi velit, euntes fame atq; inopia debellari posse. Quem signum daturum fugientibus? quem ausurum Alexandro succedere? Iam vt ad Hellespontum fuga penetrarent: classem, qua transeant, quem praparaturum? Rursus in ipsum regem misericordia versa, illum florem iuuentæ, illam vim animi, eundem regem & commilitonem diuelli à se & abripi, immemores sui querebantur. Interhæc liberius meare spiritus cœperat, alleuabat rex oculos, & paulatim redeunte animo, circunstantes amicos agnouerat: laxataq; vis morbi ad hoc solum videbatur, quia magnitudinem

tudinem mali sentiebat: animum autem aegritudo corporis vrgebat, quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nuntiabatur. Victum ergo se tradi, & tantam victoriam eripi sibi è manibus, obscuraq; & ignobili morte in tabernaculo extinguise, querebatur. amissisq; amicis pariter & medicis: In quo me, inquit, articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor: & qui vltro intuli bellum, iam prouocor. Darius ergo cùm tam superbas literas scriberet, fortunam meam in consilio habuit: sed nequicquam, si mihi arbitrio mihi curari licet. Lēta remedia & segnes medicos non expetunt tempora mea. Vel mori strenuè, quàm tardè conualescere, mihi melius est. Proinde si quid opis, si quid artis in medicis est: sciant, me non tam mortis, quām belli remedium quarere. Ingentem omnibus incusserat curam tam praeceps temeritas eius. Ergo pro se quisque precari cœpere, ne festinatione periculum augeret, sed esset in potestate medentium. Inexperta remedia haud iniuria ipsis esse suspecta, quum ad perniciem eius etiam à latere ipsius pecunia solicitaret hostis: quippe Darius, mille talenta interfectori Alexandri daturum se, pronunciari iusserat. Itaque ne ausurum quidem quenquam arbitrabātur experiri remedium, quod propter nouitatem

posset esse suspectum. Erat inter nobiles medicos è Macedonia regem secutus Philippus natione Acarnan, fidus admodum regi puero comes, & cultos salutis datus, non vt regem modo, sed etiam vt alumnum eximia charitate diligebat. Is non præceps se, sed strenuum remedium afferre, tantam'que vim morbi potione medicata leuaturum esse promisit. Nulli promissum eius placebat, præter ipsum cuius periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius, quàm moram, perpeti poterat. Arma & acies in oculis erant: & victoriam in eo positam esse arbitrabatur, si tātum ante signa stare potuisset: id ipsum quòd post diem tertium medicamentum sumpturus esset (ita enim medicus prædixerat) agrè ferēs. Inter hæc à Parmenione fidissimo purpuratorum literas accipit, quibus denuntiabat, ne salutē suā Philippo cōmitteret: mille talentis à Dario, & spe nuptiarum sororis eius esse corruptum. Ingentem animo solicitudinem litera incusserant, & quicquid in vtranque partem aut metus, aut spes subiecerat, secreta æstimatione pensabat. Biberem perseuerem? vt si venenum datum fuerit, ne immerito quidem quicquid acciderit, euenisse videatur? Damnem'ne medici fidem? in tabernaculo me opprimi patiar? Atqui sæuius est, alieno me meri scelere, quā metu meo. Diu animo in diuersa versato, nulli, quid scriptum

ptum esset, enunciat, epistolamq; sigillo annuli sui impressam, pulvino, cui incumbebat, subiecit. Inter has cogitationes biduo absumpto, illuxit à medico destinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intrauit. Quo viso, Alexander, leuato corpore in cubitum, epistolam à Parmenione missam sinistra manu tenēs, accepit poculum, & hausit interritus: tum epistolam Philippum legere iubet, nec à vultu legentis mouit oculos, ratus aliquas conscientiæ notas in ipso ore posse deprehendere. Ille, epistola perlecta, plus indignationis quàm pauoris ostendit: proiectisq; amiculo & literis ante lectum, Rex, inquit, semper quidē spiritus meus extepependit: sed nunc verò arbitror, sacro & venerabiliore trahitur. Crimen parricidij, quod mihi obiectum est, tua salus diluet. Seruatus à me, vitam mihi dederis, oro quasoq; amissoq; metu, patere medicamentum concipi venis. Laxa paulisper animum, quem solicitudine intempestiua amici sanè fideles, sed molestè sedulis turbant. Non securum modo hac vox, sed etiam lætum regē ac plenum bonæ spei fecit. Itaque si dij, inquit, Philippe tibi permisissent, quo maximè modo animam velles experiri meum, alio profecto voluisses. Sed certiorem, quàm expertus es, ne optasses quidē. Hac epistola accepta, tamen, quod diluerās, hibi: & nunc credo te

non minus pro tua fide, quam pro mea salute esse solicitum. Hæc locutus dextram Philippo offert. Cæterum tanta vis medicaminis fuit, vt quæ secuta sunt, criminationem Parmenionis adiuuerint. Intercluſus ſpiritus arcte meabat, nec Philippus quicquam inexpertum omiſit. Ille fomenta corpori admouit, ille torpentem, nunc cibi, nunc vini odore excitauit. Atque vt primum mentis compotem esse ſenſit, modo matris ſororumq́, modo tanta victoria appropinquãtis admonere non deſtitit. Vi verò medicamentum ſe diffudit in venas, & ſenſim toto corpore ſalubritas percipi potuit: primò animus vigorem ſuum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperauit: quippe poſt tertium diem, quam in hoc ſtatu fuerat, in conſpectum militum venit: nec auidius ipſum regem, quàm Philippum intuebatur exercitus: pro ſe quiſque dexteram eius amplexi, grates habebant velut præſenti Deo. Namque haud facile dictu eſt, præter ingenitam illi genti erga reges ſuos venerationem, quantum huius quoque regis vel admirationi dediti fuerint, vel charitate flagrauerint. Iam primum nihil niſi diuina ope aggredi videbatur. Nam quum præſto eſſet vbique fortuna, temeritas in gloriam ceſſerat: ætas quoque vix tãtis maturarebus, ſed abundè ſufficiens, omnia etiam eius opera honeſtabat: &

qua

quæ leuiora haberi ſolent, plerunq; in re militari gratiora vulgo ſunt, exercitatio corporis inter ipſos, cultus habitusq; paululum à priuato abhorrens, militaris vigor: queis ille vel ingenij dotibus, vel animi artibus, vt pariter charus ac venerandus eſſet, effecerat. At Darius, nuncio de aduerſa valetudine eius accepto, celeritate, quanta poterat tam graue agmen, ad Euphratem contendit: iunctoq; eo pontibus, quinq; tamen diebus traiecit exercitum, Ciliciam occupare feſtinans. Iamq; Alexander viribus corporis receptis, ad vrbem Solos peruenerat: cuius potitus, ducentis talentis nomine multa exactis, arci præſidiũ militum impoſuit. Vota deinde pro ſalute ſuſcepta per ludum atq; ocium reddens, oſtendit, quanta fiducia barbaros ſperneret: Aeſculapio & Minerua ludos celebrauit. Spectanti nuncius lætus affertur Alicarnaſſo, Perſas acie à ſuis eſſe ſuperatos. Myndios quoque & Caunios, & pleraque tractus eius ſua facta ditionis. Igitur edito ſpectaculo ludicro, caſtriſque motis, & Pyramo amne ponte iuncto, ad vrbem Mallon peruenit: inde adeò alteris caſtris ad oppidum Caſtabalum. Ibi Parmenio regi occurrit, quem præmiſerat ad explorandum iter ſaltus, per quem ad vrbem Iſſon nomine penetrandũ erat. Atq; ille anguſtijs eius

occupatis. & præsidio modico relicto. Issum quoque desertã à barbaris ceperat. Inde progressus, deturbatis, qui interiora montium obsidebãt, prædijs cuncta firmauit: occupatoq; itinere, sicut paulò ante dictum est, idem & author & nuncius venit. Issum inde rex copias admouit: vbi cõsilio habito, vtrum'ne vltra progrediendum foret, an ibi opperiendi essent milites noui, quos ex Macedonia aduentare constabat: Parmenio non alium locum prælio aptiorẽ esse censebat. quippe illic vtriusque regis copias numero futuras pares, quum angustia multitudinem non caperent: planitiem ipsis campos'que esse vitandos, vbi circuiri, vbi ancipiti acie opprimi possent. timere, ne non virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur. Persas recentes subinde successuros, si laxius stare potuissent. Facile ratio tam salubris consilij accepta est. Itaque inter angustias saltus hostem opperiri statuit. Erat in exercitu regis Sisenes Perses, quondam à prætore Aegypti missus ad Philippum, donisque & omni honore cultus, exilium patria sede mutuerat: secutus deinde in Asiam Alexandrum, inter fideles socios habebatur. huic epistolam Cretẽsis miles obsignatã annulo, cuius signum haud sanè notum erat, tradidit. Nabarzanes prætor Darij miserat eam, hortabatur'que Sisenem: vt dignum aliquid nobilitate ac moribus suis

ederet

ederet: magno id ei apud regem honori fore. Has literas Sisenes, vtpote innoxius, ad Alexandrum sæpe deferre tentauit, sed quum tot curis, apparatu'que belli regē videret vrgeri, aptius subinde tempus expectans, suspitionem iniit scelesti consilij præbuit: namque epistola, priusquam ei redderetur, in manus Alexandri peruenerat, lectam'que eam, ignoti anuli sigillo impresso, Sisseni dari iusserat, ad æstimandam fidem Barbari. qui quia per complures dies non adierat regem, scelesto consilio eā visus est suppressisse: & in agmine à Cretensibus haud dubie iussu regis occisus est. Iāq; Graci milites, quos Thymodes à Farnabazo acceperat, præcipua spes & propemodum vnica, ad Darium peruenerant. Hi magnopere suadebant, vt retrò abiret spacioso q; Mesopotamiæ cāpos repeteret. Si id consilium damnaret, at ille diuideret saltē copias innumerabiles, neu sub vnum fortunæ ictum totas vires regni cadere pateretur. Minus hoc consilium regi, quàm purpuratis eius displicebat: ancipitem fidem & mercede venalem proditionem imminere, & diuidi nō ob aliud copias velle, quàm vt ipsi in diuersa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro. nihil tutius esse, quàm circumdatos eos exercitu toto obrui telis, documentum non inultæ perfidiæ futures. At Darius, vt erat sanctus & mitis,

se verò tantum facinus negat esse facturum, vt suam secutos fidem suos milites iubeat trucidari. Quem deinde amplius nationum exterarum salutem suam creditурum sibi, si tot militum sanguine imbuisset manus? Neminem stolidum consilium capite luere debere. Defuturos eos, qui suaderent, si suasisse periculum esset. Denique, ipsos quotidie ad se vocari in consilium, varias que sententias dicere, nec tamen melioris fidei haberi qui prudentius suaserint. Itaq; Gracis nunciari iubet, ipsum quidem beneuolentia illorum gratias agere: caterum, si retrò ire pergat, haud dubiè regnum hostibus traditurum. Fama bella stare: & eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi verò belli insulsam esse rationem. Tanta enim multitudini, vtique quum iam hyems instaret, in regione vasta, & inuicem à suis atque hoste vexata, non suffectura alimenta. ne diuidi quidem copias posse seruato more maiorum, qui vniuersas vires semper discrimini bellorum obtulerint. Et hercule terribilem antea regem, & absentia sua ad vanam fiduciam elatum, postea quam aduentare se senserit, cautum pro temerario factum, delituisse inter angustias saltus, ritu ignobilium ferarum, qua, strepitu praetereuntium audito, syluarum latebris se occuluerunt. Iam etiam valetudinis simulatione frustrari suos milites: sed non amplius ipsum

esse

esse passurum detrectare certamen. In illo spe-
cu, in quem pauidi recessissent, oppressurum es-
se cunctantes. hæc magnificentius iactata,
quàm verius. Cæterùm pecunia omni, rebusq́;
pretiosissimis Damascum Syriæ cum modico
præsidio militum missis, reliquas copias in Ci-
liciam duxit, insequentibus more patrio ag-
men coniuge & matre: virgines quoque cum
paruo filio comitabantur patrem. Fortè eadem
nocte & Alexander ad Fauces, quibus Syria
aditur, & Darius ad eum locum, quem Ama-
nicas pylas vocant, peruenit. Nec dubitauere
Persæ, quin, Isso relicta quam ceperant, Mace
dones fugerent. Nam etiam saucij quidam &
inualidi, qui agmen non poterant persequi,
excepti erant. Quos omnes, instinctu purpura-
torum barbara feritate sæuientium, præcisis
adustisq́; manibus circumduci, vt copias suas
nosterent: satisq́; omnibus spectatis, nuntiare,
quæ vidissent, regi suo iussit. Motis ergo castris,
superat Pyramum amnem, in tergis, vt crede-
bat, fugientium hausurus. At illi, quorum am-
putauerat manus, ad castra Macedonum pe-
netrant, Darium, quàm maximo cursu posset,
sequi nuntiantes. Vix fides habebatur. Itaque
speculatores in maritimas regiones præmissos
explorare iubet: ipse ne adesset, an præfecto-
rum aliquis speciem tribuisset vniuersi venien
tis exercitus. Sed cùm speculatores reuerteren-

tur, procul ingens multitudo cõspecta est. Ignes deinde totis cãpis collucere cœperunt, omniaq; velut continenti incendio ardere visa, cum incondita multitudo, maximè propter iumenta, laxius tẽderet. Itaque eo ipso loco metari suos castra iusserat, latus, quod omni expetuerat voto, in illis potissimum angustijs decernendum esse. Caterum, vt solet fieri cùm vltimi discriminis tempus aduentat, in solicitudinem versa fiducia est. Illam ipsam fortunam, qua aspirante res tam prosperè gesserat, verebatur. nec iniuria. Ex his, quæ tribuisset sibi, quàm mutabilis esset, reputabat. Vnam superesse noctem, qua tanti discriminis moraretur euentum. Rursus occurrebant maiora periculis præmia: & sicut dubium esset an vinceret, ita illud vtique certum esse, honestè & cum magna laude moriturum. Itaq; corpora milites curare iussit, ac deinde tertia vigilia instructos & armatos esse. Ipse in iugum editi montis ascendit, multisq; collucentibus facibus, patrio more sacrificium Dijs præsidibus loci fecit. Iamq; tertium, sicut præceptum erat, signum tuba miles acceperat, itineri simul paratus & prælio: strenueq; iussi procedere, oriente luce peruenerunt ad angustias, quas occupare decreuerant. Darium triginta inde stadia abesse, præmissi indicabant. tunc consistere agmen iubet, armisque ipse sumptis, aciem ordinabat. Dario ad-

uentum

uentum hostium pauidi agrestes nunciauerunt, vix credenti, occurrere etiam, quos vt fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido incesserat: quippe itineri, quàm prælio aptiores erant, raptimq; arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium, suos'que ad arma vocantium, maiorem metum incussit. Alij in iugum montis euaserant, vt hostium agmen inde prospicerẽt: equos plerique frenabant: discors exercitus, nec ad vnum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbauerat. Darius initiò montis iugum cum parte copiarum occupare statuit, & à fronte & à tergo circumiturus hostẽ: à mari quoque, quo dexterum eius cornu tegebatur, alios obiecturus, vt vndique vrgeret: præter hæc viginti millia præmissa cum sagittariorum manu, Pyramum amnem, qui duo agmina interfluebat, trãsire, & obijcere sese Macedonum copijs iusserat. Si id præstare nõ possent, retrocedere in montes, & occultè circuire vltimos hostium. Caterum destinata salubriter, omni ratione potentior fortuna discussit: quippe alij præ metu imperium exequi non audebant, alij frustra exsequebantur: quia, vbi partes labãt, summa turbatur. Acies autem hoc modo stetit. Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur, additis funditorum sagittariorumq; viginti fermè millibus. In eodem Thymo-

des

des erat, Gracis peditibus mercede conductis triginta millibus præpositus. hoc erat haud dubium robur exercitus. par Macedonica phalangi acies. In læuo cornu Aristomedes Thessalus viginti millia Barbarorum peditum habebat, in subsidijs pugnacissimas locauerat gentes. Ipsum regem in eodem cornu dimicaturum, tria millia delectorum equitum assueta corporis custodia, & pedestris acies quadraginta millia sequebãtur. Hyrcani deinde Mediq; equites. his proximi caterarum gentium equites dextera læuaq; dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est, instructum, sex millia iaculatorum funditorumq; antecedebant. Quicquid in illis angustijs adiri poterat, implenerunt copiæ: cornuaque hinc à iugo, illinc à mari stabant. Vxorem matremq; regis, & aliarum fœminarum gregem in medium agmen acceperant. Alexander phalangem, qua nihil apud Macedonas validius erat, in fronte constituit. Dexterum cornu Nicanor Parmenionis filius tuebatur. huic proximi stabant Cœnos & Perdiccas, & Meleager, & Ptolemæus, & Amyntas, sui quisque agminis duces. In læuo, quod ad mare pertinebat, Craterus & Parmenio erãt: sed Craterus Parmenioni parere iussus. Equites ab vtroque cornu locati: dexterum Macedones Thessalis adiunctis, læuum Peloponnenses tuebantur. Ante hanc aciem po-

fuerat funditorum manum, sagitarijs admixtis. Thraces quoque & Cretenses ante agmen ibant, & ipsi leuiter armati. At his, quæ præmissi à Dario iugum montis insederant, Agrianos opposuit ex Gracia nuper aduectos. Parmenioni autem præceperat, vt quantum posset, agmen ad mare extenderet, quo longius abesset montibus, quos occupauerant Barbari. At illi neque obstare venientibus, nec circuire prætergressos ausi, funditorum maximè aspectu profugerant territi. Eaq; res tutum Alexandro agminis latus, quod ne supernè incesseretur timuerat, præstitit. triginta & duo armatorum ordines ibant: neque enim latius extendi aciē patiebantur angustiæ. Paulatim deinde se laxare sinus mōtium, & maius spacium aperire cœperant, ita vt nō pedes solum pluribus ordinibus incedere, sed etiā à lateribus circunfundi posset equitatus. Iā in conspectu, sed extra teli iactum vtraque acies erat, cum priores Persæ inconditum & trucē sustulere clamorem. Redditur & à Macedonibus maior, excercitus impar numero, sed iugis mōtium vastis q; saltibus repercussus: quippe semper circumiecta nemora petraq;, quātamcunque accepere, vocē multiplicato sono referunt. Alexander ante prima signa ibat, identidem manu suos inhibens, ne suspensi acrius ob nimiam festinationem concitato spiritu capesserent

rent bellum. Cùmque agmen obequitaret, varia oratione, vt cuiusque animus aptum erat, milites alloquebatur. Macedones tot bellorum in Europa victores, ad subigendam Asiam atque vltima Orientis, non ipsius magis, quàm suo ductu profecti, inueterata virtutis admonebantur. Illos terrarum orbis liberatores, emensosq; olim Herculis & Liberi patris terminos, non Persis modò, sed etiam omnibus gentibus imposituros iugum. Macedonum Bactra & Indos fore: minima esse, quæ nunc insuerentur: sed omnia victoria parari. Non præruptis petris Illyricorum & Thracia saxis serilem laborem fore: spolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus. Totam aciem suo pauore fluctuantem, vmbonibus posse propelli. Victor ad hæc Atheniensium Philippum pater inuocabatur, domitaque nuper Bœotia, & vrbis in ea nobilissima ad solum diruta species repræsentabatur animis: iam Granicũ amnẽ, iam tot vrbes aut expugnatas, aut in fidem acceptas, omniaq; quæ post tergum erant strata, & pedibus ipsorũ subiecta, memorabat. Cùm adierat Græcos, admonebat, ab ijs gentibus illata Græcia bella: Darijm prius, deinde Xerxis insolentia, aquam ipsam terramque populãtium, vt neque fontium haustum, nec solitos cibos relinquerent: deinde Deum templa ruinis & ignibus esse deleta: vrbes eorum expugnatas,

gnatas, fœdera humani diuiníque iuris violata referebat. Illyricos verò & Thracas rapto viuere assuetos, aciem hostium auro purpuraq; fulgentem intueri iubebat, prædam, non arma gestantem. Irent, & imbellibus fœminis aurum viri eriperent: asperam mõtium suorum iuga, nudosq; colles, & perpetuo rigentes gelu, ditibus Persarum campis agrisq; mutarent. Iam ad teli iactum peruenerant, cũ Persarum equites ferociter in leuum cornu hostium inuecti sunt: quippe Darius equestri prælio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur esse coniectans: iámque etiam dextrum Alexandri cornu circuibatur. quod vbi Macedo conspexit, duabus alis equitum ad iugum montis insßis subsistere, cæteros in medium belli discrimen strenuè transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus, præfectum eorum occultè circuire tergum suorum iubet, Parmenioniq; coniungi, & quod is imperasset, impigrè exsequi. Iamq; ipsi in medium Persarum vndique circumfusi, egregiè sæuiebantur: sed conserti & quasi cohærẽtes, tela vibrare non poterant. Simul vt erant emissa, in eosdem concurrentia implicabantur, lanciq; & vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominus coacti cõserere gladios impigrè stringũt. Tũ verò multũ sanguinis fusum est: duæ quippè acies ita cohærebant,

harebant, & armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent. non timido, nõ ignauo cessare tum licuit, collato pede quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promouebant gradum, cum hostem prostrauerant. At illos nouus excipiebat aduersarius fatigatos, nec vulnerati (vt aliàs solēt) acie poterant excedere, cum hostis instaret à fronte, à tergo sui vrgerent. Alexander non duces magis, quàm militis munera exsequebatur, opimum decus caso rege expetens: quippe Darius curru sublimis eminebat, & suis adsetuendum, & hostibus ad incessendum ingens incitamentum. Ergo frater eius Oxatres cum Alexādrũ instare ei cerneret, equites, quibus praerat, ante ipsum currum regis obiecit, armis & robore corporis multum super cateros eminens, animo verò & pietate & paucissimis: illo vtique praelio clarus, alios improuidè instantes prostrauit, alios in fugam vertit. At Macedones, vt circa regem erant, mutua adhortatione firmati, cum ipso in equitum agmen irrumpunt. Tum verò similis ruinae strages erat. Circa currum Darij iacebant nobilissimi duces, ante oculos regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, sicut dimicãtes procubuerãt, aduerso corpore vulneribus acceptis. Inter hos Aticies, & Romithres, & Sabaces

prator

prætor Aegypti magnorum exercituũ præfecti noscitabantur: ira eos cumulato erat peditũ equitumq; obscurior turba. Macedonum quoq; non quidem multi, sed prõptissimi tamen cæsi sunt. Inter quos Alexandri dexterũ femur leuiter mucrone perstrictũ est. Iamq; qui Dariũ vehebant equi cõfossi hastis, & dolore efferati, iugum quatere, & regẽ curru excutere cæperant: cùm ille, veritus ne vivus veniret in hostium potestatem, desilit, & in equum, qui ad hoc sequebatur, imponitur: insignibus quoque imperij ne fugam proderent, indecorè abiectis. Tum verò cæteri dissipãtur metu, & qua cuiq; patebat ad fugam via erumpunt, arma iacientes quæ paulò ante ad tutelam corporũ sumpserãt: adeò pauor etiam auxilia formidabat. Instabat fugiẽtibus eques à Parmenione missus: & fortè in id cornu omnes fuga abstulerat. At in dextro Persæ Thessalos equites vehementer vrgebant. Iamq; vna ala ipso impetu proculcata erat, cùm Thessali strenuè circumactis equis dilapsi rursus in prælium redeunt, sparsosq; incompositos victoria fiducia barbaros ingenti cæde prosternũt. Equi pariter equitesq; Persarũ serie laminarũ ob id genus graue, agmen, quod celeritate maximè constat, ægrè moliebãtur: quippe in circumagẽdis equis sua Thessali multos occupauerant. Hac tam prospera pugna nuntiata, Alexander non ante

ausus persequi barbaros, utrinque iã victor instare fugientibus cœpit. Haud amplius regem quàm mille equites sequebãtur, cùm ingens multitudo hostium caderet. Sed quis aut in victoria aut in fuga copias numerat? Agebãtur ergo à tam paucis pecorũ modo: & idẽ metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Græci, qui in Darij partibus steterãt, Amyntæ duce (prætor hic Alexãdri fuit, nunc trãsfuga) abrupti à cæteris, haud sanè fugientibus similes erasserant. Barbari longè diuersam fugam intenderunt, alij quà rectum inter Persidem ducebat, quidam circuitus rupis saltusq; mõtium occultos petiuere pauci castra Darij. Sed iam illa quoq; hostis victor inrauerat omni quidẽ opulenta ditia. Ingens auri argẽtiq; põdus, non belli sed luxuriæ apparatũ, diripuerãt milites. Cumq; plus raperent, passim strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum auaritia contempserat. Iamq; ad feminas peruentũ erat, quibus quo charissima ornamenta sunt, violentius detrahebantur: nec corporibus quidẽ vis ac libido parcebat. Omnia planctu tumultuq;, prout cui q; fortuna erat, castra repleuerãt: nec vlla facies mali deerat, cum per omnes ordines ætatesq; victoris crudelitas ac licentia vagaretur. Tunc verò impotens fortunæ species conspici potuit, cum ij, qui tum Dario tabernaculum exornauerant

uerant omni luxu & opulentia instructum, eadem illa Alexandro quasi ueteri domino reseruabant. nanque id solū intactū omiserāt milites, ita tradito more, ut victorē victi regis tabernaculo exciperent. Sed omniū oculos animosq; in semet conuerterant captiua mater cōiuxq; Darij. Illa non maiestate solum, sed etiam ætate uenerabilis: hæc forma pulchritudine, nec illa quidem sorte corrupta, acceperat in sinum filiū, nondum sextū ætatis annū egressum, in spem tantæ fortunæ, quantam paulò ante pater amiserat, genitum. At in gremio anus auia iacebant adultæ uirgines duæ, non suo tantum, sed illius mœrore etiam confectæ. Ingens circa eam nobiliū fœminarū turba cōsiterat, laceratis crinibus, abscissaq; ueste pristini decoris immemores, reginas dominasq; ueris quondam, tunc alienis nominibus uocantes. Illæ suæ calamitatis oblitæ, utro cerua Dario stetisset, quæ fortuna discriminis fuisset, requirebant, negabant se captas, si uiueret rex. Sed illū equos subinde mutantem, longius fuga abstulerat. In acie autē cæsa sunt Persarū peditum centum millia: decem uero millia interfecta equitū. At ex parte Alexandri quatuor & quingēti saucij fuere: triginta omnino & duo ex peditibus desiderati sunt: equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impēdio ingēs victoria stetit. Rex, qui diu Dariū

persequẽdo fatigatus erat, posteaquam & non appetebat, & eum assequendi spes non erat, in castra paulò ante à suis capta, peruenit. Innumeri deinde amicos, quib⁹ maximè assueuerat, iussit: quippe summa dũtaxat cutis in femore perstricta, non prohibebat interesse conuiuio. tum repente è proximo tabernaculo lugubris clamor barbaro ululatu planctuq́ permixtus, epulantes conterruit. Cohors quoq́, qua excubabat ad tabernaculum regis, uerita ne maioris motus principium esset, armare se cœperat. Causa pauoris subiti fuit, quod mater uxorq́ Darÿ cũ captiuis mulieribus nobilibus, regem quem interfectũ esse credebant, ingẽti gemitu eiulatuq́ deflebant. Vnum nanq́ è captiuis spadonibus, qui fortè ante ipsarũ tabernaculũ steterat, amiculũ, quod Darius (sicut paulò antè dictũ est) ne cultu proderetur, abiecerat, in manib⁹ eius, qui repertũ ferebat, agnouit: ratusq́, interfecto detractũ esse, falsum nuntium mortis eius attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunæ Darÿ, & pietati earum lachrymas esse fertur. Ac primò Mithrenem, qui Sardeis prodiderat, peritũ Persica lingua, ire ad consolãdas eas iusserat. Veritus deinde, ne proditor captiuarum iram doloremq́ grauaret, Leonatum ex purpuratis suis misit, iussum indicare, falsò lamẽtari eas Dariũ Giunum. Ille cũ paucis armigeris in tabernaculũ

in quo

in quo captiua erant, peruenit, missumq; à rege se nuntiare iubet. At hi, qui in vestibulo erant, vt armatos conspexere, rati actũ esse de dominis, in tabernaculũ currunt, vtiferantes, adesse supremã horam, missosq; qui occiderent captas. Itaq; vt qua nec prohibere, nec admittere auderent, nullo responso dato, tacitè opperiebantur victoris arbitriũ. Leonatus, expectato diu qui se intromitteret: postea quam nemo prodire audebat, relictis in vestibulo satellitibus, intrat in tabernaculũ. Ea ipsa res turbauerat fœminas, quòd irrupisse, nõ admissus videbatur. Itaque mater & coniunx prouolute ad pedes, orare cœperũt, vt, priusquã interficerentur, Darij corpus ipsis patrio more sepelire permiteret: fuisse supremo in regẽ officio se impigrè moriturae. Leonatus, & viuere Darium, & ipsas non incolumes modo, sed etiam apparatu pristinæ fortunæ reginas fore. Tum mater Darij alleuari se passa est. Alexander postera die cum cura sepultis militibus, quorum corpora inuenerat, Persarum quoq; nobilissimis eũdem honorẽ haberi iubet, matriq; Darij permittit, quos vellet, patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate coniunctos pro habitu præsentis fortunæ humari iussit, apparatum funerum, quo Persæ suprema officia celebrarent, inuidiosum fore existimans, quũ victores haud pretiosè cremarentur. Iamq; iu-

stis defunctorum corporibus solutis, præmittit ad captiuas qui nuntiarent ipsum venire: inhibitaq; comitantium turba, tabernaculũ cum Ephestione intrat. Is longè omniũ amicorũ charissimus erat regi, cum ipso pariter educatus, secretorũ omnium arbiter: libertatis quoq; in admonendo eo non alius ius habebat, quod tamẽ ita usurpabat, ut magis à rege permissum, quàm vẽdicatũ ab eo videretur: & sicut ætate par erat regi, ita corporis habitu præstabat. Ergo regina illum regẽ esse rata, suo more venerata sunt. Inde ex spadonibus captiuis, quis Alexander esset, mõstrantibus: Syrigãbis advoluta est pedibus eius, ignorationẽ nunquam antea nisi regis excusans. Quã manu allevans rex, Nõ errasti, inquit, mater. nam & hic Alexander est. Equidẽ si hæc continentia animi ad vltimum vitæ perseuerare potuisset, feliciorem fuisse crederẽ, quàm visus est esse, cùm Liberi patris imitaretur triumphum, ab Hellesponto vsq; ad Oceanũ omnes gẽtes victoria emẽsus, si vicisset profecto superbiã atq; irã, mala inuicta: si abstinuisset inter epulas cædibus amicorũ, egregios q; bello viros, & tot gẽtium secũ domitores indicta causa veritus esset occidere. Sed nondũ fortuna se animo eius superfuderat. Itaq; orientẽ tam moderatè & prudenter sulit, ad vltimum magnitudinem eius non cepit: tum quidem ita se gessit, vt omnes ante

eum

eum reges & continentia & clementia vincerentur. Virgines & reginas excellentis formæ tam sanctè habuit, quàm si eodem, quo ipse, parente genitæ forent. Coniugem eius dē, quàm nulla ætatis suæ pulchritudine corporis vicit, adeò ipse non violauit, & tantam adhibuerit curam, ne quis captiuo corpori iniuriam inferret. Omnē cultum reddidit fœminis iussit, nec quicquā ex pristinæ fortunæ magnificētia captiuis, præter fiduciā, defuit. Itaque Sysigambis, rex, inquit, mereris vt te precemur tibi, qua Dario nostro quondam precatæ sumus. & (vt video) dignus es, qui tantum regē non felicitate solū, sed etiam æquitate superaueris. Tu quidem matrem me reginam vocas: sed ego me tuam famulam esse confiteor. Et præteritæ fortunæ fastigium capis & præsentis iugum pati possum. Tua interest, quantum in nos lucuerit, si id potius clementia, quàm sanctia tua esse testatum. Rex bonum animum habere eas iussit. Darij deinde filium collo suo admouit. Atque ille conspectu tunc primum à se visi cōterritus, ceruicē eius manibus amplectitur. Metus ergo rex constantia pueri, Ephestionem intuens, quàm velim, inquit, Darium aliquid ex hac indole hausisset. Tum tabernaculo egressus, tribus aris in ripa Pyrami amnis lenis atq; Herculi Minerueq; sacratis, Syriam petit, Damascū, vbi regia gaza erant, Parmenione

praemisso. Atque is cum praefisse Darij satrapam comperisset, veritus, ne paucitas suorum sperneretur, accersere maiorem manum statuit. Sed fortè in exploratores ab eo praemissus incidit nomine Mardus, qui ad Parmenionē perductus literas ad Alexandrū à praefecto Damasci missas tradit ei: nec dubitare cum, quin omnem regiam supellectilē cum pecunia traderet, adiecit. Parmenio, asseruari iusso, literas aperit, in queis erat scriptum, vt mature Alexander aliquem ex ducibus suis mitteret cum manu exigua. Itaque re cognita, Mardū, datis comitibus, ad proditorem remittit. Ille è manibus custodientium lapsus, Damascum ante quā intrat Turbatur ea res Parmenionis animum insidias timentis: & ignotā iter sine duce non audebat ingredi. Felicitati tamen regis sui confisus, agrestes, qui duces itineris essent, excipi iussit: quibus celeriter repertis, quarto die ad vrbem peruenit, tā metuēte praefecto, ne sibi fides habita non esset. Igitur quia parum munimentis oppidi fidens, ante solis ortum pecuniam regiam quam Gazam Persa vocant cum pretiosissimis rerū efferri iubet: fugā simulans, re vera vt praedā hosti eriperet. Multa millia virorum feminarumq; excedentem oppido sequebantur, omnibus miserabilis turba, praeter eum, cuius fidei commissa fuerat: quippe quo maior proditoris

merces

merces foret, obȳcere hosti parabat gratio rem omni pecunia prædam, nobiles viros, præterum Darij coniuges, liberos'que, præter hos vrbium Græcarum legatos, quos Darius velat in arce tutissima, in præditoris reliquerat manibus. Gangabas Persæ vocant humeris onera portantes: hi quum frigus tolerare non possent, quippe & procella subitò niuem effuderat, & humus rigebat gelu, tũ astrictas vestes, quas cum pecunia portabant, auro & purpura insignes induunt, nullo prohibere auso, cùm fortuna regis etiam humilimis in ipsum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non spernendi agminis speciẽ: qui intentiore cura suos quasi ad iustum prælium paucis adhortatus, equis calcaria subdere iubet, & acri impetu in hostem inuehi. At illi, qui sub oneribus erant, omissis, per metũ capessant fugã. Armati quoq; qui eos persequebãtur, eodem metu arma iactare, ac nota diuerticula petere cœperunt. Præfectus quasi & ipse conterritus, simulans, cuncta pauore compleuerat. Iacebant totis campis opes regiæ, illa pecunia stipendio ingenti militũ præparata, ille cultus tot nobilium virorum, tot illustrium fœminarum, aurea vasa, aurei frani, tabernacula regali magnificentia ornata, vehicula quoque à suis destituta ingentis opulentiæ plena, facies etiam prædantibus tristis, si qua

res auaritiam moraretur: quippe tot annorum incredibili & fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia stirpibus lacerata, alia in cæsũ demersa eruebantur: non sufficiebant prædantium manus prædæ. Iamq; etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat. Fœmina pleraq; paruos trahentes liberos ibant, inter quas tres fuere virgines, Occhi (qui ante Dariũ regnauerat) filia, olim quidẽ ex fastigio paterno rerũ mutatione detracta, sed tum sortem earum crudelius aggrauante fortuna. In eodem grege vxor quoque eiusdem Occhi fuit, Oxatrisq; (frater hic erat Darÿi) filia & coniux Artabazi principis purpuratorum: & filius, cui Ilioneo fuit nomen. Farnabazi quoq;, cui summũ imperiũ maritima ora tradita erat, vxor cum filio excepta est. Mentoris filia tres ac nobilissimi duces. Memnonis coniunx & filius: vixq; vlla domus purpurati fuit tanta cladis expers. Lacedæmonij quoque & Athenienses erant, societatis fide violata, Persas secuti, Aristogiton, Dropides. & Leuertes, inter Athenienses genere famaq; longe clarissimi: Lacedæmonÿ, Perisippus & Oxomastorides cum Omaio & Callicratide, ÿ quoq; domi nobiles. Summa pecuniæ signatæ fuit talentorum duo millia & sexaginta, facilè argenti pondus quingenta æquabat. Præterea triginta milia hominum, cum septem millibus iumentorum dorso onera

portan

portantium capta sunt. Ceterum dij tanta fortuna proditorem sepultura celeriter debita pœna persecuti sunt. Namque Vnus è cõscijs eius, credo regis Vicẽ etiam in illa sorte reuersitus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum solatium prodito: quippe & Vltro inimicum erat, & nondum in omniũ animis memoriam maiestatis sua exoleuisse cernebat.

Q. CVRTII DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI LIB. IIII.

DARIVS tanti modo exercitus rex, qui triumphantis magis, quàm dimicantis more curru sublimis inierat prælium, per loca, quæ propè immensis agminibus compleuerat, iam inania & ingenti solitudine vasta fugiebat. Pauci regem sequebantur. nam nec eodẽ omnes fugã intenderant, & deficientibus equis cursum eorũ, quos Rex subinde mutabat, aquare nõ poterãt. Vnchas deinde peruenit: vbi excepere eum Graecorũ quatuor millia, cum quibus ad Euphratem contendit, id de

id demum credens fore ipsius, quod celeritate præcipere potuisset. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascum recepta erat præda iussum eam ipsam, & captiuos diligentia asseruare custodia, Syria, quàm Celen vocant, præfecit. Nouum imperium Syri nondum belli cladibus satis edocti aspernabantur: sed celeriter subacti, obedienter imperata fecerunt. Aradus quoq; insula deditur regi. Maritimā tamē oram, & pleraq; longius etiam à mari recedentia, Rex eius insula Strato possidebat: quo in fidem accepto, castra mouit ad Vrbem Marathon. Ibi illi literæ à Dario reddūtur, quibus, vt superbè scriptis, vehementer offensus est. Præsertim eū mouit, quòd Darius sibi Regis titulū, nec eundem Alexandri nomini adscripserat. Postulabat autem magis, quàm petebat, vt accepta pecunia quantamcūq; tota Macedonia caperet: matrem sibi ac coniugem liberosq; restitueret. De regno, aquo, si vellet, Marte contenderet. Si saniora consilia tandem pati potuisset, conuersus patrio, cederet alieni imperij finibus, secius amicúsque esset: in ea se fidem & dare paratum, & accipere. Contrà Alexander in hunc maximè modum rescripsit. Rex Alexander Dario. Ille cuius nomen sumpsisti Darius, Græcos, qui oram Hellespontī tenent, coloniasq; Græcorum Ionas omni clade vastauit. cum magno deinde exercitu ma-

re

re traiecit, illato Macedonia & Gracia bello. rursus Rex Xerxes gentis eiusdem, ad oppugnandos nos cum immanium barbarorum copijs venit: qui nauali prælio victus, Mardonium tamen reliquit in Gracia, vt absens quoque popularetur vrbes, agros vreret. Philippum verò parentem meum quis ignorat ab his interfectum esse, quos ingentis pecunia spe solicitauerant vestri? Impia enim bella suscipitis, & cùm habeatis arma, licitamini hostiũ capita: sicut tu proximè talentis mille, tanti exercitus Rex, percussorem in me emere voluisti. Repello igitur bellum, non infero. Et dijs quoq; pro meliore stantibus causa, magnam partẽ Asiæ in dìtionem redegi meam: teipsum acie vici: quem etsi nihil à me impetrare oportebat, quod petieras, vt pote qui ne belli quidẽ in me iura seruaueris: tamen, si veneris supplex, & matrem, & coniugem, & liberos sine pretio recepturum te esse promitto. Et vincere, & cõsulere victis scio. Quòd si te nobis committere times, dabimus fidem impunè venturum. De cætero, cùm mihi scribes, memento non solum Regi te, sed etiam tuo scribere. ad hãc perferendam Therippus missus. Ipse in Phœnicẽ deinde descendit, & oppidum Biblon traditum recepit. Inde ad Sidona ventum est, vrbẽ vetustate famaq; conditorum inclytam. Regnabat in ea Strato Darijopibus adiutus: sed quia

dedi

deditionem magis popularium quàm sua sponte fecerat, regno visus indignus: Ephestioniq; permissum, vt quem eo fastigio Sidones dignissimum arbitrarentur, constitueret Regem. Erant Ephestioni hospites clari inter suos iuuenes, qui facta ipsis potestate regnandi, negauerunt quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi regia stirpe ortum. Admiratus Ephestion magnitudinem animi, spernentis, quod alij per ignes ferrumq; peterent vos quidē mactati virtute, inquit, estote, qui primi intellexistis, quanto maius esset regnum fastidire, quā accipere. ceterum date aliquem regia stirpis, qui meminerit, à vobis acceptum habere se regnum. At illi cùm multos imminere tāta spei cernerent, singulis amicorum Alexandri obniam regni cupiditatem adulantes statuunt, neminem esse potiorem, quàm Abdolominum quēdam longa quidem cognatione stirpi regiæ annexū, sed ob inopiam suburbanū hortū exigua colentem stipe. Causa ei paupertatis, sicut pleris q; probitas erat, intentusq; operi diurno, strepitum armorum, qui totam Asiam concusserat, non exaudiebat. Subitò deinde, de quibus antè dictum est, cùm regia vestis insignibus hortum intrant: quem fortè steriles herbas eligens Abdolominus repurgabat. Tunc Rege eo salutato: Alter ex his Habitus, inquit, hîc quem cernis in meis manibus, cum isto squa-

lore

lore permutandus tibi est: ablue corpus, illuuie aterniúq; sordibus squalidum: cape Regis animum, & in eam fortunam, qua dignus es, istã continentiam profer. & cùm in regali solio residebis, vita necisque omnium ciuium dominus, cane obliuiscaris huius status, in quo accipis regnum: imò hercule, propter quem, Somnio similis res Ab.lolomino videbatur. Interdum, satisne sani essent, qui tam proteruè sibi illuderent, percunctabatur. Sed vt cunctanti squalor ablutus est, & iniecta vestis purpura auroq; distincta, & fides à iuranibus facta serio: iam Rex ijsdem comitãtibus in regiam peruenit. Fama (vt solet) strenuè totas urbes discurrit: aliorum studium, aliorum indignatio eminebat. Ditissimus quisque humilitatem inopiamq; eius apud amicos Alexandri criminabatur: admitti eum Rex protinus iussit, diuq; contemplatus, Corporis, inquit, habitus famae generis non repugnat: sed libet scire, inopiam qua patientia tuleris. Tum ille, Vtinã inquit, eodem animo regnum pati possim. Ha manus sufficere desiderio meo: nihil habenti, nihil defuit. Magna indolis specimen ex hoc sermone Ab.lolomini cepit. Itaq; non Stratonis modò regiam supellectilem attribui ei iussit, sed plerasq; etiam ex Persica praeda: regionem quoque vicinam appositam, ditioni eius adiecit. Interea Amyntas, quẽ ad Persas ab Alexãdro transfugisse diximus, cũ quatuor millibus

Graecorum ipsum ex acie persecutis, fuga Tripolim pervenit. Inde in naues militibus impositis, Cyprũ transmisit: & cũ in illo statu rerũ id quenq; quod occupasset, habiturum arbitraretur, velut certo iure possessum, Aegyptum petere decreuit, utrique Regi hostis, & semper ex ancipiti mutatione temporum pendens: hortatusq; milites ad spem tantae rei, docet, Sabacem praefectum Aegypti cecidisse in acie: Persarum praesidium & sine duce esse, & inualidũ: Aegyptios semper Praetoribus eorum infensos, pro socijs ipsos non pro hostibus aestimaturos. Omnia experiri necessitas cogebat: quippe cùm primas spes fortuna destituit, futura praesentibus videntur esse potiora. Igitur conclamant, Duceret, quò videretur. Atq; ille vidũ animis, dum spe calerent, ratus, ad Peluſij ostium penetrat, simulans à Dario se esse praemissum. Potitus ergo Peluſij, Memphin copias promouit: ad cuius famam Aegyptij vana gens, & nouandis quàm gerendis aptior rebus, ex suis quisq; vicis vrbibusq; ad hoc ipsum concurrũt, ad delenda praesidia Persarum: qui territi tamen spem obtinẽdi Aegyptum non amiserũt. Sed eos Amyntas praelio superatos in vrbem compellit, castrisq; positis, victores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio positis omnibus hostium cuncta agebantur. Itaque Mazeces quanquam infelici praelio suorum

ani

animos territos esse cognouerat: tamen palantes, & victoria fiducia incautos ostentans, perpulit ne dubitarent ex urbe erumpere, & res amissas recuperare. Id consilium non ratione prudentius, quàm euentu felicius fuit. Ad unum omnes cum ipso duce occisi sunt. Has pœnas Amyntas utrique Regi dedit, nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quàm illi, quem deseruerat. Darij Prætores, qui prælio apud Issum superfuerant, cum omni manu, qua fugientes secuta erat, assumpta etiam Cappadocum & Paphlagonum iuuentute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus Prætor Alexandri Lydiæ præerat: qui quanquam plerosque militum ex præsidijs ad Regem dimiserat, tamen, Barbaris spretis, in aciem suos eduxit. Eadem illic quoque fortuna partium fuit. tribus prælijs alia atq; alia regione commissis, Persæ funduntur. Eodem tempore classis Macedonum ex Græcia accita, Aristomenem, qui ad Hellespontiorum recuperandam à Dario erat missus, captis eius aut demersis nauibus superat. A' Milesijs deinde Farnabazus præfectus Persica classis pecunia exacta, & præsidio in urbem Chium introducto, centum nauibus Andrum, & inde Syphnum petijt, is quoque insulas præsidijs occupat, pecunia mulctat. Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europæ Asiæq; Regibus in spem totius orbis occu-

f pandi

pandis gerebatur, Græcia quoque & Creta arma commouerat. Agis Lacedemoniorum Rex octo millibus Græcorum, qui ex Cilicia profugi domos repetierant, contractis, bellum Antipatro Macedoniæ Præfecto moliebatur. Cretenses hæc aut illas partes secuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum præsidijs occupabantur. Sed leuiora inter illos fuere discrimina, vnum certamen, ex quo cætera pendebant, intuente fortuna. Iam tota Syria, iam Phœnice quoque excepta Tyro, Macedonum erant: habebátque Rex castra incontinenti: à quo vrbem angustum fretum dirimit. Tyrus & claritate & magnitudine ante omnes vrbes Syriæ Phœnicésque memorabilis, facilius societatem Alexandri acceptura, videbatur, quàm imperium. Coronam igitur auream legati donum afferebant, commeatúsque largè & hospitaliter ex oppido adduxerant. Ille dona, vt ab amicis, accipi iussit, benigneq; Legatos allocutus, Herculi (quem præcipuè Tyrij colerent) sacrificare velle se dixit: Macedonum Reges credere, ab illo Deo ipsos genus ducere: se verò vt id faceret, etiam oraculo monitum. Legati respondent, esse templum Herculis extra vrbem, in ea sede quam Palætyron ipsi vocant: ibi Regem Deo sacrum ritè facturum. Non tenuit iram Alexander, cuius alioquin potens non erat. Itaq; vos quidem, inquit, fiducia loci,

quòd

quòd insulam incolitis, pedestrem hunc exercitum spernitis: sed breui ostendam, in continenti vos esse. Proinde sciatis licet, aut intraturum me vrbem, aut oppugnaturum. Cùm hoc responso dimissos, monere amici cœperunt, vt Regem quem Syria, quem Phœnice recepissent, ipsi quoque intrare paterentur. At illi loco satis fisi, obsidionem ferre decreuerunt. namque vrbem à continenti quatuor stadiorum fretum diuidit, Africo maximè obiectum, crebros ex alto fluctus in litus euoluens, nec accipiendo operi, quo Macedones continenti insulam iungere parabant, quicquam magis, quàm ille ventus obstabat: quippe vix leni & trãquillo mari moles agi possunt. Africus verò prima quæque congesta pulsu illisa mari subruit: nec vlla tam firma moles est, quam non excidant vndæ per nexus operum manantes, & vbi acrior flatus existit, summi operis fastigio superfusæ. Præter hanc difficultatem haud minor alia erat: muros turresq; vrbis præaltum mare ambiebat. Nàm tormenta, nisi è nauibus procul excussa, emitti, non scalæ mœnibus applicari poterant: præceps in salum murus, pedestre interceperat iter. naues nec habebat Rex, & si admouisset, pendentes & instabiles missilibus arceri poterant. Inter quæ haud parua dictu res Tyriorum fiduciam accendit: Carthaginiensium Legati ad celebrã

dum anniuersarium sacrum more patrio tunc Venerant: quippe Carthaginem Tyrij condiderunt, semper parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperunt, Vt obsidionem forti animo paterentur, breui Carthagine auxilia Ventura. Namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur. Igitur bello decreto, per muros turresq; tormenta disponunt, arma iuuenibus diuidunt, opificesq; quorum copia Vrbs abundabat, in officinas distribuunt, omnia belli apparatu strepunt: ferreas quoque manus (harpagonas Vocant) quas operibus hostium iniicerent, coruique, & alia tuendis Vrbibus excogitata, præparabantur. Sed cùm fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisque follibus ignem flatu accenderent, sanguinis riui sub ipsis flammis extitisse dicuntur: idque omen in Macedonum metum Verterunt Tyrij. Apud Macedonas quoque, cùm fortè panem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas notauerunt: territoque Rege, Aristander peritissimus Vatum respondit, si extrinsecus cruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum: contrà, cùm ab interiore parte manauerit, Vrbi, quam obsidere destinassent, exitium portendere. Alexander cùm & classem procul haberet, & longam obsidionem magno sibi ad cætera impedimento Videret

ret fore: caduceatores, qui ad pacem eos cõpellerent, misit: quos Tyrij contra ius gentium occisos præcipitauerunt in altum. Atque ille suorum tam indigna nece commotus, urbem obsidere statuit. Sed antè iacienda moles erat, qua urbem continenti committeret. Ingens ergo animos militum desperatio incessit, cernentium profundum mare, quod vix diuina ope posset impleri: quæ saxa tam vasta, quas tam proceras arbores posse reperiri? exhauriendas esse regiones, vt illud spatium æquaretur: & exæstuare semper fretum: quóque artius voluatur inter insulam & continentem, hoc acrius furere. At ille haudquaquam rudis erudiendi militares animos, speciem sibi Herculis in somno oblatam esse pronunciat, dexteram porrigentis: illo duce, illo aperiente, in urbem intrare se visum. Inter hæc caduceatores interfectos gentium iura violata referebat. Vnam esse urbem, quæ cursum victoriæ morari ausa esset. Ducibus deinde negotiũ datur, vt suos quisque castiget: satisq; omnibus stimulatis, opus orsus est. Magna vis saxorum ad manum erat Tyro vetere prabente, materies ex Libano monte ratibus & turribus faciendis vehebatur. Itaque fundo maris in altitudinem montis opus excreuerat, nondum tamen aqua fastigium æquabat: & quo longius moles agebatur à litore, hoc magis quicquid ingerebatur, præ-

altum abſorbebat mare: cùm Tyrij paruis nauigijs admotis per lud brium exprobrabant, illos armis inclytos, dorſo, ſicut iumenta, onera geſtare: interrogabant etiam num maior Neptuno eſſet Alexander? Hac ipſa inſectatio alacritatem militum accendit. Iamque paululum moles aquam eminebat, & ſimul aggeris latitudo creſcebat, vbique admouebatur, tum Tyrij magnitudine molis, cuius incrementum eos antè fefellerat, conſpecta, leuibus nauigijs nondum commiſſum opus circuire cœperunt: miſſilibus eos quoq; qui pro opere ſtabant, inceſſere. Multis ergo impunè vulneratis, cùm & remouere, & appellere ſcaphas in expedito eſſet: ad curam ſemetipſos tuendi ab opere conuerterant. Igitur ex iumentis coria velaq; iuſſit obtendi, vt extra teli iactum eſſent: duasq; turres ex capite molis erexit, è quibus in ſubeuntes ſcaphas tela ingeri poſſent. Contrà Tyrij nauigia procul à conſpectu hoſtium litori appellunt, expoſitis q; militibus, eos, qui ſaxa geſtabant obtruncant. In Libano quoque Arabum agreſtes, incompoſitos Macedonas aggreſſi, triginta ferè interficiunt, pauciores captis. Ea res Alexandrum diuidere copias coëgit. Et ne ſegniter oſſidere vni vrbi videretur, operi Perdiccam Craterumq; præfecit, ipſe cum expedita manu Arabiam petijt. Inter hæc Tyrij nauem magnitudine eximia, ſaxis harenaq; à puppi

onera

oneratam, ita vt multum prora emineret, bitumine ac sulphure illitam, remis concitauerunt: & cùm magnam vim venti vela quoq; concepissent, celeriter ad molem successit. Tunc prora eius accessa, remiges desiliere in scaphas, quæ ad hoc ipsum præparatæ sequebantur. Nauis autem, igne concepto, latius fundere incendium cœpit: quod, priusquam posset occurri, turres & cætera opera in capite molis posita comprehendit. At qui desilierant in parua nauigia, faces, & quicquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Iamq; non modo Macedonum turres, sed etiam summa tabulata conceperant ignem: cum ij, qui in turribus erant, partim haurientur incendio partim armis omissis, in mare semetipsi immitterent, At Tyrij, qui capere eos quàm interficere mallent, natãtium manus stipitibus saxisque lacerabant, donec debilitati impunè nauigijs excipi possent: nec incendio solum opera cõsumpta, sed fortè eodem die vehementior ventus totum ex profundo mare illisit in molem, crebrisq; fluctibus compages operis verberata se laxauere, saxaq; interfluens vnda medium opus rupit. Prorutis igitur lapidum cumulis, quibus iniecta terra sustinebatur, præceps in profundum ruit, tantaq; molis vix vlla vestigia inuenit Arabia rediens Alexander. Hic (quod in aduersis rebus solet fieri) alius

in alium culpam referebat, quum omnes ve-
rius de sauitia maris queri possent. Rex noui
operis molem orsus, in aduersum uentum non
latere, sed recta fronte direxit, quod cetera spe
ra uelut sub ipso latentia tuebatur. Latitudi
nem quoque aggeri adiecit, ut turres in me-
dio erectæ procul teli iactu abessent. Tota autē
arbores cum ingentibus ramis in altum iacie
bant: deinde saxis onerabant, rursus tumulo
eorum alias arbores iniiciebant. Tum humus
aggerebatur, super quæ alia strue saxorum ar
borumq; cumulata, uelut quodam nexu conti-
nens opus iunxerant. Nec Tyrij, quicquid ad
impediendam molem excogitari poterat, segni
ter exsequebantur, Præcipuum auxilium erat,
qui procul hostium conspectu subibant aquā,
occultoq; lapsu ad molem usque penetrabant,
falcibus palmites arborum eminentium ad se
trahentes: quæ ubi secuta erant, pleraque se-
cum in profundum dabant: tum leuatos one-
re stipites truncosq; arborum haud ægrè mo-
liebantur. Deinde totum opus, quod stipiti-
bus fuerat innixum, fundamento lapso seque
batur. Ægro animi Alexandro, & utrum
perseueraret, an abiret, satis incerto, classis Cy
pro aduenit. Eodem'que tempore Cleander
cum Græcis militibus in Asiam nuper adue-
ctus, centum & octoginta nauium classem in
duo diuidit cornua. Lauum Pythagoræ rex

Cypro

Cypriorum cum Cratero tuebatur. Alexandrũ in dextro quinqueremis regia vehebat. Nec Tyrij quanquam classem habebant, ausi naua le inire certamen, triremes omnes ante ipsa mœnia opposuerunt, quibus rex inuectus, ipsas demersit. Postera die classe ad mœnia admota, vndique tormentis, & maximè arietũ pulsu muros quatit: quos Tyrij, raptim obstructis saxis, refecerunt: interiorem queque murum, vt si prior fefellisset, illo se tuerentur, vndiq; orsi. Sed vndique vis mali vrgebat: moles intra teli iactum erat: classis mœnia circuibat: terrestri simul nauali q; clade obruebantur: quippe binas quadriremes Macedones inter se ita innexerant, vt prora cohærerẽt, puppes interuallo, quantum capere poterant, distarent. Hoc puppium interuallum, antennis asseribus q; validis deligatis, superq; eos pontibus stratis, qui militem sustinerent, impleuerant: sic instructas quadriremes ad vrbẽ agebant, Inde missilia in propugnantes ingerebantur tuto, quia prora miles tegebatur. Media nox erat, cũ classem (sicuti dictũ est) paratam circuire vrbem iubet: iamq; naues vrbi vndique admouebantur, & Tyrij desperatione torpebant, cum subitò spissa nubes intendere se cælo, & quicquid lucis interniteb at, effusa caligine extinctum est. Tum inhorrescens mare paulatim leuari, deinde acriori

vento concitatum fluctus ciere, & inter se nauigia collidere, iamq; scindi cœperant vincula, quibus connexæ quadriremes erant, ruere que tabulata, & cum ingenti fragore in profundum secum milites trahere. Neque enim conserta nauigia vlla ope in turbido regi poterant. Miles ministeria nautarum, remiges militis officia turbabant, & quod in huiusmodi casu accidit, periti ignaris parebant: quippe gubernatores aliàs imperare soliti, tum metu mortis iussa exsequebantur. Tandem remis pertinacius euerberatum mare, veluti eripientibus nauigia classicis cessit, appulsaq; sunt litori lacerata. Superueniunt, magis obsessis solatium, quàm auxilium: quippe domestico bello Pœnos impediri, nec de imperio, sed pro salute dimicare nuntiabant. Syracusani tunc Africam vrebant, & haud procul Carthaginis muris locauerant castra. Non tamen defecere animis Tyrij, quanquam ab ingenti spe destituti erant: sed coniuges liberosque deuehendos Carthaginem tradiderunt fortius, quicquid accideret, laturi, si charissimam sui partem extra communis periculi sortem habuissent. Cumque vnus è ciuibus concione indicasset, oblatam esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximia religione colerent, vrbem deserentis, molemque à Macedonibus iactam in salo, in syluestrem sal-

tum

tum esse mutatam: quanquam author leuis erat, tamen ad deteriora credenda promi meth, aurea cathena deuinxere simulacrum, aræque Herculis, cuius numini Vrbem dicauerant, inseruere vinculum, quasi illo deo Apollinem retenturi. Syracusis id simulacrum deuexerant Pœni, & in maiore locauerant patria, multis que alijs spolijs Vrbium à semet captarum non Carthaginem magis, quàm Tyrum ornauerant. Sacrum quoque, quod quidem dijs minimè cordi esse crediderim, multis seculis intermissum repetendi autores quidam erant, vt ingenuus puer Saturno immolaretur: quod sacrilegium verius, quàm sacrum, Charthaginienses à conditoribus traditum, vsque ad excidium Vrbis suæ fecisse dicuntur: ac, nisi seniores obstitissent quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio vicisset. Caterum efficacior omni arte imminens necessitas, non vsitata modo præsidia, sed quædam etiam noua adinuenit. Nam ad implicanda naues, quæ muros subibant, validis asseribus coruos & ferreas manus cum vncis ac falcibus illigauerãt, vt cũ tormẽto asseres promouissent, subitò laxatis funibus injicerent. Vnci quoq; & falces ex ijsdem asseribus dependentes, aut propugnatores, aut ipsa nauigia lacerabãt. Clypeos verò æneos mul

tò igne torrebant, quos repletos feruida harena, cœnoq; decocto, è muris subito deuoluebāt: nec vlla pestis magis timebatur: quippe vbi loricam corpusq; feruens harena penetrauerat, nec vlla vi excuti poterit, & quicquid attigerat, perurebat: iacentesq; arma, laceratis omnibus queis protegi poterant, vulneribus inulti patebant: corui verò & feræ manus tormentis emissæ, plerosq; rapiebant. Hic rex fatigatus, statuerat, soluta obsidione, Aegyptum petere: quippe quum Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros vnius vrbis hærebat, tot maximarum rerum oportunitate dimissa. Caterum tam discedere irritum, quàm morari pudebat: famam quoque, qua plura quàm armis euerterat, ratus leuiorem fore, si Tyrū, quasi testē se posse vinci, reliquisset. Igitur ne quid inexpertū omitteret, plures naues admoueri iubet, delectosq; milites imponi. Et fortè belua inusitatæ magnitudinis super ipsos fluctus dorso eminens ad molem, quam Macedones iecerant, ingens corpus applicuit, diuerberatisq; fluctibus alleuans semet, vtrinque conspecta est. Deinde à capite molis rursus alto se immersit, ac modo super vndas eminens magna sui parte, modo superfusis fluctibus condita, haud procul munimentis vrbis emersit. Vtrisq; latus fuit belua aspectu. Macedones, iter iaciendo operi mon-

strasse

strasse eam augurabantur: Tyrij, Neptunum occupati maris vindicem arripuisse beluã, ac molem breui profecto ruituram: lætiq; omine eo ad epulas dilapsi, onerauere sevino: quo graues, orto sole nauigia conscendunt redimita coronis floribusq;: adeò victoriæ nõ omen modo, sed etiam gratulationem præceperant. Fortè rex classem in diuersam partem agi iusserat, triginta minoribus nauigijs relictũ in littore: è quibus Tyrij duobus captis, cætera ingenti corruerant metu, donec suorum clamore audito. Alexander classem littori, à quo fremitus acciderat, admouit. Prima è Macedonum nauibus quinqueremis velocitate inter cæteras eminens occurrit: quã vt conspexere Tyrij, duæ è diuerso in latera eius inuectæ sunt, in quarum alteram quinqueremis eadem concitata, & ipsa rostro icta est, & illam inuicem tenuit. Iamq; ea quæ non cohærebat, libero impetu euecta, in aliud quinqueremis latus inuehebatur, cum opportunitate mira triremis è classe Alexandri in eam ipsam quæ quinqueremi imminebat, tanta vi impulsa est, vt Tyrius gubernator in mare excuteretur è puppi. Plures deinde Macedonum naues superueniunt, & rex quoq; aderat, quũ Tyrij inhibẽtes remis agrè euellũt nauẽ quæ hærebat, portũq; omnia simul nauigia repetunt. Confestim rex insecutus, portũ quidem intrare nõ potuit,

quum

quum procul è muris missilibus submoueretur: naues autem omnes ferè aut demersit, aut cepit. Biduo deinde ad quietem dato militibus, iussisq; & classem & machinas pariter admouere, & vtrinque territis instaret, ipse in altissimam turrim ascendit ingenti animo, periculo maiore: quippe regio insigni & armis fulgentibus conspicuus, & suis præcipuè telis petebatur: & digna prorsus spectaculo edidit, multos è muris propugnatores hasta transfixit, quosdam etiam cominus gladio clypeoque impulsos præcipitauit: quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium propemodum cohærebat. Iamq; crebris arietibus saxorum compage laxata munimenta defecerant. & classis intrauerat portum, & quidam Macedonum in turres hostium desertas euaserant, cum Tyrij tot simul malis victi, alij supplices in templa confugiunt, alij foribus adium obseratis, occupāt liberum mortis arbitrium, nonnulli ruunt in hostem, haud inultè tamen perituri. Magna pars summa tectorum obtinebat, saxa, & quicquid manibus fors dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander exceptis qui in templa confugerāt, omnes interfici, ignemq; tectis inijci iubet. His per præcones pronunciatis, nemo tamen armatus opē à dijs petere sustinuit. Pueri virgines q; templa compleuerāt: viri in vestibulo suarum quisq; adiū

stab

stabāt, parata sauiētibus turba. Multis tamē saluti fuere Sidonij, qui intra Macedonū præsidia erāt. hi urbē quidē inter victores intrauerāt, sed cognatiōis cū Tyrijs memores (quippe utrāq; urbem Agenorem cōdidisse credebant) multos Tyriorū etiā protegentes ad sua perduxere nauigia, quibus occultati, Sidona deuecti sunt. quindecim millia hoc furto subducta sauitiæ sunt: quātāq; sanguinis fusum sit, uel ex hoc existimari pōt, quòd intra munimēta urbis sex millia armatorū trucidata sunt. Triste deinde spectaculū victoribus ira præbuit regis: duo millia, in quibus occidendi defecerat rabies, cruciibus affici, per ingēs litoris spaciū pepēderūt. Carthaginiēsiū legatis peper cit, addita denūtiatione belli, quod præsentiū rerū necessitas moraretur. Tyr⁹ septimo mēse, quàm oppugnari cæpta erat, capta est, urbs & uetustate originis, & crebra fortunæ uarietate ad memoriā posteritatis insignis: cōdita ab Agenore, dum mare nō uicino modo, sed quocūque classes eius adierūt, ditionis suæ fecit: & si fama libet credere, hæc gēs literas prima aut domuit, aut didicit. Coloniæ certè eius penè orbe toto diffusæ sunt. Carthago in Africa, in Bœotia Thebæ, Gades ad Oceanū, credo libero commeantes mari, sæpiusq; adeundo cæteris incognitas terras elegisse sedes iuuentuti, qua tunc abundabāt: seu quia crebris motibus terra (nā hoc quoq; traditur) cultores eius fatigati, ne-

na & externa domicilia armis sibimet quare re cogebantur. Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen longa pace cuncta refouente, sub tutela Romana mansuetudinis acquieſcit. Iisdem fermè diebus Darij litera allata sunt, tandem & regi scripta. Petebat, vti filiam suam (Saptina erat nomẽ) nuptijs Alexander sibi adiungeret. Dotem fere omnem regionẽ inter Helleſpontũ & Alyn amnem sitam, inde orientem ſpectantibus terris contentum. Si fortè dubitaret, quod offerretur, accipere, nunquam diu eodem vestigio stare fortunam, semperq; homines, quantamcunque felicitatem habeant, inuidiam tamen sentire maiorem. Vereri, ne se auium modo, quas naturalis leuitas ageret ad sydera, inani ac puerili mentis affectu efferret. Nihil difficilius esse, quam in illa ætate tantam capere fortunã: multas se adhuc reliquias habere, nec semper in angustijs posse deprehendi. Transeundũ esse Alexandro Euphratem, Tygrimq; & Araxem, & Hydaspem, magna munimenta regni sui. Veniendum in campos, vbi paucitate suorũ erubescendũ sit. In Mediã, Hyrcaniam, Bactra, & Indos Oceani accolas, quando aditurum: vel Sogdianos & Arachosios nomine tantum notos, cæteras q; gentes ad Caucasum & Tanaim pertinentes. Senescendum fore tãtum terrarũ vel sine prælio obeunti. Se verò ad

ipsum

ipsum ꝺcare desineret: nanq; illius exitio se esse ꝺēturū. Alexāder his illis, qui literas attulerant, respondit. Darium sibi aliena promittere: quod totum amiserat, ꝺelle partiri. Doti sibi dari Lydiā, Ioniā, Aeolidē, Hellespontiorā, ꝺictoriæ suæ pramia: leges autē à ꝺictoribus dici, accipi à ꝺictis. In ꝺtro statu ambo essent si solus ignoraret, quam primum Marte decerneret: se quoq; cum transisset mare, non Ciliciā, aut Lydiam ignorare: quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedē: sed Persepolim caput regni eius, Bactra deinde, Ecbatana, ꝺltimiq; orientis oram imperio suo destinasse: quocunq; ille fugere potuissent, ipsum sequi posse: desineret terrere fluminibꝰ, quem scire: maria trāsisse. Reges quidē inuicem hæc scripserant. Sed Rhodij ꝺrbem suā portusq; debebant Alexādro. Ille Ciliciā Socrati tradiderat. Philota regioni circa Tyrū iusso præsidere, Syriā, quæ Cœle appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, ab illo quod supererat iter facturus. Rex Ephestione Phœnicis orā classe præteruehi iusso, ad ꝺrbē Gazam cum omnibus copijs ꝺenit. Iisdem ferè diebus sollenne erat ludicrum Isthmiorum, quod conuentu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ꝺt sunt Græcorum temporalia ingenia, decernunt, ꝺt duodecim legarentur ad regem, qui ob res pro salute Græciæ ac libertate gestas, coronā auream do-

num victoria ferrent. Iidem paulò antè incerta fama captauerant aurum, vt quocunque pendentes animus tulisset, fortunā sequerētur. Caterū non ipse modo rex obibat vrbes, imperij ingum adhuc recusantes: sed praetores quoque ipsius egregij duces pleraq; inuaserant. Calas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam, Balacrus, Idarne praetore Darij superato, Miletum cepit. Amphoterus & Egilochus centū sexaginta nauiū classe insulas inter Achaiā atque Asiam in ditionem Alexandri redegerunt, Tenedon quoq; hostiū receptaculū, incolis vltrò vocantib°. Statuerāt & Chion occupare. Sed Farnabazus Darij praetor, cōprehensis quibus res ad Macedonas trahebant, rursus Apollonidi & Athenagorae suarum partium viris vrbem cum modico praesidio militum tradit. Praefecti Alexandri in obsidione vrbis perseuerabant, non tam suis viribus, quàm ipsorū, qui obsidebantur, voluntate: nec fefellit opinio. nāq; inter Apollonidem & duces militum orta seditio, irrumpendi in vrbem occasionem dedit. Cùmq; porta effracta cohors Macedonū intrasset, oppidani olim consilio proditionis agitato, aggregant se Amphotero & Egilocho. Persarúmque praesidio caeso, Farnabazus cum Apollonide & Athenagora vincti traduntur, duodecim triremes cum suo milite ac remige, praeter eas triginta naues, & piratici lembi

cilembi, Gracorúmq; tria millia à Persis mercede conducta his in supplementum copiarum suarum distributis, piratisq; supplicio affectis, captiuos remiges adiecere classi sue. Forte Aristonicus Methymna tyrannus cum piraticis nauibus, ignarus omnium que ad Chium acta erant, prima vigilia ad portus claustra successit: interrogatusq; à custodibus, quis esset: Aristonicum ad Farnabazũ venire respõdit. Illi Farnabazum quidẽ iam quiescere, & non posse tum adiri: caterum patere socio atque hospiti portum, & postero die Farnabazi copiam fore affirmant. Nec dubitauit Aristonicus primus intrare. Secuti sunt ducẽ piratici lẽbi, ac dum applicant nauigia, crepidini portus obijcitur à vigilibus claustrum, & qui proximi excubabant, ab eisdẽ excitantur, nulloq; ex his ausorepugnare, omnibus cathene iniecta sunt: Amphotero deinde Egilochoq; traduntur. Hinc Macedones transire Mitylenem, quam Chares Atheniensis nuper occupatam duorum millium Persarum presidio tenebat: sed cum obsidionem tolerare non posset, vrbe tradita, pactus vt incolumi abire liceret, Imbrum petit: deditis Macedones pepercerunt. Darius desperata pace, quam per literas legatosq; impetrari posse crediderat, ad reparãdas vires, bellúmque impigrè renouandum intendit animum. Duces ergo copiarum Ba-

byloniam conuenire, Bessum quoque Bactrianorum ducem perquam maximo posset exercitu coacto, descendere ad se iubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes prōptissimi, orridis ingenijs, multumq; à Persarū luxu abhorrētibus, siti haud procul à Scytharum bellicosissima gente, & rapto viuere assueta, semperq; in armis errant. Sed Bessus suspecta perfidia, haud sanè aequo animo in secūdo se cōtinens gradu, regē terrebat. Nā quū regnū affectaret, proditio qua sola id assequi poterat, timebatur. Caterum Alexander, quam regionē Darius petijsset, omni cura vestigans, tamen explorare non poterat: more quodam Persarum arcana regum mira celantium fide, non metus, non spes elicit vocem, qua prodantur occulta, vetus disciplina regum, silentium vita periculo sanxerat. Lingua grauius castigatur, quàm vllū probrum: nec magnam rem sustineri posse credunt ab eo, cui tacere graue sit, quod homini facilimum voluerit esse natura. Ob hanc causam Alexander omnium, qua apud hostē gererentur, ignarus vrbem Gazam obsidebat. Praerat ei Betis eximia in regem suum fidei: modicoq; praesidio muros ingentis operis tuebatur. Alexāder, aestimato locorū situ, agi cuniculos iussit, facili ac leui humo acceptante occultum opus: quippe multam harenam vicinum mare euomit, nec saxa cotesq;, qua interpellent specus, obstabant.

obstabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conspicere non possent, opus, vt à sensu eius auerteret, turres muris admoueri iubet. Sed eadem humus admouendis inutilis turribus, desidente sabulo, agilitatem rotarum morabatur, & tabulata turrium perfringebat: multisq; vulnerabantur, impunè, cum idem recipiendis, qui admouendis turribus, labor eos fatigaret. Ergo repetui signo dato, postero die muros corona circundari iussit: ortoque sole, prinsquam admoueret exercitum, opem deûm exposcens, sacrum patrio more faciebat. Forte praterualans coruus, glebam quam vngue bus ferebat, subitò amisit: quæ cum regis capiti incidisset, resoluta defluxit. Ipse autem auis in proxima turre consedit. Illuia erat turris bitumine ac sulphure, in qua alis lacentibus, frustra se alleuare conatus, à circunstantibus captus. Digna res visa, de qua vates consulerentur: & erat non intactus ea superstitione mentis. Ergo Aristander, cui maxima fides habebatur, vrbis quidem excidium augurio illo portendi, ceterum periculum esse, inquit, ne rex vulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die inciperet. Ille quanquam vnam vrbem sibi, quo minus securus Aegyptum intraret, obstare ægrè ferebat: tamen paruit vati, signumq; receptui dedit. Hinc animo cremit obsessis, egressisq; portæ, recedentibus

tibus inferunt signa, cunctationem hostium fore suam occasionem rati. Sed acrius quàm constantius prælium inierunt: quippe vt Macedonum signa circumagi vidêre, repente sistũt gradum. Iam'que ad regem præliantium clamor pernenerat, cum denuntiati periculi haud sanè memor, loricam tamen, quam raro induebat, amicis orantibus sumpsit, & ad prima signa peruenit. Quo conspecto, Arabs quidam Darij miles maius fortunæ suæ facinus ausus, clypeo gladium tegens, quasi transfuga genibus regis aduoluitur. Ille assurgere supplicem, recipíque inter suos iussit. At gladio barbarus strenuè in dextram translato, cernicem appetit regis: quæ exigua corporis declinatione exitato ictu, inuanum manum barbari lapsam amputat gladio, denuntiato in illum diẽ periculo (vt arbitrabãtur ipse) defunctus. Sed (vt opinor) ineuitabile est fatum: quippe dum inter primores promptius dimicat, sagitta ictus est, quam per loricam adductam stantem in humero, medicus eius Philippus euellit: plurimũ deinde sanguis manare cœpit. Omnibus territis, quia nunquam tam altè penetrasse telum, lorica abstante, cognouerant: ipse ne oris quidem colore mutato, supprimi sanguinem, & vulnus obligari iussit. Diu ante ipsa signa vel dissimulato, vel vitare dolore prætulerat, tum suppressus paulò

antè

antè sanguis medicamento, quo retentus erat, manare latius cœpit, & vulnus, quod recens adhuc dolorem non mouerat, frigente sanguine intumuit. Linqui deinde animo, & submitti genu cœpit: quem proximi exceptum in castra receperunt. Et Betis interfectum ratus, vrbem ouans victoriæ petit. At Alexander nundum percurato vulnere, aggerem, quo mœnium altitudinem æquaret, extruxit, & pluribus cuniculis muros subrui iussit. Oppidani ad pristinum fastigium mœnium nouum extruxere munimentũ: sed ne id quidem turres aggeri impositas æquare poterat. Itaque interiora quoque vrbis infesta telis erant. Vltima pestis vrbi fuit cuniculo subrutus murus, per cuius ruinas hostis intrauit. Ducebat ipse rex antesignanos: & dum incautius subit, saxo crus eius affligitur. Innixus tamen telo nondũ prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat, ira quoque accensus quòd duo in obsidione vrbis eius acceperat vulnera. Betim, egregia edita pugna, multisq; vulneribus confectum deseruerant sui: nec tamen segnius prælium capessebat, lubricus armis suo pariter atque hostium sanguine. Sed cùm vndique telis esset circumductus, insolenti gaudio iuuenis elatus, aliàs virtutem etiam in hoste miratus, tunc inquit, Non, & vulnisti, morieris Beti: sed quicquid tormentorum in capti-

num inueniri poteſt, paſſurum eſſe te cogita. Ille non interrito modo, ſed contumaci quoque vultu intuens regem, nullā ad minas eius reddidit vocem. Tum Alexander, Videtis'ne obſtinatum ad tacendum? inquit, num genu poſuit? num ſupplicem vocem miſit? Vincam tamen ſilentium, & ſi nihil aliud, certè gemitu interpellabo. Ira deinde vertit in rabiem, iam tum peregrinos ritus noua ſubeūte fortuna. Per talos enim ſpiranti is lora traiecta ſunt, religatumq; ad currum traxere circa vrbem equi gloriante rege, Achillē, à quo genus ipſe duceret, imitatū ſe eſſe pœna in hoſtē capiēda. Cecidere Perſarum Arabumq; circa decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obſidio certè non tam claritate vrbis nobilitata eſt quàm geminato periculo regis. qui Aegyptum adire feſtinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniā ad inquiſitionē nouorum militum miſit. Nanque praeterea etiam ſecundis adterebantur copiæ, deuictarumq; gētium militi, minor quàm domeſtico fides habebatur. Aegyptij olim Perſarum opibus infenſi, quippe auarè & ſuperbè imperitatum ſibi eſſe credebant, ad ſpem aduentus eius erexerunt animos, vtpote qui Amyntam quoque transfugam & cum precario imperio venientem lati recepiſſent. Igitur ingens multitudo Peluſium, quà intraturus rex videbatur, conuene-

conuenerat. Atque ille septimo die, postea-
quam à Gaza copias mouerat, in regionem
Aegypti, quam nunc castra Alexandri vocãt,
peruenit. Deinde pedestribus copijs Pelusium
petere iussis, ipse cum expedita delectorũ ma-
nu Nilo amne vectus est. nec sustinuere aduẽ-
tum eius Persæ, defectione quoque perterriti.
Iamq; haud procul Mẽphi erat, in cuius præ-
sidio Astaces prætor Darij relictus, amne su-
perato, octingenta talẽta Alexandro, omnẽq;
regiam supellectilem tradidit. A Memphi
eodem flumine vectus, ad interiora Aegypti
penetrat, compositisq; rebus, ita vt nil ex pri-
sca Aegyptiorũ more mutaret, adire Iouis Ham-
monis oraculum statuit. Iter expeditis quoq;
& paucis vix tolerabile ingrediendum erat:
terra cæloque aquarum penuria est: steriles
harenæ iacent: quas vbi vapor solis accendit,
feruido solo exurente vestigia, intolerabilis
æstus existit: luctandumq; est non tantũ cum
ardore & sitis citate regionis, sed etiam cum te-
naciss imo subulo, quod præalium & vestigio
sedens ægrè moliuntur pedes. Hæc Aegyptij
vero maiora iactabant. sed ingẽs cupido ani-
mum stimulabat adeundi Iouem quem gene-
ris sui autorem, haud contentus mortali fa-
stigio, aut credebat esse, aut credi volebat.
Ergo cum iis quos ducere secũ statuerat, secun-
do amne descendit ad Maretim paludẽ. Inde

legati-

legati Cyrenensium dona attulere, pacem, & vt adiret vrbes suas, petentes. Ille donis acceptis, amicitiaq; coniuncta, destinata exsequi pergit. Ac primo quidem & sequenti die tolerabilis labor visus, nondum tam vastis nudisque solitudinibus aditis, iam tamen steriles & emoriente terra. Sed vt aperuere se campi, alto obruti sabulo, haud secus quàm profundum aequor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. Aqua etiam defecerat, quam vtribus camelis deuexerant, & in arido solo ac feruido sabulo nulla erat. Ad hæc sol omnia incenderat, siccaq; & adusta erant omnia: cum repente, siue illud deorum munus, siue casus fuit, obducta cælo nubes condidere solem, ingens æstu fatigatis, etiamsi qua deficeret, auxilium. Enimuerò vt largum quoque imbrem excussêrunt procellæ, pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim impotentes sui ore quoque hianti captare cœperunt. Quatriduum per vastas solitudines absumptum est. Iam'que haud procul oraculi sede aberant, cum complures corui agmini occurrunt, modico volatu prima signa antecedentes: & modo humi residebant, cum lentius agmen incederet, modo se pennis leuabant, antecedentium iter'que monstrantium ritu. Tandem ad sedem consecratam Deo ventum est. Incredibile dictu, inter vastas

stas solitudines, ita vndique ambientibus ramis vix in densam vmbram cadente sole, contecta est: multiq; fontes dulcibus aquis passim manantibus alunt syluas. Cœli quoque mira temperies, verno tempori maximè similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accola sedis sunt ab Oriente proximi Aethiopum in meridiem versi, Arabes spectant, Troglodytis cognomen est: horum regio vsque ad rubrum mare excurrit. at quà vergit ad Occidentem, alij Aethiopes colunt, quos Symnos vocant. à septentrione Nasamones sunt, gens Syrtica nauigiorum spoliis quæstuosa: quippe obsident litora, & æstu destituta nauigia notis sibi vadis occupant. Incola nemoris, quos Hammonios vocãt, dispersis tugurijs habitant: medium nemus pro arce habent triplici muro circundatum. Prima munitio tyrannorum veterem regiam clausit. in proxima coniuges eorum cum liberis & pellicibus habitant: hic quoque dei oraculum est. Vltima munimenta satellitum armigerorúmque sedes erant. Est etiam aliud Hammonis nemus: in medio habet fontem, aquam solis vocant: sub lucis ortum tepida manat: medio die, cum vehementissimus est calor, frigida cadẽ stuit: inclinato iã vespere, calescit: media nocte feruida exæstuat, quóque propius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrescit, donec

sub

sub ipsum diei ortum assueto tempore languescat. Id quod pro deo colitur, non eandem effigiem habebat, quam vulgò dijs artifices accommodauerunt. Vmbilico maximè similis est habitus, smaragdo & gemmis coagmentatus. Hunc, cùm responsum petitur, nauigio aurato gestant sacerdotes, cum multis argenteis pateris ab vtroque nauigij latere pendentibus. Sequuntur matronæ virgines q3, patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propiciari Iouem credunt, vt certum edat oraculum. At tum quidem regem propius adeuntẽ, maximus natu è sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentem Iouem reddere affirmans. Ille se verò ait & accipere & agnoscere, humanæ sortis oblitus: consuluit deinde, an totius orbis imperium fatis sibi destinaret. Vates aquè in adulationem compositus, terrarum omnium rectorem fore ostendit. Post hæc instituit quærere, an omnes parentis sui interfectores pœnas dedissẽt. Sacerdos parentem eius negat Illius scelere posse violari: Philippi autem omnes interfectores luisse supplicia: adiecit, inultum fore, donec exiret ad deos. Sacrificio deinde facto dona & sacerdotibus & deo data sunt, permissumq3 amicis, vt ipsi quoq3 consulerent Iouem. Nihil amplius quæsierunt quàm, an autor esset illis diuinis honoribus colendi suum regem. Hoc quoque acceptum fore

Iouis

Ioui, Gates respondit, Gt ipsi Victorem regem diuino honore colerent. Verè & salubriter aestimati fidem oraculi, Gana profectò responsa Gideri potuissent. Sed fortuna quos Gni sibi credere coëgit magna ex parte auidos gloriæ magis quàm capaces facit. Iouis igitur filium se non solùm appellari passus est, sed etiam iussit: rerumq; gestarum famam dum augere Gult, tali appellatione corrupit. Et Macedones assueti quidem regio imperio, sed maiore libertatis Gmbra, quàm cæteræ gentes, immortalitatem affectantem contumacius, quàm aut ipsis expediebat, aut regi, auersati sunt. Sed hæc suo quæque tempori reseruentur, nunc cætera exsequi pergam. Alexander ab Hammone rediens Gt ad Mareotim paludem haud procul insula Pharo sitam Genit, contemplatus loci naturam, primum in ipsa insula statuerat Grbem nouam condere. Inde, Gt apparuit, magnæ sedis insulam haud capacem, elegit Grbi locum, Gbi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine autoris: complexus quicquid loci est inter paludem & mare, octoginta stadiorum muris ambitum destinat: & qui ædificandæ Grbi præessent relictis, Memphim petit. Cupido haud iniusta quidem, cæterum intempestiua incesserat, non interiora modo Aegypti, sed etiam Aethiopiam inuisere. Memnonis Titonique celebrata regia cognoscendæ Getustatis

auidum

auidum trahebat penè extra terminos solis. Sed imminens bellum, cuius multò maior superarat moles, otiosa peregrinationi tempora exemerat. Itaque Aegypto praefecit Aeschylum Rhodium, & Peucestem Macedonem, quatuor millibus militum in praesidium regionis eius datis: claustra Nili fluminis Polemonem tueri iubet, XXX. ad hoc triremes datae. Africa deinde, qua Aegypto iuncta est, praepositus Apollonius, Cretigalibus eiusdem Africae Aegyptiq; Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam iussis, nouam urbem magna multitudine impleuit. Fama est, cùm rex urbis futuris muris potentam, vt Macedonum mos est, destinasset, auium greges aduolasse, & potentam esse pastas. Cumq; id omen pro tristi à plerisque esset acceptum: respondisse Vates, magnam illam urbem aduenarum frequentiam culturam, multisq; eam terris alimenta praebituram. Regem, cum secundo amne defluueret, assequi cupiens Hector Parmenionis filius eximio aetatis flore in paucis Alexandro charus, paruum nauigium conscendit, pluribus quàm capere posset impositis. Itaq; mersa nauis omnes destituit. Hector diu flumini oblectatus, cùm madens vestis & astricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semianimis euasit, & vt primum fatigatus spiritum laxauit, quem metus & periculum in-

tende

tenderant, nullo adiuuante, quippe in diuersum euaserant alij, exanimatus est. Rex amissi eius desiderio vehementer afflictus est, repertúmque corpus magnifico extulit funere. Onerauit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem praefecerat Syriae: viuum Samaritae cremauerant: ad cuius interitum vindicandum, quanta maximè celeritate potuit, contendit: adnexientiq; sunt traditi tanti sceleris autores. Andromacho deinde Memnona substituit, affectis supplicio, qui praetorem interemerant. Tyrannos inter eos Methymnaeorum Aristonicum, & Chrysolaum popularibus suis tradidit, quos illi è muris ob iniurias tortos necauerunt. Atheniensium deinde Rhodiorumq; & Chiorum legatos audit. Athenienses victoriam gratulabantur, &, vt captui Graecorum suis restituerentur, orabant. Rhodij & Chij de praesidia querebantur: omnes ea, quae desiderare visi, impetrauerunt. Mitylenaeis quoque, ob egregiam in partes suas fidem, & pecuniam, quam in bellum impenderant, obsides reddidit, & magnam regionem finibus eorum adiecit. Cypriorum quoq; regibus, qui & à Dario defecerant, ad ipsum, & oppugnanti Tyrum miserant classem, pro merito honos habitus est. Amphoterus deinde classis praefectus ad liberandam Cretam missus (nanq; & Persarum & piratarum ar-

mis

mis pleraque eius insula obsidebantur) ante omnia mare à piraticis classibus vendicare iussus: quippe obnoxium praedonibus erat, in bellum utroq; rege cōuerso. His compositis, Herculi Tyrio ex auro crateram cum triginta pateris dicauit, imminensq; Dario, iter ad Euphratem pronūciari iussit. At Darius cùm ab Aegypto diuertisse in Africam hostem comperisset: dubitauerat, virúmne circa Mesopotamiā subsistere: an interiora regni sui peteret, haud dubie potentior autor praesens futurus vltimis gentibus impigrè bellum capessendi, quas agrè per praefectos suos molliebatur. Sed vt idoneis autoribus fama vulgauit, Alexandrum cum omnibus copijs, quamcunq; ipse adisset regionem, petiturum, haud ignarus quàm cum strenuo res esset: omnia longinquarum gentium auxilia Babyloniam contrahi iussit. Castriani, Scytaq;, & Indi conuenerant. Nam & caterarum gentium copiae partibus simul affuerūt. Caterum cùm dimidio fermè maior esset exercitus, quàm in Cilicia fuerat: multis arma deerant, quae summa cura comparabantur. Equitibus equisq; tegumenta erant ex ferreis laminis serie inter se connexis. Queis antea praeter iacula nihil dederat, scuta gladijq; adijciebantur. Equorum domandi greges peditibus distributi sunt, vt maior pristino esset equitatus: ingensq; (vt crediderat) terror hostium

stium ducenta falcata quadriga vnicum illarum gentium auxilium secuta sunt. Ex summo temone hasta prafixa ferro eminebant. Vtrinque à iugo ternos dimicabant gladios, & in radijs rotarum plura spicula eminebant in aduersum. Alia deinde falces submissa rotarum orbibus hærebant, & alia in terram demissa, quicquid obuium concitatis equis fuisset amputatura. Hoc modo instructo exercitu, ac perarmato Babylone copias mouit. A parte dextera erat Tigris nobilis fluuius, leuam tegebat Euphrates, agmen Mesopotamia campos impleuerat. Tigri deinde superato, cum audisset haud procul abesse hostem: Satrobacem equitum præfectum cum mille delectis præmisit. Mazæo prætori sex millia data, quibus transitu amnis arceret. Eidem mandatum, vt regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur, atq; vreret: quippe credebat, inopia debellari posse nihil habentem, nisi quod rapiendo occupasset. Ipsi autē commeatus alij terra, alij Tigri amne subuehebantur. Iam peruenerat ad Arbellam vicum nobilem sua clade facturus: hic commeatuum sarcinarumq; maiore parte depositâ, Lycum amnem ponte iunxit, & per dies quinq; sicut ante Euphratē, traiecit exercitum. Inde octoginta ferè stadia progressus ad alterum amnem, Bumello nomen est, castra posuit. Opportuna explicandis copijs regio erat, equita-

bilis & vasta planicies: ne stirpes quidem & brenia virgulta operiunt solum, liberq; prospectus oculorum, etiam qua procul recessere, permittitur. Itaq; si quà campi eminebant, iussit aquari, totumq; fastigium extendi. Alexandro, qui numerum copiarum eius, quantum coniectari poterant, æstimabant, vix fecerunt fidem tot millibus cæsis, maiores copias esse reparatas. Cæterùm omnis periculi, & maximæ multitudinis contemptor, vndecimis castris peruênit ad Euphratem: quo põtibus iuncto, equites primos ire, phalangem sequi iubet, Mazaeo, qui ad inhibendum transitum eius cum sex millibus equitum occurrerat, non ausopericulum sui facere. Paucis deinde non ad quietem, sed ad reparãdos animos diebus datis militi, strenuè hostem insequi cæpit, metuens, ne interiora regni sui peteret, sequendus q; esset per loca omni solitudine atque inopia vasta. Igitur quarto die prater Arbellam penetrat ad Tigrim. Tota regio vltra amnem recenti fumabat incendio: quippe Mazæus quascunq; adierat, haud secus quàm hostis vrebat. Et primo caligine, quam fumus effuderat, obscurante lucem, insidiarum metu substitit. Deinde vt speculatores præmissi tuta omnia nuntiauerunt, paucos equitum ad tentandum vadum flumini præmisit: cuius altitudo primò summa equorum pectora, mox vt in medium alueum ven-

tum

tum est, ceruices quoq; aquabat: nec sanè alius ad Orientis plagam tam violentus inuehitur, multorum torrentium non aquas solùm, sed etiam saxa secum trahens. Itaq; a celeritate, qua defluit, Tigri nomen est inditum: quia Persica lingua Tigrim sagittam appellant. Igitur pedes velut diuisus in cornua, circundato equitatu, leuatis super capita armis, haud agrè ad ipsum alueum penetrat. Primus inter peditès rex egressus in ripam, vadum militibus manu (quando vox exaudiri non poterat) ostendit: sed gradum firmare vix poterant, cùm modo saxa lubrica vestigium fallerent, modo rapidior vnda subduceret. Præcipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant, quippe cùm semetipsos regere non possent, in rapidos gurgites in commodo onere auferebantur. Et dum sua quisq; spolia consequi studet, maior inter ipsos, quā cum amne certa luctatio est, cumuliq; sarcinarum passim fluitantes plerosq; perculerant. Rex monere, vt satis haberent arma retinere, cætera se redditurum: sed neq; consilium, neq; imperium accipi poterat. Obstrepebat hinc metus, præter hunc inuicem natātium mutuus clamor. Tandem quà leuiore tractu amnis aperit vadum, emersere, nec quicquam præter paucas sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus, si quis ausus esset vincere. Sed perpetua fortuna regis auertit inde bel-

ſtem. Sic Granicum, tot millibus equitum peditumq; in vlteriore ſtantibus ripa ſuperauit: ſic anguſtijs in Cilicia callibus tantam multitudinem hoſtium. Audaciæ quoq; qua maximè viguit, ratio minui poteſt: quia nunquam in diſcrimẽ venit. An temerè fecit & Mazæus, qui ſi tranſeuntibus flumẽ ſuperueniſſet, haud dubiè oppreſſurus incompoſitos, in ripa demũ & iam perarmatos adequitare cœpit. Mille admodum equites præmiſerat. quorũ paucitate Alexander explorata, deinde contempta, præfectum Paeonum equitum Ariſtona laxatis habenis inuehi iuſſit. Inſignis eo die pugnæ equitum, & præcipuè Ariſtonis fuit. Præfectum equitatus Perſarũ Satropacem directa in gutture haſta transfixit, fugientemq; per medios hoſtes conſecutus, ex equo præcipitauit, & obluctanti caput gladio demſit, quod relatũ magna cum laude ante regis pedes poſuit. Biduo ibi rex ſtatiua habuit. in proximũ deinde iter pronuntiari iuſſit. Sed prima ferè vigilia, luna defectũ primum nitorem ſyderis ſui condidit. Deinde ſanguineus colore ſuffuſo, lumen omne fœdauit, ſolicitumq; ſub ipſum tanti diſcriminis caſum ingens religio, & ex ea formido quæ dã incuſſa eſt. Dijs inuitis in vltimas terras trahi ſe querebãtur. Iam nec flumina poſſe adiri, nec ſydera priſtinũ præſtare fulgorẽ. Vaſtas terras, deſerta omnia occurrere: in vni⁹ iactationem

tionem tot millium sanguinem impendi. Fastidio esse patriam, abdicari Philippum patrem, cælum vanis cogitationibus petere. Iam prope seditionē res erat, cùm ad omnia interritus, duces principesq; militum frequentes adesse prætorio, Aegyptiosq; vates, quos cæli ac syderum peritissimos credebat, quid sentirent, expromere iubet. At illi, qui satis scirent temporum orbes implere destinatas vices, lunamq; deficere, cùm aut terram subiret, aut sole premeretur, rationem quidem ipsis perceptam nō edocent vulgus: caterum affirmant, Solem Graecorum, Lunam esse Persarum: quotiesq; illa defi iat, ruinam stragemq; illis gentibus portendi: veteraq; exempla percensent Persidis regum, quos aduersis dijs pugnasse, Luna ostēdisset defectio. Nulla res efficacius multitudinem regit, quàm superstitio: alioquin impotens, saeua mutabilis, vbi vana religione capta est, melius vatibus quàm ducibus suis paret. Igitur edita in vulgus Aegyptiorum responsa, rursus ad spem & fiduciam erexere ro.pentes. Rex impetu animorum vtendum ratus, secunda vigilia castra mouit. Dextra Tigrim habebat: a leua montes, quos Gordeos vocant. Hoc ingresso iter speculatores qui præmissi erāt sub lucis ortum Darium aduentare nuntiauerunt. Instructo igitur milite, & composito agmine, antecedebat. Sed Persarū exercitū

res erant mille fermè, qui speciem arminiu magni fecerant: quippe vbi explorari vera non possunt, falsa per metum augurantur. His cognitis, rex cum paucis suorum assecutus agmen refugientium ad suos, alios cecidit, alios cepit, equitesq; præmisit simul speculatum, simul vt ignem, quo Barbari cremauerant vicos, extinguerent: quippe fugientes raptim tectis aceruisq; frumenti iniecerant flammas, quæ cùm in summo hæsissent, ad inferiora nondum penetrauerant. Extincto igitur igne, plurimum frumenti repertum est. Copia aliarum quoque rerum abundare cœperunt. Ea res ipsa militi ad persequendum hostem animum incendit: quippe vrente & populante eo terram, festinandum erat, ne incendio cuncta præriperet. In rationem ergo necessitas versa: quippe Mazeus, qui antea per otium vicos incenderat, iam fugere contentus, oleraque inuiolata hosti reliquit. Alexāder haud longius centum quinquaginta stadijs Darium abesse compererat. Itaque ad satietatem quoque copia commeatuum instructus, quatriduo in eodem loco substitit. Intercepta deinde Darēj litera sunt, quibus Græci milites solicitabantur, vt Regem interficerent, aut proderent: dubitauitq; an eas pro concione recitaret, satis confisus Græcorum quoque erga se benevolentiæ ac fidei. Sed Parmenio deterruit,

ruit, esse talibus promissis imbuendas aures militum: affirmans patere vel vnius insidijs Regē: nihil nefas esse auaritiæ. Secutus cō silij autorem, castra mouit. Iter faciēti, spado vnus ex captiuis, qui Darij vxorē comitabantur, deficere eā nuntiat, & vix spiritum ducere. Itineris cōtinui labore animiq; ægritudine fatigata, inter socrus & virginum filiærū manus collapsa erat, deinde & extincta. Idipsum nuntiās alius supernenit. Et Rex haud secus, quàm si parentis sua mors nuntiata esset, crebros edidit gemitus: lacrymisq; obortis, quales Darius profudisset, in tabernaculum, in quo mater erat Darij defuncto assidens corpori, venit. Hic verò renouatus est mœror, vt prostratam humi vidit: recenti malo priorum quoq; admonita, receperat in gremiū adultas virgines: magna quidē mutui doloris solatia: sed quibus ipsa deberet esse solatio. In cōspectu erat nepos paruulus, ob id ipsum miserabilis, quòd nōdum sentiebat calamitatem maximā ex parte ad ipsum redundātem. Crederes Alexādrum inter suas necessitudines flere, & solatia nō adhibere. sed quærere: cibo certè abstinuit, omnemq; honorem funeri patrio Persarum more seruauit, dignus hercule, qui nunc quoq; tantum mansuetudinis & continentiæ ferat fructum. Semel omnino cā viderat, quo die capta est, nec vt ipsam. sed vt Darij mā-

trem videret, eximiamq; pulchritudinem formæ eius non libidinis habuerat incitamẽtum, sed gloriæ. E' spadonibus, qui circa reginam erant, Tyriotes inter trepidationem lugentiũ elapsus per eam portam, quæ quia ab hoste auersa erat, leuius custodiebatur, ad Darij castra peruenit: exceptusq; à vigilibus, in tabernaculum Regis perducitur gemens, & veste lacerata: quem vt conspexit Darius, multiplici doloris expectatione commotus, & quidpotißimum timeret, incertus: Vultus tuus, inquit, nescio quod ingens malum præfert: sed caue miseri hominis auribus parcas: didici enim esse infelix, & sæpe calamitatis solatiũ est, nosse sortem suam. Nunquid, quod maximè suspicor, & loqui timeo, ludibria meorum nuntiaturus es, mihi, & (vt credo) ipsis quoq; omni grauiora supplicio? Ad hæc Tyriotes, Istud quidem procul abest, inquit. Quantuscunque enim reginis honor ab ijs, qui parent, haberi potest, tuis à victore seruatus est: sed vxor tua paulò antè excessit è vita. Tum verò non gemitus modò sed etiam eiulatus totis castris exaudiebantur, nec dubitauit Darius, quin interfecta esset. quia nequisset contumeliam pati: exclamatq; amens dolore: Quod ego tantum nefas commisi Alexander? quem suorum propinquorum necaui, vt hanc vicem sæuitiæ meæ reddas? Odisti me, non quidem

pro

prouocatus. Sed finge iustū intulisse te bellū: cum fœminis ergo agere debueras? Tyriotes affirmare per Deos patrios, nihil in eam grauius esse consultum. Ingemuisse etiam Alexandrum morti, & nō parcius fleuisse, quàm ipse lacrymaretur. Ob hæc ipse amantis animus in solicitudinem suspicionemq; reuolutus est, desiderium captiuæ profectò à consuetudine stupri ortum esse coniectans. Submotis igitur arbitris, & uno duntaxat Tyriote retento, iam non flens, sed suspirans, Vides'ne in te Tyriote locum mendacio non esse? Tormenta iam hic erunt: sed ne expectaueris per Deos. si quid tibi tui Regis reuerentia est, num, quod & scire expecto, & quærere pudet, ausus est & dominus & iuuenis. Ille quæstioni corpus offerre, deos testes inuocare, castè sanctèq; habitā esse reginam. Tandem, ut fides facta est, uera esse qua affirmaret spado, capite uelato diu fleuit: manantibusq; adhuc lacrymis, ueste ab ore retecta, ad cœlum manus tendens, Dij patrij, inquit, primùm mihi stabilite regnum: deinde, si de me iam transactum est, precor ne quis Asia Rex sit, quàm iste tam iustus hostis, tam misericors victor. Itaq;, quāquam pace frustrà bis petita, omnia in bellum consilia conuerterat. Victus tamen continentia hostis, ad nouas pacis conditiones ferendas decem legatos cognatorum principes misit; quos Ale-

xander, consilio aduocato, introduci iussit, è quibus maximus natu: Darium, inquit, vt pacem à te iam hoc tertiò peteret, nulla vis subegit, sed iustitia & continentia tua expressit. Matrem, coniugem, liberosq; eius, nisi quòd sine illo sunt, captos esse non sensit: pudicitiæ earum, quæ supersunt, curam haud secus quàm parens agens, reginas appellas. speciem pristinæ fortunæ retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darij fuit, cùm dimitteremur ab eo: & ille tamen vxorem, tu hostem luges. Iam in acie stares, nisi cura te sepultura eius moraretur. Et quid mirum est, si tam ab amico animo pacẽ petit? Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea imperio tuo finem destinabat Alym amnem, qui Lydiã terminat. Nunc quicquid inter Hellespõtum & Euphratem est, in dotem filiæ offert, quã tibi tradit. Occhum filium, quem habes, pacis & fidei obsidem retine. Matrem, & duas virgines filias, redde. pro tribus corporibus triginta millia talentûm auri, precatur accipias. Nisi moderationem animi tui notã haberem, nõ dicerem hoc esse tempus, quo pacem nõ dare solùm sed etiam occupare deberes. Respice quantum post te reliqueris, intuere quantum petas. Periculosum est pragraue imperium: difficile est cõtinere, quod capere non possis. Vides'ne vt nauigia, quæ modum excedunt, regi nequeant? vescio

nescio an Darius ideo tam multa amiserit, quia nimia opes magna iactura locum faciūt. Facilius est quædam vincere, quàm tueri: quæ herculè expeditius manus nostra rapiunt, quàm continent. Ipsa mors vxoris Darij te ad monere potest, minus iam misericordia tua licere, quàm licuit. Alexander, legatis excedere tabernaculo iussis, quid placeret, ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret, ausus est dicere, incerta Regis voluntate. Tādem Parmenio: Antè suasissem, ait, vt captiuos apud Damascum redimentibus redderes, ingentem pecuniam potuisse redigi ex ijs, qui multi vincti vi rorum fortium occupauerant manus. Et nunc magnopere censerem, vt vnā anum; & duas puellas itinerū agminumq; impedimenta, triginta millibus talentis auri permutes. Opimū regnum occupari posse conditione, nō bello: nec quenquam alium inter Istrum & Euphratem possedisse terras ingenti spatio internalloq; dissertas. Macedoniam quoq; respiceret potius, quàm Bactra & Indos intueretur. Ingrata oratio Regi fuit. Itaq;, vt finem dicendi fecit: Et ego, inquit, pecuniā quàm gloriam mallem si Parmenio essem. Nūc Alexander de paupertate securus sum, & me non mercatorem meminisse, sed Regem. Nihil quidem habeo vanale: sed fortunam meam vtiq; nō vendo. Captiuos, si placet reddi, honestissimo dono dabimus.

quàm

quàm pretio remittemus. Introductis deinde legatis, ad hunc modum respondit: Nuntiate Dario gratiarum actionem apud hostem superuacaneam esse, & me, quæ fecerim clementer & liberaliter, non amicitiæ eius tribuisse, sed naturæ meæ: nec aduersus calamitates, sed aduersus hostium vires contendere. bellū cum captiuis & fœminis gerere non soleo: armatus sit oportet, quem oderim. quòd si saltē pacem bona fide peteret, deliberarem forsitan an darem. Verum enim vero cùm modò milites meos literis ad proditionem, modò amicos ad perniciem meam pecunia solicitet, ad internitionem mihi persequendus est, non vt iustus hostis, sed vt percussor veneficus. Conditiones verò pacis quas fertis, si accepero, victorem eū faciunt. Quæ post Euphratem sunt, liberaliter donat. Vbi igitur me assumimi? nempe obliti estis. nam vltra Euphratem sum. Summum ergo dotis, quam promittit, terminū castra mea transeunt. Hinc me depellite, vt sciam vestrū esse quod ceditis. Eadē liberalitate dat mihi filiam suam, nēpe quā sit alicui seruorum suorum nupturā. Multùm verò mihi præstat, siue me Mazæo generum præponit, ite, nuntiate Regi vestro, & quæ amisit, & quæ adhuc habet, præmia esse belli. Hoc regente vtriusq; terminos regni, id quēq; habiturum, quod proxima lustris assignatura fortuna est: & me in Asiam non

non veniſſe, vt ab alijs acciperem, ſed vt alijs darem. Si ſecundus, & non par mihi vellet haberi, faterem forſitan quæ petit. Cæterùm nec mũdus duobus ſolibus poteſt regi, nec duo ſumma regna ſaluo ſtatu terrarum poteſt habere. Proinde aut deditionem hodie aut in craſtinum bellum paret: nec aliam ſibi, quàm expertus eſt, polliceatur fortunam. Legati reſpondẽt, Cùm bellum in animo ſit, facere eum ſimpliciter, quòd ſpe pacis non fruſtraretur: ipſos petere quamprimum dimittantur ad Regem, eum quoq; bellum parare debere. Dimiſſi nuntiant adeſſe certamen. Ille quidem confeſtim Mazæum cum tribus millibus equitum, ad itinera, quæ hoſtis petiturus erat, occupanda præmiſit. Alexander, corpori exoris eius iuſtis perſolutis, omniq; grauiore comitatu intra eadem munimenta cum modico præſidio relicto, ad hoſtem contendit. Duo cornua diuiſa erãt peditum, in vtrunq; latus equite circundato: impedimenta ſequebantur agmen præmiſſum. Deinde concitis equitibus Menidam iubet explorare, vbi Darius eſſet. At ille, cùm Mazæus haud procul conſediſſet, non auſus vltrà procedere, nihil aliud quàm fremitum hominum hinnitumq; equorum exaudiſſe nuntiat. Mazæus quoq;, conſpectis procul exploratoribus, in caſtra ſe recipit, aduentus hoſtium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus cã-

pis

pis decernere optabat, armari militem iubet, aciemq; disponit. In lauo cornu Bactriani ibant equites mille admodũ. Dahæ uerò totidem, & Arachosij Susijq; quatuor millia explebant. Hos centũ falcati currus sequebãtur. Proximus quadrigis erat Bessus cũ octo millibus equitũ Bactrianis. Massageta duobus millibus agmen eius claudebant. pedites his pluriũ gentium nõ mixtas, sed sua quisq; natiõnis iunxerant copias. Persas deinde cum Mardis, Sogdianisq;, Ariobarzanes & Oriobates ducebant: illi partibus copiarum, summa Orsines præerat, à septem Persis oriundus, ad Cyrum quoq; nobilissimũ Regem originem sui referens. Hos aliæ gentes, ne socijs quidem satis notæ sequebantur. Post quas quinquaginta quadrigas Cradates magno Caspianorum agmine antecedebat. Indi cæteriq; rubri maris accolæ, nomina uerius quàm auxilia, post currus erant. Claudebatur hoc agmen alijs falcatis curribus quinquaginta, queis peregrinũ militem adiũxerat. Hũc Armenij, quos minores uocãt, Armenios Babylonij, Utroq; Bellota, & qui mõtes Cossæorũ incolũt, sequebãtur. Post hos Cortuæ gentes quidem Euboicæ Medos quondam secuti, sed iam degeneres & patrij moris ignari. Applicuerat his Phrygas & Catacenas. Parthorum deinde gens, incolentium terras quas nunc Parti Scythia profecti

fecti tenent, claudebant agmen. Hac sinistri cornu acies fuit, dexterum tenebat natio maioris Armeniæ, Caduſijq; & Cappadoces, & Syri & Medi. his quoque falcati currus erant quinquaginta. ſumma totius exercitus, equites XLV. millia, pedeſtris acies CC. millia expleuerat. Hoc modo inſtructi, decem ſtadia procedunt, iuſſiq; ſubſiſtere armati, hoſtem expectabant. Alexandri exercitum pauor, cuius cauſa non ſuberat, inuaſit: quippe lymphati trepidare cæperunt, omnium pectora occulto metu percurrente. Cæli fulgor tempore æſtiuo ardenti ſimilis internitens, ignis præbuit ſpeciem, flammasq; ex Darij caſtris ſplendere & elut illatas temerè præſidijs credebant. Quòd ſi perculſis Mazæus, qui præſidebat itineri, ſuperueniſſet: ingens clades accipi potuit. Ille ſegnis in eo, quem occupauerat, tumulo ſedit, contentus non laceſſi. Alexander, cognito pauore exercitus, ſignum & t conſiſterent dari, ipſos arma deponere, ac leuare corpora inbet: admonens, nullam ſubiti cauſam eſſe timoris, hoſtem procul ſtare. Tandem compotes ſui pariter arma & animos recepere, nec quicquam ex præſentibus tutius viſum eſt, quàm eodem loco caſtra munire. Poſtero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum proſpiciebantur caſtra, conſederat, ſiue metu ſiue quia ſpeculari modò iuſſus erat, ad Da-

riunrɔ lȷt, Macedones eum ipſum collem, quem deſeruerat, occupauerunt. nam & tutior planicie erat & inde acies hoſtium, qua in campo explicabatur, conſpici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, ſeruiuerſam quidem rei faciem non abſtulit, caterum agminum diſcrimina atque ordinem prohibuit perſpici. Multitudo inundauerat cãpos, fremitusq; tot millium etiam procul ſtantium aures impleuerat. Fluctuabatur animo Rex, & modo ſuum, modò Parmenionis conſilium ſera aſtimatione perpendere: quippe eò ſeruentum erat, vnde recipi exercitus, niſi victor, ſine clade nõ poſſet. Mouebat etiam eum multitudo hoſtium, reſpectu paucitatis ſuæ gentis. Sed interdum reputabat, quantas res cum hac gente geſſiſſet. quantosq; populos fudiſſet. Itaque cùm ſpes metum vinceret, periculoſius bellum differre ratus, ne deſperatio ſuis creſceret: diſſimulato eo, mercenarium equitem & Pœnas præcedere iubet. Ipſe phalangem (ſicut antea dictum eſt) in duo cornua extenderat. Vtrunque cornu equites tegebant. Iamq; nitidior lux, diſcuſſa caligine, aciem hoſtium oſtẽderat: & Macedones ſiue alacritate, ſiue tædio expectationis, ingentem pugnantium more ediderẽ clamorem: redditus & à Perſis, ne mora vallesq; circumiectas terribili ſono impleuerat. Nec iam contineri Macedones poterant,

rant, quin cursu quoque ad hostem contenderent. Melius adhuc ratus in eodem tumulo castra munire, vallum iaci iussit: strenueq; opere perfecto, in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, successit. Tum verò vniuersa futuri discriminis facies in oculis erat, armis insignibus equi virique splendebant, & omnia intentiore cura praparari. Apud hostem solicitudo Pratorum agmina sua interequitantium ostẽdebatur, ac pleraq; inania, sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentiũ fulgor, solicitam expectatione mentem turbauerant. Igitur siue dubio animi, siue vt suos experiretur, consilium adhibet, quid optimum factu esset exquirẽs. Parmenio peritissimus inter Duces artium belli, furto, non prælio opus esse censebat intempesta nocte opprimi posse hostes: discordes moribus, linguis, ad hæc somno & improuiso periculo territos, quando in nocturna trepidatione coituros? at interdiu primum terribiles occursuras facies Scytharum, Bactrianorumq;: hirta illis ora, & intonsas comas esse, præterea eximiam vastorum magnitudinem corporum, vanis & inanibus militem magis quàm iustis formidinis causis moueri. deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus posse. Non in Cilicia angustijs & inuijs callibus, sed in aperta &

i ta &

formidinem, adhuc lymphatos ferri agiq; arma iacientes. Expetere præsides Persarum imperij deos debitas è Gecordibus pœnas, nec ipsum ducẽ saniorẽ esse: quippe ritu ferarum prædam modo, quam expetoret, intuentem, in perniciem, quæ ante prædam posita esset, incurrere. Similis apud Macedones quoque solicitudo erat: noctémque, velut in eam certamine edicto, metu egerunt. Alexander non alias magis territus, ad vota & preces Aristandrũ vocari iubet. Ille in candida veste verbenas manu præferens, capite velato precabatur precesque regis, Iouem, Mineruam Victoriáq; propitiantis. Tunc quidem sacrificio ritè perpetrato, reliquum noctis acquieturus, in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere, nec quietem pati poterat: modo è iugo montis aciem in dextrum Persarũ cornu demittere agitabat, modo recta fronte concurrere hosti, interdum hæsitare, an potius in lævum torqueret agmen. tandẽ grauatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit. Iamq; luce orta, duces ad accipienda imperia conuenerãt, insolito circa prætorium silentio attoniti: quippe aliàs accersire ipsos, & interdum morantes castigare assueuerat: tunc ne vltimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur, & non somno quiescere, sed pro more marcere credebant. non tamen quisquam è cu-

stodi

stodibus corporis intrare tabernaculum audebat, & iam tempus instabat: nec miles in iussu ducis aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, cibū vt caperēt, ipse pronūtiat. Iamq; exire necesse erat. tunc demū intrat tabernaculū, sæpius q; nomine compellatum, cùm voce non posset, tactu excitauit. Multa lux, inquit, est. Instructam aciē hostis admouit: tuus miles adhuc inermis expectat imperiū. Vbi est vigor ille animi tui: nempe excitare vigiles soles. Ad hæc Alexander: Credisne me prius somnū capere potuisse, quàm exonerarē animum solicitudine, qua quietem morabatur? signumq; pugnæ tuba dari iussit. & cùm in eadē admiratione Parmenio perseueraret, quòd securus somnū cepisset, Minimè, inquit, mirum est. Ego enim, cū Darius terras vreret, vicos excideret, alimenta corrumperet, potens mei non eram. Nunc verò quid metuam, quū acie decernere paret? Herculè votum meum impleuit: sed huius quoque consilij ratio postea redderetur. Vos ite ad copias quibus quisque præest: ego iam adero, & quid fieri velim, exponam. Rarò admodū admonitu amicorū, cùm metus discriminis aderat, vti solebat: tunc quoq; munimento corporis sumpto, processit ad milites. Haud alias tam alacrem viderant regem, & vultu eius interrito certam spem victoria augurabantur

tur: atque ille, prorupto Gallo exire copias iubet, aciémq; disponit. In dextero cornu locati sunt equites, quos agema appellant. Praerat his Clytus, cui iunxit Philota turmas caterosq; praefectos equitum lateri eius applicuit. Victima Meleagri ala stabat, quàm phalanx sequebatur. Post phalengē Argyraspides erant. His Nicanor Parmenionis filius praerat, in subsidijs cum manu sua Cœnos. Post eum Horestes Lyncestaq;. Post illos Polypercon, dux peregrini militis. Cuius agminis Amyntas princeps erat. Philagus Balacros regeba, in societatem nuper ascitos: hac dexteri cornu facies erat. In leuo Craterus Peloponnensium equites habebat, Acheorumq;, & Locrènsium, & Maleanensium turmis sibi adiunctis: hos Thessali equites claudebant, Philippō duce. peditum acies equitatu tegebatur: frons leui cornu hac erat. Sed ne circuiri posset à multitudine, vltimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoq; subsidijs firmauit, non recta fronte, sed à latere positis: vt si hostis circumuenire aciem tentasset, parata pugna forēt. Hic Agriani erant, quibus Attalus praerat, adiunctis sagittarijs Cretensibus. Vltimos ordines auertit à fronte, vt totam aciem orbe muniret. Illyrici hic erant, adiuncto milite mercede conducto. Thracas quoq; simul obiecerat leuiter armatos, adeoq; aciem versatilem

posuit, & equi cleimi stabant, ne circumiren-
tur, certi tamen & in frontem circumagi
possent. Itaque non prima, quàm latera, non
latera munitiora fuere, quàm terga. His ita or-
dinatis, præcipit, & si fusos currus cum fre-
mitu Barbari emittere, ipsi laxatis ordinibus
impetum occurrentium silentio exciperent: haud
dubium, sine noxa transcursuros, si nemo se op-
poneret. Sin autem sine fremitu immississent,
eos ipsi clamore terrerent, pauidosq; equos te-
lis strinq; suffoderent. Qui cornibus præerant,
extendere ea iussit, ita vt nec circumuenti-
rentur, si arctius starent, nec tamen mediam
aciem eximanirent. Impedimenta cum captiuis in-
ter quos mater liberiq; Darij custodiebantur,
haud procul ab acie in edito colle constituit,
modico præsidio relicto. Iaeum cornu, sicut
aliàs, Parmenioni tuendum datum: ipse in
dextro stabat. Nondum ad teli iactum perue-
nerant, cum Bion quidam transfuga, quanto
maximo cursu potuerat, ad regem peruenit,
nuncians, muricos ferreos in terram defodisse
Darium, quia hostem equites emissurum esse cre-
debat: notatumq; certo signo locum, vt frau quis
tari à suis posset. Asseruari transfuga iusso,
duces conuocat, expositoq; quod nunciarum
erat, monet vt regionem monstratam de-
clinent, equitemque periculum edoceant.
Cæterum hoc tantum exercitum exaudire non

poterat,

poterat, vsum aurium intercipiente fremitus duorum agminum: sed in conspectu omniũ, duces, & proximum quenque interequitans alloquebantur. Emensis tot terras in spem victoriæ, de qua dimicandum foret, hoc vnum superesse discrimẽ. Granicum hic amnẽ, Ciliciæq; montes, & Syriam Aegyptumq; præuntibus raptas, ingentia spe gloriaq; incitamẽta referebat: reprehẽsos ex fuga Persas pugnaturos quia fugere non possent, tertium diẽ iam metu exangues armis suis oneratos in eodem vestigio hærere. nullum desperationis illorum maius inducium esse, quàm quòd vrbes, quòd agros suos vrerent: quicquid non corrupissent, hostium esse confessi. Nomina vero barbararum gentium ignotarum ne extimescerent: neq; enim ad belli discrimen pertinere. qui ab his Scythæ, qui vero Caduſij appellentur: ob id ipsum, quòd ignoti essent, ignobiles esse. numquã ignorari viros fortes: at imbelles ex latebris suis ereptos, nihil præter nomina afferre. Macedones virtute assecutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros ignoraret. intuerentur Barbarorum inconditum agmen: alium nihil præter iaculum habere, alium funda saxa librare, paucis iusta arma esse. itaque illinc plures stare, hinc plures dimicaturos. nec postulare se vt fortiter capesserent prælium, nisi ipse cæteris fortitudinis fuisset exemplum. se an-

te prima signa dimicaturum spondere. pro se, quot cicatrices, totidem corporis decora. scire ipsos unum penè se præda communis exortem in illis colendis ornandisq; usurpare victoriæ præmia. Hæc se fortibus viris dicere. si qui dissimiles eorum essent, illa fuisse dicturum: peruenisse eò, unde fugere non possent, tot terrarum spacia emensis, tot amnib⁹ montibusq; post tergum obiectis, iter in patriã & penates manu esse faciendum. Sic duces, si proximi militum instructi sunt. Darius in læuo cornu erat, magno agmine suorum delectis equitum peditumq; stipatus: contẽpse ratq; paucitatẽ hostis, uanam aciẽ esse extẽtis cornibus ratus. Caterum sicut curru eminebat, dextera leuaq; ad circunstantium agmina oculos manusq; circumferẽs, Terrarum, inquit, quas Oceanus hinc alluit, illinc claudit Hellespontus, paulò antè domini, iam non de gloria, sed de salute, & quod saluti præponitis, de libertate pugnandum est. hic dies imperium, quo nullum amplius uidit ætas, aut constituet, aut finiet. Apud Granicũ minima uirium parte cũ hoste certauimus. In Cilicia uictos Syria poterat excipere. Magna munimẽta regni Tigris atque Euphrates erant. Ventum est eò, unde pulsis ne fuga quidem locus est. Omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt. Non incolas suos urbes, non

cultores

cultores habent terra. Coniuges quoque & liberi sequuntur hanc aciem, parata hostibus præda, nisi pro charissimis pignoribus corpora opponimus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem penè immensa planicies vix caperet, comparaui: equos, arma distribui: commeatus ne tanta multitudini deessent, prouidi: locum, in quo acies explicari posset, elegi. Cætera in vestra potestate sunt: audete modo vincere, famamq; infirmissimum aduersus fortes viros telum, contemnite. Temeritas est, quam adhuc pro virtute timuistis: quæ vbi primum impetum effudit, velut quædam animalia amisso aculeo, torpet. Hi verò campi deprehendere paucitatem, quam Cilicia montes absconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam & exhaustam. Nam vltimi, quos locauit auersos, terga iam præbent. obteri me herculè equorum vngulis possunt, etiam si nil præter falcatos currus emisero. & bello vicerimus, si vincimus prælio. Nam ne illis quidem ad fugam locus est. Hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet inclusos: & quæ antea pro illis erant, in contrarium conuersa sunt. Nostrum mobile & expeditum agmen est, illud præda graue. Implicatos ergo spolijs nostris trucidabimus: eadémque res & causa victoriæ erit, & fructus. Quòd si quem è vobis nomen genus mo-

net, cogitet Macedonum illinc arma esse, non corpora. Multum enim sanguinis inuicem hausimus, & semper grauior in paucitate iactura est. Nam Alexander quantuscunque ignauis & timidis videri potest, vnum animal est: & si quid mihi creditis, temerariũ & vecors, adhuc nostro pauore quàm sua virtute felicius. Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. Licet felicitas aspirare videatur, tamen ad vltimum temeritati non sufficit. Praterea breues & mutabiles vices rerum sunt, & fortuna nunquam simpliciter indulget. Forsitan ita dij fata ordinauerunt, vt Persarum imperium, quod secũdo cursu per CCXXX. annos ad summũ fastigium euexerant, magno motu concuterent magis quàm affligerent, admonerentq; nos fragilitatis humanæ, cuius nimia in prosperis rebus oblitio est. Modo Graios vltro bellũ inferebamus: nunc in sedibus nostris propulsamus illatum. Iactamur inuicẽ varietate fortunæ. Videlicet imperiũ, quod mutuo affectamus, vna gens non capit. Caterum etiam si spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet: ad extrema peruentum est. Matrẽ meam, duas filias, Occhum in spem huius imperij genitum, illos principes, illam sobolem regia stirpis, duces vestros regum instar, victos habet: nisi, quod in vobis est, ipse ego maiore par-

te

te captiuus sum. Eripite uiscera mea ex uinculis, restituite mihi pignora, pro quibus ipse mori non recuso. Parentem liberos (nam coniugem in illo carcere amisi) credite nūc omnes tendere ad uos manus, implorare patrios deos, opem uestram, misericordiam, fidem exposcere, ut seruitute, ut compedibus, ut precario uictu ipsos liberetis. An creditis aequo animo ijs seruire quorum reges esse fastidiunt? Video admoueri hostium aciem: sed quo propius discrimen accedo, hoc minus his, quæ dixi possum esse cōtentus. Precor uos per deos patrios, aeternúmque ignem, qui profertur altaribus, fulgorémque Solis intra fines regni mei orientis, per aeternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis Lydisq; imperium primus in Persidem intulit, ut inde cadat ab ultimo dedecore nomen gentémque Persarum. Ite alacres, & spe pleni, ut quam gloriam accepistis à maioribus uestris, posteris relinquatis. In dextris uestris iam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempserit: timidissimum quenque consequitur. Ipse non patrio more solum, sed etiam ut conspicer pessim, curru uehor: nec recuso, quo minus imitemini me, siue fortitudinis exemplum, siue ignauiæ fuero. Interim Alexander (ut est demonstratum à transfugis) cùm insidiarūm locum circuiret, & Dario, qui lanum

cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere iubet. Darius quoque eodem suum obuertit, Besso admonito, vt Massagetas equites in læuum Alexandri cornu inuehi iuberet. Ipse ante se falcatos currus habebat, quos signo dato vniuersos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis auriga, quo plures nondum satis prouiso impetu obtererẽt. Alios ergo hasta multum supra temones eminentes, alios ab vtroque latere demissa falces lacerauere. Nec sensim Macedones cedebant, sed effusa turbauerant fuga ordines. Mazæus quoque perculsis metũ incussit, mille equitibus ad diripiẽda hostis impedimẽta circumuehi iussis, ratus captiuos quoq; qui simul asseruabantur, rupturos vincula, cùm suos appropinquantes vidissent. Non fefellerat Parmenionem, qui in læuo cornu erat. Properè igitur Polydamanta mittit ad regẽ, qui & periculũ ostẽderet, & quid fieri iuberet, consuleret. Ille, audito Polydamante, Abi, nuncia, inquit, Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos, sed omnia quæ hostium sunt occupaturos. Proinde non est quod quicquã viriũ subducat ex acie: sed, vt me & Philippo patre dignum est, contempto sarcinarum damno, fortiter dimicet. Interim barbari impedimenta turbauerant, cæsis q; pleriq; custodum, captiui, vinculis ruptis, quicquid obuiũ

erat

erat quo armari possent, rapiunt, & aggregati suorum equitibus, Macedonas ancipiti circumuentos malo inuadunt: lætique circa Syssigambim, vicisse Darium, ingenti cæde prostratos hostes, ad vltimum etiam impedimentis exutos esse nunciant: quippe eandem fortunam vbique esse credebant, & victores Persas ad prædam discurrisse. Syssigambis, hortantibus captiuis, vt animum à mœrore alleuaret, in eodem, quo antea fuit, perseuerauit: non vox vlla excidit ei, non oris color vultúsue mutatus est: sedit immobilis, credo præcoce gaudio vera fortunã irritare, adeò. vt quid mallet, intuentibus eam fuerit incertum. Inter hæc Amyntas præfectus equitum Alexandri cum paucis turmis opem impedimentis laturus aduenerat, incertum, suóne consilio, an regis imperio: sed nõ substinuit Caduseorum Scytarumq; impetum: quippe vix tentato certamine refugit ad regem, amissorum impedimentorum testis magis quam vindex. Iam consilium Alexandri vicerat dolor, & ne cura recuperandi sua militem à prælio auerteret, non immerito verebatur. Itaq; Areten ducem hastatorum, quos Sarissophoros vocabant, aduersus Scytas mittit. Inter hæc currus, qui circa prima signa turbauerant aciem, in phalangem inuecti erant. Macedones confirmatis animis in medium agmen accipiunt. Vallo similis acies erat, iunxerant

xerant hastas. & ab utroq; latere temerè in currentium ilia suffodiebant. circuire deinde currus, & propugnatores precipitare cœperūt. Ingens ruina equorum aurigarumq;, aciem cōpleuerat. his territos regere non poterant: equi crebra iactatione cerui:um non iugum modo excusserant, sed etiam currus euerterant. Vulnerati interfectos trahebant: nec consistere territi, nec progredi debiles poterant. Pauca tamē euasere quadrigæ in Citimam aciē, ijs quibus inciderunt. miserabili morte consumptis: quippe amputata Virorum membra humi iacebāt: & quia recentibus adhuc vulneribus aberat dolor, truncique quoque & debiles arma non omittebant, donec multo sanguine effuso exanimati procumberent. Interim Aretes, Scytharum, qui impedimenta diripiebant, duce occiso, grauius territis instabat. Superuenere deinde missi à Dario Bactriani, pugnaq; vertere fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obriti sunt, plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Persæ clamore sublato, qualem Victores solent edere, ferociter in hostem quasi vbique profligatum incurrunt. Alexander territos castigare, adhortari, prælium (quod iam elanguerat) solus accendere, confirmatisq; tandem animis ire in hostem iubet. Rarior acies erat in dextero cornu Persarum: nanque inde Bactriani decesserant ad opprimenda impedimenta.

menta. Itaque Alexander laxatos ordines inuadit, & multa cæde hostium inuehitur. At qui in læuo cornu erant Persæ, spe posse eum includi, agmen suum à tergo dimicantis opponunt: ingensq; periculū in medio hærens adesset, ni equites Agriani calcaribus subditis effusos regis barbaros adorti essent, auersosq; cædendo in se conuerti coegissent. Turbata erat vtraq; acies. Alexander à fronte & à tergo hostem habebat: qui auerso ei insultabāt, ab Agrianis militibus premebātur: & Bactriani, impedimentis hostium direptis reuersi, ordines suos recuperare non poterant. plura simul abrupta à cæteris agmina, vbicunq; aliū alij sors miscuerat, dimicabant. duo reges iunctis propè agminibus prælium accendebant. plures Persæ cadebant, par ferè vtrinque numerus vulnerabatur. Curru Darius, Alexandri equo vehebatur. vtrumque regem delecti tuebantur, sui immemores: quippe amisso rege nec volebant salui esse, nec poterant. ante oculos sui quisque regis mortem occumbere decebat egregium. Maximum tamen periculum adibat, qui maximè tuebatur: quippe sibi quisque casi regis expetebat decus. Cæterum siue lubrium oculorum, siue vera species fuit, qui circa regem Alexandrum erant, videre se crediderunt paululum super caput regis placide volantem aquilam, nec sonitu armorum, nec gemi-

tu morientium territam: diuq; circa æquum Alexandri pendenti magis, quàm volanti similis apparuit. Certè Gates Aristander alba veste indutus, & dextera præferens lauream, militibus in pugnam intentis auem monstrauit, haud dubium victoriæ auspicium. Ingens ergo alacritas ac fiducia paulò antè territos accendit in pugnam, vtiq; postea quàm auriga Darij, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta transfixus est. Nec aut Persæ, aut Macedones dubitare, quin ipse rex esset occisus. Lugubri ergo vlulatu & incondito clamore gemituque totam ferè aciem adhuc æquo Marte pugnantium turbauere. Cognati Darij & armigeri, læuumq; tuentes cornu, in fugam effusum destituerant currum, quem à dextera parte stipati in medium agmen receperũt. Dicitur acinace stricto Darius dubitasse, an fugæ dedecus honesta morte vitaret. Sed eminens curru, nondum omnem suorum aciem prælio excedentem destituere erubescebat: dumq; inter spem & desperationem hæsitat, sensim Persæ cadebant, & laxauerãt ordines. Alexãder mutato equo, quippe plures fatigauerat, resistentium aduersa ora fodiebat, fugientium terga. Iamq; nox pugnæ, sed cædes erat, cùm Darius quoque currum suum in fugam vertit. Hærebat in tergis fugientium victor, & prospectum oculorum nubes pulueris, quæ ad cælum fere-

bat-

tur, abstulerat. Ergo haud secus quàm in tenebris errabãt, ad sonitum notæ vocis, vt signum, subinde coëuntes. Exaudiebantur tantum strepitus habenarum, quibus equi currum trahentes identidem verberabantur: hac sola fugientis vestigia excepta sunt. At in læuo Macedonum cornu, quod Parmenio (sicut antè dictũ est) tuebatur, longe alia fortuna vtriusque partis res gerebatur. Mazæus cum omni suorum equitatu vehementer inuectus, vrgebat Macedonum alas. Iamq; abundans multitudine, aciem circumuehi cœperat: cùm Parmenio equites nunciare iubet Alexandro in quo discrimine ipsi essent: nisi mature subueniretur, non posse sisti fugam. Iam multum viæ processerat rex, imminens fugientium tergis, cùm à Parmenione tristis nuncius venit. refrenare equos iussi qui vehebantur, agmenq; constitit: frendente Alexandro, eripi sibi victoriam è manibus, & Darium felicius fugere, quàm sequi se. Interim ad Mazæum superati regis fama peruenerat. Itaque quanquam validior erat, fortuna tamen partium territus, perculsis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidam causam sua sponte pugnæ remissæ: sed occasione vincendi strenue est vsus. Thessalos equites ad se vocari iubet: Ecquid, inquit, videtis istos, qui ferociter modo instabant, pedem referre, subito pauore perterritos? Ni-

mirum nobis quoque regis nostri fortuna vincit: omnia Persarum cede strata sunt. quid cessatis? an ne fugientibus quidem pares estis? Vera dicere videbatur, & spes languentes quoque erexerat: subditis calcaribus proruere in hostem & illi iam non sensim, sed citato gradu recedebant. nec quicquam fugæ, nisi quòd terga nondum verterant, deerat. Parmenio tamen ignarus, quænam in dextero cornu fortuna regis esset, repressit suos. Macæus, dato fugæ spacio, non recto itinere, sed maiore & obsidutiore circuitu Tigrim superat, & Babyloniam cum reliquijs devicti exercitus intrat. Darius, paucis fugæ comitibus, ad Lycum amnem contenderat: quo traiecto dubitauit an solueret pontem: quippe hostem iam affore nunciabatur. Sed tot millia suorum, quæ nondum ad amnem peruenerant, ponte reciso prædam hostis fore videbat. Abeuntem, cùm intactum sineret pontem, dixisse constat: Malle se insequentibus iter dare, quàm auferre fugientibus. Ipse ingens spacium fugæ emensus, mediæ fere nocte Arbellam peruenit. Quis tot ludibria fortunæ, ducum agminumq; eadem multiplicem devictorum fugam, clades nunc singulorum, nunc vniuersorum, aut animo assequi queat, aut oratione complecti? Propemodum seculi res in vnum illum diem fortuna cumulauit. Alij quà breuissimum patebat iter, alij diuer

diuersos saltus, & ignotos sequentibus calles petebant. Eques pedesq; confusi sine duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur. Deinde misericordia in metum versa, qui sequi non poterant, inter mutuos gemitus deserebantur. Sitis præcipuè fatigatos & saucios exurebat, passimq; omnibus vbi prostrauerãt corpora, præterfluentem aquam hianti ore captantes: quam cùm diu auidi turbidam hausissent, tendebantur extemplo præcordia premente limo: resolutisq; & torpentibus membris, cùm superuenisset hostis, nouis vulneribus excitabantur. Quidam, occupatis proximis riuis, diuerterant longius, & quicquid occulti humoris vsquam maneret, exciperent. Nec vlla adeo auia & sicca lacuna erat, quæ vestigantium sitim falleret. E proximis verò itineri vicis senum vlulatus fœminarumq; exaudiebantur, barbaro ritu Darium adhuc regẽ clamãtium. Alexander (vt suprà dictum est) inhibito suorum cursu ad Lycum amnem peruenerat, vbi ingens multitudo fugientium onerauerat pontem, & plerique, cùm hostis vrgeret, in flumen se præcipitauerant, grauesq; armis, & prælio ac fuga defatigati, gurgitibus hauriebantur. Iamq; non modo fugientes, sed ne amnis quidem capiebat, agmina sua improuida fugæ subinde cumulantes: quippe vbi intrauit animos pauor, id solum metuũt, quod pri-

mum formidare cœperunt. Alexander instantibus suis ne impunè abeũtem hostem inde permitteret: hebetia tela esse, & manus fatigatas, tantoq; cursu corpora exhausta, & præceps in noctem diei tempus causatus est: re vera de læuo cornu, quo adhuc in acie stare credebat, solicitus, reuerti ad ferendam opem suis statuit. Iamq; signa conuerterat, cum equites à Parmenione missi, illius quoque partis victoriam nunciant. Sed nullum eo die maius periculũ fuit, quàm dum copias reducit in castra. Pauci eum & incompositi sequebantur ouantes victoria: quippe omnes hostes aut in fugam effusos, aut in acie credebant cecidisse: cùm repente ex aduerso apparuit agmẽ equitum, qui primo inhibuere cursum, deinde Macedonum paucitate conspecta turmas in obuios concitauerunt. Ante signa rex ibat, dissimulato magis periculo, quàm spreto. Nec defuit ei perpetua in dubijs rebus felicitas. nanque præfectum equitatus auidum certaminis, & ob id ipsum incautius in se ruentem, basta transfixit. Quo ex equo lapso, proximum ac deinde plures eodem telo confodit. Inuasere turbatos amici quoque: nec Persæ inulti cadebant. quippe non vniuersa acies, quàm hæ tumultuariæ manus, vehementius iniere certamen. Tandem barbari, cum obscura luce fuga tutior videretur esse quàm pugna, diuersis agminibus abiere Rex

extra

extraordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit ad castra. Cecidere Persarum, quorum numerum victores finire potuerunt, millia quadraginta. Macedonũ minus quàm CCC. desiderati sunt. Caterum hanc victoriam rex maiore ex parte virtuti, quàm fortunæ suæ debuit: animo, non (vt antea) loco vicit. Nam & aciem peritissimè instruxit, & promptissimè ipse pugnauit, & magno consilio iacturam sarcinarum impedimentorúmque contempsit, cùm in ipsa acie summum rei videret esse discrimen: dubioq; adhuc pugnæ euentu, pro victore se gessit: perculsos deinde hostes fudit: fugientes, quod in illo ardore animi vix credi potest, prudentius quàm auidius persecutus est. Nam si parte exercitus adhuc in acie stante, instare cedentibus perseuerasset, aut sua culpa victus esset, aut aliena virtute vicisset. Iam si multitudinem equitum occurrentium extimuisset victor, aut fœdè fugiendum, aut miserabiliter cadendum fuit. Nec duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt: quippe vulnera, quæ quisque excipit, indicia virtutis sunt. Ephestionis brachium hasta ictum est. Perdiccas ac Cœnos & Menidas, sagittis propè occisi. Et si vero æstimare Macedonas, qui tunc erant, volumus: fatebimur, & regem talibus ministris, & illos tanto rege fuisse dignissimos.

Q. CVRTII DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI LIBER V.

QVAE interim ductu imperióque Alexandri vel in Græcia, vel in Illyricis ac Thracia gesta sunt, si quæq; suis temporibus reddere voluero, interrumpenda sunt res Asiæ: quas vtique ad fugam mortemq; Darij vniuersas in conspectu dari, & si cui inter se cohærent tempore, ita opere ipso coniungi haud paulò aptius videri potest. Igitur antè, quæ prælio apud Arbellam coniuncta sunt, ordiar dicere. Darius media ferè nocte Arbellam peruenit, eodemq; magna partis amicorum eius ac militum fugam fortuna compulerat: quibus commotis, exponit haud dubitare se, quin Alexander celeberrimas vrbes agrosq; omni copia rerum abundantes petiturus esset. prædam opimam paratamq; ipsum & milites eius spectare. id suis rebus tali in statu saluti fore: quippe se deserta cum expedita manu petiturum. Vltima regni adhuc integra esse: inde bello vires haud egre reparaturum. Occuparet sanè gazam auidissima gens, & ex longa fame satiaret se

auro,

auro, mox futura præda, sibi didicisse vsu, pretiosam supellectilem, pellices q3, & spadonum agmina, nihil aliud fuisse, quàm onera & impedimenta, eadem trahentem Alexandrum, quibus antea vicisset, inferiorem fore. Plena omnibus desperationis videbatur oratio, quippe Babyloniam vrbem opulentissimam dedicerentibus: iam Susam, iam cætera ornamẽta regni: causamq3 belli victorem occupaturum. At ille docere pergit, non speciosa dictu, sed vsu necessaria in rebus aduersis sequenda esse. Ferro geri bella, non auro: viris, non vrbium tectis: omnia sequi armatos. Sic maiores suos perculsos in principio rerum, celeriter pristinam recuperasse fortunam. Igitur siue confirmatis eorum animis, siue imperium magis quàm consilium sequentibus, Mediæ fines ingressus est. Paulò post Alexandro traditur Arbella, regia supellectili Dariiq3 gaza repleta: quatuor millia talentum fuere. præterea pretiosa vestes, totius (vt supra dictum est) exercitus opibus in illam sedem congestus. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadauerum totis iacentium campis vulgauerat, maturius castra mouit. Euntibus à parte læua, Arabia odorum fertilitate nobilis regio campestre iter est. Inter Tigrim & Euphratem iacentia, tam vberi & pingui solo sunt, vt à pastu repelli pecora dicantur, ne

satietas perimat. Causa fertilitatis est humor qui ex vtroq; amne manat, toto ferè solo per venas aquarum resudante. Ipsi amnes ex Armeniæ montibus profluunt, & magno deinde aquarum diuortio iter, quod cœpere, percurrunt. duo millia & quingenta stadia emensi sunt, qui amplissimum interuallum circa Armeniæ montes notauerunt. Iidem cùm Mediæ & Gordianorum terras secare cœperunt, paulatim in arctius coëunt: & quo longius manant, hoc angustius inter se spacium terræ relinquunt. Vicini maximè sunt his cāpis, quos incolæ Mesopotamiam vocant: mediā nanq; ab vtroq; latere concludunt. Eadem per Babyloniorum fines in rubrum mare prorumpunt. Alexander quartis castris ad Memniū vrbē peruenit. Cauerna ibi est, ex qua fons ingentē vim bituminis effundit, adeò vt satis constet, Babylonios muros ingentis operis huius fontis bitumine interlitos esse. Cæterum Babyloniā procedenti Alexandro Mazæus, qui ex acie in vrbem eam confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, vrbem eam seq; dedens. Gratus aduentus eius fuit regi: quippe magni operis futura erat obsidio tam munitæ vrbis. Ad hæc vir illustris, & manu promptus, famaq; etiam proximo prælio celebris, & cæteros ad deditionem sui incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benignè cum eius li-

be

beris excepit. Caterũ quadrato agmine, quod ipse ducebat, velut in acie irent, ingredi suos iubet. Magna pars Babyloniorum constiterat in muris, auida cognoscendi nouum regẽ. Plures obuiam egressi sunt, inter quos Bagistanes arcis & regiæ pecuniæ custos, ne studio à Mazæo vinceretur, totum iter floribus coronisq; constrauerat, argenteis altaribus ab vtroque latere dispositis, quæ non thure modo, sed omnibus odoribus cumulauerat. Eum dona sequebantur, greges pecorum equorũq;, leones quoq; & pardales caueis præferebantur. Magi deinde suo more patrium carmen canentes: post Chaldæi, Babyloniorumq; non vates modo, sed etiam artifices cum fidibus sui generis ibant. laudes ij regum canere soliti. Chaldæi syderum motus & statas temporum vices ostẽdere. Equites deinde Babylonij, suo atq; equorum cultu ad luxuriam magis quàm ad magnificentiam exacto, vltimi ibant. Rex armatis stipatus, oppidanorum turbam post vltimos pedites ire iussit. Ipse cum curru vrbem, ac deinde regiam intrauit. Postero die supellectilem Darij, & omnem pecuniam recognouit. Caterum ipsius vrbis pulchritudo ac venustas, non regis modo, sed etiam omnium oculos in semet haud immerito conuertit. Semiramis eam condiderat, vel (vt plerique credidere) Belus: cuius regia ostẽditur. murus instru-

ctus laterculo coctili, bitumine interlitus. spacium triginta & duorum pedum latitudinē amplectitur. quadrigæ inter se occurrētes sine periculo commeare dicuntur. altitudo muri centum cubitorum eminet spacio. turres denis pedibus, quàm murus, altiores sunt. Totius operis ambitus CCCLXVIII. stadia cōplectitur. singulorum stadiorum structurā singulis diebus perfectam esse, memoriæ proditū est. Aedificia non sunt admota muris, sed ferè spacium vnius iugeri absunt. Ac ne totam quidem vrbem tectis occupauerunt. per XC. stadia habitatur: nec omnia cōtigua sunt, credo quia tutius visum est, pluribus locis spargi. Cætera serunt coluntq; : vt si externa vis ingruat, obsessis alimēta ex ipsius vrbis solo subministrent. Euphrates interfluit, magnaq; molis crepidinibus coërcetur. Sed omnium operū magnitudinem circumueniunt cauerna ingētes, in altitudinem prærupta ad accipiendū impetum fluminis: quod vbi appositæ crepidines fastigium excessit, vrbis tecta corriperet, nisi essent specus lacusq; qui excipercnt. Coctili laterculo structi sunt, totū opus bitumine astringitur. Pons lapideus flumini impositus, iungit vrbem. hic quoque inter mirabilia Orientis opera numeratus est: quippe Euphrates altum limum vehit, quo penitus ad fundamenta iacienda egesto, vix sufficiendo operi firmū

repe

reperiunt solum. Harena autem subinde cumulata. & saxis, quibus pons sustinetur, annexa, moratur amnem: qui retentus, acrius, quàm si libero cursu mearet, illiditur. Arcem quoq; ambitu X X. stadia complexā habent: X X X. pedes in terram turriū fundamenta demissa sunt: ad L X X X. summū munimenti fastigium peruênit. Super arce vulgatū Graecorum fabulis miraculum, pensiles horti sunt summā murorum altitudinem aquantes, multarumq; arborū umbra & proceritate amoeni. Saxo pila, quae tot ū onus sustinent, instructa sunt. Super pilas lapide quadrato solū stratum est patiēs terra, quā altam iniiciunt, & hortis, quo rigāt terras: adeoq; validas arbores sustinēt moles, vt stipites earum octo cubitorum spatium crassitudine aquēt, in quinquaginta pedum altitudinem emineant, & frugiferae sint, vt si terra sua alerētur. Et, quum vetustas nō opera solum manu facta, sed etiā ipsam naturā paulatim exedēdo perimat: haec moles, quae tot arborum radicibus premitur, tā tiq; nemoris pondere onerata est, inuiolata durat: quippe X X. lati parietes sustinent, vndecim pedum interuallo distantes, vt procul visentibus sylua montibus suis imminere videantur. Syriae regem Babyloniae regnantē hoc opus esse molitum, memoriae proditum est, amore coniugis victum: quae desiderio nemorum

syl

ſyluarumq́, in campeſtribus locis virum compulit amœnitatem natura genere huius operis imitari. Diutius in hac vrbe quàm vſquā conſtitit rex, nec vllus locus diſciplina militari magis nocuit. Nihil vrbis eius corruptius moribus nec ad irritandas illiciendasq́ immodicas voluptates inſtructius. Liberos coniuges q́ cum hoſpitibus ſtupro coire, modo p̄retiū flagitij detur, parentes maritiq́ patiuntur. Conuiuales ludi tota perſide regibus purpuratisq́ cordi ſunt. Babylonij maximè in vinū, & quæ ebrietatem ſequuntur, effuſi ſunt. Fœminarū conuiuia ineuntium in principio modeſtus eſt habitus: deinde ſumma quæque amicula exuunt, paulatimq́ pudorem prophanant. ad vltimū (honos auribus habitus ſit) ima corporum velamenta proiiciunt. nec meretricum hoc dedecus eſt, ſed matronarum virorumq́, apud quos comitas habetur vulgati corporis vilitas. Inter hæc flagitia exercitus ille domitor Aſiæ per XXXIIII. dies ſaginatus, ad ea quæ ſequebantur diſcrimina haud dubie debilior futurus fuit, ſi hoſtem habuiſſet. Caterum quò minus damnum ſentirent identitatem incremento nouabantur. Namq́ Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditū ſex millia adduxit, quingentos præterea eiuſdem generis equites. Cum his ſexcentos Thracas, adiunctis peditibus ſuæ gentis III. millibus

& quingentis. & ex Peloponeso mercenarius miles, IIII. millia aduenerant cũ CCC-LXXX. equitibus. Idem Amyntas adduxerat quinquaginta principũ Macedoniæ liberos adultos, ad custodiam corporis: quippe inter epulas hi sunt ministri: ýdemq; equos ineunti prælium admouent, venantemq; comitantur, & vigiliarum vices ante cubiculi fores seruant: magnorumq; præfectorum & ducum hæc incrementa sunt, & rudimenta. Igitur arci Babyloniæ rex Agathone præsidere iusso, cum septingentis Macedonum, trecẽtisque mercede conductis, prætores, qui regioni Babyloniæ & ciuitati præessent, Menetam & Apollodorum reliquit: his duo millia peditum dat cum mille talentis. Vtriq; præceptum, vt in supplementum milites legerent. Mazæum transfugam Satrapia Babyloniæ donat. Bagistanem qui arcem tradiderat, se sequi iussit. Armenia Mithram Sardiũ proditori data est. Ex pecunia deinde Babyloniæ Macedonibus equitibus sexceni denarij tributi peregrinus eques quingenos accepit, ducenis pedestriũ stipendium mensum est. His ita cõpositis, in regionem, quæ Attrapene vocatur, peruẽnit. fertilis terra, copia rerũ & omni commeatu abundans: itaque diutius ibi substituit: ac ne desides otio demitterent animos, iudices dedit, præmia'que proposuit de virtute militari certan

tantibus. Octo, qui fortissimi iudicati essent, singulis militum millibus praefuturi erāt: Chiliarchas vocabant, tum primum in hunc numerum copijs distributis. namque antea quinquagenaria cohortes erāt, nec fortitudinis praemia gesserant. Ingens militū turba conuenerat, egregia interfutura certamini, testis eadē cuiusque factorum, & de iudicib. latura sententiam: quippe vērone an falso honos cuiq; haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis causa donatus est Adarchias senior, qui omissum apud Alicarnassōa iunioribus praelium vnus maximè accenderat: proximus ei Antigonus visus est: tertiū locū Philotas Angeus obtinuit: quartus Amyntas datus est. Post hos Antigonus, & ab eo Lyncestes Amyntas fuit: septimum locum Theodotus, vltimū obtinuit Hellanicus. In disciplina quoq; militaris rei pleraq;, à maioribus sumpta, vtiliter mutauit. Nam cùm ante equites in suā quisq; gentem describerentur secrsum à ceteris, exempto nationum discrimine, praefectos non vtiq; suarum gentium, sed electos attribuit. Tuba, cùm castra mouere vellet signum dabat, cuius sonus plerunq; tumultuantium fremitu exoriente haud satis exaudiebatur. Ergo perticam, qua vndique conspici posset, supra praetorium statuit, ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuū: obseruabatur

ignis

ignis noctu, fumus interdiu. Iamq; Susam adituro, Abulites regionis eius praefectus, sine Darij iussu, vt Alexandrum praeda retineret, siue sponte, filium obuiam misit, traditurum se vrbem promittens. Benignè iuuenem excepit rex, & eo duce ad Hydaspin amnem peruenit, delicatam (vt fama est) vehentem aquā. Hic Abulites cum donis regalis opulentiæ occurrit: dromades cameli inter dona erant, ve locitatis eximiæ: duodecim elephanti, à Dario ex India acciti, non iam terror (vt speraue rant) Macedonum, sed auxilium, opes victi ad victoriam transferente fortuna. Vt verò vrbem intrauit, incredibilē ex thesauris summam pecuniæ egessit quinquaginta millia talentûm argenti non signati forma, sed rudi pondere. Multi reges tantas opes longa ætate cumulauerant liberis posterisq;, vt arbitrabantur: quas vna hora in externi regis manus intulit. Consedit deinde in regia sella, multo excelsiore quàm pro habitu corporis. Itaque pedes cùm imũ gradum non contingerent, vnus ex regijs pueris mensam subdidit pedibus: & cùm spadonem, qui Darij fuerat, ingemiscentem conspexisset Rex, causam mœstitiæ requisiuit. Ille indicat, Darium vesci in ea solitum: séque sacram eius mensam ad ludibrium recidentem, sine lachrymis conspicere non posse. Subijt ergo regem ve-

re

recundia Violandi hospitales deos: iamq; subduci iubebat, cùm Philotas: Minimè verò hac feceris rex. sed omen quoque accipe, mensam, ex qua libauit hostis epulas, tuis pedibus esse subiectam. Rex Persidis fines aditurus, Susam urbem Archelao, & præsidium III. millium tradidit. Xenophilo arcis cura mandata est: Macedonum ætate graues præsidere arcis custodiæ iussit. Thesaurorum Callicrati tutela permissa: Satrapia regionis Susiæ restituta Abuliti. Matrem quoque Darij & liberos in eadem urbe deponit. Ac fortè Macedonicas vestes, multamq; purpuram dono ex Macedonia sibi missam, cum ijs, qui eam confecerāt, tradi Sysigambi iussit. Omni nanque honore eam, & filij quoque pietate prosequebatur. Admoneri iussit, vt si cordi quoque vestis esset, conficere eam neptes suas assuefaceret, donoq; doceret dare. Ad hanc vocem lachryma oborta, prodidere animum aspernantis id munus: quippe non aliud magis in contumeliam Persarum fœmina accipiunt, quàm admouere lanæ manus. Nuntiant qui dona tulerant, tristem esse Sysigambim: dignaq; res excusatione & consolatione visa. Ipse ergo peruênit ad eam, & : Mater, inquit, hanc vestem, qua indutus sum, sororum non solum donum, sed etiam opus vides: nostri decepere memores. Caue, obsecro, in contumeliam accipias igno-

ratio

rationē meam. Quæ tuis moris esse cognouit (vt spero) abunde seruata sunt. Scio apud vos filiū in conspectu matris nefas esse considere, nisi cùm illa permisit. Quotiescunque ad te veni, donec vt considerē annueres, restiti. Procumbens venerari me sæpe voluisti, inhibui. Dulcissimæ matri Olympiadi nomen debitum, tibi reddo. Mitigato animo eius, rex quartis castris peruênit ad fluuiū. Pasitigrim incolæ vocant: oritur in montibus Vxiorum, & per quinquaginta stadia syluestribus ripis præceps inter saxa deuoluitur. Accipiunt deinde eum campi, quos clementiore alueo præterit, iam nauium patiens. Sexcenta stadia sunt mollioris soli, per quod leui tractu aquarū Persico mari se insinuat. Alexander, amne superato, cum nouem millibus peditum & Agrianis atq; Gracorū mercenariis, tribus millibus additis Thracū, in regionē Vxiorum peruenit. Finitima Susis est, & in primam Persidē excurrit, arctum inter se & Susianos aditum relinquens. Madates erat huius regionis præfectus, haud sanè tēporum multorum homo: quippe vltima pro fide experiri decreuerat. Sed periti locorū Alexandrū docent, occultū iter esse per calles, & auersum ab vrbe. Si paucos misisset leuiter armatos, super capita hostium euasuros. Cùm consilium placuisset, ijdem itinerū fuerunt duces, mille quingenti mercede conducti, & Agriani

ferè mille Tauroni Præfecto dati, ac post solis occasum iter ingredi iussi. Ipse tertia vigilia castris motis, circa lucis ortū superauerat angustias: casaq; materia cratibus & pluteis faciendis, vt qui turres admouerent, extra teli iactum essent, vrbem obsidere cœpit. Præruptæ erant omnia, saxis & cotibus impedita. Multis ergo vulneribus depulsi, vt quibus non cum hoste solùm, sed etiam cum loco dimicandum esset, subibant tamen: quia Rex inter primos constiterat, interrogans tot vrbiū victores, an erubescerent hærere in obsidione castelli exigui & ignobilis. simul admonens iam inter hæc eminus petebatur, quum testudine obiecta milites, quem vt inde discederet perpellere nequiuerant, tuebantur. Tandem Tauron super arcem vrbis se cum suo agmine ostēdit: ad cuius conspectum & animi hostium labare, & Macedones acrius prælium inire cœperunt. Anceps oppidanos malum vrgebat, nec sisti vis hostium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit. Magna pars in arcem concessit. Inde XXX. oratoribus missis ad deprecandum, triste responsum à Rege redditur. Non esse venia locum. Itaque suppliciorum metu percussi, ad Sysigambim Darij matrem occulto itinere ignotóque hostibus mittunt qui peterent, vt ipsa Regem mitigaret, haud ignari, parentis eam loco diligi coliq;.

Et

Et Madates sororis filiam secum matrimonio iunxerat, Darium propinqua cognatione contingens. Diu Syssigambis supplicum precibus repugnauit, abnuens, deprecationem pro illis non conuenire fortunæ, in qua esset: adeoq́; metuere sese, ne victoris indulgentiam fatigaret: sæpius cogitare captiuam esse se, quàm Reginam fuisse. Ad vltimum victa, literis Alexandrum ita deprecata est, vt ipsum excusaret quòd deprecaretur. petere se, vt illius quoque: si minus, sibi ignosceret. pro necessario ac propinquo suo, iam non hoste, sed supplice, tantũ vitã precari. Moderationẽ clementiãq́; regis, quæ tunc fuit, vel vna hac res possit ostẽdere: non Madati modò ignouit, sed omnes & deditos & captiuos libertate atq́; immunitate donauit: vrbem reliquit intactam: agros sine tributo colere permisit. A' victore Dario plura mater non impetrasset. Vxiorum deinde gentem subactum, Susianorum satrapia contribuit: diuisisq́; cum Parmenione copijs, illum campestri itinere procedere iubet, ipse cum expedito agmine iugum montium cepit, quorum perpetuum dorsum in Persidẽ excurrit. Omni hac regione vastata, tertio die Persidẽ, quinto angustias (quas illi Susidas pylas vocant) intrat. Ariobarzanes has cũ quindecim millibus peditum occupauerat, rupes abscissas, & vndiq́; præruptas: in quarum cacuminibus

extra teli iactū Barbari stabant, de industria quieti, & panētibus similes, donec in arctissimas fauces penetraret agmen. Quod vbi conspectu sui pergere vident, tum verò ingētis magnitudinis saxa per montium prona deuoluūt. quæ incussa sæpius subiacentibus petris maiore vi incidebant: nec singulos modò, sed agmina proterebāt. fundis quoq; excussi lapides, & sagitta ingerebantur vndique. Nec id miserrimis fortibus viris erat, sed quòd inulti quidē ferarum ritu velut in fouea deprehensi caderētur. Ira igitur in rabiē versa, eminētia saxa complexi, vt ad hostē perueniant, alius alij leuātes conabantur ascendere. ea ipsa multorum simul manibus correpta & conuulsa in eos, quòs cōmouerant, recidebāt. Nec stare ergo, nec niti, nec testudine quidē protegi poterant, cùm tāta molis onera propellerēt Barbari. Regē non dolor modò, sed etiam pudor temerè in illas angustias cōiecti exercitus agebat. Inuictus ante eam diē fuerat, nihil frustra ausus: impunè Cilicia fauces intrauerat, mari quoq; nouum iter in Pamphyliā aperuerat: tunc hæsitabat deprehēsa felicitas, nec aliud remedium erat, quàm reuerti quà venerat. Itaq; signo receptui dato, dēsatis agminibus, scutisque super capita consertis, retrò euadere ex angustijs iubet. XXX. fuere stadia quæ remensi sunt. Tum castris vndique aperto loco positis, non consul-

tare

ture modò quid agendum esset, sed Vates quoque adhibere cœpit à superstitione animi. Sed quid tunc prædicere Aristander, cui tum plurimum credebatur ex Vatibus, poterat? Itaque damnatis intempestiuis sacrificijs, peritos locorum conuocari iubet. medium iter ostendebant tutum apertúmque. sed Rex dimittere milites insepultos erubescebat, ita tradito more, vt vix vllum militia tam solenne esset munus, quàm humandi suos. Captiuos ergo, quos nuper exceperat, vocari iubet: inter quos erat quidã Græca Persicaq; lingua peritus, qui frustra eum in Persidẽ montium dorso exercitũ ducere affirmat, syluestres esse calles vix singulis peruios, omnia contegi frondibus, implexosq; arborum ramos syluis committere. Namque Persis ab altero latere perpetuis montium iugis clauditur, quod in longitudinẽ mille sexcenta stadia, in latitudinẽ CLX. percurrit. Hoc dorsum à Caucaso monte ad rubrum mare pertinet, quáque deficit mõs, aliud munimentum factum obiectum est. Planicies deinde sub radicibus montium spacioſa procũbit, fertilis terra, multisq; vicis atq; vrbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium euoluit in Medum. Inde Medus ad mare & ad meridiẽ versus, minor amnis eò, quem recipit, euehitur: gignẽdaque herba non alius est aptior, quicquid

alluit floribus vestiens. Platani quoque & populi contegunt ripas, ita vt procul visentibus continua videantur montibus nemora riparum: quippe obumbratus amnis, presso in solum dilabitur alueo: imminéntque colles, ipsi quoque frondibus lati, radices eorum humore subeunte. Regio non alia tota Asia salubrior habetur: temperatum cælum: hinc perpetuum iugum opacũ & vmbrosum, quod æstus leuat: illinc mare adiunctum, quod modico tepore terras fouet. His expositis, captiuus interrogatus à Rege, auditúne an oculis compertu haberet quæ diceret: pastorẽ se fuisse, & omnes eos calles peruarrisse respõdit: bis captũ, semel à Persis in Lycia, iterum ab ipso. Subit animum memoria Regis oraculo edita sortis: quippe consulenti responsum erat, ducem in Persidem ferentis via Lycium ciuem fore. Igitur promissis quanta & præsens necessitas exigebat, & ipsius fortuna capiebat, oneratum, armari iubet Macedonum more, & quod bene verteret, monstraret iter, quamuis arduum & præceps, euasurum se esse cum paucis: nisi fortè crederet, quò ipse pecoris causa isset, Alexandrum pro gloria & perpetua laude ire non posse. etiam atque etiam docere captiuus, quàm difficile iter esset, maximè armatis. Tum Rex pradem me, inquit, accipe, neminem eorum qui sequuntur. re-

cusatu

cusaturum ire quà duces. Cratero igitur ad custodiam castrorum relicto cum peditibus queis assueuerat, & ijs copijs quas Meleager ducebat, & sagittarijs equitibus mille, praecipit vt castrorum specie manente, plures de industria ignes fieri imperet, quò magis Barbari crederent ipsum Regem in castris esse. Caterum si fortè Ariobarzanes cognouisset, per callium anfractus eum intrare, & ad occupãdum iter suum partem copiarum tentasset opponere: Craterus in eum illato terrore retineret ad propius periculũ conuersum agmen. Sin autem ipse hostem fefellisset, & saltum occupasset, cùm trepidantium Barbarorum tumultum exaudisset persequentiũ Regem, idipsum iter, quo pridie pulsi fuerant, ne dubitaret ingredi: quippe vacuum fore hostibus in semet auersis. ipse tertia vigilia silenti agmine, ac ne tuba quidem dato signo, pergit ad demonstratum iter callium. Tridui alimenta portare militem iusserat leuiter armatũ. Sed prater inuias rupes, ac praerupta saxa vestigiũ subinde fallentia, vix cumulata vento ingredientes fatigabat: quippe velut in fouea delati hauriebantur, & cùm à commilitonibus leuarentur, trahebant magis adiuuantes quàm sequebantur. Nox quoque, & ignota regio, ac Dux incertum an satis fidus, multiplicabãt metum. Si custodes non fefellissent, quasi

feras bestias ipsos posse deprehendi. Ex vnius captiui vel fide, vel animo, pendere & Regis salutem & suam. Tandē venere in iugum: à dextera iter ad ipsum Ariobarzanē erat. hic Philotam & Cœnon cum Amynta & Polypercōte expeditam habentes manum præmisit, monitos, vt quia eques peditī erat mixtus, & quàm pinguissimum esset solum, & pabuli fertile, sensim procederent. Duces erant itineris de captiuis dati. Ipse cum armigeris & ala, quam Agema appellant, ardua semita, sed longius à stationibus hostium remota, multa cum vexatione processit. Medius erat dies, & fatigatis necessaria quies: quippe tantundē itineris supererat, quantū emensi erant, sed minus præcipitis atque ardui. Ita refectis cibo somnoq; militibus, secunda vigilia surgit, & cætera quidē haud agrè prætērijt. Cæterùm quà se iugum montium paulatim ad planiora demittit, ingens vorago concursu cauata torrentium, iter ruperat. Ad hæc arborum rami alius alio implicati & coëuntes, vt perpetuam obiecerant sepem. Desperatio igitur ingens, adeò vt vix lacrymis abstinerent, incesserat: præcipuè obscuritas terroris erat. Nam etiam si qua sydera internitebant, continenti fronde tecta arbores conspicere prohibebant. Ne aurium quidem vsus supererat, syluas quatiente vento, qui, concutientibus ramis,

maio

maiorē quàm pro statu sonum reddebat. Tandem expectata lux omnia, quæ terribiliora nox fecerat, minuit: circumiri breui spatio poterat eluuies. & sibi quisq; dux itineris cœperat fieri. Euadunt ergo in editū verticē, ex quo hostiū statione conspecta, strenuè armati à tergo se ostendunt, nihil tale metuentibus: quorū pauci, qui cōgredi ausi erant, casi sunt. Itaque hinc morientiū gemitus, hinc ad suos recurrentiū miserabilis facies, integros quoq; antea quā discrimen experirentur, in fugam auertit. Fremitu deinde in castra, queis Craterus præerat, illato, ad occupandas angustias, in quibus pridie hæserat, miles educitur. Simul Philotas cū Polyperconte Amyntaq; & Cœno diuersum inter ingredi iussus, alium terrorē intulit Barbaris. Ergo vndique Macedonū armis fulgentibus, ancipiti malo oppressi, memorabile tamē præliū edunt: vt opinor, ignauiā quoq; necessitas acuit, & sæpe desperatio spei causa est. Nudi cōplectebantur armatos, & ingēti corporum mole secum ad terram detrahētes, ipsorum telis plerosq; fodiebant. Ariobarzanes tamē quadraginta fermè equitibus, & quinq; millibus peditum stipatus, per mediam aciem Macedonum cum multo suorum atque hostium sanguine erupit, Persepolim vrbem caput regionis occupare festinans. Sed à custodibus vrbis exclusus,

consecutis strenuè hostibus, cum omnibus fuga comitibus renouato prælio cecidit. Craterus quoque raptim agmine acto superuenit. Rex eodem loco, quo hostium copias fuderat, castra communiuit. Quanquam enim vndique fugati hostes victoriam concesserant, tamen præalta præcipitesq; fossa piuribus locis obiecta abruperant iter, sensimq; & cautè progrediendū erat, iam non hostium, sed locorum fraude suspecta. Procedenti ei litera reddūtur à Tyridate custode regiæ pecuniæ, indicantes, eos, qui in vrbe essent, audito eius aduentu, diripere velle thesauros: properaret occupare thesauros dimissos: expeditū iter esse, quāquā Araxes amnis interfluat. Nullam virtutem Regis istius magis, quàm celeritatem laudauerim. relictis enim pedestribus copijs, tota nocte cum equitibus itineris tanto spacio fatigatis, ad Araxē prima luce peruenit. Vici erāt in propinquo: quibus direptis ac dirutis, pontē ex materia eorum subditis saxis strenuè induxit. Iámque haud procul vrbe erant, cùm miserabile agmen, inter pauca fortunæ exēpla memorandū, Regi occurrit. Captiui erant Græci ad quatuor millia ferè, quos Persæ vario suppliciorum modo affecerāt. Alios pedibus, quosdam manibus auribusq; amputatis, inustis q; Barbararum literarum notis, in longum sui ludibrium reseruauerant, & cùm se quoque

aliena

aliena ditionis esse cernerent, volentes Regi occurrere non prohibuerant. Inusitata simulacra, non homines videbātur, nec quicquam in illis præter vocem poterat agnosci. Plures igitur lacrymas commouere, quàm profuderant ipsi: quippe in tam multiplici variáque fortuna singulorum intuentibus similes quidem, sed tamen dispares pœnas, quis maximè miserabilis esset, liquere non poterat. Vt verò Iouem illi tandem Gracia vltorem apperuisse oculos conclamauere, omnes pari supplicio affecti sibi videbantur. Rex abstersis quas profuderat lacrymis, bonū habere animū iubet, visuros vrbes suas coniugesq; : & castra inde duo ab vrbe stadia communit. Græci excesserant vallo, deliberaturi quid potissimū à Rege peterent: cumq; alijs sedes in Asia rogare, alijs reuerti domos placeret, Euctemon Cymæus ita locutus ad eos fertur: Hi, qui modò ad opem petendam ex tenebris & carcere procedere erubuimus, vt nunc simplicitas nostra est, supplicia, quorum nos pudeat magis an pœniteat incertum est, ostentare Gracia velut latū spectaculum cupimus. At ij optimè miserias ferunt, qui abscōdunt: nec vlla est tam familiaris infelicibus patria, quàm solitudo, & status prioris oblitio. Nam qui multum in suorum misericordia ponunt, ignorant quàm celeriter lacryma inarescant. Nemo fideliter diligit, quem

fasti

fastidit. nam & calamitas querula est, & superba felicitas. Ita suam quisque fortunam in consilio habet, cùm de aliena deliberat: & nisi mutuò essemus miseri, olim alius alij potuissemus esse fastidio. Quid mirum est, fortunatos semper parem quærere? Obsecro vos, olim vita defuncti quæramus locum in quo hæc semesa membra obruamus, vbi horribiles cicatrices celet exilium. Ingrati prorsus coniugibus, quas iuuenes duximus, reuertemur. Liberi in flore & ætatis & rerum agnoscent, & fratres, ergastuli detrimẽta? & quota pars nostri tot obire terras potest? procul Europa in vltimis orientis relegati, senes, debiles, maiore membrorum parte mutilati, tolerabimus scilicet quæ armatos & victores fatigauerunt? Cõiuges demũ, quas captis sors & necessitas vnicum solatium applicuit, paruosq; liberos, trahimus nobiscum an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoscere volet. Relinquemus ergo ex-templò præsentium pignora, quum incertum sit an visuri simus ea quæ petimus? Inter hos latendũ est, qui nos miseros nosse cœperunt. Hæc Euclemon. Contrà Theatus Atheniensis orsus est dicere: Neminem pium habitu corporis suos æstimaturum, vtique sæuitia hostis, non natura, calamitosos. Dignum esse omni malo, qui erubesceret fortuna. Tristem enim de mortalitate ferre sententiam, & deesse erare misericordiam.

diam, quia ipse alteri denegaturus sit. Deos (quod ipsi nunquam ausi optare forent) offerre patriam, coniuges, liberos, & quicquid homines vel vita æstimant, vel morte redimunt. quin illi ex hoc carcere erumperent. alium domi esse cœli haustum, alium lucis aspectum. mores, sacra, lingua commercium etiam à barbaris expeti. qua ingentia ipsi omissuri sint sua sponte, non ob aliud tam calamitosi, quàm quod illis carere coacti essent. se certè redituros ad penates, & in patriam: tantoq; beneficio regis vsurum. si, quos contubernij, liberorúmque, quos seruitus coëgisset agnoscere, amor detineret, relinquerent quibus nil patria charius est. Pauci huius sententiæ fuere: ceteros consuetudo natura potentior vicit. Consenserunt, petendum esse à rege, vt aliquam ipsis attribueret sedem. Centum ad hoc electi sunt: quos Alexander ratus, quod ipse præstare cogitabat petituros, iumenta, inquit, assignari, qua vos veherent, & singulis vestrûm mille denariûm dari iussi. Cũ redieritis in Græciam, præstabo, ne quis statum suum, si hæc calamitas absit, vestro credat esse meliorem. Illi obortis lacrymis terram intuebãtur, nec aut erigere vultus, aut loqui audebant. Tandem rege tristitiæ causam exigente, Euclemon similia ijs quæ in consilio dixerat, respondit. Atque ille non fortunæ solùm eorum, sed etiam

pœniten

sentia miſertus, terna millia denariûm ſingulis dari iuſſit. Dena veſtes adiecta ſunt, & armenta cum pecoribus ac frumento data, vt coli ſeriq; attributus ijs ager poſſet. Poſtero die conuocatos duces copiarum docet, nullam infeſtiorem vrbem Gracis eſſe, quàm regiam veterum Perſidis regum. Hinc illa immenſa agmina infuſa: hinc Darium prius, deinde Xerxem Europa impium intuliſſe bellum. Excidio illius parentandum eſſe maioribus. Iamque barbari, deſerto oppido, quà quenq; metus agebat, diffugerant, cum Rex phalangem nil cunctatus inducit. Multas vrbes refertas opulentia regia partim expugnarat, partim in fidem acceperat: ſed vrbis huius diuitiæ vicere præterita: in hanc totius Perſidis opes congeſſerant barbari. aurum argentumq; cumulatum erat, veſtis ingens modus: ſupellex non ad vſum modo, ſed ad oſtentationem luxus comparata. itaque inter ipſos victores ferro dimicabatur: pro hoſte erat, qui pretioſiorem occupauerat prædam. Et cùm omnia, quæ reperiebantur, capere non poſſent (nam res non occupabantur, ſed æſtimabantur) lacerabant regias veſtes, ad ſe quiſque partem trahentes, dolabris pretioſa artis vaſa cedebant: nihil neque intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta ſimulacrorum membra vt quiſque auellerat, trahebat: neque auaritia ſolum ſed

etiam

etiam crudelitas in capta urbe grassata est. Auro argentoq; onusti, uilia captiuorum corpora trucidabant, passimq; obuij cadebantur, quos antea pretium sui miserabiles fecerat. Multi ergo hostium manus uoluntaria morte occupauerunt, pretiosissima uestium induti, è muris semetipsos cum coniugibus ac liberis in praceps iactantes. Quidam ignes, quod paulò post facturus hostis uidebatur, subiecerant aedibus, ut cum suis uiui cremarentur. Tandem suis rex corporibus & cultu fœminarum abstinere iussit. Ingens pecunia captiua modus traditur, propè ut fidem excedat. Caterum aut de alijs quoque dubitamus, aut credimus in huius urbis gaza fuisse centum & uiginti millia talenta, ad quae uehenda (nanque ad usus belli secum portare decreuerat) iumenta & camelos à Susis & Babylone contrahi iussit. Accessere ad hanc pecuniae summam captis Persagadis sex millia talentorum. Cyrus Persagadum urbem condiderat, quam Alexandro praefectus eius Gobares tradidit. Rex arcem Persepolis III. millibus Macedonum praesidio relictis, Nicartidē tueri iubet. Tyridati quoq;, qui gazam tradiderat seruatus est honos, quō apud Dariū habuerat: magnaq; exercitus parte & impedimentis ibi relictis, Parmenionem Craterumque praefecit. Ipse cum mille equitibus, peditumq; expedita manu, interiorem

Persi

Persidis regionem subipsum Vergiliarū sydus petijt: multisq; imbribus & propè intolerabili tempestate vexatus, procedere tamen, quo intenderat, perseuerauit. Ventum erat ad iter perpetuis obsitum niuibus, quas frigoris vis gelu astrinxerat: locorum squalor & solitudines inuia fatigatum militem terrebant, humanarum rerum terminos se videre credentem. Omnia vasta, atque sine vllo humani cultus vestigio attoniti intuebantur: & antequam lux quoq; & cœlum ipsos deficerent, reuerti iubebant. Rex castigare territos supersedit. Caterum ipse equo desilijt, pedesq; per niuem & concretam glaciem ingredi cœpit. Erubuerunt non sequi primum amici, deinde copiarum duces, ad vltimū milites: primusq; rex dolabra glaciem perfringens, iter sibi fecit. Exemplum regis cateri imitati sunt. Tandem propemodū inuias sylvas emensi, humani cultus rara vestigia & passim errantes pecorum greges reperere: & incolæ, qui sparsis tugurijs habitabāt, cùm se callibus inuijs septos esse credidissent, vt conspexere hostium agmen, interfectis qui fugientes sequi non poterant, deuios montes & obsitos niuibus petiuerunt. Inde per colloquia captiuorum paulatim feritate mitigata, tradidere se regi, nec in deditos grauius consultum. Vastatis deinde agris Persidis, victisq; cōpluribus redactis in potesta-

tem

tem, ventum est in Mardorum gentem bellicosissimam, & multum à cæteris Persis cultu vitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt in quos se ac coniuges & liberos condunt: pecorum aut ferarum carne vescuntur. Ne fœminis quidem pro natura habitu molliora ingenia sunt. Coma prominent hirta, vestis super genua est, funda vinciũt frontem, hoc & ornamentum capitis & telũ est: sed hanc quoq; gentẽ idem fortuna impetus domuit. Itaq; trigesimo die posteaquã à Persepoli profectus erat, eodẽ redijt. Dona deinde amicis cæterisq; pro cuiusq; merito dedit: propemodum omnia, quæ in ea vrbe ceperat, distributa. Cæterum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus moliendis efficiendisq; velocitatem, in deditis fidem, in captiuis clementiam, in voluptatibus permissis quoq; & vsitatis temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate fœdauit. Hoste & æmulo regni reparante tum maximè bellum, nuper subactis quos vicerat, nouumq; imperiũ aspernantibus, de die inibat conuiuia: quibus fœmina intererant, non quidem quæ violare nefas esset, quippe pellices licentius quàm decebat cum armato viuere assuetæ. Ex his vna Thais & ipsa temulenta, maximam apud omnes Græcos initurum gratiam affirmat, si regiam Persarum iussisset in-

cendi: expectare hoc eos, quorum urbes barbari deleſſent. Ebrio ſcorto de tãta re ferente ſententiam, unus & alter & ipſi mero onerati aſſentiunt. Rex quoque fuit auidior, quàm patientior. Quin igitur ulciſcimur Graciam, & urbi faces ſubdimus? Omnes incaluerant mero. Itaque ſurgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati pepercerant. Primus rex ignem regiæ iniecit: tum comitiua, & miniſtri, pelliceſq;. Multa cedro ædificata erat regia, quæ celeriter igne concepto late fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul ab urbe tendebat, conſpexit: fortuitum ratus, ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad veſtibulum regiæ ventum eſt, uidẽt regem ipſum adhuc aggerentem faces. Omiſſa igitur, quam portauerant, aqua, igni aridam materiam in incendium iacere cœperunt. Hunc exitum habuit regia totius orientis, unde tot gentes ante iura petebant: patria tot regum, unicus quondam Graciæ terror, molita decem millium nauiũ claſſem, & exercitus quibus Europa inundata eſt, contabulato mari molibus, perfoſſiſq; montibus, in quorum ſpecus fretum immiſſum eſt. Ac ne longa quidem ætate, qua excidium eius ſecuta eſt, reſurrexit. Alias urbes habuere Macedonum reges, quas nunc habent Parthi. Huius veſtigium non inueniretur, niſi Araxes amnis oſtenderet, haud procul mœnibus fluxe-

rat:

rat: in urbem fuisse XX. stadijs distantem credunt magis quàm sciunt accola. Pudebat Macedones, tam claram urbem à commessabundo rege deletam esse. Itaq; res in serium uersa est: & imperauerunt sibi ut crederent, illo potissimum modo fuisse delendam. Ipsum ut primum grauatam ebrietate mẽtem quies reddidit, pœnituisse constat: & dixisse, Maiores pœnas Persas Græcis daturos fuisse, si ipsum in solio regiaq; Xerxis respicere coacti essent. Postero die Lycio itinere, quo Persidem intrauerat, duci XXX. talenta dono dedit. Hinc in regionem Mediæ transijt, ubi supplemẽtum nouorum militum è Cilicia occurrit. Peditum erant quinq; millia, equites mille: utriq; que Plato Atheniẽsis præerat. His copijs auctꝰ, Darium persequi statuit. Ille iam Ecbatana peruenerat, caput Mediæ, Vrbem hanc nunc tenent Parthi: eaq; æstiua agentibus sedes est. Adire deinde Bactra decreuerat: sed ueritus ne celeritate Alexandri occuparetur, consilium iterq; mutauit. Aberat ab eo Alexander stadia MD. sed iam nullum interuallum aduersus celeritatem eius satis longum uidebatur. Itaque prælio magis quàm fugæ se præparabant. Triginta millia peditum sequebantur, in quibus Græcorum erant quatuor millia fide erga regem ad ultimũ inuicta: funditorũ quoq; & sagittariorũ manus quatuor millia

expleuerat: praeter hos tria millia & CCC. equites erant maximè Bactrianorum: his Bessus praerat, Bactrianae vrbis regionisq; praefectus. Cum hoc agmine Darius paulum declinauit via militari, iussis praecedere lixis impedimentorum custodibus. Consilio deinde aduocato: Si me cū ignauis, inquit, & pluris quamlibet vitam morte honesta, aestimantibus, fortuna iunxisset, tacerem potius, quàm frustra verba consumerem: sed maiore quàm vellem documento & virtutem vestram & fidem expertus, magis etiam conniti debeo vt dignus talibus amicis sim, quàm dubitare an vestri similes adhuc sitis. Tot ex millibus, qua sub imperio fuerunt meo, bis me victum, bis fugientem persecuti estis. Fides vestra & constantia vt regem me esse credam fecit. Proditores & transfugae in vrbibus meis regnant, non herculè qui tanto honore digni habeantur, sed vt praemijs eorum vestri solicitentur animi. Meam tamen fortunam, quam victoris, maluistis sequi: dignissimi quibus, si ego non possim, dij pro me gratiam referant: & meherculè referent. nulla erit tam serda posteritas, nulla tam ingrata fama, qua non in cœlum vos debitis laudibus ferat. Itaq; etiamsi cōsilium fugae, à qua multum abhorret animus, agitassem: vestra tamen virtute fretus, obuiam issem hosti. Quousque enim in regno exulabo, & per fines imperij

rũ mei fugiam extremum & aduenã regem, quum liceat experto belli fortunam, aut reparare qua amiſi, aut honeſta morte defungi? niſi ſi forte ſatius eſt expectare victoris arbitrium, & Mazæi & Mithrenis exemplo precarium accipere regnum nationis vnius, vt iam malit ille gloriæ ſuæ, quàm ira obſequi. Nec dij ſuerint, vt ſi hoc decus mei capitis aut demere mihi quiſquam, aut condonare poſſit: nec hoc imperium vnus amittam, idemq; erit regni mei, qui & ſpiritus finis. Si hic animus, ſi hæc lex, nulli non parta libertas eſt: nemo è vobis faſtidium Macedonum, nemo vultum ſuperbum ferre cogetur. Sua cuiq; dextera aut vltionem tot malorum pariet, aut finem. Equidẽ quàm verſabilis fortuna ſit, documentum ipſe ſum. Nec immerito mitiores vices eius expecto. Sed ſi iuſta ac pia bella dij auerſantur, fortibus tamen viris licebit honeſtè mori. Per ego vos decora maiorũ, qui totius orientis regna cũ memorabili laude tenuerunt, per illos viros, quibus ſtipendiũ Macedonia quondam tulit, per tot nauiũ claſſes in Graciã miſſas, per tot trophæa regum oro & obteſtor, vt nobilitate veſtra gẽtis q; dignos ſpiritus capiatis, vt eadem conſtantia animorũ qua præterita toleraſtis, experiamini quicquid deinde ſors tuleris. me certè in perpetuum aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna. Hæc dicente Dario, præſentis periculi ſpe-

riculi ſpecies omniũ ſimul corda animosq; horrore perſtrinxerat, nec aut conſilium ſuppetebat, aut vox: cum Artabazus vetuſtiſſimus amicorũ, quem hoſpitem fuiſſe Philippi ſæpe diximus: Nos vero, inquit, pretioſiſſimum veſtẽ induti, armisq; quãto maximo cultu poſſumus adornati, regem in aciem ſequemur, ea quidẽ mente vt victoriam ſperemus, mortẽ non recuſemus. Aſſenſu excepere cæteri hãc vocem. Sed Nabarzanes, qui in eodem conſilio erat cũ Beſſo, inauditi antea facinoris ſocietate inita, regem ſuum per milites, quibus ambo præerant, comprehendere & vincire decreuerãt: ea mente, vt ſi Alexander ipſos inſecutus foret, tradito rege vino ineirent gratiam victoris, magni profectò cepiſſe Dariũ æſtimaturi: ſin autẽ eum effugere potuiſſent, interfecto Dario, regnũ ſibi occuparent, bellumq; renouarẽt. Hoc parricidiũ cùm diu volutaſſent, Nabarzanes aditum nefariæ ſpei præparans: Scio me, inquit, ſententiã eſſe dicturum, prima ſpecie haud quaquam auribus tuis gratam: ſed medici quoque grauiores morbos aſperis remedijs curant, & gubernator, vbi naufragium timet, iactura, quicquid ſeruari poteſt, redimit. Ego tamen non vt damnum quidem facias ſuadeo: ſed vt te ac regnum tuum ſalubri ratione conſerues. Dijs aduerſis bellum cœpimus, & pertinax fortuna Perſas vrgere non deſinit. Nouis initijs & hominib

minibus opus est. Auspicium & imperiū alij trade interim, qui tandiu rex appelletur, donec Asia decedat hostis, victor deinde regnum tibi reddat. hoc autem breui futurum ratio promittit, Bactra intacta sunt: Indi & Saca in tua potestate: tot populi, tot exercitus, tot equitum peditumq; milia adrenouandum bellum vires paratas habent, vt maior belli moles superstet, quàm exhausta sit. Quid ruimus beluarum rituin perniciem non necessariam? Fortium virorum est magis mortem contemnere, quàm odisse vitam. Sæpe tædio laboris ad vtilitatem sui compellūtur ignaui, at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque vltimum omnium mors est, ad quam non pigrè ire satis est. Proinde si Bactra, quod tutissimum receptaculum est, petimus, præfectum regionis eius Bessum regem temporis gratia statuamus. Compositis rebus, iusto regi tibi fiduciarū restituet imperiū. Haud mirum est, Darium non nunc temperasse animo: quanquam tam impiæ voci quantum nefas subesset, latebat. Itaq; Pessimum, inquit, mācipiū, reperisti optatū tibi tempus, quo parricidium aperires? strictoq; acinace interfecturus videbatur, ni propere Bessus Bactraniq; tristium specie, cæterum si perseueraret victuri, circunstetissent. Nabarzanes interim elapsus, mox & Bessus secutus, copiæ quibus

bus praerant, à catero exercitu secedere iubēt, secretum inituri consilium. Artabazus conue nientem praesenti fortuna sententiam orsus, mitigare Darium, temporum identidem ad monēs, cœpit. Ferret aquo animo qualinmcun que, suorum tamen, vel stultitiā, vel errorem. instare Alexandrum, grauem etiam si omnes praesto essent. quid futurum, si persecuti fugam ipsius alienentur à rege? Ea re paruit Artaba zo, & quanquam mouere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in lo co substitit. Sed attonitus mœstitia simul & desperatione, tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, qua nullius regebantur imperio, varij animorum motus erant, nec in commune, vt antea consulebatur. Dux Gracorum militum Patron arma capere suos iubet, paratosq; esse ad exsequendum imperium. Persa secesserant. Bessus cum Bactrianis erat, tentabatq; Per sas abducere, Bactra, & intacta regionis opu lentiam, simulq; qua manentibus instarent pericula, ostentans. Persarum omnium eadem ferè fuit vox, nefas esse deseri regem. Inter hac Artabazus omnibus imperatorijs fungebatur officijs. Ille Persarum tabernacula circuire, hor tari, monere nunc singulos, nunc vniuersos non antè destitit, quàm satis constaret imperata facturos. Idē agrè à Dario impetrauit, vt ci bum caperet, animumq; rebus aduerteret. At

Bessus

Bessus & Nabarzanes, olim agitatum scelus exsequi statuunt, regni cupiditate accensi. Dario autem incolumi tantas opes sperare nō poterant: quippe in illis gentibus regum eximia maiestas est: ad nomen quoq; barbari conueniunt, & pristina veneratio fortunæ sequitur aduersam. Inflabat impios animos regio cui præerant, armis, viris q; & spatio locorum nulli earum gentium secunda: tertiam partē Asiæ tenet, multitudo iuuiorum, exercitus, quos amiserat Darius, equabat. Itaq; non illum modo, sed etiam Alexandrum spernebant: inde vires imperij repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis, placuit, per milites Bactrianos ad omne obsequium destinatos regem comprehendere, mittiq; nuntium ad Alexandrum, qui indicaret viuum asseruari eum. Si, id quod timebant, proditionem aspernatus esset, occisuri Darium, & Bactra cum suarum gentium manu petituri. Caterum propalàm comprehendi Darius non poterat, tot Persarum millibus laturis opem regi. Græcorum quoque fides timebatur. Itaque, quod non poterant vi, fraude assequi tentant. Pœnitentiam secessionis simulare decreuerāt, & excusare apud regem consternationem suam. Interim qui Persas solicitarent mittuntur: hinc spe, hinc metu militares animos versant. ruina rerum illos subdere capita, in per-

niciem trahi, quum Bactra pateant, exceptura eos donis & opulentia, quantam animis concipere non possint. Hæc agitantibus Artabazus superuenit, siue regis iussu, siue sua sponte affirmans, mitigatum esse Darium, & eundem illis amicitiæ gradum patere apud regẽ. Illi lacrymantes nunc purgare se, nunc Artabazum orare, vt causam ipsorum tueretur, precesq; perferret. Sic peracta nocte, sub lucis ortum Nabarzanes cum Bactrianis militibus in vestibulo prætorij aderat, titulum solennis officij occulto sceleri præferens. Darius signo ad eundum dato, currum pristino more cõscendit. Nabarzanes cæteriq; parricidæ procumbentes humi, quem paulò pòst in vinculis habituri erant, substinuere venerari, lacrymas etiam pœnitentiæ indices profuderunt: adeò humanis ingenijs parata simulatio est. Preces deinde suppliciter admotæ, Darium naturæ simplicem & mitem, non credere modo quæ affirmabant, sed etiam flere coëgerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris pœnituit, cũ intuerentur qualem & regem & virum fallerent. Ille quidem securus periculi quod instabat, Alexãdri manus, quas solas timebat, effugere properabat. Patron autem Græcorum dux, præcepit suis, vt arma, quæ in sarcinis antea ferebantur, induerent, ad omne imperium suum parati & intenti. Ipse currum regis se-

que

quebatur, occasioni imminens allequendi eũ: quippe Bessi facinus præsenserat. Sed Bessus id ipsum metuens, custos verius quàm comes, à curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac sæpius sermone reuocatus, inter fidẽ timorẽq; hæsitãs, regem intuebatur: qui vt tãdem aduertit oculos, Bubacem spadonem inter proximos currum sequentem percunctari iubet, nunquid ipse velit dicere? Patron se verò, sed remotis arbitris, loqui velle cum eo, respondit: iussusq; propius accedere sine interprete: (nã haud rudis Græca lingua Darius erat) Rex, inquit, ex quinquaginta millibus Græcorum superfuimus pauci: omnis fortuna tua comites, & in hoc tuo statu ijdem, qui florente te fuimus. quascunq; sedes elegeris, pro patria & domesticis rebus perituri. Secunda aduersaq; res tua copulauere nos tecum. per hanc fidem inuictam oro & obtestor, in nostris castris tibi tabernaculum statue, nos corporis tui custodes esse patiaris. Amisimus Graciam, nulla Bactra sunt nobis spes omnis in te, vtinam & in cæteris esset. Plura dici non attinet: Custodiam corporis tui externus & alienigena non deposcerem, si crederem alium posse præstare. Bessus, quanquam erat Græci sermonis ignarus, tamen stimulante conscientia indicium profectò Patronem detulisse credebat: & interpretis Græci relato sermone,

ex

exempta dubitatio est. Darius autem, quantū ex vultu concipi poterat, haud sanè territus, percunctari Patrona causam consilij, quod afferret, cœpit. Ille non vltra differendum ratus: Bessus, inquit, & Nabarzanes insidiantur tibi, in vltimo discrimine & fortuna tua & vita. Hic dies aut paricidis, aut tibi futurus vltimus. Et Patron quidem egregiam conseruati regis gloriam tulerat. Eludant licet quibus forte ac temere humana negotia volui agiq; persuasum est, equidem aterna constitutione crediderim, nexuq; causarum latentium, & multò antè destinatarum, suum quenq; ordinem immutabili lege percurrere. Darius certè respondit, quanquam sibi Graecorum militū fides nota sit, nunquam tamen à popularibus suis recessurum. Difficilius sibi esse damnare, quàm decipi. quicquid sors tulisset, inter suos perpeti malle, quàm transfugam fieri. Sero se perire, si saluum esse sui milites nollent. Patrō, desperata salute regis, ad eos quibus praerat rediit, omnia pro fide experiri paratus. At Bessus occidendi protinus regis impetum conceperat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, ni viuum eum tradidisset, inire nō posset, dilato in proximam noctem sceleris consilio, agere gratias incipit, quòd perfidi hominis insidias iam Alexandri opes spectantis prudenter cauteq; vitasset. donum eum hosti laturum

fuisse

fuisse regis caput. nec mirari, hominem merce de conductum omnia habere venalia, sine pignore, sine lare, terrarum orbis exulem, ancipitem hostem, ad nutum licentium circumferri. Purganti deinde se, deosq; patrios testes fidei suæ inuocanti, Darius vultu assentiebatur, haud dubium quin vera deferrentur à Græcis: sed eorum ventum erat, vt tam periculosum esset non credere suis, quàm decipi. XXX. milia erant, quorum inclinata in scelus leuitas timebatur: quatuor millia Patron habebat, quibus si credidisset salutem suam, damnata popularium fide, paricidio excusationem videbat offerri. Itaque præoptabat immerito quàm iure violari. Besso tamen insidiarum consilium purganti respondit: Alexandri sibi non minus iustitiam quàm virtutem esse perspectã. Falli eos, qui proditionis ab eo præmiũ expectant. Violata fidei neminem acriorem fore vindicem vltoremq;. Iamq; nox appetebat, cùm Persæ more solito armis positis, ad necessaria ex proximo vico ferenda discurrunt. At Bactriani (vt impetratum erat à Besso) armati stabant. Inter hæc Darius Artabazum acciri iubet, expositisq; quæ Patron detulerat, haud dubitare Artabazus, quin transeundum esset in castra Græcorum: Persas quoque periculo vulgato secuturos. Destinatus sorti suæ, & iam nullius salubris consilij patiens, vnicam

in

in illâ fortuna opem Artabazum vltimum illum visurus amplectitur, perfusus q3 mutuis lacrymis inherẽtem sibi anelli iubet: capite deinde velato, ne inter gemitus digredientem velut à rogo intueretur, in humum pronũ corpus abiecit. Tum verò custodiæ eius assueti, quos regis salutem vel periculo vitæ tueri oportebat, dilapsi sunt armatis, quos iam aduentare credebant, haud rati se futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis spadonibus (quia quò discederent non habebant) circumstantibus regem. At ille, remotis arbitris, diu aliud atq; aliud consilium animo volutabat. Iãq; solitudinem, quam paulò antè pro solatio petiuerat, perosus, Bubacem vocari iubet: quem intuens, Ite, inquit, consulite vobis, ad vltimum regi vestro (vt decebat) fide exhibita. Ego hic legem fati mei expecto. Forsitan mireris quòd vitam non finiam: alieno scelere quàm meo mori malo. Post hanc vocẽ spado gemitu non modo tabernaculum, sed etiam castra compleuit. Irrupere deinde alij, laceratis q3 vestibus lugubri & barbaro vlulatu regem deplorare cœperunt. Persa ad illos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere, ne in Bactrianos inciderent: nec quiescere audebant, ne impie deserere regem viderentur. Varius ac dissonus clamor sine duce ac sine imperio totis castris referebatur. Besso &

Nabarzani nunciauerāt ſui, regem à ſemetipſo interemptum eſſe. planctus eos deceperat. Itaque citatis equis aduolant, ſequentibus quos ad miniſterium ſceleris delegerant: & cùm tabernaculum intraſſent, quia regem viuere ſpadones indicabant, comprehendi vinciriq; iuſſerunt. Rex curru paulò antè vectus, & deorum à ſuis honoribus cultus, nulla externa ope admota, captiuus ſeruorum ſuorum, in ſordidum vehiculum pellibus vndiq; contectum imponitur. Pecunia regis & ſupellex quaſi iure belli diripitur, onuſtiq; preda per ſcelus vltimum parta, fugam intendunt. Artabazus, cum ijs qui imperio parebant, Gracisq; militibus, Parthienem petebat, omnia tutiora parricidarum contuitu ratus. Perſa promiſſis Beſſi onerati, maximè quia nemo alius erat quem ſequerentur, coniunxere ſe Bactrianis: agmen eorum tertio aſſecuti die. Ne tamẽ bonos regi nõ haberetur, aureis cõpedibus Darium vinciunt, noua ludibria ſubinde excogitante fortuna. Et ne fortè cultu regio poſſet agnoſci, ſordidis pellibus vehiculum interxerant: ignoti iumenta agebant, ne percunctantibus in agmine monſtrari poſſet, cuſtodes procul ſequebantur. Alexander, audito Darium mouiſſe Ecbatanis, omiſſo itinere quod petebat, in Mediã fugientẽ inſequi pergit ſtrenue. Tabas oppidũ eſt in Paretacene vltima: quo

ubi peruenit, ibi transfuga nunciant, præcipitem fuga Bactra petere Darium. Certiora deinde cognoscit ex Bagistane Babylonio: non equidem vinctum regem, sed in periculo esse aut mortis, aut vinculorum, affirmabat. Rex, ducibus conuocatis, Maximum, inquit, opus, sed labor breuissimus superest. Darius haud procul destitutus à suis, aut vinctus, aut oppressus est. In illo corpore posita est victoria nostra, & tanta res celeritatis est præmium. Omnes pariter conclamant, paratos ipsos sequi, nec labori nec periculo parceret. Igitur raptim agmen cursus magis quàm itineris modo ducit, ne nocturna quidē quiete diurnum laborem relaxante. Itaque quingēta stadia processit, peruentumq; erat in vicum, in quo Darium Bessus cōprehenderat. Ibi Melon Darij interpres excipitur: corpore ager, non potuerat agmen sequi: & deprehensus celeritate regis, transfugam se esse similabat. Ex hoc acta cognoscit: sed fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis equitum sex millibus, trecentos, quos dimichas appellant, adiungit, dorso hi grauiora arma portabant, cæterū equis vehebantur: cum res & locus poscceret, pedestris acies erat. Hæc agentem Alexādrū adeunt Orsillos & Mitrhacenes, qui Bessi paricidium exosi transfugerant: nunciabātq; stadia quingenta abesse Persas, ipsos breuius iter mon-

straturos: Gratus regi aduentus transfugarum fuit. Itaq; prima vespera, ducibus ijsdem, cum expedita equitum manu mõstratã viam ingreditur, phalange, quantum festinare posset sequi iussa. Ipse quadrato agmine incedens, ita cursum regebat, vt primi coniũgi vltimis possent. CCC. stadia processerant, cum occurrit Broculus Mazai filius Syria quondam prator. Is quoq; trãsfuga, nunciabat Bessum haud amplius quàm CC. stadia abesse: exercitum, vtpote qui nihil præcauerat, incompositũ, inordinatumq; procedere. Hyrcaniam videri petituros, si festinaret sequi palantes superuenturum. Dariũ adhuc viuere. Strenuo alioquin, cupiditatem consequendi transfuga iniecerat. Itaque calcaribus subditis, effuso cursu eunt. Iamq; fremitus hostium iter ingredientium exaudiebatur: sed prospectum ademerat pulueris nubes. Paulisper ergo inhibuit cursum, donec consideret puluis. Iamq; conspecti à barbaris erant, & abeuntium agmen conspexerant, nequaquam futuri pares, si Besso tantum animi fuisset ad præliũ, quantum ad paricidium fuerat. nanq; & numero barbari præstabant, & robore. Ad hoc, refecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri & fama, maximum in bello vtique momentum, pauidos in fugam conuertit. Bessus & cæteri facinoris eius participes vehiculum Da-

rij assecuti, cæperunt hortari eum, vt conscenderet equum, & se hosti fuga eriperet. Ille deos vltores adesse testatur, & Alexandri fidem implorans, negat se paricidas velle comitari. Tum verò ira quoque accensi, tela inijciunt in regem, multisq; confossum vulneribus relinquunt. Iumenta quoque, ne longius prosequi possent, conuulnerantur, duobus seruis, qui regē comitabantur, occisis. Hoc edito facinore, vt vestigia fuga spargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Bessus Bactra paucis equitum comitantibus petebant. Barbari ducibus destituti, quà quenque aut spes ducebat, aut pauor, dissipabantur. quingenti tantum equites congregauerāt se, incerti adhuc, resistere ne melius esset, an fugere. Alexander, hostium trepidatione comperta, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit. Ipse cum cæteris sequitur. tria fermè millia resistentium occisa sunt: reliquum agmen more pecudum intactū agebatur, iubente rege vt cædibus abstineretur. Nemo captiuorum erat, qui monstrare Darij vehiculum posset: singuli, vt quenque prehēderant, scrutabantur: nec tamen vllum vestigiū fugæ regis extabat. Festinantem Alexandrum vix tria millia equitum persecuta sunt. At in eos, qui lentius sequebantur, incidebant vniuersa fugientium agmina. Vix credibile dictu, plures captiui, quàm qui caperent.

Grante

erant: adeò omnem sensum territis fortuna penitus excusserat, vt nec hostium paucitatem, nec multitudinem suam satis cernerent. Interim iumenta, quæ Darium vehebant, nullo regente decesserant militari via, & errore delata per quatuor stadia, in quadam valle constiterãt, æstu simulq; vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quẽ monstratum à peritis Polystratus Macedo siti maceratus accessit. Ac dum galea haustam aquã sorbet, tela iumentorum deficientium corporibus infixa conspexit: miratusq;, confossa potius quàm abacta esse, seminudi hominis corpus cùm propius accessisset, in sordido vehiculo pellibus contecto, situm repperit: atque Darium, multis quidem vulneribus confossum, adhuc tamen spirantẽ esse cognouit. Qui applicito captiuo, cùm ciuẽ ex voce cognouisset, id saltem præsentis fortunæ solatium se habere dixit, quod apud intellecturum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus. Hacq; Alexandro perferri iubet. Se nullis in eum meritorum officijs, maximorũ autem illi debitorem mori. Agere tamen ei maximas gratias pro beneficijs, in matrem, coniugem, liberosq; suos impensis. ijs enim vitam, & pristini status reuerentiam dignitatemq; concessam: sibi autem à cognatis atq; amicis, quibus & regna & vitã dederit, illa omnia erepta esse. Precari se, vt illi vi-

ctori, terrarum omnium imperium contingat. Vltionem sceleris erga se perpetrati, non solum sua, sed exempli, omniumq; regum causa, non negligere, illi cùm decorum tum vtile futurũ. Iamq; deficiens aquam popoſcit, quam allatã postquam bibit, Polystrato, qui eam tulerat: Quisquis es mortalium omnium, inquit, hoc mihi extremum vniuersa calamitatis genus accidit, vt pro tanto in me beneficio dignas tibi grates referre nequeam. at referat Alexander: Alexandro verò dij, pro eius summa in meos humanitate ac clementia. Cui hoc, fidei regia, vnicũ dextra pignus, pro me dabis. Hac dicentem, accepta Polystrati manu, vita destituit. Quibus Alexandro nuntiatis, ad corpus demortui perueniens, tam indignam illo fastigio mortem, lachrymis prosecutus est. Dẽptaq; sibi chlamyde corpus illius contexit, atq; regio ornatum cultu, ad matrem Sysigambim, patrio regioq; more sepeliẽdum, atq; regijs maiorum suorum tumulis inferendum, misit.

Hic prima pars VI. *libri intercidit, qua causa belli inter Lacedamonios & Macedonas, & apparatus vtriusq; gentis referebantur,*

Q. CVRT.

Q. CVRTII DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI LIB. VI.

PVGNAE discrimẽ immisit, obtruncatisq; qui prõptius resistebant, magnam partem hostium propulit. Cœperant fugere victores, donec auidius sequentes in planum deduxere. Multi cadebant: sed vt primum locus, in quo stare possent, fuit, aquis viribus dimicatum est. Inter omnes tamen Lacedæmonios rex eminebat, non armorum modò & corporis specie, sed etiam magnitudine animi, quo vno vinci non potuit. Vndique nunc cominus nunc eminus petebatur, diuersa arma circunferens, alia tela clypeo excipiebat, corpore alia vitabat, donec hasta femora perfossa, plurimo sanguine effuso, destituere pugnantem. Ergo clypeo suo exceptum armigeri raptim in castra referebant, iactationem vulnerum haud facilè toleraxtem. Nec tamen omisere Lacedæmonij pugnam, & vt primum sibi quàm hosti aquiorem locum capere potuerunt, densatis ordinibus effusi, fluentem in se aciem excepere. non aliud discrimen vehementius fuisse, memoria proditum est. Duarum

rum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnabant. Lacedamonijs cetera Macedones praesentia decora intuebantur. Illi pro libertate, hi pro dominatione pugnabant. Lacedæmonij dux, Macedonibus locus decerat. Dies quoque vnius tam multiplex casus modo spem, modo metum vtriusque partis augebat, velut de industria inter fortissimos viros certamen æquāte fortuna. Caterùm angustia loci, in quo haserat pugna, non patiebantur totis congredi viribus. Spectabant ergo plures, quàm inierant prælium: & qui extra teli iactum erant, clamore inuicem suos accendebant. Tandem Laconum acies languescere, lubrica arma sudore vix sustinens, pedē deinde referre cæpit, vt vrgente hoste apertius fugeret. Insequebatur dissipatos victor, & emēsus cursu omne spacium, quod acies Laconum obtinuerat, ipsum Agim persequebatur. Ille, vt fugam suorum, & proximos hostium aspexit, deponi se iussit: expertusq; membra, an impetum animi sequi possent, postquā deficere se sensit, populibus semet excepit: galeaq; strenuè sumpta, clypeo protegens corpus, hastam dextra vibrabat, vltro vocans hostem, si quis iacenti spolia demere auderet. nec quisquam fuit, qui sustineret cominus congredi. procul missilibus appetebatur, ea ipsa in hostem retorquens, donec lancea nudo pectori infixa est: quæ

est: qua ex vulnere euulsa, inclinatum ac deficiens caput clypeo paulisper excepit. Deinde linquente spiritu pariter ac sanguine, moribundus in arma procubuit. Cecidere Lacedæmoniorum quinque millia, & CCCLX. ex Macedonibus haud amplius CCC. Cæterùm vix quisquam, nisi saucius reuertit in castra. Hac victoria nõ Spartam modò, sociósq; eius, sed etiam omnes, qui fortunam belli spectauerant, fregit. Nec fallebat Antipatrum, dissentire ab animis gratulantium, vultus: sed bellum finire cupienti, opus erat decipi: & quanquam fortuna rerum placebat, inuidiam tamen, quia maiores res erant, quàm quas præfecti modus caperet, metuebat. quippe Alexãder hostes vinci voluerat, Antipatrum vicisse ne tacitus quidem indignabatur, sua dẽptum gloriæ existimãs, quicquid cessisset alienæ. Itaque Antipater, qui probè nosset spiritũ eius, nẽ est ausus ipse agere arbitrum, victoria: sed cõsilium Græcorum, quod fieri placeret, consuluit: à quo Lacedæmonij nihil aliud, quàm vt oratores mittere ad regem liceret, precati, veniam defectionis, præter autores, impetrauerũt. Megalopolitani, quorum vrbs erat obsessa, ad defectionem eius mulctam Achæis & Aetolis viginti talenta dare iussi sunt. Hic finis exitus belli, quod repentè ortum prius tamen finitum est, quàm Darium Alexander apud

Arbellam superaret. Sed vt primùm instantibus curis laxatus est animus, militarium rerum quàm quietis otij'que paticntior, excepere eum voluptates: & quem arma Persarum nõ fregerant, vitia vicerunt. Intempestiua conuiuia, & perpotandi peruigilandiq; insana dulcedo, ludique, & greges pellicum, omnia in externum lapsa sunt morem: quem amulatus quasi potiorem suo, ita popularium animes oculosq; pariter offendit, vt plerisque amicorum pro hoste haberetur. tenaces quippe disciplinæ suæ, solitósque parco ac parabili victu ad implenda naturæ desideria defungi, in peregrina & euictarum gentium mala impulerat. hinc sæpius comparata in caput eius insidiæ, secessio militum, & liberior inter mutuas querelas dolor: ipsius deinde nunc ira, nunc suspiciones, quas excitabat inconsultus pauor, cæteráque his similia, quæ deinde dicentur. Igitur cùm intempestiuis conuiuijs dies pariter noctesq; consumeret, satietatem epularum ludis interpolabat, non contentus musica artificum, quos è Græcia exciuerat, turba. quippe captiuæ fœminarum iubebantur suo ritu canere inconditum & abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas vnam rex ipse conspexit mœstiorem quàm cæteras, & producentibus eas verecunde reluctantem. Excellens erat forma, & formam pudor honestabat.

neſtabat. deiectis in terram oculis, &, quantum licebat, ore gelato, ſuſpicionem prabuit regi, nobiliorem eſſe, quàm vt inter conuiuales ludos deberet oſtendi. Ergo interrogata quainam eſſet, neptem ſe Ochi, qui nuper regnaſſet in Perſis, filio eius genitam eſſe reſpondit: vxorem Hiſtaſpis fuiſſe. Propinquus hic Darij fuerat, magni & ipſe exercitus prator. Adhuc in animo regis tenues reliquiæ priſtini moris harebant. Itaque fortunam regia ſtirpe genita, & tam celebre nomen neptem Ochi reueritus, nõ dimitti modo captiuam, ſed etiam reſtitui ei ſuas opes iuſſit: virum quoque requiri, vt reperto coniugem redderet. Poſtero autem die præcepit Epheſtioni, vt omnes captiuos in regiam iuberet adduci. Vbi ſingulorum nobilitate ſpectata, ſecreuit à vulgo, quorum eminebat genus: decem hi fuerunt, inter quos repertus eſt Oxatres Darij frater, non illius fortuna, quàm indole animi ſui clarior. Viginti ſex millia talentorum è proxima præda redacta erant, è queis duodecim millia in congiarium militum abſumpta ſunt. Par huic pecuniæ ſumma cuſtodum fraude ſubtracta eſt. Oxidates erat nobilis Perſes, qui à Dario capitali ſupplicio deſtinatus, cohibebatur in vinculis. Huic liberato Satrapeam Mediæ attribuit, fratremq; Darij recipit in cohortem amicorum, omni

omni vetustæ claritatis honore seruato. Hinc Parthienem peruentum est, tunc ignobilem gentem, nunc caput omnium qui post Euphratem & Tigrim amnes siti rubro mari terminantur. Scythæ regionem campestrem ac fertilem occupauerunt, graues adhuc incolæ. Sedes habent & in Europa, & in Asia. Qui super Bosphorum mare colunt, adscribuntur Asiæ. At qui in Europa sunt, à læuo Thraciæ latere ad Boristhenem, atque inde ad Tanaim alium amnem rectæ plagæ attinent. Tanais Europam & Asiam medius interfluit: nec dubitatur, quin Scythæ, qui Parthos condidere, non à Bosphoro, sed ex regione Europæ penetrauerint. Vrbs erat ea tempestate clara Hecatompylos, condita à Græcis. Ibi statiua rex habuit, commeatibus vndique aduectis. Itaque rumor ocioso militi viritim sine autore percrebuit, regem contemtum rebus quas gessisset, in Macedoniam protinus redire statuisse. Discurrunt lymphatis similes in tabernacula, & itineri sarcinas aptant, signo dato crederes, vt vasa colligerent. Totis castris tumultus, hinc contubernales suos requirentium, hinc onerantium plaustra. perfertur ad regem. Fecerant fidem rumori temere vulgato Græci milites, redire iussi domos, quorum equitibus singulis denariorum sena millia dono dederat. Ipsis quoque finem militiæ adesse.

credebant

credebant. Haud secus, quàm par erat, territus Alexander qui Indos atq; vltima Orientis peragrare statuisset, præfectos copiarum in prætorium contrahit: obortuq; lachrymis, ex medio gloriæ spatio reuocari se victi magis quàm victoris fortunam in patriam relaturum, conquestus est. nec sibi ignauiam militum obstare, sed deorum inuidiam, qui fortissimis viris subitum patriæ desideriū admouissent, paulò pòst in eadē cum maiore laude famaq; redituris. Tum verò pro se quisque operam suā offerre, difficillima quaq; poscere, polliceri militum quoq; obsequiū, si animos eorum leni & apta oratione permulcere voluisset. Nunquam infractos & abiectos recessisse, quoties ipsius alacritatem & tanti animi spiritus haurire potuissent. Ita se facturum esse respondit: illi modo vulgi aures præparent sibi. satisq; omnibus, quæ in rem videbantur esse, compositis, vocari ad concionem exercitum iussit, apud quē talem orationem habuit. Magnitudinem rerum, quas gessimus: milites, intuentibus vobis, minimè mirum est, & desiderium quietis, & satietatem gloriæ occurrere. vt omittam Illyricos, Triballos, Bœotiam, Thraciam, Spartam, Achaos, Peloponnesum, quorum alia ductu meo, alia imperio auspicióque perdomui: ecce orsi bellum ad Hellespontum, Ionas, Aeolidem, seruitio Barbariæ impo-

tentiæ

tentis eximimus. Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphyliam, Pisides, Ciliciam, Syriam, Phœnicen, Armeniam, Persidem, Medos, Parthienem habemus in potestate. Plures prouincias complexus sum, quàm alij vrbes ceperunt: & nescio an enumeranti mihi quasdam ipsarum multitudo subduxerit. Itaque, si crederem satis certam esse possessionem terrarum, quas tãta velocitate domuim⁹, ego verò milites ad penates meos, ad parentem sororesq́ & cateros ciues vel renitentibus vobis erumperem, vt ibi potissimum parta vobiscum laude & gloria fruerer, vbi nos vberrima victoriæ præmia expectant, liberorum, coniugum parentumq́ latitia, pax, quies, rerum per virtutem partarum secura possessio. Sed in nouo, & (si verum fateri volumus) precario imperio, adhuc iugum eius rigida ceruice subeuntibus barbaris, tempore milites opus est, dum mitioribus ingenijs imbuuntur, & efferatos mollior consuetudo permulcet: Fruges quoque maturitatem statuto tempore expectant: adeò etiam illa sensus omnis expertia, tamen sua lege mitescunt. Quid creditis tot gentes alterius imperio ac nomine assuetas, non sacris, non moribus, non commercio linguæ nobiscum cohærentes, eodem prælio domitas esse, quo victæ sunt? vestris armis continentur, non suis moribus:

sed

sed qui praesentes metuunt, in absentia hostes erunt. Cum feris bestijs res est, quas captas & inclusas, quia ipsarum natura non potest, longior dies mitigat. Et adhuc sic ago, tanquam omnia subacta sint armis, quae fuerunt in ditione Darij. Hyrcaniam Nabarzanes occupauit, Bactra non possidet solum paricida Bessus, sed etiã minatur. Sogdiani, Daha Massageta, Saca, Indi sui iuris sunt. Omnes hi simul, si terga nostra viderint, sequentur. Illis enim eiusdem nationis sunt, nos alienigenae & externi. Suis autem quique parent placidius, etiã cùm is praest, qui magis timeri potest. Proinde aut quae cepimus, omittenda sunt: aut quae non habemus occupanda. Sicut in corporibus aegris, milites, nihil quod nocitur ũ est medici relinquunt: sic nos, quicquid obstat imperio, recidamus. Parua sape scintilla cõtempta, magnum excitauit incẽdium. Nil tuto in hoste despicitur: quem spreueris, valentiorem negligentia facies. Ne Darius quidem hereditariũ Persarum accepit imperium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoae castrati hominis admissus: ne vos magno labore credatis Bessum vacuum regnum occupaturum. Nos vero peccauimus milites, si Darium ob hoc vicimus, vt seruo eius traderemus imperium: qui vltimum ausus scelus, Regem suum etiam externa opis egentem, certè cui nos victores pepercissemus,

quasi

quasi captiuum in vinculis habuit, ad vltimum, ne à nobis conseruari posset, occidit. Hunc vos regnare patieminiquē equidē crucifixum videre festino, omnibus Regibus gentibusq; fidei, quam violauit, meritas pœnas soluentem. At herculè si mox eundem Græcorum vrbes aut Hellespontum vastare nuntiatum erit vobis, quo dolore afficiemini, Bessū pramia vestra occupasse victoria? Tunc ad repetendas res festinabitis, tunc arma capietis. Quantò autem præstat territum adhuc, & vix mentis suæ compotem opprimere? Quatridui nobis iter supereſt, qui tot proculcauimus nives, tot amnes superauimus, tot montium iuga transcurrimus: nō mare illud, quod exæstuans iter fluctibus occupat, euntes nos moratur: non Cilicia fauces, & angustia includunt: plena omnia & prona sunt, in ipso limine victoria stamus. Pauci nobis fugitiui & domini sui interfectores supersunt. Egregium me hercule opus, & inter pramia gloria vestre numerandum posteritati famaq; tradetis: Darij quoque hostis finito post mortem eius odio, paricidas esse vos vltos: neminem impiū effugisse manus vestras. Hoc perpetrato, quantò creditis Persas obsequentiores fore, cùm intellexerint, vos pia bella susc.ipere: & Bessi sceleri, non nomini suo iraſci? Summa militum alacritate, iubentium quocunque vellet duceret,

oratio

oratio excepta est: nec Rex moratus impetum: tertióque per Parthienem die ad fines Hyrcaniæ penetrat. Cratero relicto cum ijs copijs, quib⁹ præerat, & ex manu, quā Amyntas ducebat, additis sex millibus equitum, & totidem sagittarijs, ut ab incursione Barbarorum Parthienem tueretur, Erigyum impedimenta modico præsidio dato campestri itinere ducere iubet. Ipse cum phalange & equitatu CL. stadia emensus, castra in valle quà Hyrcaniā adeunt: communit. Nemus præaltis densisq; arboribus umbrosum est, pingue vallis solum rigantibus aquis, quæ ex petris eminentibus manant. Ex ipsis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui tria ferè stadia in longitudinē vniuersus fluit: deinde saxo, quod alueolum interpolat, repercussus, duo itinera velut dispēsatis aquis aperit. inde torrēs, & saxorū per quæ incurrit, asperitate violentior terram præceps subit. per CCC. stadia conditus labitur, rursúsque velut ex alio fonte conceptus editur, & nouum alueum intendit, priore sui parte spatiosior: quippe in latitudinem XIII. stadiorū diffunditur: rursusq; angustioribus coërcitus ripis iter cogit: tandem in alterum amnem cadit, cui Rhidago nomen est. Incolæ affirmabant quicunque dimissi essent in cauernam, quæ propior est fonti, rursus per aliud os amnis in

apertum

apertum existere. Itaque Alexander duos tauros quà subeunt aquæ terram, præcipitari iubet: quorum corpora, vbi rursus erumpit, expulsa videre qui missi erant vt exciperent. Quartum iam diem eodem loco quietem militi dederat, cùm literas Nabarzanis, qui Darium cum Besso interceperat, accipit, quarum sententia hæc erat: Se Dario non fuisse inimicum, imò etiam quæ credidisset vtilia esse suasisse: & quia fidele consilium Regi dedisset, propè occisum ab eo. Agitasse Darium, custodiam corporis sui contrariis fásque peregrino militi tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos & triginta annos inuiolatam Regibus suis præstitissent. Se in præcipiti & lubrico stantem, consilium à præsenti necessitate reperisse. Dariũ quoque cùm occidisset Bagoam, hac excusatione satisfeciisse popularibus, quòd insidiantem sibi interemisset. Nihil esse miseris mortalibus spiritu charius. Amore eius ad vltima esse propulsum: sed ea magis esse secutum quæ coëgisset necessitas, quàm quæ optasset. In communi calamitate suam quemque habere fortunam. Si venire se iuberet, sine metu esse venturum. Non timere, ne fidem datam tantus Rex violaret. Deos à Deo falli non solere. Caterùm si cui fidem daret, videretur indignus, multa exilia patere fugienti. Patriam esse vbicunque vir fortis

sedem

sedem elegerit. Nec dubitauit Alexander fidem, quo Persa modo accipiebant, dare: inuiolatum, si venisset, fore: Quadrato tamen agmine & composito ibat, speculatores subinde præmittens, qui explorarent loca. Leuis armatura ducebat agmen: phalanx eam sequebatur: post pedites erant impedimenta, & gens bellicosa, & natura situs difficilis aditu, curam regi intenderat. Nanq; perpetua vallis iacet vsque ad mare Caspium patens. Duo terræ eius velut brachia excurrunt, media flexu modico sinũ faciunt lunæ maximè similem, cùm eminent cornua, nondum totum orbem sydere implente. Cercetæ, Mossini & Chalybes à læua sunt: ab altera parte Leucosyri, & Amazonum campi: & illos quà vergunt ad Septentrionem: hos ad occasum conuersa prospectant. Mare Caspium dulcius cæteris ingentis magnitudinis serpentes alit, pisces longe diuersi ab alijs coloris: quidam Caspium, quidam Hyrcanum appellant. alij sunt qui Mæotida paludem in id cadere putent, & argumentum afferunt, aquam, quæ dulcior sit quàm cætera maria, infuso paludis humore misescere. A Septentrione ingens in litus mare incumbit, longeq; agit fluctus, & magna parte exæstuans stagnat. Idem alio cæli statu recipit in se fretum, eodémque impetu, quo effusum est, relabens, terram naturæ suæ reddit: & quidam credide

didere non Caſpium mare eſſe, ſed ex India in Hyrcaniam cadere, cuius faſtigium (vt ſuprà dictum eſt) perpetua valle ſubmittitur. Hinc Rex viginti ſtadia proceſſit, ſemita propemodum inuia, cui ſylua immineba: torrentesq; & eluuies iter morabantur. nullo tamen hoſte obuio penetrauit: tandemq; ad vlteriora peruentum eſt. Prater alios commeatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorũ quoque ingens modus naſcitur, & vberrimum gignendis vuis ſolũ eſt. Frequens arbor faciem quercus habet cuius folia multo melle tinguntur: ſed niſi ſolis ortum incola occupauerint, vel modico tepore ſuccus extinguitur. xxx. hinc ſtadia proceſſerat, cùm Phrataphernes ei occurrit, ſeq;, & eos qui poſt Darij mortẽ profugerant, dedens: quibus benignè exceptis, ad oppidũ Arnas peruenit. Hic ei Crateras & Erigyus occurrunt, prafectum Tapurorũ gentis Phradatem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experiendæ clementiam Regis. Satrapem deinde Hyrcania dedit Menapim. exul hic regnante Ocho, ad Philippum peruenerat. Tapurorum quoque gentem Phradati reddidit. Iámque Rex vltima Hyrcaniæ intrauerat, cùm Artabazus, quem Dario fidiſſimum fuiſſe ſuprà diximus, cum propinquis Darij ac ſuis liberis, medicáque Græcorum militum manu occurrit.

dextra

dexteram venienti obtulit Rex : quippe & hospes Philippi fuerat, cum Ocho regnante exularet, & hospitij pignora, in Regem suum ad vltimum fides conseruata vincebat. Comiter igitur exceptus, Tu quidem, inquit, Rex perpetua felicitate floreas. Ego cæterùm latus, hoc vno torqueor, quòd præcipiti senectute diu frui tua bonitate non possum. nonagesimum & quintum annum agebat. Nouē iuuenes eadem matre geniti patrem comitabantur. Hos Artabazus dextra Regis admonuit, precatus vt tam diu viuerent, donec vtiles Alexandro essent. Rex pedibus iter faciebat plerunque. Tunc admoueri sibi & Artabazo equos iussit, ne ipso ingrediente pedibus, senex equo vehi erubesceret. Deinde vt castra sunt posita, Græcos, quos Artabazus adduxerat, conuocari iubet. At illi, nisi Lacedæmonijs fides daretur, respondent, se, quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmoniorum missi ad Darium : quo victo, applicuerant se Græcis mercede apud Persas militantibus. Rex, omissis sponsionum fideique pignoribus, venire eos iussit, fortunam, quam ipse dedisset, habituros. Dum cunctantes, plerisque consilia variantibus, tandem venturos se pollicentur. At Democrates Atheniensis, qui maximè Macedonum opibus semper obstiterat, venia desperata, gladio se transfigit. Cæteri (sicut cõstituerãt)

ditioni Alexandri seipsos permittunt. decem millia & quingenti milites erant. Praeter hos legati ad Darium missi X C. In supplementū distributus miles. cateri remissi domum, praeter Lacedaemonios, quos tradi in custodiam iussit. Mardorum erat gens confinis Hyrcaniae, cultu vitae aspera, & latrociniis assueta. Hac sola nec legatos miserat, nec videbatur imperata factura. Itaque Rex indignatus, si vna gens posset efficere, ne inuictus esset, impedimentis cum praesidio relictis, inuicta manu comitante procedit. Noctu iter fecerat, & prima luce hostis in conspectu erat. Tumultus magis quàm praelium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupauerant Barbari, profugiunt, proximique vici ab incolis deserti capiuntur. Interiora regionis eius haud sanè adire sine magna vexatione exercitus poterat. Iuga montium praealta, silua rupesque inuia sepiunt: ea, quae plana sunt, nouo munimenti genere impedierant Barbari. Arbores densa sunt ex industria consita, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rursus inserunt terrae. Inde velut ex alia radice latiores virent trunci: hos, quia natura fert, adolescere non sinunt: quippe alium alij quasi nexu conserunt: qui vbi multa fronde vestiti sunt, opperiunt terram. Itaque occultus nexus ramorum, velut laquei, perpetua sepe iter claudit. Vna ratio erat, cadendo aperire sal-

tum.

tum. Sed hoc quoque magni operis: crebri nãq; nodi nudauerant stipites, & in se implicati arborum rami suspensis circulis similes lento vimine frustrabantur ictus. Incola autem ritu ferarum virgulta subire soliti, tum quoq; intra uerant saltum, occultisq; telis hostem lacessebant. Ille venantium modo latibula scrutatus, plerosq; confodit: ad vltimum circuire saltum milites iubet, vt si quà pateret, irrumperent. Sed ignotis locis plerique obcrrabant. Excepti sunt quidam, inter quos equus Regis (Bucephalam vocabant) quem Alexander non eodẽ, quo cateras pecudes, animo æstimabat: nam ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium: & Regem, cùm vellet ascendere, sponte sua genua submittens excipiebat, credebaturq; sentire quem veheret. Maiore ergo quàm decebat ira simul ac dolore stimulatus, equum vestigari iubet, & per interpretem pronuntiari, ni reddidissent neminem esse victurum. Hac denuntiatione territi, cum cæteris donis equum adducunt. Sed ne sic quidem mitigatus, cædi syluas iubet, aggestaq; humo è montibus planitiẽ ramis impeditam exaggerari. Iam aliquantulũ altitudinis opus creuerat, cùm Barbari, desperati regionem quam occupauerant posse retineri, gentem suam dedidere, Rex obsidibus acceptis, Phradati tradere eos iussit. Inde quinto die in statiua reuertitur. Artabazũ deinde,

geminato honore quam Darius habuerat ei, remittit domum. Iamq; ad urbem Hyrcaniæ, in qua regia Darij fuit, ventum erat. ibi Nabarzanes, accepta fide, occurrit, dona ingentia ferens. Inter quæ Bagoas erat specie singulari spado, atq; in ipso flore pueritiæ, cui & Darius fuerat assuetus, & mox Alexãder assueuit: eiusq; maximè precibus motus Nabarzani ignouit. Erat (vt suprà dictum est) Hyrcaniæ finitima gens Amazonũ circa Thermodoonta amnẽ Themiscyræ incolentium campos. Reginam habebãt Thalestrim omnibus inter Caucasum montem & Phasim amnẽ imperitantẽ. Hæc cupidine visendi regis accensa, finibus regni sui excessit, & cùm haud procul abesset, præmisit indicantes, venisse reginam adeundi eius cognoscendiq; auidam. Protinus facta potestate veniendi, cæteris ausis subsistere, CCC. fœminarum comitatu processit. Atque vt primùm Rex in conspectu fuit, equo ipsa desiluit, duas lanceas dextra præferens. Vestis non toto Amazonum corpori obducitur. nam læua pars ad pectus est nuda, cætera deinde velãtur: nec tamen sinus vestis, quem zodo colligunt, infra genua descendit. altera papilla intacta seruatur, qua muliebre sexus liberos alant: aduritur dextera, vt arcus facilius intendant, & tela vibrent. Interrito vultu Regem Thalestris intuebatur, habitum eius haud quaquã rerum

fama

fama parum oculis perlustrans: quippe hominibus Barbaris in corporum maiestate veneratio est, magnorumq; operum non alios capaces putāt, quàm quos eximia specie donare natura dignata est. Caterùm interrogata, nū aliquid petere vellet, haud dubitauit fateri, ad cōmunicandos cum Rege liberos se venisse, dignam ex qua ipse regni generaret haeredes. Fœminini sexus se retenturam, marē redditurā patri. Alexander, an cum ipso militare vellet, interrogat: & illa causata, sine custode regnū reliquisse, petere perseuerabat, ne se irritam spei pateretur abire. Acrior ad Venerē fœminae cupido, quàm regis, vt paucos dies subsisteret, perpulit. XIII. dies in obsequium desiderij absumpti sunt. Tum illa regnum suū, Rex Parthienem, petiuerūt. Hic verò palàm cupiditates suas soluit continentiamq; & moderationem, in altissima quaq; fortuna eminentia bona, in superbiam ac lasciuiam vertit. Patrios mores, disciplinamq; Macedonum Regū salubriter temperatam, & ciuilem habitum, velut leuiora magnitudine sua ducens, Persica regia par Deorum potentia fastigium amulabatur. Iacere humi venerabundos pati cœpit paulatimq; seruilibus ministerijs tot victores gentium imbuere, & captiuis pares facere expetebat. Itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, ca-

piti circundedit, vestemq; Persicam sumpsit: ne omen quidem veritus, quod à victoris insignibus in deuicti transiret habitum. & ille se quidem Persarum spolia gestare dicebat, sed cum illis quoq; mores induerat: superbiamq; habitu, animi insolentia sequebatur. Literas quoq;, quas in Europam mitteret, veteris anuli gemma obsignabat: ijs, quas in Asiam scriberet, Darij anulus imprimebatur, vt appareret, vnũ animum duorum non capere fortunã. Amicos vero & equites, cumq; his principes militum aspernantes quidem, sed recusare nõ ausos, Persicis ornauerat vestibus. Pellices CCC & LX. totidem quot Darij fuerant regiam implebant, quas spadonum greges, & ipsi muliebria pati assueti, sequebantur. Hoc luxu & peregrinis infecti moribus veteres Philippi milites, rudis natura, voluptates palãm auersabantur: totisq; castris vnus omnium sensus ac sermo erat, plus amissum victoria, quàm bello quaesitum esse. Tũ maximè vinci ipsos, dediq; alienis moribus & externis: tanta mora pratium, domos quasi in captiuo habitu reuersuros. pudere iam sui regẽ, victis quàm victoribus similiorem, ex Macedonia Imperatore Darij Satrapen factum. Ille non ignarus & principes amicorum & exercitum grauiter offendi, gratiam liberalitate donisq; recuperare tentabat. Sed (vt opinor) liberis pretiũ

ser

seruitutis ingratum est. Igitur, ne in seditionē res verteretur, ocium interpellàndum erat bello, cuius materia opportunè alebatur. Nanque Bessus, veste regia sumpta, Artaxerxem appellari se iusserat, Scytasq; & cateros Tanais accolas contrahebat. Hæc Nabarzanes nunciabat, quem receptum in fidem regioni, quam antea obtinuerat, præfecit. Et cum graue spolijs apparatuq; luxuria agmen vix moueretur, suas primum, deinde totius exercitus sarcinas, exceptis admodum necessarijs, conferri iussit in medium. Planicies spacioſa erat, in quam vehicula onusta perduxerat. Expectantibus cunctis quid deinde esset imperaturus, iumēta iussit abduci, suisq; primum sarcinis face subdita, cateras incendi præcipit. Flagrabant exurentibus dominis, quæ vt intacta ex vrbibus hostium raperent, sæpe flammas restrinxerant, nullo sanguinis pretium audente deflere, cùm regias opes idem ignis exureret. Breuis deinde oratio mitigauit dolorem, habilesq; militiæ & ad omnia parati, latabantur sarcinarū potius quàm disciplinæ fecisse iacturā. Igitur Bactrianam regionē petebant. sed Nicanor Parmenionis filius subita morte correptus, magno desiderio sui affecerat cunctos. Rex ante omnes mestus cupiebat quidem subsistere, funeri affuturus: sed penuria commeatuū festinare cogebat. Itaque Phi-

lotas cum duobus millibus & sexcentis relictis, vt iustæ fratri persolueret: ipse contendit ad Bessum. Iter facienti, literæ ei afferuntur à finitimis Satrapparum: è quibus cognouit, Bessum quidem hostili animo occurrere cum exercitu: cæterum Satibarzanem, quem Satrapen Ariorum ipse præfecisset, defecisse ab eo. Itaq; quanquam Besso immineba: tamen ad Satibarzanem opprimendum præuerti optimum ratus, leuem armaturam, & equestres copias educit: totaq; nocte strenuè facto itinere, improuisus hosti superuenit. Cuius cognito aduentu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec enim plures subitò contrahi poterant) Bactra perfugit: cæteri proximos montes occupauerunt. Prærupta rupes erat, quà spectat Occidentem. Eadem qua vergit ab orientem, leniore submissa fastigio, multis arboribus obsita, perēnem habet fontem, ex quo larga aqua manāt. Circuitus eius triginta & duo stadia comprehendit. In vertice herbidus campus. In hoc multitudinem imbellem considere iubent: ipsi quà rupes erat, arborum truncos & saxa obmoliuntur. tredecim millia armata erant. in horum obsidione Cratero relicto, ipse Satibarzanem sequi festinat. Et quia longius eum abesse cognouerat, ad expugnandos eos, qui edita montium occupauerant, redit. Ac primò repurgari iubet quicquid ingredi possent: deinde

de vt occurrebant inuiæ cotes, praruptaq; rupes, irritus labor videbatur obstante natura. Ille vt erat animi semper obiectantis difficultatibus, cùm & progredi arduum & reuerti periculosum esset, versabat se ad omnes cogitationes, aliud atque aliud (ita vt fieri solet vbi prima quæque damnatus) subijciente animo, hæsitanti, quod ratio non potuit, fortuna consilium subministrauit. Vehemẽs Fauonius erat, & multam materiam ceciderat miles, aditum per saxa molitus. Hæc vapore torrida inaruerat. Ergo aggerari alias arbores iubet, & igni dare alimenta: celeriterq; stipitibus cumulatis, fastigium montis aquatum est. Tunc vndiq; ignis iniectus cuncta comprehendit. flammam in ora ostium ventus ferebat: fumus ingens velut quadam nube absconderat cœlum. Sonabant incendio syluæ, atque ea quoque, qua incenderat miles, concepto igne proxima quæq; adurebant. Barbari suppliciorum vltimum, si quà intermitteret ignis, effugere tentabant: sed quà flamma dederat locum, hostis obstabat. Varia igitur cæde consumpti sunt. Alij in medios ignes, alij in petras præcipitauere se, quidam manibus hostium se obtulerunt, pauci semiustulati venere in potestatem. Hinc ad Craterum, qui Artacænam obsidebat, redit. Ille omnibus præparatis, regis expectabat aduentum, capta vrbis titulo (sicut par erat) cedens.

Igitur

Igitur Alexander turres admoueri iubet: ipsoq; aspectu territi Barbari, è muris supinas manus tendentes, orare cœperunt, vt iram in Saribarzanem defectionis autorē reseruaret, supplicibus semet dedentibus parceret. Rex, data venia, non obsidionem modò soluit, sed omnia sua incolis reddidit. Ab hac vrbe digresso, supplementum nouorum militum occurrit. Zoilus quingētos equites ex Gracia adduxerat, tria millia ex Illyrico Antipater miserat. Thessali equites centum & triginta cum Philippo erant. Ex Lydia duo millia & sexcenti peregrinus miles aduenerāt. CCC. equites gentis eiusdē sequebantur. Hac manu adiecta Drāgas peruenit. Bellicosa natio est. Satrapes erat Nabarzanes sceleris in regem suū particeps Besso. Is suppliciorum, qua meruerat, metu profugit in Indiam. Iam nonum diē statiua erant, cum externa vi nō interritus modo rex, sed inuictus, intestino facinore petebatur. Dymnus modicæ apud regem autoritatis & gratia, exoleti, cui Nicomacho erat nomen, amore flagrabat, obsequio vni sibi dediti corporis victus. Is, quod ex vultu quoq; perspici poterat, similis attonito, remotis arbitris cum iuuene secessit in templum, arcanaſe & silenda afferre prafatus: suspensumq; expectatione, per mutuam charitatem, & pignora vtriusq; animi rogat, vt affirmet iureiurando,

qua

que commisisset, silentio esse tecturum. Et ille ratus, nihil quod etiam cum periurio detegendum foret, indicaturum, per præsentes deos iurat. Tum Dymnus aperit, in tertium diem insidias regi comparatas, seq; eius consilij fortibus viris & illustribus esse participem. Quibus iuuenis auditis, se verò fidē in parricidio dedisse constanter abnuit; nec vlla religione, vt scelus tegat, posse constringi. Dymnus & amore & metu amens, dextrā exoleti complexus, & lachrymans, orare primum cœpit, vt particeps consilij operisq; fieret. Si id sustinere non posset, attamen ne proderet se, cuius erga ipsum beneuolētiæ prater alia hoc quoq; haberet fortissimū pignus, quòd caput suum permisisset fidei adhuc inexpertæ. Ad vltimum auersari scelus perseuerantem, metu mortis terret. Ab illo capite coniuratos pulcherrimum facinus incoaturos. Aliàs deinde effœminatē, & muliebriter timidum, aliàs proditorē amatoris appellans, nunc ingentia promittens, interdumq; regnum quoq;, versabat animum tanto facinore procul abhorrentem. Strictum deinde gladium modo illius, modo suo admouens iugulo, supplex idem & infestus expressit, vt tandem non solum silentium, sed etiam operam polliceretur. nanque abundè constantis animi, & dignus qui pudicus esset, nihil ex pristina voluntate mutauerat: sed se captum

Dymni

Dymni amore simulabat nihil recusare. Scisci tari deinde pergit, cum quibus tantæ rei societatem iniisset. Plurimum referre, quales viri tam memorabili operi admoturi manus essent. Ille & amore & scelere male sanus, simul gratias agit, simul gratulatur, quòd fortissimis iuuentū nō dubitasset se iungere, Demetrio corporis custodi, Peculao, Nicanori. Adjicit his Aphobetū, Locetū, Dioscorū, Archepolim, & Amyntā. Ab hoc sermone dimissus Nicomachus, ad fratrē (Ceballino erat nomē) quæ acceperat, defert. Placet ipsum subsistere in tabernaculo, ne si regiam intrasset, nō assuetus adire regem, coniurati proditos se esse resciscerent. Ipse Ceballinus ante vestibulum regiæ (neque enim propius aditus ei patebat) consistit, opperiens aliquem ex prima cohorte amicorum, à quo introduceretur ad regē. Forte cæteris dimissis, vnus Philotas Parmenionis filius, incertum quam ob causam, substiterat in regia. Huic Ceballinus ore confuso magnæ perturbationis notas præ se ferens, aperit quæ ex fratre compererat, & sine cunctatione nunciari regi iubet. Philotas, laudato eo, protinus intrat ad Alexandrum: multoq; inuicem de alijs rebus consumpto sermone, nil eorum quæ ex Ceballino cognouerat, nūciat. Sub vesperam eum prodeuntem in vestibulo regia excipit iuuenis, an mandatum exsecutus foret,

cet, requirens. Ille, non vacasse sermoni suo regem causatus, discessit. Postero die Ceballinus venienti in regiam præsto est, intrantemq; admonet pridie communicata cum ipso rei. Ille, curæ sibi esse, respondit: ac ne tum quidem regi, quæ audierat, aperit. Cæperat Ceballino esse suspectus. Itaq; non vltrà interpellandum ratus, nobili iuueni (Metron erat nomen ei) super armamentarium posito, quod scelus pararetur, indicat. Ille, Ceballino in armamentario abscondito, protinus regi corpus forte curanti, quid ei index detulisset ostendit. Rex, ad comprehendendum Dymnum missis satellitibus, armamentarium intrat. Ibi Ceballinus gaudio elatus, Habeo te, inquit, incolumem ex impiorum manibus ereptũ. Percontatus deinde Alexander, quæ noscenda erant, ordine cũcta cognoscit. Rursusq; instituit quærere, quotus dies esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indicium. Atque illo fatente, iam tertium esse: existimans, haud incorrupta fide tanto post deferre quæ audierat, vinciri eum iussit. Ille clamitare cœpit, eodem temporis momento quo audisset, ad Philotam decurrisse: ab eo percontaretur. Rex item quærens, an Philotam adisset, an institisset ei, vt perueniret ad se, perseuerante eo affirmare quæ dixerat, manus ad cœlum tendens, manantibus lacrymis, hanc sibi à chariss-

. mo quondam amicorum relatam gratiam quarebatur. Inter hæc Dymnus, haud ignarus quam ob causam accerseretur à rege, gladio, quo fortè erat cinctus, grauiter se vulnerat: occursuq; satellitū inhibitus, perfertur in regiā. Quem intuens rex: Quod, inquit, in te Dymne tantum cogitaui nefas, vt tibi Macedonum regno dignior Philotas me quoque ipso videretur? Illum iam defecerat vox. Itaq; edito gemitu, vultuq; à conspectu regis auerso, subinde collapsus extinguitur. Rex, Philotā venire in regiam iusso: Ceballinus, inquit, vltimum supplicium meritus esset, si in caput meum praparatas insidias biduo texisset. Huius criminis reum Philotā substituit, ad quem protinus indicium detulisse se affirmat. quò propiore gradu amicitiæ me contingit, hoc maius est dissimulationis tuæ facinus: & ego Ceballino magis, quàm Philotæ id conuenire fateor. Fauentē habes iudicem, si, quod admitti non oportuit, saltem negari potest. Ad hæc Philotas haud sanè trepidus, si animus vultu æstimaretur, Ceballinum quidē scorti sermonē ad se detulisse, sed ipsum tam leui autori nihil credidisse respondit, veritum, ne iurgium inter amatorē & exoletum non sine risu aliorum detulisset. Quum Dymnus interemerit seipsum, qualiacunque erant, non fuisse reticenda. complexusq; regem orare cœpit, vt præteritam vitam potius,

quàm

quàm culpam, silentij tamen, non facti vlti-
us, intueretur. Haud facile dixerim, credi-
derint'ne eirex, an altius iram suppressserit:
dextram reconciliatæ gratiæ pignus obtulit,
& contemptum magis quam celatum indi-
cium esse, videri sibi dixit. Aduocato tamen
consilio amicorum, cui tum Philotas adhibitus
non est, Nicomachum introduci iubet. Is eadē,
qua detulerat ad regem, ordine exposuit. Erat
Craterus regi charus in paucis, & eo Philotæ
ob æmulationem dignitatis aduersus. Neque
ignorabat, sæpe Alexandri auribus nimia ia-
ctatione virtutis atque operæ grauem fuisse, &
ob ea non quidem sceleris, sed contumaciæ ta-
men suspectum. Non aliam premendi inimici
occasionē aptiorē futuram ratus, odio suo pie-
tatis præferens speciē: Vtinam, inquit, in prin-
cipio quoq; huius rei nobiscū deliberasses: sua-
sissemus, si Philotæ velles ignoscere, paterere
potius ignorare eū quantū deberet tibi, quàm
vsq; ad mortis metum adductū cogeres potius
de periculo suo, quàm de tuo cogitare beneficio.
Ille enim semper insidiari tibi poterit, tu non
semper Philotæ poteris ignoscere. Nec est quòd
existimes, eum, qui tantum facinus ausus est,
venia posse mutari. Scit, eos, qui misericordiam
consumpserunt, amplius sperare non posse.
At ego, etiam si ipse vel pœnitentia vel bene-
ficio tuo victus quiescere volet, patrem eius

Parmenionem tanti ducem exercitus, & inueteratæ apud milites tuos auctoritate, haud multum infra magnitudinis tuæ fastigiũ positum, scio non æquo animo salutẽ filij sui debiturum tibi. Quadã beneficia odimus. Meruisse mortem, confiteri pudet. Superest, vt malit videri iniuriam accepisse, quàm vitam. Proinde scio tibi cum illis de salute esse pugnandũ. Satis hostium superest, ad quos persequendos iturí sumus. Latus à domesticis hostibus muni. Hos si submoueas, nihil metuo ab externo. Hæc Craterus. Nec cæteri dubitabant, quin coniurationis indicium suppressurus non fuisset, nisi autor aut particeps. Quem enim pium & bonæ mentis non amicum modo, sed ex vltima plebe, auditis quæ ad eum delata erant, non protinus ad regem fuisse cursurum? nec Cebalini quidem exemplo, qui ex fratre compertæ ipsi nunciasset. Parmenionis filium, præfectum equitatus, omnium arcanorũ regis arbitrum, simulasse etiam non vacasse sermoni suo regẽ, ne index alium internuntium quæreret. Nicomachum religione quoque deum astrictũ conscientiam suam exonerare properasse: Philotã, consumpto per ludum iocúmque penè toto die, grauatum esse pauca verba ad caput regis pertinentia tam longo & forsitam supervacuo inserere sermoni. At enim si non credidisset talia deferentibus pueris, cur igi-

tur

tur extraxisset biduum, tanquam indicio haberet fidem: Dimittendum fuisse Ceballinum, si dilationem eius damnabat. In suo quēq; periculo magnum animum habere: cum de salute regis timeretur, credulos esse debere, & vana quoq; deferentes admittere. Omnes igitur quæstionem de eo, vt participes sceleris indicare cogeretur, habendā esse decernunt. Rex, admonitos vt consilium silentio premerent, dimittit. Pronuntiari deinde iter in posterum diem iubet, ne qua noui initi consilij daretur nota. Insitatus est etiam Philotas ad vltimas ipsius epulas: & non cœnare modo, sed etiam familiariter alloqui cum eo, quē damnauerat, sustinuit. Secunda deinde vigilia luminibus extinctis, cum paucis in regiam coëunt, Ephestion, & Craterus, & Cœnus, & Erigyius. Hi ex amicis. Ex armigeris autem Perdiccas & Leonatus. Per hos imperatum, vt qui iuxta prætorium excubabant, armati vigilarēt. Iam ad omnes aditus dispositi milites, equites itinera quoque obsidere iussi, ne qua ad Parmenionē, qui tum Mediæ magnisq; copijs præerat, occultus euaderet. Attarras autē cum trecētis armatis intrauerat regiam. huic decem satellites traduntur: quorum singulos deni armigeri sequebantur. Illi ad alios coniuratos comprehendendos distributi sunt. Attarras cum trecentis ad Philotā missus, clausum aditū do

mus moliebatur, quinquaginta iuuenum promptissimis stipatus. Nam cateros cingere vndique domum iusserat, ne occulto aditu Philotas posset elabi. Illum, siue securitate animi, siue fatigatione resolutum, somnus oppresserat: quem Atturras torpentem adhuc occupat. Tandem ei sopore discusso, cum injicerentur cathenæ: Vicit, inquit, bonitatem tuam rex inimicorum acerbitas. nec plura locutum, capite velato in regiam abduxerunt. Postero die rex edixit, vt omnes armati coirent. sex millia ferè militum venerant: praterea turba luxuriosorum calonumq; impleuerant regiam. Philotam armigeri agmine suo tegebant, ne ante conspici posset à vulgo, quàm rex allocutus milites esset. De capitalibus rebus reges vetusto Macedonum more inquirebant. Exercitus in parte erat vulgi. nihil potestas regum valebat, nisi prius valuisset autoritas. Igitur primũ Dymni caduer infertur, plerisque, quid patrasset, quóue casu extinctus esset, ignaris. Rex deinde in concionem procedit, vultu præferens dolorem animi. amicorum quoque mœstitia expectationẽ haud paruam ei fecerat. Diu rex, demisso in terram vultu, attonito stupentiq; similis stetit. Tandem recepto animo: Penè, inquit, milites, paucorum hominum scelere vobis ereptus sum. Deũm prouidentia & misericordia viuo: conspectuq; vester venerabilis

bilis coëgit, vt vehementius paricidis irascerer: quoniam spiritus, immo vita mea vnus fructus est, tot fortissimis viris de me optimè meritis referre adhuc gratiã posse. Interrupit orationẽ militũ gemitus, obortaq; sunt omnibus lacryma. Tum rex inquit: Quantò maiorem in animis vestris motum excitabo, cùm tanti sceleris autores ostendero, quorum mentionem adhuc reformido, & tanquã salui esse possint, nominibus abstineo? Sed vincenda est memoria pristina charitatis, & cõiuratio impiorum ciuium detegẽda. Quomodo autẽ tantũ nefas sileam? Parmenio illa ætate, tot meis, tot parẽtis mei meritis deuinctus, omniũ nobis amicorũ vetustissimus, ducẽ tãto sceleri se præbuit. Minister eius Philotas Pencolaum & Demetrium, & hunc Dymnũ. cuius corpus aspicitis, cæteros q; eius amentiæ comites in caput meum suborrauit. Fremitus vndique indignantiũ querentiumq; tota concione obstrepebat, qualis solet esse multitudinis, & maximè militaris, vbi aut studio agitur, aut ira. Nicomachus deinde, & Metron, & Ceballinꝰ producti. qua quisq; detulerat, exponunt: nullius eorũ indicio Philotas in participes sceleris destinabatur. Itaq; indignatione pressa, vox indicum silentio excepta est. Tum rex: Qualis, inquit, ergo animi vobis videtur, qui huius rei delatum indicium idipsum suppressit? quod

non fuisse vanum, Dymni exitus declarat. Incertā rem deferens, tormenta non timuit? Ceballinus ne momentū quidem rēporis distulit exonerare se, vt eò, vbi lauabar, irrūperet. Philotas solus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi virum. iste regis periculo, cū moneretur, vultū non mutaret? indicē tanta rei solicitus non audiret? Subest nimirū silētio facinus, & auida spes regni præcipitē animum ad vltimū nefas impulit. Pater Media præst. Ipse apud multos copiarū duces meis prepotens viribus, maiora quàm capit sperat. Orbitas quoq; mea, quod sine liberis sum spernitur. Sed errat Philotas. In vobis liberos, parentes, consanguineos habeo. Vobis saluis, orbus esse non possum. Epistolam deinde Parmenionis interceptā, quam ad filios Nicanorem & Philotam scripserat, recitat, haud sanè indicium grauioris consiliȝ ferentem. Nanque summa eius hæc erat. Primum vestri curam agite, deinde vestrorum. sic enim, quæ destinauimus, faciemus. Adiecitq; rex, sic esse scriptam, vt siue ad filios perueniisset, à conscijs posset intelligi: siue intercepta esset, falleret ignaros. At enim Dymnus, cum cæteros participes sceleris indicaret, Philotam non nominauit. Hoc quidē illius non innocentia, sed potentiæ indicium est, quòd sic ab ijs timetur etiam, à quibus prodi potest, vt dum de se fateātur, illum tamen celent. Caterum Philotam

latam ipsius indicat vita. Hic Amynta, qui mihi consobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparauit insidias, socium se & consilium adiunxit. Hic Attalo, quo grauiorem inimicum non habui, sororem suam in matrimonium dedit. Hic, cum scripsissem ei pro iure tam familiaris vsus atque amicitia, qualis sors edita esset Iouis Hammonis oraculo: sustinuit scribere mihi, Se quidem gratulari, quòd in numerum deorum receptus essem: caterum misereri eorum, quibus viuendum esset sub eo, qui modum hominis excederet. Hæc sunt animi etiam pridem alienati à me, & inuidētis gloriæ meæ indicia: quæ equidem milites, quādiu licuit, in animo meo pressi. Videbar enim mihi partem viscerum meorum abrumpere, si in quos tam magna contuleram, vilicres mihi facerem. Sed iam non verba punienda sunt, lingua temeritas peruenit ad gladios. Hos (si mihi creditis) Philotas in me acuit. Si ipsum dimisero, quò me conferam milites? Et cui caput meum credam? Equitatui optima exercitus parti, principibus nobilissimæ iuuentutis vnū præfeci: salutē spem, victoriā meam fidei eius tutelaq; commisi: patrem in idem fastigium, in quo me ipsi posuistis, admoui. Mediam, qua nulla opulentior regio est, tot ciuium sociorumq; millia imperio eius ditionique subiecti. Vnde præsidium petieram, periculum exstitit.

Quàm feliciter in acie occidissem potius hostis præda, quam ciuis victima. Nunc seruatus ex periculis, quæ sola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis identidem à me milites petere, vt saluti meæ parcam. Ipsi mihi præstare potestis, quod suadetis vt faciam. Ad vestras manus, ad vestra arma confugio. inuitis vobis saluus esse nolo: volentibus nō possum, nisi vindicor. Tum Philotam, religatis post tergum manibus, obsoleto amiculo velatum iussit induci. Facile apparebat, motos esse tam miserabili habitu, non sine inuidia paulò antè conspecti. Ducem equitatus pridie viderant, sciebant regis interfuisse conuiuio. Repente nō reum quidem modo, sed etiam damnatum, immo vinctum intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque tanti ducis, tā clari cuius fortuna, quæ modo duobus filijs Hectore & Nicanore orbatus, cum eo quem reliquum calamitas fecerat, absens diceret causam. Itaq; Amyntas regis prætor, inclinatam ad misericordiam concionem, rursus aspera in Philotam oratione commouit. Proditos eos esse barbaris: neminem ad coniugem suam, neminem in patriam, & ad parentes fuisse redituru m: velut truncum corpus, dempto capite, sine spiritu, sine nomine, in aliena terra ludibrium hostis futuros. Haud quaquam pro re ipsius Amyntæ oratio grata regi fuit, quod coniu-

gum,

gum, quòd patria admonitos, pigriores ad cetera munia exsequenda fecisset. Tunc Cœnus, quanquam Philota sororem matrimonio secũ coniunxerat, tamen acrius quàm quisquam in Philotam inuectus est, parricidam esse regis, patriæ, exercitus clamitans: saxumq́, quod fortè ante pedes iacebat, arripuit, emissurus eum, vt plerique credidere, tormentis subtrahere cupiens: sed rex manu eius inhibuit, dicẽda prius causa debere fieri potestatem, nec aliter iudicari passurum se affirmans. Tum dicere rursus permissus Philotas, siue conscientia sceleris, seu periculi magnitudine amens & attonitus, non attollere oculos, non hiscere audebat. Lacrymis deinde manantibus, linquẽte animo, in eum, a quo tenebatur, incubuit: abstersisq́, amiculo eius oculis, paulatim recipiens spiritũ ac vocẽ, dicturus videbatur. Iamq́, rex intuẽs eum: Macedones, inquit, de te iudicaturi sunt: quæro, an patrio sermone sis apud eos vsurus? Tum Philotas: Præter Macedonas, inquit, plerique adsunt, quos facilius quæ dicam percepturos arbitror, si eadẽ lingua fuero vsus, qua tu egisti, nõ ob aliud (credo) quàm tu oratio tua intelligi posset à pluribus. Tum rex: Ecquid videtis odio etiam sermonis patrij Philotam teneri? Solus quippe fastidit eum dicere. Sed dicat sanè vtcunq́, cordi est, dum memineritis, aquè illum à

noſtro more atque ſermone abhorrere. Atque ita concione exceſſit. Tum Philotas: Verba, inquit, innocenti reperire facile eſt, modum verborum miſero tenere difficile. Itaq; inter optimā conſcientiam, & iniquiſſimam fortunam, deſtitutus ignoro quo modo & animo meo & tempori pareā. Abeſt quidem optimus cauſa mea iudex: qui cur me ipſe audire noluerit, nō me herculè excogito, quum illi vtiq; cognita cauſa, tam damnare me liceat quàm abſoluere. Non cognita verò, liberari ab abſente non poſſum, qui à preſente damnatus ſum. Sed quanquā vincti hominis non ſuperuacua ſolum, ſed etiam inuiſa defenſio eſt, qua iudicem non docere videtur, ſed arguere: tamē vtcunq; licet me dicere, memetipſe non deſerā, nec committā vt dānatus etiā mea ſententia videar. Equidē cuius criminis reus ſim, non video. Inter coniuratos nemo me neminat. De me Nicomachus nihil dixit. Ceballinus plus quàm audierat ſcire non potuit. Atqui coniurationis caput me fuiſſe credit rex. potuit ergo Dymnum eum preterire, quē ſequebatur? preſertim quū quarenti ſocios vel falsò fuerim nominandus, quo facilius, qui tentabatur, poſſet impelli. non enim, detecto facinore, nomen meum preterijt, vt poſſet videri ſocio pepercisſe Nicomachus, quem taciturum arcana de ſemetipſo credebat. confeſſus, alijs nominatis, me vnum

ſubtra

subtrahebat. Quaso commilitones, si Ceballinus non me adisset, nihil me de coniuratis scire voluisset, num hodie dicerem causam nullo me nominante? Dymnus sanè & viuat adhuc, & velit mihi parcere: quid cæteri, qui de se confitebuntur? me videlicet subtrahent? Maligna est calamitas: & verè noxius, quum suo supplicio crucietur, acquiescit alieno. Tot conscij ne in equuleum quidem impositi verum fatebuntur? Atqui nemo parcit morituro, nec cuiquam moriturus vt opinor. Ad verum crimen, & ad vnum reuertendum mihi est. Cur rem delatam ad te tacuisti? cur tam securus audisti? Hoc qualecunq; est, confesso mihi, vbicunq; es Alexander, remisisti: dexteram tuam amplexus reconciliati pignus animi, conuiuio quoque interfui. Si credidisti mihi absolutus sum: si pepercisti, dimissus. Vel iudicium tuum serua. Quid hac proxima nocte, qua digressus sum à mensa tua, feci? quod nouum facinus delatum ad te, mutauit animum tuum? Graui sopore acquiescebam, cùm me malis indormientem meis inimici vinciendo excitarunt. Vnde & paricidæ & proditori tã alti quies somni? Scelerati conscientia obstrepẽte, quum dormire nõ possint, agitant eos furiæ non cogitato modo, sed & consummato paricidio. At mihi securitatem primùm innocentia mea, deinde dextera tua, obtulerant. Non timui ne plus aliena

crudea

crudelitati apud te liceret, quàm clementiæ tuæ. Sed ne tè mihi credidisse pœniteat, res ad me deferebatur à puero, qui non testem, nisi pignus indicij exhibere poterat, impleturus omnes metus, si cœpisset audiri. Amatoris & scorti iurgio interponi aures meas credidi infelis, & fidem eius suspectam habui, quòd non ipse deferret, sed fratrem potius suborna. ret. Timui ne negaret mandasse se Ceballino, & ego viderer multis amicorum regis fuisse periculi causa. Sic quoque cum læserim neminem, inueni qui mallet perire me, quàm incolumem esse. Quid inimicitiarum creditis accepturum fuisse, si insontes lacessissem? At enim Dymnus se occidit. Num igitur facturum eum diuinare potui? Minimè. Ita quod solum indicio fidem fecit, id me, cum à Ceballino interpellatus sum, mouere non poterat. At hercule si conscius Dymno tanti sceleris fuissem, biduo illo proditos esse nos, d simulare nõ debui. Ceballinus ipse tolli de medio nullo negotio potuit. Deinde, post delatum indicium, quid opperiturus eram? Cubiculum regis solus intrauit ferro quidem cinctus. Cur distuli facinus? An sine Dymno non sum ausus? Ille igitur princeps coniurationis fuit. Sub illius vmbra Philotas latebam, qui regnum Macedonum affecto. Ecquis è vobis corruptus est donis? quem ducem, quem præfectum impensius

ſſius colui? Mihi quidem obiicitur, quod ſocietatem patrij ſermonis aſperner, quòd Macedonum mores faſtidiam. Sic ego imperio, quod dedignior, immineo. Iam pridem natiuus ille ſermo commercio aliarum gentiũ exoleuit: tam victoribus, quàm victis peregrina lingua diſcenda eſt. Non me herculè iſta me magis ladunt, quàm quòd Amyntas Perdicca filius inſidiatus eſt regi: cum quo quòd amicitia fuerit mihi, non recuſo defendere, ſi fratrem regis nõ oportuit diligi à nobis. Sin autem in illo fortuna gradu poſitum etiam generari neceſſe erat, utrũ quaſo, quòd non diuinaui, reus ſum? An impiorum amicis inſontibus quoq; moriendũ eſt? Quod ſi aquum eſt, cur tam diu uiuo? ſi iniuſtũ, cur nunc demum occidor? At enim ſcripſi, Miſereri me eorũ, quibus uiuendũ eſſet ſub eo, qui ſe Iouis filium crederet. Fides amicitia ueri conſilij periculoſa libertas, me decepiſtis: uos, quæ ſentiebã, ne reticerem, impuliſtis. Scripſiſſe me hoc fateor regi, non de rege. non enim faciebã inuidiam, ſed pro eo timebã. Dignior mihi Alexander uidebatur, qui Iouis ſtirpem tacitus agnoſceret, quàm qui prædicatione iactaret. Sed quoniam oraculi fides certa eſt, ſit deus cauſa mea teſtis. Retinete me in uinculis, dum cõſulitur Hãmon in arcanũ & occultum ſcelus. Interim qui regẽ noſtrũ dignatus eſt filiũ, neminẽ eorum, qui ſtirpi ſuæ inſidiati

ſunt.

sunt, latere patietur. Si certiora oraculis creditis esse tormenta, me hanc quidem exhibendæ veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis parentes. Duos fratres ego nuper amisi: patrem nec ostendere possum, nec invocare audeo, quum & ipse tanti criminis reus sit. Parum est enim, tot modo liberorum parentem, in vnico filio acquiescentem, eo quoque orbari, ni ipse in rogum meum imponitur. Ergo charissime pater, & propter me morieris, & mecum. Ego tibi vitam adimo, ego senectutem tuam extinguo. Quid enim me procreabas infelicem aduersantibus dijs? an vt hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Nescio, adolescentia mea miserior sit, an senectus tua. Ego iis ipso robore ætatis eripior: tibi carnifex spatium adimet, quem, si fortuna expectare voluisset, natura poscebat. Admonuit me patris mei mentio, quàm timidè & cunctanter, quæ Ceballinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim cùm audisset venenum à Philippo medico regi parari, deterrere eum voluit epistola scripta, quo minus medicamentum biberet, quod medicus dare constituerat. Num creditum est patri meo? Num vllam auctoritatem eius literæ habuerunt? Ego ipse quoties quæ audieram detuli, cum indubrio credulitatis repulsus sum. Si & cùm indicamus, inuisi & tum tacemus

tacemus, suspecti sumus, quid facere vos oportet? Cumq; vnus è circunstantium turba exclamasset, Bene meritis non insidiari: Philotas, Rectè, inquit, quisquis es, dicis. Itaque, si insidiatus sum, pœnam non deprecor: & finem facio dicendi, quoniã vltima verba grauia sunt visa auribus vestris. Abducitur deinde ab ijs, qui custodiebant eum. Erat inter duces manu strenuus Belon quidã, pacis artium & ciuilis habitus rudis, vetus miles, ab humili ordine ad eũ gradum, in quo tunc erat, promotus: qui, tacentibus cæteris, stolida audacia ferox, admonere eos cœpit, quoties quisque diuersorijs, qua occupassent, deturbatus esset, vt purgamenta seruorum Philotæ reciperentur eò, vnde commilitones expulisset. auro argentoq; vehicula eius onusta totis vicis stetisse: at ne in vicinia quidem diuersorij quenquam commilitonum receptum esse: sed per dispositos, quos ad sommum habebat, omnes procul relegatos, ne fremitu illo murmurantium ipse se, silentio verius quàm somno excitaretur. Ludibrio ei fuisse rusticos homines, Phrygasq; & Paphlagonas appellatos, qui non erubesceret, Macedo natus, hominem linguæ suæ per interpretem audire. Cur Hãmonem consuli vellet? eundem Iouis arguisse mendacium, Alexandrum filium agnoscentis, scilicet veritum, ne inuidiosum esset quod dij offerẽt. cùm insidiaretur capiti regis & amici, non consuluisse eum Iouem: nunc ad oraculum

mittere, dū pater eius ſolicitetur, qui preſit in Media: & pecunia, quæ eius cuſtodiæ cōmiſſa ſit, perditos homines ad ſocietatē ſceleris impellat. Ipſos miſſuros ad oraculū, nō qui Iouē interrogēt, quod ex rege cognouerint: ſed qui gratias agā, qui vota pro incolumitate regis optimi perſoluāt. Tū verò vniuerſa cōcio accēſa eſt, & à corporis cuſtodib⁹ initiū factū, clamātib⁹, diſcerpendū eſſe parricidā manibus eorū. Id quidem Philotas, qui grauiora ſupplicia metueret, haud ſanè iniquo animo audiebat. Rex in concionē reuerſus, ſiue vt in cuſtodia quoq; torqueret, ſiue vt diligentius cuncta cognoſceret, cōſiliū in poſterū diem diſtulit. Quāquàm in veſperā inclinabat dies, tamē amicos cōuocari iubet: & cæteris quidē placebat, Macedonū more obrui ſaxis. Epheſtion autē & Craterus & Cœnus tormentis veritatē exprimendā eſſe dixerunt: & illi quoq;, qui aliud ſuaſerant, in horum ſententiā tranſeunt. Cōſilio ergo dimiſſo, Epheſtion cum Cratero & Cœno ad quæſtionē de Philota habendā conſurgunt. Rex, Cratero accerſito, & ſermone habito, cuius ſumma non edita eſt, in intimā diuerſorij partē ſeceſſit. & remotis arbitris, in multam noctem quæſtionis expectauit euentum. Tortores in conſpectu Philotæ omnia crudelitatis inſtrumenta proponūt. Et ille vltro, Qui ceſſatis, inquit, regis inimicū interfectorem confitentem occidere? quid quæſtione

ſtione opus eſt? Cogitaui, uolui. Craterus exigere, ut qua confiteretur, in tormentis quoq; diceret. Dum corripitur, dum obligantur oculi, dum ueſtis exuitur, gentiũ iura, deos patrios nequicquam apud ſurdas aures inuocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpote & dãnatus, & inimicis in gratiam regis torquentibus, lacerabatur. Ac primo quanquã hinc ignis, illinc uerbera iam non ad quæſtionem, ſed ad pœnam ingerebantur, non uocem modo, ſed etiam gemitus habuit in poteſtate. Sed poſteaquã intumeſcens corpus ulceribus, flagellorum ictus nudis oſſibus incuſſos ferre nõ poterat: ſi tormentis adhibituris modum eſſent, dicturũ ſe, quæ ſcire expeterent, pollicetur. Sed finem quæſtioni fore iurare eos per Alexandri ſalutem uolebat, remoueriq; tortores. Et utroq; impetrato, Cratero inquit: Dic quid me uelis dicere. Illo indignante, ludificari dum, rurſusq; reuocante tortores, tempus petere cæpit, dum reciperet ſpiritum, cuncta quæ ſciret indicaturꝰ. Interim equites, nobiliſſimus quiſq;, & ij maximè, qui Parmenionem propinqua cognatione contingebant, poſteaquã Philotam torqueri fama uulgauerat, legẽ Macedonum ueriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui regi inſidiati erant, cum ipſis necarentur: alij ſe interficiunt, alij in deuios montes uaſtasq; ſolitudines fugiunt ingenti per tota caſtra terrore diffuſo: donec rex, tumultu cognito,

legem se supplicio coniunctis sontium remittere edixit. Philotas verone an mendacio liberare se à cruciatu voluerit, anceps coniectura est: quoniam & vera confessa, & falsa dicentibus, idem doloris finis ostenditur. Caterùm, Pater, inquit, meus Egilocho quàm familiariter vsus sit, nō ignoratis. Illum dico Egilocum, qui in acie cecidit. Ille omnium malorum nobis causa fuit. Nam cùm primùm Iouis filium se salutari iussit rex, id indigne ferens ille, Hunc igitur regem agnoscimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrē? Actum est de nobis, si ista perpeti possumus. Non homines solum, sed etiam deos despicit, qui postulat deus credi. Amisimus Alexandrum, amisimus regem, incidimus in superbiam, nec dijs, quibus se exaquat, in hominibus, quibus se eximit, tolerabilem. Nostróne sanguine deum fecimus, qui nos fastidiat? qui grauetur mortalium adire consilium? Credite mihi, & nos, si viri sumus, à dijs adoptabimur. Quis proauum eius Alexandrum, quis deinde Archelaum, quis Perdiccam occisos vultus est? Hic quidem interfectoribus patris ignouit. Hæc Egilochus dixit supra cœnam, & postero die prima luce à patre accersor. Tristis erat & me mœstum videbat. Audieramus enim quæ solicitudinem inuterent. Itaque, vt experiremur, virúmne vino grauatus effudisset illa, an al-

tiore

tiore concepta consilio, accersiri eum placuit, ac vexire: eodemq; sermone vltrò repetito, adiecit, Se, siue auderemus duces esse, proximas à nobis partes vindicaturū: siue deesset animus, consilium silentio esse tecturum. Parmenioni, vivo adhuc Dario, intempestiua res videbatur. non enim sibi, sed hosti esse occisurus Alexandrum: Dario verò sublato, pramiū regis occisi Asiam & totum Orientem interfectoribus esse cessurum: approbatoq; consilio, in hac fides data est, & accepta. Quod ad Dymnū pertinet, nihil scio: & hac confessus, intelligo non prodesse mihi, quòd prorsus sceleris expers sum. Illi, rursus tormentis admotis, cum ipsi quoq; hastis os oculosq; eius euerberarēt, vt hac quoq; crimen confiteretur, expressere. Exigentibus deinde vt ordinem cogitati sceleris exponeret: quū diu Bactra retentura regem viderentur, timuisse respondit, ne pater LXX. natus annos, tanti exercitus dux, tanta pecunia custos, interim extingueretur, ipsisq; spoliato tātis viribus occidēdi regis causa non esset. Festinasse ergo se, dum pramiū haberet in manibus. Repraesentasse cōsilium: cuius patrem fuisse autorem si crederēt, tormenta, quanquā tolerare nec posset, tamen non recusare. Illi collocuti, satis quasitum videri, ad regem reuertuntur: qui postero die, & qua confessus erat Philotas, recitari: & ipsum, quia ingredi non poterat, insit asferri

Omnia agnoscente eodē, Demetrius, qui proximi sceleris particeps esse arguebatur, producitur, multa affirmatione, animiq; pariter cōstantia & vultu abnuens, quicquam sibi in regē cogitatum esse. Tormenta etiam deposcebat in semetipsum. Cùm Philotas, circumlatis oculis, incideret in Calin quendam haud procul stātem, propius eum iussit accedere. Illo perturbato, & recusante transire ad eum, Patierisne, inquit, Demetrium mentiri, rursusq; me excruciari? Calin vox sanguisq; defecerant, & Macedones Philotam inquinare innoxios velle suspicabantur: quia nec à Nicomacho, nec ab ipso Philota, cùm torqueretur, nominatus esset adolescens: qui vt præfectos regis circunstantes se vidit, Demetrium & semetipsum id facinus cogitasse confessus est. Omnes ergo à Nicomacho nominatos, more patrio dato signo, saxis obruerunt. Magno non modo salutis, sed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexāder: quippe Parmenio & Philotas principes amicorum, nisi palàm sontes sine indignatione totius exercitus non potuissent damnari. Itaq; anceps quæstio fuit. Dum inficiatus est facinus, crudeliter torqueri videbatur: post confessionem Philotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

Q. CVR

Q. CVRTII DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI LIBER VII.

PHILOTAM sicut recentibus sceleris eius vestigijs iure affectum supplicio cer fuerāt milites: ita postea quam desierat esse quem odisse nouitia in misericordiā vertitur. Mouerat & claritas iuuenis, & patris eius senectus atq; orbitas. Primus Asiam aperuerat regi omnium periculorū eius particeps: semper alterum in acie cornu defenderat, Philippo quoq; ante omnes amicus, & ipsi Alexandro tam fidus, vt occidendi Attalum non alio ministro vti mallet. Horum cogitatio subibat exercitum, seditiosaq; voces referebantur ad regem, queis ille haud sanè motus, satis q; prudens otij vitia negotio discuti, edicit vt omnes in vestibulo regia prasto afforent. quos vbi frequentes adesse cognouit in concionem processit. Haud dubiè ex composito Affarios postulare cæpit, vt Lyncestes Alexander qui multò ante quàm Philotas regem voluisset occidere, exhiberetur. A duobus indicibus (sicut suprà diximus) delatus, tertium iam annum custodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi

quoq; eadem coniurasse cum Pausania, pro cõperto fuit: sed quia primus Alexandrum regem salutauerat, supplicio magis quàm crimini fuerat exemptus. Tum quoque Antipatri soceri eius preces iustam regis iram morabantur. Cæterum recruduit sopor atus dolor: quippe veteris periculi memoriam præsentis cura renouabat. Igitur Alexander ex custodia educitur: iussusq; dicere, quanquam toto triennio meditatus erat defensionem, tamen hæsitans & trepidus, pauca ex ijs quæ compositurat, protulit: ad vltimum non memoria solum, sed etiam mẽs eum destituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conscientiæ indicium esset, non memoriæ vitium. Itaque ex ijs qui proximè astiterant, obluctantem adhuc obliuioni, lancea confoderunt: cuius corpore sublato, rex introduci iussit Amyntam & Simmiam. Polemon verò minimus ex fratribus, cùm Philotam torqueri comperisset, profugerat. Omnium Philotæ amicorum charissimi hi fuerant, ad magna & honorata ministeria illius maximè suffragatione producti: meminerat q; rex summo studio ab eo conciliatos sibi. Nec dubitabat huius quoq; vltimi consilij fuisse participes. Igitur olim sibi esse suspectos matris suæ literis quibus esset admonitus, vt ab his salutem suam tueretur: cæterum se inuitum deteriora credentem, nunc mani-

fe

festis indicijs victũ iussisse vinciri. Nã pridie quàm detegeretur Philota scelꝰ, quin in secreto cũ ipso fuissent non posse dubituri. Fratrẽ verò qui profugerit, cùm Philotas torqueretur, aperuisse fugæ causam. Nuper prater consuetudinem officij specie amoris longius cæteris admouisse semetipsos lateri suo nulla probabili causa: sequæ mirantem, quod non vice sua tali fungerentur officio, ex ipsa trepidatione eorũ perterritum, strenuè ad armigeros qui proximè sequebantur, recessisse. Ad hoc accedere, quod cùm Antiphanes scriba equitũ Amyntæ denuntiasset, pridie quàm Philotæ scelus deprehensum esset, vt ex suis equijs more solido daret ijs quia misissent suos, superbè respondisse, Nisi incepto desisteret, breui sciturum quis ipse esset. Iam linguæ violentiam, temeritatemq; verborum, quæ in semetipsum iacularentur, nihil aliud esse, quàm scelesti animi indicẽ ac testẽ: quæ si vera essent, idẽ meruisse eos, quod Philotã: si falsa, exigere ipsum vt refellãt. Productus deinde Antiphanes, de equis nõ traditis, & adiectis etiã superbè minis, indicat. Amyntas, facta dicẽdi potestate, Nihil, inquit, interest Regis: peto, vt dũ dico, vinculis liberer. Rex solui vtrunq; iubet: desiderantiq; Amyntæ vt habitus quoq; redderetur, armigeri lanceam dari iussit: quã vt læua cõprehendit, euitato eo loco, in quo Alexandri

corpus paulò antè iacuerat: Qualiscunq; inquit, exitus nos manet Rex, confitemur, prosperum tibi debituros, tristiorem fortuna imputaturos. Sine praiudicio dicimus causam: liberis corporibus animisq; habitū etiam, in quo te comitari solemus, reddidisti. Causam non possumus, fortunā timere desinemus. Te quaso, permittas mihi id primùm defendere, quod à te vltimum obiectum est. Nos, Rex, sermonis aduersus maiestatem tuā habiti nullius conscij sumus nobis. Dicerem iam pridem vicisse te inuidiā, nisi periculum esset, ne alia malignè dicta crederes blanda oratione purgari. Caterùm etiā si militis tui vel in agmine deficientis & fatigati, vel in acie periclitātis, vel in tabernaculo agri & vulnera curātis, aliqua vox asperior esset accepta, merueramus fortibus factis, vt malles ea tēpori nostro imputare quàm animo. Cùm quid accidit tristius, omnes rei sunt: corporibus nostris, qua vtique nō odimus, infestas admouemus manus: parētes liberis si occurrant, & ingrati & inuisi sunt. Cōtrà cùm donis honoramur, cùm præmijs onusti reuertimur, quis ferre nō potest? quis illam animorum alacritatem cōtinere? Militātium nec indignatio, nec latitia moderata est. Ad omnes effectus impetu rapimur, vituperamus, laudamus, miseremur, irascimur. Vicūq; præsens monet affectio, modò Indiā adire & Ocea-

num

num libet, modò coniugum & liberorum patrisq; memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter se colloquentium voces signum tuba datũ finit. In suos ordines quisque currimus, & quicquid irarum in tabernaculo cõceptum est, in hostium effunditur capita. Vtinã Philotas quoq; intra verba peccasset. Proinde ad id reuertar, propter quod rei sumus. Amicitiam, qua nobis cũ Philota fuit, adeò nõ eò inficias, vt expetisse quoq; nos, magnosq; ex ea fructus percepisse confitear. An verò Parmenionis, quẽ tibi proximũ esse voluisti, fili mi, omnes penè amicos tuos dignatione vincentẽ, cultum à nobis esse miraris? Tu hercule (si verũ audire vis) Rex, huius nobis periculi causa es. quis enim alius effecit, vt ad Philotam decurrerent, qui placere vellẽt tibi? Ab illo tradidi, ad hũc gradum amicitia tua ascẽdimus. Is apud te fuit, cuius gratiã expetere, & irã timere possemus. An non propemodum in tua verba, tui omnes te præeunte iurauimus, eosdem nos inimicos amicosq; habituros esse, quos tu haberes. hoc sacramento pietatis obstricti aduersaremur scilicet quem tũ omnibus præferebas. Igitur si hoc crimen est, tu paucos innocentes habes, imò hercule neminem. Omnes enim Philota amici esse voluerunt: sed totidem quot volebant esse, non poterant. Ita si à conscijs amicos non diuidis, nec ab amicis quidem separabis illos, qui idem

esse voluerunt. Quod igitur conscientiæ afferetur indicium? vt opinor: quia pridie familiariter & sine arbitris locutus est nobiscum. At ego purgare non possem, si pridie quicquam ex vetere vita ac more mutassem. Nunc verò, si, vt omnibus diebus illo quoque, qui suspectus est, fecimus: consuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus: & pridie, quàm Philotas detectus est, hæc mihi cum Antipha-ne res erat. qui si nos suspectos facere vult, quod illo die equos non dedimus, semetipsum, quòd eos desiderauerit, purgare non poterit. Anceps enim crimen est inter retinentem & exigentem, nisi quòd melior est causa suum non tradentis, quàm poscentis alienum. Cæterùm, Rex equos decem habuit, è queis Antiphanes octo iam distribuerat ijs, qui amiserant suos. Omnino duos ipse habebam: quos cùm vellet abducere homo superbissimus, certè iniquissimus, nisi pedes militare vellem, retinere cogebar. Nec inficias eo, liberi hominis animo locutum esse me cum ignauissimo, & hoc vnum militiæ suæ vsurpante, vt alienos equos pugnaturis distribuat. Huc enim malorum ventum est, vt verba mea eodem tempore & Alexandro excusem, & Antiphani. At herculè mater de nobis inimicis tuis scripsit. Vtinam prudentius esset solita prosilire, & non inanes quoque species anxio animo figuraret, Quare enim

non

nō adſcribit metus ſui cauſam? Deniq; nō oſtē dit autorem, quo facto dictóve noſtro mota, tā trepidas tibi literas ſcripſit. O miſeram conditionem meam, cui forſitan non periculoſius eſt tacere, quàm dicere. Sed vtcunq; ceſſura res eſt, malo tibi defenſionem meam diſplicere, quàm cauſam. Agnoſces autem quæ dicturus ſum: quippe meminiſti, cùm me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres, dixiſſe te, multos integros iuuenes in domo tua matris abſcondi. Præcepiſti igitur mihi, ne quem præter te intuerer, ſed detractantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci, & liberius, quàm expediebat mihi exſecutus ſum imperium tuum. Gorgiam & Heataum & Gorgatam, quorum bona opera vteris, inde perduxi. Quid igitur iniquius eſt, quam me, qui ſi tibi non paruiſſem, iure daturus fui pœnas, nunc perire, quia parui? Neque enim vlla alia matri tuæ perſequendi nos cauſa eſt, quàm quòd vtilitatem tuam muliebri præpoſuimus gratiæ. Sex millia Macedonum peditum, & ſexcentos equites adduxi: quorum pars ſecutura me non erat, ſi militiam detractantibus indulgere voluiſſem. Sequitur ergo, vt quia illa propter hanc cauſam iraſcitur nobis: tu mitiges matrem, qui iræ eius non obtuliſti. Dum hæc Amyntas agit, fortè ſuperuenerunt qui fratrem

eius Polomonem, de quo antè dictum est, fugientem consecuti, vinctum reducebant. Infesta cõcio vix inhiberi potuit, quin protinus suo more saxa in eum iaceret. Atque ille sanè interritus: Nihil, inquit, pro me deprecor, modò ne fratrum innocentia fuga imputetur mea. Hoc si defendi non potest; meũ crimen sit. Horũ ob id ipsum melior est causa, quòd ego, qui profugi, suspectus sum. Hac elocuto vniuersa concio assensa est. Lacryma deinde omnibus manare cœperunt, adeò in contrarium repentè mutatis, vt solùm prodesset, quod maximè laserat. Iuuenis erat primo ætatis flore pubescens, quem inter equites tormentis Philotæ conturbatos alienus terror abstulerat. Desertum enim à comitibus, & hæsitantem inter reuertendi fugiendi q; consilium qui secuti erant occupauerunt. Is tum flere cœpit, & os suum conuerberare mœstus non suam vicem, sed propter ipsum periclitantium fratrum: mouerat q; iam Regem, non concionem modò: sed vnus erat implacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum: Tum ait, demens lacrymare debueras, cùm equo calcaria subderes, fratrum desertor, & desertorum comes. Miser, quò, & vnde fugiebas? Effecisti vt reus capitis, accusatorus vterer verbis. Ille peccasse se, sed grauius in fratres quam in semetipsum fatebatur. Tum verò neque lacrymis, neque accla-

ma

mationibus quibus studia sua multitudo profitetur, temperauerunt. Vna vox erat pari emissa consensu, vt insontibus & fortibus viris parceret. Amici quoque data misericordia occasione, consurgunt, flentesq; Regem deprecantur. Ille silentio facto, Et ipse, inquit, Amytam mea sententia, fratresq; eius absoluo. Vos autem iuuenes malo beneficij mei obliuisci, quàm periculi vestri meminisse. Eadem fide redite in gratiam mecum, qua ipse vobiscum reuertor. Nisi qua delata essent, excussissem, valde dissimulatio mea suspecta esse potuisset. Sed satius est purgatos esse quàm suspectos. Cogitate, neminem absolui posse, nisi qui dixerit causam. Tu Amynta, ignosce fratri tuo. erit hoc simpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus. Concione deinde dimissa, Polydamanta vocari iubet. Longè acceptissimus Parmenioni erat proximus lateri in acie stare solitus. Et quanquam conscientia fretus, in regiam venerat: tamen vt iussus est fratres suos exhibere admodum iuuenes, & regi ignotos ob aetatem. fiducia in solicitudinem versa, trepidare cœpit, sæpius quæ nocere possent, quàm quibus illuderetur, reputans. Iam armigeri quibus imperatum erat, produxerant eos, cùm exanguem metu Polydamanta propius accedere iubet: submotisq; omnibus, Scelere, inquit, Parmenionis omnes

pari

pariter appetiti sumus, maximè ego ac tu, quos amicitiæ specie fefellit: ad quem persequendum puniendumq; (vide quantum fidei tuæ credam) te ministro vti statui. O fides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam, & ad præfectos meos literas scriptas manu mea perfer. Velocitate opus est, qua celeritatem famæ antecedas. Noctu pervenire illuc te volo: postero die quæ scripta erunt, exequi. Ad Parmenionem quoque epistolas feres, vnam à me, alteram Philotæ nomine scriptam. Signum anuli eius in mea potestate est. Sic pater credens à filio impressum, cùm te viderit, nihil mutuet. Polydamas tanto liberatus metu, impensius etiam quàm exigebatur, promittit operam: collaudatusq; & præmijs oneratus, deposita veste quam habebat, Arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim coniuges ac liberi vinculum fidei obsides apud Regem erant, dati comites. Per deserta etiam ob siccitatem loca, camelis vndecima die quo destinauerat, peruenit. Et prinsquàm ipsius nuntiaretur aduentus, rursus Polydamas vestem Macedonicam sumit, & in tabernaculū Cleandri (Prætor hic regius erat) quarta vigilia peruenit. Redditis deinde literis, constituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Nam que cæteris quoque literas Regis attulerat. Iam ad eum venturi erant, cùm Parmenio

ni

ni Polydamanta venisse nuntiauerunt: qui dum latatur aduentu amici, simulq; noscendi qua Rex ageret auidus (quippe longo interuallo nullam ab eo epistolam acceperat) Polydamanta requiri iubet. Diuersoria regionis illius magnos recessus habent, amœnosq; nemoribus manu consitis: Ea præcipuè Regum satraparumq; voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion medius inter duces, quibus erat imperatum literis Regis, vt occiderent. Agenda autem rei constituerant tempus, cùm Parmenion à Polydamante literas traditas legere cœpisset. Polydamas procul veniens, vt à Permenione conspectus est, vultu lætitiæ speciem præferente, ad complectendum eum cucurrit: mutuaq; gratulatione functi, Polydamas epistolam à Rege scriptam ei tradidit: Parmenion vinculum epistolæ soluens, quidnam Rex ageret, requirebat. Ille, ex ipsis literis cognituru esse, respondit. Quibus Parmenion lectis, Rex, inquit, expeditionem parat in Arachosios. Strenuum hominem, & nunquam cessantem. Sed tempus, saluti suæ, tanta iam parta gloria, parcere. Alteram deinde epistolam Philotæ nomine scriptam latus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum eius latus gladio hausrit Cleander, deinde iugulum fecit: cæteri examinem quoque confodiunt. Et armigeri, qui

qui ad aditum nemoris astiterant, cognita cæde, cuius causa ignorabatur, in castra perueniunt, & tumultuoso nuncio milites concitãt. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata cædes erant, coëunt, & ni Polydamas, cæteriq; eiusdem noxæ participes dedantur, murũ circundatum nemori euersuros denuntiant, omniumq; sanguine Duci parentaturos. Cleãder primores eorum intromitti iubet, literasq; Regis scriptas ad milites recitat, quibus insidiæ Parmenionis in Regẽ, precesq; vt ipsum vindicarent, continebantur. Igitur, cognita Regis voluntate, non quidem indignatio, sed tamen seditio compressa est. Dilapsis pluribus, pauci remanserunt, qui saltẽ vt corpus ipsius sepelire permitterent, precabantur. Diu id negatum est Cleandri metu, ne offenderet Regem. Pertinacius deinde precantibus, materiam consternationis subtrahendam ratus, capite deciso, truncum humare permisit. Ad Regem caput missum est. Hic exitus Parmenionis fuit militiæ domiq; clarus Viri. Multa sine Rege prospere, Rex sine illo nihil magna rei gesserat. Felicissimo Regi, & omnia ad fortunam suam exigenti modum, satisfecit. LXX. natus annos, iuuenis ducis, & sæpe etiam gregarij militis, munera explicuit. acer consilio, manu strenuus, charus principibus, vulgo militum acceptior. Hac impulerint illum ad regni

cupi

cupiditatem, an tantum ſuſpectum fecerint, ambigi poteſt: quia Philotas vltimis cruciatibus victus, verane dixerit, quæ facta probari non poterant, an falſis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, cùm magis poſſet liquere, dubitatum eſt. Alexander, quos mortem Parmenionis conqueſtos eſſe compererat, ſeparandos à catero exercitu ratus, in vnam cohortem ſecreuit, ducemq; his Leonidam dedit, & ipſum Parmenioni quondam intima familiaritate coniunctum. Ferè ijdem erant, quos alioqui Rex habuerat inuiſos. Nam cùm experiri vellet militum animos, admonui, qui literas in Macedoniam ad ſuos ſcripſiſſet, ijs, quos ipſe mittebat, perlaturis cum fide, traderet. ſimpliciter ad neceſſarios ſuos quiſq; ſcripſerat, quæ ſentiebat. Alijs grauis erat, pleriſque non ingrata militia. In & agentium gratias, & querentium literæ exceptæ ſunt. Et qui fortè tædium laboris per literas erant queſti, hanc ſeorſum cohortem à tateris tendere ignominiæ cauſa iubet, fortitudine vſurus in bello, libertatem linguæ ab auribus credulis remoturus. & conſilium temerarium forſitan, quippe fortiſſimi iuuenes contumelijs irritati erant, ſicut omnia alia felicitas Regis excipit. Nihil illis ad bella promptius fuit. Incitabat virtutem & ignominiæ demendæ cupido, & quia fortiora facta in

paucis latere non poterant. His ita compositis, Alexander Arianorum Satrape constituto, iter pronuntiari iubet in Ariaspos, quos iam tunc mutato nomine Euergetas appellabant. ex quo frigore victusq; penuria Cyri, exercitū affectum, tectis & commeatibus iuuerant. Quintus dies erat vt in eam regionē peruenerat: cognoscit Satibarzanē, qui ad Bessum defecerat, cum equitum manu irrupisse rursus in Arieos. Itaq; Caranū & Erigyiū cum Artabazo et Andronico, & sex millibus & Gracorū peditum, D C. equites sequebantur. Ipse L X. diebus gentē Euergetarū ordinauit, magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidē donata. Relicto deinde qui ijs praesset, Amenide (scriba is Darij fuerat) Arachosios, quorū regio ad Ponticū mare pertinet, subegit. Ibi exercitum qui sub Parmenione fuerat, occupauit. Sex millia Macedonum erant, & C C. nobiles, & quinq; millia Gracorū, cum equitibus ducentis, haud dubiè robur omniū virium regis. Arachosiis datus Menon prator, quatuor millibus peditum, & sexcentis equitibus in praesidium relictus. Ipse rex nationem ne finitimis quidē satis notam, quippe nullo cōmercio volentem mutuos visus, cum exercitu intrauit. Parapamisada appellantur, agreste hominū genus, & inter barbaros maximè inconditum. Locorum asperitas hominū quoq; ingenia du-

rauerat

ratterat. Gelidissimum Septentrionis axem ex magna parte spectant. Bactrianis ad occidentem coniuncti sunt. Meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primo struunt. Et quia sterilis est terra materia, nudo etiam montis dorso, usq; ad summum aedificiorum fastigium eodem laterculo struuntur. Caterum structura latior ab imo paulatim incremento operis in arctius cogitur: ad vltimũ in carina maximè modum coit. Ibi foramine relicto, supernè lumen accipiunt. Ad medium vites & arbores, si quæ in tanto terræ rigore durare potuerunt, obruunt. Penitus hyeme defossæ latent. Cum, niue discussa, aperiri humus cœpit, cœlo soliq; redduntur. Caterum adeò altæ niues premunt terram gelu & perpetuo penè rigore cõstrictæ, vt ne auium quidẽ, ferarue vllius vestigium exstet. Obscura cœli verius vmbra, quàm lux, nocti similis premit terram, vix vt quæ propè sunt, conspici possint. In hac tamen omnis humani cultus solitudine destitutus exercitus, quicquid malorum tolerari potest, pertulit, inopiã, frigus, lassitudinem, desperationem. Multos examinauit rigor insolitus niuis, multorum adussit pedes, plurimorum oculis præcipuè perniciabilis fuit: fatigati quippe, in ipso gelu deficientia corpora sternebant: quæ cum moueri desissent, vis frigoris ita astringebat, vt

rursus ad surgendum conniti non possent. Ad commilitonibus torpentes excitabantur. Neq; aliud remedium erat, quàm vt ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Si qui tuguria barbarorum adire potuerũt, celeriter refecti sunt. Sed tanta caligo erat, vt edificia nulla alia res quàm fumus ostenderet. Illi, nunquam antè in terris suis aduena viso, cùm armatos repentè conspicerent, exanimati metu, quicquid in tugurijs erat, afferebant, vt corporibus ipsorum parceretur orãtes. Rex agmen circuibat pedes, iacentes quosdam erigens, & alios, cum agre sequerentur, adminiculo corporis sui excipiens. Nunc ad prima signa, nunc in mediũ, nunc in vltimo agmine itineris multiplicato labore aderat. Tandem ad cultiora peruentum loca est, commeatuq; largo recreatus exercitus, simul & qui consequi non poterant, in illa castra venerunt. Inde agmen processit ad Caucasum montem, cuius dorsum Asiam perpetuo iugo diuidit. hinc simul mare, quod Ciliciam subit: illinc Caspium fretum, & amnem Araxem, aliaq; regionis Scythia deserta spectat. Taurus secunda magnitudinis mons committitur Caucaso: à Cappadocia se attollens, Ciliciam praterit, Armeniaq; montibus iungitur. sic inter se tot iuga velut serie cohærentia, perpetuum habent dorsum: ex quo Asia omnia ferè flu

rè flumina, alia in rubrum, alia in Caſpium mare, alia in Hyrcanum & Ponticum accipiunt. Septem decim dierum ſpatio Caucaſum ſuperauit exercitus. Rupes in eo decem in circuitu ſtadia complectitur, quatuor in altitudinē excedit: in qua Sinētū Prometheū fuiſſe antiquitas tradit. Condendæ in radicibus montis Vrbi ſedes electa eſt. Septem millibus ſenium Macedonum & præterea militibus, quorum opera vſui deſiſſet, permiſſum in nouam Vrbem conſidere. Hanc quoque Alexandriam incolæ appellauerunt. At Boſſus Alexandri celeritate perterritus, dijs patrijs ſacrificio rite facto, ſicut illis gentibus mos eſt, cum amicis ducibuſq; copiarum inter epulas de bello conſultabat. Graues mero ſuas vires extollere, hoſtium nunc temeritatem, nūc paucitatem ſpernere incipiunt. Præcipuè Boſſus ferox verbis, & parto per ſcelus regno ſuperbus, ac vim potentia mentis, dicere orditur, ſordida Darij creuiſſe hoſtium famam. Occurriſſe enim in Cilicia anguſtiſſimis ſaltibus, cùm retrocedēdo poſſet perducere incautos in loca natura ſitu inuia, tot fluminibus obiectis, tot montium latebris, inter quas deprehenſus hoſtis nec fugæ quidem, nedum reſiſtendi occaſionē fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos recedere. Oxum amnē velut murum obiecturum hoſti, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent.

Venturos autem Choraſmios, & Dahas, Sacasq́, & Indos, & vltra Tanaim amnem colentes Scythas, quorum neminem adeò humilem eſſe, vt humeri eius non poſſent Macedonis militis verticem aquare. Conclamant temulenti, vnam hanc ſententiam ſalubrem eſſe: & Beſſus circumferri merum largius iubet, debellaturus ſuper menſam Alexandrũ. Erat in eo conuiuio Cobares natione Medus, ſed magicæ artis (ſi modo ars eſt, non vaniſſimi cuiuſq́ ludibriũ) magis profectione, quàm ſcientia celeber, alioqui moderatus, & probus. Is cùm præfatus eſſet, ſcire ſe vtilius parere dicto, quàm afferre conſilium, quũ illos qui pareant, idẽ quod cæteros maneat: qui verò ſuadeant, propinquum ſibi periculũ: poculum ei quod habebat in manu, tradidit. quo accepto Cobares: Natura, inquit, mortalium hoc quoque nomine praua & ſiniſtra dici poteſt, quòd in ſuo quiſq́ negotio hebetior eſt, quàm in alieno. Turbida fiũt conſilia eorum, qui ſibi ſuadent. Obſtat alijs metus, alijs cupiditas, nonnunquã naturalis eorũ quæ cogitaueris amor. Nam in te ſuperbia non cadit. Expertus es, vnũquenq́ quod ipſe repererit, aut ſolum, aut optimum ducere. Magnum onus ſuſtines capite regium inſigne. Hoc aut moderatè perferendum eſt, aut, quod abominor, in te ruet. Conſilio, non impetu opus eſt. Adijcit deinde,

de, quod apud Bactrianos vulgo usurpabant, Canem timidum vehementius latrare quàm mordere: Altissima quæq; flumina minimo sono labi. Quæ inserui, vt qualiscunq; inter barbaros potuisse prudẽtia, traderetur. In his audientiũ suspensam dederat expectationẽ sui. Tũ cõsiliũ aperit, vtilius Besso quàm gratius. In vestibulo, inquit, regia tua velocissimus constat rex. Antè ille agmen, quàm tu mensam istam moueris. Nunc ab Tanai exercitum accersis, & armis flumina opponis scilicet quà tu fugiturus es, hostis sequi non potest. Iter vtriq; commune est, victori tutius. Licet strenuum metũ putes esse, velocior tamen spes est. Quin validioris occupas gratiam, dedisq; te? vtcunq; cesserit, meliorem fortunam dedisti quàm hostis habiturus. Alienum habes regnum, quo facilius eo careas. Incipies forsitã iustus esse rex, cum ipse fecerit, qui tibi & dare potest regnum & eripere. Consiliũ habes fidele, quod diutius exsequi supernacuum est. Nobilis equus vmbra quoque virga regitur, ignauus ne calcari quidẽ concitari potest. Bessus & ingenio & multo mero ferox, adeò exarsit, vt vix ab amicis, quo minus occideret eum (nam strinxerat quoque acinacem) continueretur. Certè è conuiuio prosiluit haud quaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapsus, ad Alexandrum transfugit.

Octo milia Bactrianorum habebat armata Bessus, quæ quandiu propter cæli intemperiem Indiam potius Macedonas petituros crediderant, obedienter imperata fecerunt. Postea quã aduentare Alexandrum compertum est, in suos quisque vicos dilapsi, Bessum liquerunt. Ille cum clientum manu, qui nox mutauerant fidem, Oxo amne superato, exustis q; nauigijs quibus transierat, ne ijsdem hostis vteretur, nouas copias in Sogdianis cõtrahebat. Alexander Caucasum quidem (vt supra dictum est) transierat: sed inopia frumenti propè ad famem ventum erat. Succo ex sesama expresso, haud secus quàm oleo artus perungebãt. Sed huius succi ducenis quadragenis denarijs amphora singula, mellis denarij trecenis nonagenis, trecenis vini estimabantur: tritici nihil, aut admodum exiguum, reperiebatur. Siros vocabant barbari: quos ita solerter abscondunt, vt, nisi qui defoderunt, inuenire non possint. In ijs condita fruges erant, in quarum penuria milites fluuiatili pisce & herbis sustinebantur. Iamq; hæc ipsa alimenta defecerãt, cùm iumenta, quibus onera portabant, cadere iussi sunt. horum carne, dum in Bactrianos peruentum, traxere vitam. Bactriana terra multiplex & varia natura est. alibi multa arbor & vitis, largos mitesq; fructus alit. Solum pingue crebri fontes rigant.

Quæ

Quæ mitiora sunt, frumento conseruntur. Cætera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem eiusdem terræ steriles harenæ tenent. Squalida siccitate regio, non hominem, non frugem alit. Cùm verò venti à Pontico mari spirant, quicquid sabuli in campis iacet, conuerrunt. Quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul specie est, omniaq; pristini itineris vestigia intereunt. Itaq; qui transeunt campos, nauigantium modo noctu sydera obseruant, ad quorum cursum iter dirigunt: & propemodum clarior est noctis umbra, quàm lux. Ergo interdiu inuia est regio: quia nec vestigium, quod sequantur, inueniunt, & nitor syderum caligine absconditur. Cæterum si quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, harena obruit. Sed quæ mitior terra est, ingens hominum equorumq; multitudo gignitur. Itaque Bactriani equites triginta milia expleuerant. Ipsa Bactra regionis eius caput sita sunt sub monte Parapamiso. Bactrus amnis præterit mœnia. Is urbi & regioni dedit nomen. Hic regi statiua habenti nunciatur ex Gracia Peloponensium Laconumq; defectio: nundum enim victi erant, cùm proficiscerentur tumultus eius principia nunciaturi. & alius præsens terror affertur, Scythas, qui vltra Tanaim amnem colunt, aduentare Bessoferentes opem. Eodem tempore,

quæ ingenta Ariorum Caranus & Erigyius gesserant, perferuntur. Commissum erat prælium inter MacedonesAriosq;. Transfuga Satibarzanes barbaris præerat: qui cùm pugnam segnẽ utrinq; aquis viribus stare vidisset, in primos ordines adequitauit, demptaq; galea, inhibitis quæ tela iaciebant, si quis virium dimicare vellet, prouocauit ad pugnã, nondum se caput in certamine habiturum. Nõ tulit ferocium barbari, dux illius exercitus, grauis quidem ætate, sed & animi & corporis robore nulli iuuenum postferendus. Is galea dempta canitiem ostentans: Venit, inquit, dies, quo aut victoria, aut morte honestissima, quales amicos & milites Alexãder habeat, ostendam. nec plura elocutus, equum in hostem agit. Credéres imperatum, vt acies vtraq; tela cohiberent. Protinus certè recesserunt, dato libero spacio, intenti in euentum non duorũ modo, sed etiam sua sortis: quippe alienũ discrimen secuturi. Prior barbarus emisit hastã: quã Erigyius modica capitis declinatione vitauit. At ipse infestam sarissam, equo calcaribus concito, in medio barbari gutture ita fixit, vt per ceruicem emineret. Præcipitatus ex equo barbarus, adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere hastam rursus in os dirigit. Satibarzanes hastam manu complexus, quo maturius interiret, ictum hostis

adiuui,

iuuit, & barbari, duce amisso, quẽ magis necessitate quàm sponte secuti erant, tũc haud immemores meritorum Alexandri, arma Erigyio tradunt. Rex his quidem lætus, de Spartanis haud quaquam securus, magno tamen animo defectionem eorum tulit, dicens, Non antè ausos consilia nudare, quàm ipsum ad fines Indiæ peruenisse cognouissent. Ipse Bessum persequens, copias mouit: cui Erigyius, spolia barbarica ceu opimum belli decus præferens, occurrit. Igitur Bactrianorum regione Artabazo tradita, sarcinas & impedimenta ibi cum præsidio reliquit. Ipse cum expedito agmine loca deserta Susitanorum intrat, nocturno itinere exercitũ ducẽs. Aquarũ (vt antè dictũ est) penuria, prius desperatione, quàm desiderio bibẽdi sitim ascendit. Per quadringẽta stadia ne modicus quidẽ humor existit. Arenas vapor æstiui solis accendit: quæ vbi flagrare cœperũt, haud secus quàm continenti incendio cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terræ feruore excitata, lucem tegit: camporumq; non alia, quàm vasti & profundi aquoris species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore & matutino frigore corpora leuabantur. Cæterum cum ipsa luce æstus oritur, omnemq; naturalem absorbet humorem siccitas, ora viscerãque penitus vruntur. Itaque primum animis, deinde corpora deficere cœperunt. Pi-

gebat.

gebat & consistere, & progredi. Pauci à peritis regionis admoniti praparārant aquā. Hac paulisper repressit sitim. Deinde, crescēte æstu, rursum desiderium humoris accensum est. Ergo quicquid vini oleiq; erat, hominibus ingerebatur: tantaq; dulcedo bibendi fuit, vt in posterum sitis non timeretur. Graues deinde auidè hausto humore, non sustinere arma, non ingredi poterant: & feliciores videbantur, quos aqua defecerat, cùm ipsi sine modo infusam vomitu cogerentur egerere. Anxium regem tantis malis, circumfusi amici, vt meminisset sui, orabant, animi sui magnitudinem vnicum remedium deficientis exercitus esse, cum ex ijs qui præcesserant ad capiendum locum castris, duo occurrunt, vtribus aquam gestantes, vt filijs suis, quos in eodem agmine esse & agre pati sitim nō ignorabant, occurrerent. qui cum in regem incidissent, alter ex ijs, vtre resoluto, vas, quod simul ferebat, implet porrigēs regi. Ille accipit. percontatus, quibus aquā portarent, filijs ferre cognoscit. Tunc poculo pleno (sicut oblatum est) reddito, Nec solus, inquit bibere sustineo, nec tam exiguū diuidere omnibus possum. Vos currite, & liberis vestris, quod propter illos attulistis, date. Tandem ad flumē Oxum ipse peruenit prima ferè vespera. Sed exercitus magna pars non poterat sequi. In edito monte ignes iubet fieri, vt ij, qui agre sequebantur

quebantur, haud procul castris se abesse cognoscerent. Eos autem, qui primi agminis erant, maturè cibo ac potione firmatos implere alios vtres, alios vasa, quibuscunque aqua posset portari, iussit, ac suis opem ferre. Sed qui intemperantius hauserant, intercluso spiritu extincti sunt: Multoq; maior horum numerus fuit, quàm vllo amiserat prælio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo refectus aut potu, quà veniebat exercitus, constitit. Nec ante ad curandum corpus recessit, quàm præterierant qui agmen sequebantur: totamq; eam noctem cũ magno animi motu perpetuis vigilijs egit. Nec postero die latior erat: quia nec nauigia habebat, nec pons erigi poterat, circum amnem nudo solo, & materie maximè sterili. Consilium igitur, quod vnum necessitas subiecerat, init. Vires quamplurimos stramentis refertos diuidit. His incubantes transnauere amnem: quiq; primi transierant, in statione erant, dum traijcerent cæteri. Hoc modo sexto demum die in vlteriore ripa totum exercitum exposuit. Iamq; ad persequendum Bessum statuerat progredi, cùm ea, quæ in Susianis erant, cognoscit. Spitamenes erat inter omnes amicos præcipuo honore cultus à Besso. Sed nullis meritis perfidia mitigari potest, quæ tamen iam minus in eo inuisa esse poterat, quia nihil vlli nefas tunc in Bessum interfectorem regem sui videba-

videbatur. Titulus facinoris speciosus præferebatur, vindicta Darij. Sed fortunam non scelus, oderant Bessi. Nam vt Alexandrum flumen Oxum superasse cognouit, Dataphernem & Catenem, quibus à Besso maxima fides habebatur, in societatem rei asciscit. Illi promptius adeunt, quàm rogabantur: assumptisq; octo fortissimis iuuenibus, talem dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Bessum, & remotis arbitris, comperisse ait se, insidiari ei Dataphernem & Catenem, vt viuum Alexandro traderent agitantes à semet occupatos esse, & vinctos teneri. Bessus tanto merito (vt credebat) obligatus, partim gratias agit, partim auidus explendi supplicij, adduci eos iubet. Illi manibus sua sponte religatis, à participibus consilij trahebantur: quos Bessus truci vultu intuens, consurgit, manibus non temperaturus. At illi, simulatione omissa, circunsistunt eum, & frustra repugnantem vinciunt. direpto ex capite regni insigni, lacerataq; veste, quam spolijs occisi regis induerat. Ille deos sui sceleris vltores adesse confessus, adiecit: Non Dario iniquos fuisse, quem sic vleiscerentur: sed Alexandro propitios, cuius victoriam semper etiam hostis adiuuasset. Multitudo an vindicatura Bessum fuerit, incertum est, nisi illi, qui vinuerant, iussu Alexandri fecisse ipsos mentiti, dubios adhuc animos terruissent. In equum impo-

situm

situ Alexandro traditurí dicũt. Inter hæc rex, quibꝰ matura erat missio, relictis nõgentis ferè equiti bina talenta dedit, pedititerna denariũ millia: monitosq; vt liberos generarent, remisit demum. Cæteris gratiæ actæ, quod ad reliqua belli nauaturos operam pollicebantur. Tum Bessus perducitur. Perueniumerat in pæruulum oppidum, Branchidæ eius incolæ erant, Mileto quondam, iussu Xerxis, cùm è Græcia rediret, transierant, & in ea sede constiterant: qui templum, quod Didyma appellatur, in gratiam Xerxis violauerant. mores patrij nondum exoleuerant, sed iam bilingues erant, paulatim à domestico externoq; sermone degeneres. Magno igitur gaudio regem excipiunt, vrbem seq; dedentes. ille Milesios, qui apud ipsum militarent, conuocari iubet. Vetus odium miles gerebat in Branhidarum gentem. Proditis ergo, siue iniuria, siue originis meminisse mallent, liberum de Brãchidis permittit arbitrium. Variãtibus deinde sententijs, seipsum consideraturum, quod optimum factu esset, ostendit. Postero die occurrentibus, Branchidas secum procedere iubet: cumq; ad vrbem ventum esset, ipse cum expedita manu portum intrat. Phalanx mœnia oppidi circumire iussa, & dato signo diripere vrbem proditorum receptaculum, ipsosq; ad vnum cadere. Illi inermes passim trucidan

dantur, nec aut commercio linguæ, aut ſupplicum vlulatibus precibusq; inhiberi crudelitas poteſt. Tandem vt deijcerent, fundamenta murorum ab imo moliuntur, ne quod vrbis veſtigium extaret. Nec mora, lucos quoque ſacros non cædunt modo, ſed etiam exturpant, vt vaſta ſolitudo, & ſterilis humus, excuſſis etiam radicibus, linqueretur: quaſi in ipſos proditionis autores excogitata eſſent, iuſta vltio eſſe, non crudelitas videretur: nunc culpam maiorum poſteri luêre, qui ne viderent quidem Miletum, adeò Xerxi non potuerant prodere. Inde proceſſit ad Tanaim amnem. Quò productus eſt Beſſus, non vinctus modo, ſed etiam omni velamento corporis ſpoliatus. Spitamenes eum tenebat colo inſerta catena, tam Barbaris quã Macedonibus gratum ſpectaculum. Tum Spitamenes: Et te, inquit & Darium reges meos vltus, interfectorem domini ſui adduxit, eo modo captum, cuius ipſe fecit exemplum: Aperiat ad hoc ſpectaculũ oculos Darius. Exiſtat ab inferis, qui illo ſupplicio indignus fuit, & hoc ſolatio dignus eſt. Alexander, multum collaudato Spitamene, conuerſus ab Beſſum: Cuius, inquit, feræ rabies occupauit animum tuum, cùm regem de te optimè meritum prius vincire, deinde occidere ſuſtinuiſti? Sed huius paricidij mercedem falſo regis nomine perſolviſti. Ibi ille facinus purgare non auſus, re-

gis

gis titulum se usurpare dixit, et gentem suam tradere ipsi posset: qui si cessasset, alium fuisse regnum occupaturum. Et Alexander Oxatrem fratrem Darij, quem inter corporis custodes habebat, propius iussit accedere, tradiq; Bessum ei: et cruci affixum, mutilatis auribus naribusq; sagittis configerent Barbari, asseruarentq; corpus, et ne aues quidem contingerent. Oxatres cetera sibi cura fore pollicetur. Aues non ab alio, quàm à Catene posse probiberi adijcit, eximiam eius artem cupiens ostendere. Nanq; adeò certo ictu destinata feriebat, et aues quoque exciperet. Nam & si forsitan sagittandi tam celebri usu minus ad mirabilis videri hac ars posset, tamen ingens visentibus miraculum, magnoq; honori Catenni fuit. Dona deinde omnibus, qui Bessum adduxerant, data sunt. Caterum supplicium eius distulit, et eo loco, in quo Darium ipse occiderat, necaretur. Interea Macedones ad petendum pabulum incomposito agmine egressi, à barbaris, qui de proximis mõtibus decurrerũt, opprimuntur: pluresq; capti sunt, quàm occisi. Barbari autem captiuos prase agentes, rursus in montem recesserunt. xx. millia latronum erant, fundis sagittisq; pugnam inuadunt. quos dum obsidet rex, inter promptissimos dimicans, sagita ictus est, qua in medio crure fixa reliquerat spiculum. Illum quidem

mœsti & attoniti Macedones in castra refe-
rebant. Sed nec barbaros fefellit subductus ex
acie rex: quippe ex edito monte cuncta prospe-
xerant. Itaque postero die misere Legatos ad
regem: quos ille protinus iussit admittit: solu-
tisq; fascijs, magnitudinem vulneris dissimu-
lans, crus barbaris ostendit. Illi iussi considere
affirmant, non Macedonas, quàm ipsos fuisse
tristiores, cognito vulnere ipsius: cuius si auto-
rem reperissent, deditoros fuisse. Cũ dijs enim
pugnare sacrilegos tantum. Caterum se gen-
tem in fidem dedere, superatos virtute illius.
Rex fide data, & captiuis receptis, gentem
in deditionem accepit. Castris inde motis, lecti
ca militari ferebatur, quam prose quisque
eques pedesq; subire certabant. Equites, cum
quibus rex prælia inire solitus erat, sui mune-
ris id esse censebant. Pedites contrà, quum sau
cios commilitones ipsi gestare assuesissent, eri-
pi sibi proprium officium tum potissimum cùm
rex gestandus esset, querebantur. Rex in tan-
to vtriusque partis certamine, & sibi difficil-
lem, & præteritis grauem electionem futu-
ram ratus, inuicem subire eos iussit. Hinc quar
to die ad vrbem Maracanda peruentum est.
LXX. stadia murus vrbis amplectitur. arx
nullo cingitur muro. præsidio vrbi relicto, proxi-
mos vicos depopulatur, atque vrit. Legati dein
de Auiorum Scytharum superueniunt, liberi ex

quo

quo decesserat Cyrus, tum imperata facturi. Iustissimos barbarorum constabat. Armis abstinebant, nisi lacessiti. Libertatis modico & aquali vsu, principibus humiliores pares fecerunt. Hos benignè alloquutus, ad hos Scythas, qui Europam incolunt, Penistam quendam misit ex amicis, qui denũciaret his ne Tanaim amnẽ regionis iniussu regis transirent. eidem mandatum, vt contemplaretur locorum situm, & illos quoque Scytas, qui super Bosphoro incolũt, viseret. Condendæ vrbi fidem super ripam Tanais eligeret, claustrum etiam perdomituro quos deinde adire decreuerat. Sed consilium distulit Sogdianorum nunciata defectio, quæ Bactrianos quoq; traxit. septem millia equitum erant, quorum autoritatem cateri sequebãtur. Alexander Spitamenem & Catenẽ, à quibus ei traditus erat Bessus, haud dubium quin eorũ opera redigi possent in potestatẽ, coërcendo eos, qui mouerant res, iussit accersiri. At illi defectionis, ad quam coërcendam euocabantur, autores, vulgauerant fama, Bactrianos equites à rege omnes vt occiderentur accersiri: idq; imperatum ipsi, non substituisse tamen exsequi, ne inexpiabile in populares facinus admitterent: non magis Alexandri sæuitiam quàm, Bessi paricidium ferre potuisse. Itaq; sua sponte iam motos, metu pœnæ haud difficulter concitauerunt ad arma

Alexander transfugarum defectione comperta, Craterum obsidere Cyropolim iubet. Ipse aliam urbem regionis eiusdem corona capit, signoq; ut puberes interficerentur, dato, reliqui in praedam cessere victoris. Vrbs diruta est, ut cateri cladis exemplo continerentur. Memaceni, valida gens, obsidionem, non ut honestiorem modo, sed etiam ut tutiorem ferre decreuerant. Ad quorum pertinaciam mitigandam rex quinquaginta equites praemisit, qui clementiã ipsius in deditos, simulq; exorabilẽ animum in deuictos ostenderent. Illi nec de fide, nec de potentia regis ipsos dubitare respondent, equitesq; tendere extra munimenta urbis iubent. Hospitaliter deinde exceptos, grauesq; epulis & somno, intempesta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud secus quã par erat motus, urbem corona circundedit, munitiorem quàm ut primo impetu capi posset. Itaq; Meleagrum & Perdiccam in obsidionem iungit, Cyropolim (ut antè dictum est) obsidẽtes. Statuerat autem parcere urbi condita à Cyro: quippe non alium gentium illarum magis admiratus est, quàm hunc regem, & Semiramim, inqueis & magnitudinem animi, & claritatem rerũ longè emicuisse credebat. Caterum pertinacia oppidanorum eius iram accendit. Itaq; captam urbem diripere iussit delectos Macedones haud iniuria infestus, & ad Meleagrum & Perdiccam

diccam redit. Sed non alia urbs fortius obsidionem tulit: quippe & militum promptissimi cecidere, & ipse rex ad ultimum periculum venit. Nāq; ceruix eius saxo ita icta est, ut oculis caligine offusa collaberetur, ne mentis quidem compos. Exercitus certè uelut erepto eo ingemuit. Sed inuictus aduersus ea, quae ceteros terrent, nondum percurato uulnere acrius obsidioni institit, naturalem celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo suffossa mœnia ingens nudauere spacium, per quod irrupit, uictorq; urbem dirui iussit. Hinc Menedemum cum tribus millibus peditum, & octingentis equitibus ad urbem Maracanda misit. Spitamenes transfuga, praesidio Macedonū inde deiecto, muris urbis eius incluserat se, haud oppidanis consilium defectionis approbantibus. Sequi tamē uidebātur, quia prohibere nō poterāt. Interim Alexāder ad Tanaim amnē redit, & quantum soli occupauerāt castris, muro circumdedit. LX. stadiorum urbis murus fuit. hanc quoque urbem Alexandriam appellari iussit. Opus tanta celeritate perfectum est, ut decimo septimo die quām munimenta excitata erāt, tecta quoq; urbis absoluerentur. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suū quisq; munus (nam diuisum erat) primus ostenderet. Incolae nouae urbi dati captiui, quos reddito pretio dominis liberauit. quorum posteri

nunc quoq; non apud eos tam longa ætate, propter memoriam Alexandri, exoleuerunt. Rex Scytharum, cuius tum vltra Tanaim imperū erat, ratus eam vrbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, suis impositam esse ceruicibus, fratrem Charchasim nomine cum magna equitum manu misit ad diruendam eam, procul q; amne ad submouendas Macedonum copias. Bactrianos Tanais ab Scythis, quos Europæos vocāt, diuidit. Idem Asiam & Europam finis interfluit. Caterum Scytharum gens haud procul Thracia sita, ab Oriente ad Septentrionē se vertit, Sarmatarum q; (vt qui dam credidere) non finitima, sed pars est. Recta deinde regionem aliam vltra Istrum iacētem colut. Vltima Asiæ, quæ Bactra sunt, stringit: habitant, quæ septentrioni proxima sunt. Profunda inde sylua vastaq; solitudines excipiunt. Rursus, quæ ad Tanaim & Bactra spectāt, humano cultu haud dissparia sunt. Primus cum hac gente non prouisum bellum Alexander gesturus, cùm in conspectu eius obequitaret hostis, adhuc æger ex vulnere, præcipuè voce deficiēs, quam & modicus cibus & ceruicis extenuabat dolor, amicos in consilium aduocari iubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Bactriani defecerant, Scythæ etiam lacessebant. Ipse non insistere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari suos poterat.

rat. Ancipiti periculo implicitus, deos quoque intuſans, querebatur ſe tacere ſegnem, cuius celocitatem nemo antea ualuiſſet effugere. Vix ſuos credere, non ſimulari ualetudinem. Itaque qui poſt Darium victum ariolos & uates conſulere deſierat, rurſus ad ſuperſtitionem humanarum gentium ludibria reuolutus, Ariſtandrum, cui credulitatem ſuam addixerat, explorare euentum rerum ſacrificijs iubet. Mos erat Aruſpicibus, exta ſine rege ſpectare, & qua portēderētur, referre. Inter hac rex dum fibris pecudum exploratur euentus latentium rerum, propius ipſum conſidere amicos iubet, ne contentione uocis cicatricem infirmā adhuc rumperet. Epheſtion, Craterus, & Erigyius erant cum cuſtodibus in tabernaculum admiſſi. Diſcrimen inquit, me occupauit, meliore hoſtium quàm meo tempore. Sed neceſſitas ante rationem eſt, maximè in bello, quod raro permittitur tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum ceruicibus ſtamus, & quā tum in nobis animi ſit, alieno Marte experiuntur. Haud dubia fortuna, ſi omiſerimus Scythas, ultro arma inferentes, contempti ad illos, qui defecerūt, reuertemur. Si uerò Tanaim tranſierimus, & ubique inuictos eſſe nos Scytharum pernicie ac ſanguine oſtenderimus: quis dubitabit patere Europam uictoribus? Fallitur, qui terminos gloriæ no

stra metitur spacio, quod transituri sumus. Vnus amnis interfluit: quem si traijcimus, in Europam arma proferimus. Et quanti aestimandum est, dum Asiam subigimus, in alio quodammodo orbe trophea statuere, & qua tam longo interuallo natura videtur diremisse, vna victoria subito committere? At hercule si paululum cessauerimus, in tergis nostris Scytha hærebunt. An soli sumus, qui flumina tranare possumus? Multa in nosmetipsos recident quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos quoq; docet. Viribus amnem traijciendi, exemplum fecimus nuper. hoc vt Scytha imitari nesciant, Bactriani docebunt. Præterea vnus gentis huius adhuc exercitus venit, cæteri expectantur. Ita bellum vitabimus, & quod inferre possemus, accipere cogemur. Manifesta est consilij mei ratio. Sed an permissuri sint Macedones animo vri meo, dubito: quia ex quo hoc vultus accepi, non equo vectus sum, non pedibus ingressus. Sed si me sequi vultis, vaieo amici. Satis virium est ad toleranda ista: aut si iam adest vitæ meæ finis, in quo tandem opere melius extinguar? Hæc quassa adhuc voce fatis deficiens vix proximis exaudientibus dixerat, cùm omnes à tam præcipiti consilio regem deterrere cœperunt. Erigyius maximè, qui haud sanè auctoritate proficiens apud obstinatum animum, superstitionem cuius potens non erat rex, in-

cut

cutere tentauit, dicendo deos quoq; obstare cõ silio, magnumq; periculum, si flumen transis- set, ostendi. Intranti Erigyio tabernaculum Regis, Aristander occurrerat, tristia exta fuis se significans. hac ex vate comperta Erigyius nunciabat. Quo inhibito, Alexander non ira solum, sed etiam pudore confusus, quod super stitio quàm celauerat, detegebatur, Aristan- drum vocari iubet. Qui vt venit, intuens eũ: Non rex inquit, sed priuatus sum. sacrificium vt faceres mandaui. quid eo protẽderetur: cur apud aliũ quàm apud me professus es? Erigy- ius arcana mea & secreta te prodente, cogno uit. Quẽ certũ mehercule habeo extorũ inter- pretem metu suo: tibi autem sapius quàm po- test, denuncio, ipse mihi indices, quid ex extis cognoueris, ne possis inficiari dixisse qua dixe- ris. Ille exanguis attonitoq; similis stabat, per metum etiam voce suppressa: tandemq; eo dẽ met⁹ stimulante, ne regis expectationem mora retur: Magni, inquit, laboris, non irriti discri- men instare prædixi. Nec mea ars magis quã beneuolentia me perturbat. Infirmitatem va le tudinis tuæ video: & quantum in te vnus sit, scio. Vereor ne non præsenti fortunæ tuæ suffice re possis. Rex iussum considere felicitati suæ re misit. Sibi enim ad alia gloriam concedere deos. Consultanti deinde cum ijsdem, quónã modo flumẽ traiiceret: superuenit Aristander,

non alias latiora exta vidisse se affirmans, vti que prioribus longè diuersa: tum solicitudinis causas aperuisse, nunc prorsus egregiè litatum esse. Caterum quæ subinde nunciata sunt regi, continua felicitati rerũ eius impsuerant labẽ. Menedemum (vt supra dictum est) miserat ad obsidendũ Spitamenẽ Bactrianæ defectionis authorẽ. Qui cõperto hostis aduentu, ne muris vrbis includeretur, simul fretus excipi posse quem venturum sciebat, consedit occultus. Syluestre iter aptum insidijs tegẽdis erat. Ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorũ inuicem singuli repente desiliũt, equestris pugnæ ordinem turbãt. Equorũ velocitati par est hominũ pernicitas. Hoc Spitamenes saltum circumire iussos, pariter & à lateribus, & à frõte, & à tergo hosti se ostẽdit. Menedemus vndiq; inclusus, ne numero quidem par, diu tamen restitit, clamitans, Nihil aliud superesse locorum fraude deceptis, quàm honesta mortis solatium ex hostium cade. Ipsum præualens equus vehebat, quo sæpius in cuneos Barbarorum effusis habenis euectus, magna strage eos fuderat. Sed cum vnũ omnes peterent, multis vulneribus exanguis Hipsidem quendam ex amicis hortatus est, vt in equum suum ascenderet, & se fuga eriperet. Hæc agentem anima defecit, corpusq; ex equo defluxit in terrã. Hipsides poterat quidẽ effu

gere,

gere, sed amisso amico mori statuit. Vna erat cura, ne inultus occideret. Itaq; subditis calcaribus equo, in medios hostes se immisit, & memorabili edita pugna, obrutus telis est. Quod vbi vidēre qui cadi supererant, tumulum paulò quàm cætera editiorem capiunt, quos Spitamenes fame in deditionem subacturus obsedit. Cecidere eo prælio peditum duo millia, trecenti equites. Quam cladē Alexander solerti consilio texit, morte denuntiata ijs qui ex prælio venerant, si acta vulgassent. Cæterum cùm animo dissidē vultum diutius ferre non posset, in tabernaculum super ripam fluminis de industria locatum secessit. Ibi sine arbitris singula animi consulta pensando, noctem vigilijs extraxit. Sæpe pellibus tabernaculi attenuatis, vt conspiceret hostium ignes, è quibus coniectare poterat, quanta hominum multitudo esset. Iamq; lux apparebat, cùm thoracem indutus procedit ad milites, tū primum post vulnus proximè acceptū. Tāta erat apud eos veneratio regis, vt facile periculi, quod horrebant, cogitationem præsentia eius excuteret. Lati ergo, & manentibus præ gaudio lachrymis, consalutant eum & quod antè recusauerant bellū, feroces deposcunt. Ille se ratibus equitē phalangemq; transportaturum esse pronūtiat: super vtres iubet nare leuius armatos. Plura nec dicī res desideranit, nec res dicere

per

per valetudinem potuit. Caterum tanta alacritate militum rates iunctæ sunt, vt in triduũ ad duodecim millia effecta sint. Iamq; ad trãseundum omnia, aptauerant, cùm legati Scytharum vigiliti more gentis per castra equis vecti nuntiare iubent regi, velle ipsos ad eum mandata perferre. Admissi in tabernaculum, iussique considere, in vultu regis defixerãt oculos, credo quia magnitudine corporis animum æstimantibus, exiguus animus haud quaquã famæ par videbatur. Scythis autẽ non vt cæteris Barbaris rudis & inconditus sensus est. Quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quantameũq; gens capit semper armata. Sicque locutos esse apud regẽ memoriæ proditum est, abhorrentia forsitan moribus nostris, & tẽpora & ingenia cultiora sortitis. Sed vt possit oratio eorũ aspernari, tamen fides nostra non debet: quæ vtcunq; tradita sunt, incorrupta perferemus. Igitur vnum ex his maximũ natu ita locutum accepimus. Si dij habitũ corporis tui, animitati animi parẽ esse voluissent, orbis te non caperet. Altera manu orientem, altera occidentẽ contingeres. Et hoc assecutus: scire velles, vbi tanti numinis fulgor condieretur. Sic quoq; concupiscis, quæ non capis. Ab Europa petis Asiam, ex Asia transis in Europam. Deinde, si humanum genus omne superaueris, cum syluis & nubibus & fluminibus ferisq;-

risq; bestijs gesturus es bellum. Quid tu? ignoras, arbores magnas diu crescere, una hora ex stirpari? Stultus est, qui fructus earū spectat, altitudinem non metitur. Vide, ne dum ad cacumen peruenire cōtendis, cū ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoq; aliquando minimarum auium pabulum fit, & ferrum rubigo consumit. Nihil tam firmum est, cui periculum non sit, etiam ab inualido. Quid nobis tecum est? nunquam terram tuam attigimus. Qui sis, unde uenias, licétne ignorare in uastis syluis uiuentibus? Nec seruire ulli possumus nec imperare desideramus. Dona à nobis data sunt, ne Scytharum gentem ignores, iugum boum, aratrum & sagitta, & patera. His utimur & cum amicis, & aduersus inimicos. Fruges amicis damus boum labore quæsitas: Patera cum his uinum dijs libamus: inimicos sagitta eminus, hasta cominus petimus. sic Scythia regem, & postea Persarum Medorumq; superauimus, patuitq; nobis iter usq; in Aegyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones persequendos uenire, omnium gentium, quas adisti, latro es. Lydiam cepisti. Syriā occupasti. Persidem tenes. Bactrianos habes in potestate. Indos petisti. Iam etiam ad pecora nostra auaras & instabiles manus porrigis. Quid tibi diuitijs opus est, qua te esurire cogūt? Primus omnium satietate parasti famē.

Vt

res, qui non fecerunt inter se periculum virtutis. Quos viceris, amicos tibi esse caue credas. Inter dominum & seruum nulla amicitia est: etiam in pace, belli tamen iura seruantur. Iurando gratiam Scythas sancire ne credideris. Colendo fidem iurant. Grecorum ista cautio est, qui facta consignant, & deos innocant: nos religionem in ipsa fide nouimus. Qui non reuerentur homines, fallunt deos. Nec tibi amico opus est, de cuius benenolentia dubites. Caterum nos & Asia & Europa custodes habes. Bactra, nisi dividat Tanais, contingimus. Vltra Tanaim vsq; ad Thraciam colimus. Thracia Macedoniam coniunctam esse fama est. Vtrique imperio tuo finitimos, hostes, an amicos velis esse, considera. Hac Barbarus. Contrà rex, fortuna sua & consilijs eorum se vsurum esse respondet. Nam & fortunam, cui confidat, & consilium suadentium, ne quid temere & audacter faciat, secuturum. Dimissis q; legatis, in praparatas rates exercitum imposuit. In proris clypeatos locauerat, iussos in genua subsidere, quo tutiores essent aduersus ictus sagittarum. Post hos, qui tormenta intenderant, stabant, & ab vtroque latere, & à fronte circundati armatis. Reliqui, qui post tormenta constiterant, remigem lorica indutum scutorum testudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, qua

equi

runque non futura, sed transacta perpendimus: quippe rex posteaquam ira mente decesserat, etiam ebrietate discussa, magnitudinem facinoris sera aestimatione perspexit. Videbat tunc immodica libertate abusum, sed alioqui egregium bello virum. &, nisi erubesceret fateri, seruatorem sui occisum. Detestabile carnificis ministerium occupauerat rex, verborum licentiam, qua vino poterat imputari, nephanda cade vltus. Manabat toto vestibulo cruor paulò antè conuiua: vigiles attoniti & stupentibus similes procul stabant, liberiorem q3 poenitentiam solitudo excipiebat. Ergo hastam ex corpore iacentis euulsam retorsit in semet: iaq3 admouerat pectori, cum adulant vigiles, & repugnanti è manibus extorquent, allenatũq3 in tabernaculum deferunt. Ille humi prostrauerat corpus: gemitu eiulatuq3 miserabili tota personans regia. Laniare deinde os vngui bus, & circumstantes rogare, ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur. In has preces tota nox exacta est: scrutãtemq3, num ira deorum ad tantum nefas actus esset, subit, anniuersarium sacrificium Libero patri nõ esse redditum statotempore. Itaq3 inter vinum & epulas cade commissa, iram defuisse manifestam. Caterum magis eo mouebatur, quòd omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipso sociare sermonem postea au-

ſurum. Viuendum eſſe in ſolitudine, velut fera beſtia terrenti alias, alias timenti. Prima deinde luce tabernaculo corpus, ſicut adhuc cruentũ erat, iuſſit inferri: quo poſito ante ipſum, lachrymis obortis, Hanc, inquit, nutrici meæ gratiam retuli, cuius duo filij apud Miletum pro mea gloria occubuere mortem: hic frater, vnicum orbitatis ſolatium, à me inter epulas occiſus eſt. Quo nunc ſe conferet miſera? Omnibus eius vnus ſuperſum, quem ſolum æquis oculis videre non poterit. Et ego ſeruatorum meorum latro reuertar in patriam, vt ne dexteram quidem nutrici ſine memoria calamitatis eius offerre poſſim? Et cùm finis lachrymis querelisq; non fieret, iuſſu amicorum corpus ablatum eſt. Rex triduum iacuit incluſus. Quem vt armigeri corporisq; cuſtodes ad moriendum obſtinatum eſſe cognouerunt, vniuerſi in tabernaculum irrumpunt. diuq; precibus ipſorum reluctatum agre vicerunt, vt cibũ caperet. Quoq; minus cadis puderet, iure interfectum Clytum Macedones decernunt, ſepultura quoq; prohibituri, ni rex humari iuſſiſſet. Igitur decem diebus maximè ad confirmandum pudorem apud Maracanda conſumptis, cum parte exercitus Epheſtionem in regionem Bactrianam miſit, commeatus in hyemem paraturum. Quam Clyto autem deſtinauerat prouinciam, Amyntha dedit. Ipſe Xenippa peruaſit.

nit. Scythia confinis est regio, habitaturq; pluribus ac frequentibus vicis, quia vbertas terra non indigenas modo detinet, sed etiam aduenas inuitat. Bactrianorum exulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. Sed postea quàm regem aduentare compertum est, pulsi ab incolis, duo millia ferè & ducenti congregantur. Omnes equites erant, etiam in pace latrocinijs assueti: tum ferocia ingenia non bellum modo, sed etiam venia desperatio efferauerat. Itaque ex improuiso adorti Amyntam pratorem Alexandri, diu anceps prælium fecerant. Ad vltimum septingentis suorum amissis, quorum CCC. hostis cepit, dedere terga victoribus, haud sanè inulti: quippe LXXX. Macedonum interfecerunt, praterq; eos CCC. & L. saucij facti sunt. Veniam tamen etiam post alteram defectionem impetrauerunt. His in fidem acceptis, in regionem, quam Nauram appellant, rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Syssimithres, duobus ex sua matre filijs genitis: quippe apud eos parentibus stupro coire cum liberis fas est. duobus millibus armatis popularibus fauces regionis, quà in arctissimum cogitur, valido munimento sepserant. Praterfluebat torrens amnis, qui terga petra claudebat. Hanc manu peruiam incola fecerant. Sed aditus specus accipit lumen: interiora, nisi illato lumine, obscura sunt. Perpetuus

tuniculæ iter præbet in campos ignotum nisi indigenis. At Alexander, quãquam angustiæ naturali situ munitas ualida manu Barbari tuebantur, tamen arietibus admotis munimenta, quæ manus adiuncta erant, concussit, fundisq; & sagittis propugnantium plerosq; deiecit: quos ubi dispersos fugauit, ruinas munimentorum supergressus, ad petram admouit exercitum. Caterum interueniebat fluuius coëuntibus aquis ex superiore fastigio in uallem, magnisq; operis uidebatur tam uastam uoraginem explere. Cadi tamen arbores, & saxa congeri iussit: ingens q; Barbaros pauor rudes ad talia opera concusserat, excitatam molem subito cernentes. Itaq; rex ad deditionem metu posse compelli ratus, Oxartē misit nationis eiusdem, sed ditionis suæ, qui suaderet duci, ut traderet petram. Interim, ad augendam formidinē, & turres admouebantur, & excussa tormentis tela micabāt. Itaq; uerticē petræ, omni alio præsidio damnato, petiuerunt. At Oxartes trepidum diffidētem q; rebus suis Syssimithrem cœpit hortari, ut fidem, quàm uim Macedonū mallet experiri, neu moraretur festinationem uictoris exercitus in Indiam tendentis: cui quisquis semet offerret, in suum caput alienam cladem esse uersurum. Et ipse quidem Syssimithres deditionem annuebat: caterum mater eadem q; coniunx morituram se

ante

ante denuncians, quàm in Vlixis Veniret potestatem, Barbari animũ ad honestiora quàm iutiora conuerterat: pudebatq́; libertatis maius esse apud fœminas, quàm apud Viros pretium. Itaq́; dimisso internuntio pacis, obsidionẽ ferre decreuerat. Sed cùm hostis Vires, suásque pensaret, rursus muliebris consilij, quod præceps magis quàm necessarium esse credebat, pœnitere eũ cœpit: reuocatoq́; strenue Oxarte, futurum se in regis potestate respondit, Vnũ precatus, ne Voluntatem & consilium matris suæ proderet, quo facilius Veni illi quoq́; impetraretur. Præmissum igitur Oxartem cum matre liberisq́;, & totius cognationis grege, sequebatur, ne expectato quidem fidei pignore, quod Oxartes promiserat. Rex, equite præmisso, qui reuerti eos iuberet, opperirtq́; præsentiam ipsius, superuenit, & Victimis Minervæ ac Victoriæ cæsis, imperium Syssimithri restituit: spe maioris etiam prouinciæ facta, si tũ fide amicitiam ipsius coluisset. Duos illi iuuenes patre tradente secum militaturos sequi iussit. Relicta deinde Phalange, ad subigendos qui defecerant, cum equite processit. Arduum & impeditum saxis iter primò Vtcũq; tolerabant. Mox equorum non Vngulis modò attritis, sed corporibus etiam fatigatis, sequi plerique non poterant, & rarius subinde agmẽ fiebat, pudorem (Vt ferè fit) immodico labore

Cincente. Rex tamen subinde equos mutans, sine intermissione fugientes insequebatur. Nobiles iuuenes comitari eum soliti defecerant, praeter Philippum: Lysimachi erat frater, tum primum adultus, & quod facilè appareat, indolis rarae. is pedes (increbile dictu) per quinquaginta stadia fessum regem comitatus est, sepe equum suum offerente Lysimacho: nec tamen vt digrederetur à rege, effici potuit, cum lorica indutus arma gestaret. Idem, cùm peruentum esset in saltum, in quo se Barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam, regemq; cominus cum hoste dimicantem protexit. Sed posteaquàm Barbari in fugā effusi deseruere syluas: animus, qui in ardore pugnae corpus sustentauerat, liquit, subitoq; ex omnibus membris profuso sudore, arboris proximae stipiti se applicuit. Deinde ne illo quidē adminiculo sustinente, manibus regis exceptus est, inter quas collapsus extinguitur. Mœstū regem alius haud leuis dolor excepit. Erigyius inter claros duces fuerat, quem extinctum esse paulò antè, quàm reuerteretur in castra, cognouit. Funus omni apparatu atque honore celebratum est. Dahas deinde statuerat petere. Ibi nanque Spitamenem esse cognouerat. Sed hanc quoque expeditionem, vt pleraque alia fortuna indulgendo ei nunquā fatigata, pro absente transegit. Spitamenes vxoris immodico amore fla-

grab

grabat: quam agre fugam & noua subinde exilia tolerantem, in omne discrimen comitē trahebat. Illa malis fatigata, identidem muliebres adhibere blāditias, vt tandē fugā sisteret, victorisq; Alexandri clementiā expertus, placaret, quē effugere nō posset. Tres adulti erāt liberi ex eo geniti: quos cùm pectori patris admouisset, vt saltē eorū misereri vellet, orabat. Et quo efficaciores essent preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus, & forma profectò fiducia cupere eam quā primum dedi Alexandro, acinacem strinxit, percussurus vxorē, nisi prohibitus esset fratrum eius occursu. Caterum abire è conspectu iubet, addito metu mortis, si se oculis eius obtulisset: & ad desiderium leuandū, noctes interpellices agere cœpit. Sed penitus harens amor, fastidio præsentium accensus est. Itaq; rursus vni ei deditus, orare non destitit, vt tali consilio abstineret, pateretur q; sortem, quamcunq; his fortuna fecisset. Sibi mortem deditione esse leuiorem. At illa purgare se, quòd qua vtilia esse censebat, muliebriter forsitan, sed fida tamen mēte suasisset: de catero futurā in viri potestate. Spitamen exes simulato captus obsequio, de die conuiuium apparari iubet: vinoq; & epulis grauis, semisomnus in cubiculum fertur. Quem vt alto & graui somno sopitum esse sensit vxor, gladium, quem vestē occultauerat

rat, stringit, caputq; eius abscissum cruore respersa seruo suo conscio facinoris tradit. Eodem comitante (sicut erat cruenta veste) in Macedonum castra peruenit, nunciariq; Alexãdro iubet, adesse, qua ex ipsa deberet agnoscere. Ille protinus Barbaram iussit admitti. Quam vt aspersam cruore conspexit, ratus ad deplorandam contumeliam venisse, dicere qua vellet iubet. At illa seruum, quem stare in vestibulo iusserat, introduci desiderauit. Qui quia caput Spitamenis veste tectũ habebat, suspectus, scrutantibus quid occulteret, ostendit. Confuderat oris exsanguis notas pallor, nec quis esset noscì satis poterat. Ergo rex certior factus, humanum caput afferre eũ, tabernaculo excessit, percontatusq; quid rei sit, illo profitẽte, cognoscit. Varia hinc cogitationes inuicem animum diuersa agitantem cõmouerant. Meritum ingens insemet esse credebat, quod transfuga & proditor, quiq; tantis rebus (si vixisset) iniectarus mora fuisset, interfectus esset. Contrà facinus ingẽs auersabatur, cum optimè meritum de ipsa cõmunium parentẽ liberorũ per insidias interemisset. Vicit tamen gratiã meriti sceleris atrocitas, denunciariq; iussit, vt excederet castris, ne licentia barbara exẽplar in Graecorum mores & mitia ingenia transferret. Datha, Spitamenis cade comperta, Dataphernem defectionis eius participem vinctum

Ale

Alexandro seq; dedunt. Illa maxima præsentium curarum parte liberatus, conuertit animum ad vindicandas iniurias eorum, quibus à prætoribus suis auarè ac superbè imperabatur. Ergo Phratapherni Hyrcaniam, Mardos cum Tapyris tradidit, mandauitq;, vt Phradatem, cui succedebat, ad se in custodiã mitteret. Arsami Cariæ præfecto substitutus est Stasanor. Arsaces in mediam missus, vt Oxidates inde discederet. Babylonia, mortuo Mazæo, Deditamenti subiecta est. His compositis, tertio mense ex hybernis mouit exercitũm, regionem, qua Gabaza appellatur, aditurus. Primus dies quietum iter præbuit, proximus ei nõdum quidem procellosus & tristis, obscurior tamen priſtino, non sine crescentis mali damno præterijt. Tertio ab omni parte cœli emicare fulgura, & nunc interniteute luce, nunc condita, non oculos modo meantis exercitus, sed etiam animos terrere cæperunt. Erat prope cõtinuus cœli fragor, & passim cadentium fulminum species videbatur: attonitis q; auribus pauens agmen, nec progredi, nec considere audebat. Tum repente imber grandinem incutiens, torrentis modo effunditur. Ac primò quidem armis suis tecti exceperant. Sed iam nec retinere arma lubrica & rigẽtes manus poterant, nec ipsi destinare, in quam regionẽ obuerterent corpora, cùm vndiq; tẽpestatis vio-

lētia maior quàm vitabatur occurreret. Ergo ordinibus solutis, per totum saltum errabūdum agmen ferebatur, multiq; prius metu quàm labore defatigati, prostrauerant humi corpora, quanquam imbrem vis frigoris cōcreto gelu astrinxerat. Alij se stipitibus arborum admouerant. Id plurimis & adminiculū, & suffugiū erat. Nec fallebat ipsos, morti locum eligere, cùm immobilem vitalis calor linqueret. Sed grata erat pigritia corporū fatigatis, nec recusabant extingui quiescendo: quippe nō vehemens modò, sed etiam pertinax vis mali insistebat, lucemq; naturale solatiū prater tēpestatem haud dissparem nocti, syluarum quoque vmbra suppresserat. Rex vnus tanti mali patiens, circuire milites, contrahere dispersos, allenare prostratos, ostendere procul euolutū ex tugurijs fumū, hortariq; vt proxima quaque suffugia occuparent. Nec vlla res magis saluti fuit, quàm quod multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant, regem deserere erubescebant. Caterum efficacior in aduersis necessitas, quàm ratio, frigoris remedium inuenit. Dolabris enim syluas sternere aggressi, passim acernos struesq; accenderunt. Contineri incēdio ardere crederes saltum, & vix inter flammas agminibus relictum locū. Hic calor stupētia membra commouit, paulatimq; spiritus, quem continuerat rigor, meare libere

cæp

cæpit. Excepere alios tecta Barbarorum, quæ in vltimo saltu abdita necessitas inuestigauerat: alios castra, quæ in humido quidem, sed iã cœli mitescente sæuitia locauerant. Mille militum atq; lixarum calonumq; pestis illa consumpsit. Memoriæ proditum est, quosdam applicatos arborum truncis, & non solum viuentibus, sed & inter se colloquẽtibus similes esse conspectos, durante adhuc habitu, in quo mors quenq; deprehenderat. Fortè Macedo gregarius miles seq; ad arma sustentans, tandem in castra peruenerat. Quo viso, rex, quanquãm ipse tunc maximè admoto igne refouebat artus, ex sella sua exsiliuit, torpẽtemq; militem, & vix compotem mentis, demptis armis in sua sede iussit considere. Ille diu, nec vbi requiesceret, nec à quo esset exceptꝰ, agnouit. Tandem recepto calore vitali, vt regiam sedem regemq; vidit, territus fugit. Quẽ intuens Alexander: Ecquid intelligis miles, inquit, quanto meliore sorte quàm Persa sub rege viuatis? Illis enim in sella regis consedisse capitale foret: tibi saluti fuit. Postero die conuocatis amicis, copiarumq; ducibus, pronuntiari iussit, Ipsum omnia, quæ amissa essent, redditurum. & promisso fides extitit. Nam Systimithres multa iumenta, & camelorum duo millia adduxit, pecoraq; & armenta, quæ distributa pariter militem & damno & fame

libe

liberauerunt. Rex gratiam sibi relatam, à Syssimithre praefatus, sex dierum cocta cibaria ferre milites iussit. Satas petens, totam hanc regionē depopulatus, triginta millia pecorum ex praeda Syssimithri dono dat, inde peruenit in regionem, cui Cohortanus Satrapes nobilis praerat, qui se regis potestati fideiq; permisit. Ille imperio ei reddito, haud amplius quàm vt duo ex tribus filijs secum militarēt, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipsum relinquebatur, tradit. Barbara opulentia cōuiuium, quo regem accipiebat, instruxerat. Id cùm multa comitate celebraret, introduci triginta nobiles virgines iussit: inter quas erat filia ipsius Roxane nomine, eximia corporis specie, & decore habitus in Barbaris rarò. Qua quanquam inter electas processerat, omnium tamen oculos conuertit in se, maximè regis, minus iam cupiditatibus suis imperantis inter obsequia fortuna, contra quam non satis cauta mortalitas est. Itaque ille, qui vxorem Darij, qui duas filias virgines, quibus forma praeter Roxanem cōparari nulla poterat, haud alio animo quā parentis aspexerat, tunc in amorem virgunculae, si regia stirpi compararetur, ignobilis, ita effusus est, vt diceret, ad stabiliendum regnū pertinere, Persas & Macedonas connubio iungi: hoc vno modo & pudorem victis, & superbiam victoribus detrahi posse: Achillem quo-

que,

que, à quo genus ipse deduceret, cum captiua coisse. Ne inferri nefas arbitrarentur, ita matrimonij iure belle iungi. Insperato gaudio latus pater, sermonem eius excepit. Et rex medio cupiditatis ardore iussit afferri patrio more panem (hoc erat apud Macedones sanctissimum coëuntium pignus) quem diuisum gladio uterque libabat. Credo eos qui gentis mores condiderunt, parco & parabili victu ostendere uoluisse ingentibus opes, quantulo contenti esse deberent. Hoc modo rex Asia & Europa introductam inter conuiuales ludos matrimonio sibi adiunxit, è captiua genituras qui victoribus imperaret. Pudebat amicos, super uinum & epulas socerum ex deditis esse electū. Sed post Clyti cædem libertate sublata, cultu, qui maximè seruit, assentiebantur. Caterum Indiam, & Inde Oceanum petiturus, ne quid à tergo, quod destinata impedire posset, moueretur, & ex omnibus prouincijs triginta millia iuniorum legi iussit, & ad se armata perduci, obsides simul habiturus & milites. Craterum autem ad persequendos Haustanem & Cathenem, qui ab ipso defecerant, misit: quorum Haustanes captus est, Cathenes in prælio occisus. Polypercon quoq; regionē, quæ Bubacene appellatur, in deditionem redegit. Itaq; omnibus compositis, cogitationes in bellum Indicum uertit. Diues regio habebatur,

non auro modo, sed gemmis quoq; margaritisq; ad luxum magis quàm ad magnificentiã exculta. Clypei militares auro & ebore fulgere dicebãtur. Itaq;, necubi vincerentur, quũ cæteris præstaret, scutis argenteas laminas, equis frenos aureos addidit: loricas quoq; alias auro, alias argẽto adornauit. CXX. millia armatorũ erãt, quæ regẽ ad id bellũ sequebãtur. Iãq; omnibus præparatis, quod olim prauæ mẽti conceperat, tunc esse maturũ, quo'nam modo cælestes honores vsurparet, cœpit agitare. Iouis filium nõ dici tantum se, sed etiã credi volebat, tanquam perinde animis imperare posset, ac linguis. Itaq; more Persarũ Macedonas reuerabundos ipsum salutare prosternẽtes humi corpora. Nõ deerat talia cõcupiscẽti pernicioſa adulatio, perpetuũ malũ regum, quorum opes sæpius assentatio, quàm hostis euertit. Nec Macedonum hæc erat culpa: nemo enim illorum quicquam ex patrio more labare substinuit: sed Græcorũ, qui professionẽ honestarum artiũ malis corruperant moribus. Agis quidam Argiuus pessimorum carminum post Chærilum conditor, & ex Cilicia Cleo, hic quidẽ nõ ingenij solum, sed etiam nationis vicio adulator, & cætera vrbium suarũ purgamẽta, quæ propinquis etiam, maximorumq; exercituum ducibus à rege præferebantur: hi tum cælum illi aperiebãt, Herculemq; & patrem Liberum,

& cum Polluce Castorem nouo numini cessuros esse iactabant. Igitur festo die omni opulẽtia conuiuium exornari iubet, cui non Macedones modo & Graeci principes amicorum, sed etiam nobiles adhiberentur. Cum quibus cùm discubuisset rex, paulisper epulatus conuiuio egreditur. Cleo sicut praparauerat, sermonẽ cũ admiratione laudũ eius instituit. Merita deinde percẽsuit, quibus vno modo referri gratia posset, si quidem intelligerent deum esse, consiterentur, exigua thuris impensa tanta beneficia pensaturi. Persas quidem non pie solum, sed etiã prudenter reges suos inter deos colere: maiestatem enim imperij, salutis esse tutelã. Nec Herculem quidẽ & patrẽ Liberum prius dicatos deos, quàm vicissent secum viuentium inuidiam. Tantundem quoq; posteros credere, quãtum praesens aetas spopõdisset. Quòd si cateri dubitent, semetipsum, cum rex inisset conuiuium, prostraturum humi corpus. Debere idem facere cateros & in primis sapientia praditos. Ab illis enim cultus in regẽ esse prodẽdum exemplum. Haud perplexè in Calisthenem dirigebatur oratio. Grauitas viri & prompta libertas inuisa erat regi, quasi solus Macedonas paratos ad tale obsequium moraretur. Is tum silentio facto, vnum vltro intuentibus cateris, Si rex, inquit, sermoni tuo assuisset, nullius profectò vox responsuri tibi desideraretur.

raretur. Ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeres, neu rebus felicissimè gestis, inuidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abest, Ego tibi pro illo respondeo, Nullum esse eundem & diuturnum, & præcocem fructum: cælestesq; honores non dare te regi, sed auferre. Interuallo enim opus est, vt credatur deus: semperq; hanc gratiam magnis viris posteri reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor regi, vt vita diuturna sit, & æterna maiestas. Hominem consequitur aliquando, nunquam comitatur diuinitas. Herculem modo & patrem Liberum consecrate immortalitatis exemplа referebas. Credisne illos vnius conuiuij decreto deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura est, quàm in cælum fama perueheret. Scilicet ego & tu Cleo deos facimus? A nobis diuinatus sua autoritatē accepturus est rex? Potentiā tuā experiri libet. Fac aliquem regē. Si deum potes facere: facilius est imperium dare, quàm cælū. Dij propitij sine inuidia, qua Cleo dixit, audierint: eodēq; cursu, quo fluxere res, ire patiātur. Nostris moribus velint nos esse cōtētos. Non pudet patriæ, nec desidero, ad quem modum rex mihi colendus sit, discere. Quos equidem victores esse cōfiteor, si ab illis leges, quoius vinamus, accipimus. Aequis auribus Callisthenes veluti vindex publicæ libertatis audiebatur.

mere se pugna. Ipse rex, quod vigoris ægro adhuc corpore deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis nox poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice ceruicis: sed dimicantē cuncti videbant. Itaque ipsi quidem ducum fungebātur officio, aliusq; alium adhortati in hostem salutis immemores ruere cœperunt. Tum verò non ora, non arma, non clamorē hostium Barbari tolerare potuerunt, omnesq; effusis habenis (nanque equestris acies erat) capessum fugam: quos rex, quāquam vexationē inualidi corporis pati non poterat, per LXXX. tamen stadia insequi perseuerauit. Iamq; linquente animo, suis præcepit, vt donec lucis aliquid superesset, fugientium tergis inhærerent. Ipse, exhaustis etiā animi viribus, in castra se recepit, reliquum substitit. Transierunt iam Liberi patris terminos, quorū monumenta, lapides erāt crebris interuallis dispositi, arboresq; procera, quarum stipites hedera contexerat. Sed Macedonas ira longius prouexit: quippe mediā ferè nocte in castra redierūt, multis interfectis, pluribus captis, equósque MDCCC. abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites LX. pedites centum ferè, mille sauciī fuerunt. Hac expeditio deficientem magna ex parte Asiam fama tam opportunæ victoriæ domuit. Inuictos Scythas esse crediderant: quibus fractis, nullam genitem Macedonum armis

parem fore confitebantur. Itaque Saca miſere legatos, qui pollicerentur gentem mandata facturam. Mouerat eos regis non virtus magis, quàm clemẽtia in deuictos Scythas: quippe captiuos omnes ſine pretio remiſerat, vt fidem faceret, ſibi cum ferociſſimis gentium de fortitudine, non de ira fuiſſe certamen. Benignè igitur exceptis Sacarum legatis, comitẽ Excipinum dedit, admodum iuuenem, ætatis flore conſiliatum ſibi: qui cum ſpecie corporis æquaret Epheſtionem, lepore haud ſanè illi par erat. Ipſe Cratero cum maiore parte exercitus modicis itineribus ſequi iuſſo, ad Maracãda vrbẽ peruenit, exqua Spitamenes, cognito eius aduentu, Bactra perfugerat. Itaq; quatriduo rex lõgum itineris ſpaciũ emenſus, peruenerat in eum locum, in quo, Mexedemo duce, duo millia peditum & trecentos equites amiſerat. Horum oſſa tumulo contegi iuſſit & inferias more patrio dedit. Iam Craterus cum phalange ſubſequi iuſſus, ad Regem peruenerat. Itaque vt omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias diuidi: vriq; agros, & interfici puberes iuſſit. Sogdiana regio maiori ex parte deſerta eſt. LXXX. ferè ſtadia in latitudinem vaſta ſolitudines texent. Ingens ſpacium rectæ regionis eſt, per quã amnis (Polytimetum vocant incolæ) fertur torrens. Eum ripa in tenuem alueum cogunt:

deinde

deinde caverna accipit, & sub terram rapit. Cursus absconditi indicium est aqua meantis sonus, quum ipsum solum, sub quo tantus amnis fluit, ne modico quidē resudet humore. Ex captiuis Sogdianorū ad regē triginta nobilissimi, corporū robore eximio, perducti erāt. Qui vt per interpretē cognouerūt, iussu Regis ipsos ad supplicium trahi: lætantium more canere, tripudijsq; & lasciniori corporis motu gaudium quoddā animi ostentare cœperunt. Admiratus Rex, tanta magnitudine animi oppetere mortem, euocari eos iussit, causam tam effusæ lætitiæ, quum supplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, si ab alio occiderentur, tristes morituros fuisse respondēt. Nunc à tanto Rege victore omnium gentium maioribus suis redditos, honestam mortem, quam fortes viri voto quoq; expeterent, carminibus suis moris lætitiaq; celebrare. Tum Rex admiratus magnitudinem animi: Quæso itaq;, inquit, an viuere velitis, non inimici mihi, cuius beneficio victuri estis. Illi nunquam se inimicos ei, sed bello lacessitos, hostes fuisse respondent. Si quis ipsos beneficio, quàm iniuria experiri maluisset, certaturos fuisse ne vincerentur officio. Interrogatiq;, quo pignore fidem obligaturi essent: Vitam, quam acciperent, pignori futuram esse dixerunt, reddituros quando repetisset. Nec promissum fefellerunt.

Nam qui remissi domos ierant, fide continuere populares. Quatuor inter custodes corporis retenti, nulli Macedonum in regem charitate cesserunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neq; enim maiori præsidio indigebat) relicto Bactra peruenit. Inde Bessum Ecbatæra duci iussit, interfecto Dario pœnas capite persoluturum. Iisdem ferè diebus Ptolemæus, & Menidas peditum tria millia & equites mille adduxerant mercede militaturos. Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum & quingentis equitibus venit. Totidem è Syria Asclepiodorum sequebantur. Antipater Græcorum octo millia, in queis quingenti equites erant, miserat. Itaq; exercitu aucto, ad ea quæ defectione turbata erāt, componenda processit: interfectisq; consternationis autoribus, quarto die ad flumen Oxum peruentum est. hic quia limum vehit, turbidus semper & insalubris est potu. Itaq; puteos miles cœperat fodere: nec tamen humo altè egesta existebat humor, cùm in ipso tabernaculo Regis conspectus est fons: quem quia tardè notauerant, subitò extitisse finxerunt: Rexq; ipse credi voluit, donum Dei id fuisse. Superatis deinde amnibus Ocho & Oxo, ab vrbem Marginiam peruenit. Circa eam sex oppidis condendis electa sedes est. Duo ad Meridiem versa, quatuor spectantia Orientem modicis inter

se

ſe ſpacijs diſtábant, ne procul repetendum eſſet mutuum auxiliū. Hæc omnia ſita ſunt in editis collibus, tum velut frani domitarū gentiū: nunc originis ſuæ oblita, ſeruiunt quibus imperauerunt. Et cætera quidem pacauerat Rex. Vna erat petra, quam Arimazes Sogdianus cum triginta milibus armatorum obtinebat, alimentis antè congeſtis, quæ tantæ multitudini vel per biennium ſuppeterent. Petra in altitudinē triginta eminet ſtadia, circuitu cētum & quinquaginta cōplectitur, vndiq; abſciſſa & abrupta ſemita perangusta aditur. In medio altitudinis ſpatio habet ſpecum, cuius os arctum & obſcurum eſt: paulatim deinde vlteriora panduntur: vltima etiā altos receſſus habent: fontes per totum ferè ſpatiū manant, è quibus collata aqua per prona montis flumen emittunt. Rex, loci difficultate ſpectata, ſtatuerat inde abire. Cupido deinde inceſſit animo, naturā quoq; fatigandi. Prius tamen quàm fortunā obſidionis experiretur, Cophen (Artabazi hic filius erat) miſit ad Barbaros, qui ſua deret & dederent rupē. Arimazes loco fretus, ſuperbè multa reſpondit. Ad vltimū, an Alexander volare poſſit, interrogat. Quæ nuntiata Regi ſic accendere animū, vt adibitis cū quibus conſultare erat ſolitus, indicaret inſolentiā Barbari illudentis ipſos, quia pinnas nō haberent. Se autē proxima nocte effecturum, vt crederet

deret Macedones etiam volare. Trecentos, inquit, perniciſſimos iuuenes ex ſuis quiſq; copijs perducite ad me, qui per calles & penè inuias rupes domi pecora agere conſueuerint. Illi præſtantes & leuitate corporum, & ardore animorum ſtrenuè adducunt: quos iuuenes Rex, Vobiſcũ, inquit, ó iuuenes, & mei æquales, vrbium inuictarum ante munimenta ſuperaui: montium iuga perrenni niue obruta emenſus ſum: angustias Ciliciæ intraui: India ſine laſſitudine vim frigoris ſum perpeſſus. Et mei documenta vobis dedi, & veſtra habeo. Petra, quam videtis, vnum aditũ habet, quem Barbari obſident, cætera negligunt. Nulla vigilia ſunt, niſi quæ caſtra noſtra ſpectant. Inuenietis viam, ſi ſolerter rimati fueritis aditus ferentes ad cacumẽ. Nihil tã altè natura cõſtituit, quò virtus non poſſit eniti. Experiendo, quæ cæteri deſperauerunt, Aſiam habemus in poteſtate. Euadite in cacumen: quod cùm ceperitis, candidis velis ſignũ mihi dabitis: ego, copijs admotis, hoſtẽ in nos à vobis conuertã. præmiũ erit ei, qui primus occupauerit verticem, talẽta decẽ. Vno minꝰ accipiet, qui proximꝰ ei venerit: eadẽ ꝑtes ad decem homines ſeruabitur portio. Cerũ habeo, vos non tam liberalitatem intueri meam, quàm voluntatem. His animis Regem audierunt, vt iam cepiſſe vertice viderẽtur: dimiſſi ꝑtes, ferreos uncos, quos

inter

inter saxa defigerent, validosq; funes parabant. Rex circumuectos petram, quà minimè asper ac praeruptus aditus videbatur, secunda vigilia (quod bene verteret) ingredi iubet. Illi, alimentis in biduum sumptis, gladijs modò atq; hastis armati subire cœperunt. Ac primò pedibus ingressi sunt: deinde, vt in praerupta peruentum est, alij manibus eminentia saxa cõplexi, leuauere semet, alij adiectis funium laqueis euasere, cũ cuneos inter saxa defigerent, queis gradus subinde insisterẽt, diẽ inter metũ laboremq; consumpserunt. Per aspera enixis, duriora restabant, & crescere altitudo petra videbatur. Illa verò miserabilis erat facies, cùm ij, quos instabilis gradus fefellerat, ex praecipiti deuoluerentur: mox eadẽ in se patiẽda alieni casus ostendebat exẽplum. Per has tamen difficultates enituntur in verticẽ montis, omnes fatigatione continuati laboris affecti, quidã mutilati parte mẽbrorum: pariterq; eos & nox & somn⁹ oppressit. Stratis passim corporibus in inuijs & in asperis saxorũ, periculi instantis oblisi, in lucem quieuerũt: tandemq; velut ex alto sopore excitati, occultas subiectasq; ipsi valles rimãtes, ignari in qua parte petra tanta vis hostium condita esset, fumum specus infra seipsos euolutum notauerunt. Ex quo intellectum est, illam hostiũ latebram esse. Itaq; hastis imposuere quod cõne-

nerat signum, totoq; e numero duos & triginta in ascensu interijsse cognoscunt. Rex nō cupidine magis potiundi loci, quàm vicem corū, quos ad tam manifestum periculum miserat, solicitus, toto die cacumina montis intuens restitit. Noctu demū, cùm obscuritas conspectum oculorum ademisset, ad curandū corpus recessit. Postero die nondum satis clara luce primus vela signum capti verticis coaspexit. Sed ne falleretur acies, dubitare cogebat varietas cœli, tunc internitente lucis fulgore cōditi. Verùm vt liquidior lux apparuit cœlo, dubitatio exempta est: vocatumq; Cophen, per quē Barbarorum animos tentauerat, mittit ad eos, qui moneret, nunc saltem salubrius consilium inirent. Sin autem fiducia loci perseuerarent, ostendi à tergo iussit, qui ceperant verticem. Cophes ad eos missus, suadere cœpit Arimazi petram tradere, gratiam Regis inuturo si tantas res molientem in vnius rupis obsidione hærere non coëgisset. Ille ferocius superbiusq; quàm antea locutus, abire Cophen iubet. At is prehensum manu Barbarum rogat, vt secum extra specum prodeat: quo impetrato, iuuenes in cacumine ostendit, eius superbia haud immeritò illudens. Pinnas ait habere milites Alexandri. Iamq; è Macedonum castris signorum concentus, & totius exercitus clamor audiebatur. Cæres sicut pleraq; belli vana & inania,

nia, Barbaros ad deditionem traxit: quippe occupati metu, paucitatem eorum, qui à tergo erant, æstimare non poterant. Itaq; Cophen (nam trepidātes reliquerat) strenuè reuocāt, & cum eo triginta principes mittunt, qui Petrā tradant, & incolumibus abire liceat, paciscantur. Ille quanquam verebatur, ne conspecta iuuenū paucitate, deturbarēt eos Barbari: tamen & fortunæ suæ confisus, & Brimazi superbiæ infensus, nullam se conditionem deditionis accipere respondit. Arimazes, desperatis magis quàm perditis rebus, cum propinquis nobilissimis q; gentis suæ descendit in castra, quos omneis verberibus affectos, sub ipsis radicibus Petræ crucibus iussit affigi. Multitudo dediticiorum incolis nouarum vrbium cùm pecunia capta dono data est. Artabazus in Petra, regionis q;, qua apposita esset ei, tutela relictus est.

Q. CVRTII DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI LIBER VIII.

ALEXANDER maiore fama quàm gloria in ditionem redacta Petra, cùm propter vagũ hostem spargẽdæ manus essent, in tres partes diuisit exercitum. Ephestionem vni, Cœnon alteri duces dederat. Ipse cæteris præerat. Sed non eadẽ mens omnibus Barbaris fuit. Armis quidam subacti, plures ante certamen imperata fecerunt: quibus eorum, qui in defectione perseuerauerant, vrbes agrosq; iussit attribui. At exules Bactriani cum octingentis equitibus Massagetarum proximos vicos vastauerunt. Ad quos coërcendos Attinæ regionis eius præfectus trecentos equites, insidiarum quæ parabantur ignaros eduxit. Nanque hostis in syluis, quæ erant fortè campo iunctæ, armatum militem condidit, paucis propellentibus pecora, vt improuidum ad insidias prædæ perduceret. Itaque incomposito agmine, solutisque ordinibus, Attinas prædabundus sequebatur: quem, prætergressum syluam, qui in ea consederãt, ex improuiso adorti, cum omnibus interemerunt.

runt. Celeriter ad Craterum huius cladis fama perlata est, qui cum omni equitatu superuenit. Et massageta quidem iam refugerant, Daha mille oppressi sunt: quorum clade totius regionis finita defectio. Alexander quoq; Sogdianis rursus subactis, Maracanda repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas super Bosphorum colentes miserat, cũ legatis gentis occurrit: Phrataphernes quoque qui praerat Massagetis & Dahis regionũ confinio adiunctis, miserat qui facturum imperata polliceretur. Scytha petebant, vt Regis sui filiam matrimonio sibi iungeret. Si dedignaretur affinitatem, principes Macedonum cum primoribus sua gentis connubio coire pateretur. Ipsum quoq; Regem vẽturum ad eum pollicebantur. Vtranque legatione benignè audita, Ephestionem & Artabazum opperiẽs statiua habuit: quibus adiunctis in regionem, qua appellatur Bazaria, peruenit. Barbara opulentia in illis locis haud vlla sunt maiora indicia, quàm magnis nemoribus saltibusq; nobilium ferarum greges clausi. Spacioſas ad hoc eligunt syluas, crebris perennium aquarum fontibus amœnas. Muris nemora cinguntur, turresq; habent venantium receptacula. Quatuor continuis stadiis intactum saltum fuisse constabat: quẽ Alexander cum toto exercitu ingressus, agitari vndiq; feras iussit. Inter quas cum leo magnitudinis ra

ra ipsum regem inuasurus incurreret: fortè Lysimachus, qui postea regnauit proximus Alexandro, venabulum obijcere feræ cæperat. Quo Rex repulso, & abire iusso, adiecit, Tam à semet, quàm à Lysimacho leonem interfici posse. Lysimachus enim quondam cùm venaretur in Syria, occiderat eximiæ magnitudinis ferã solus, sed læuo humero vsque ad ossa laceratus, ad vltimum periculi peruenerat, idipsum exprobrans ei Rex, fortius quàm locutus est fecit. Nam feram non excepit modo, sed etiam vno vulnere occidit. Fabulam, quæ obiectum leoni à Rege Lysimachum temere vulgauit, ab eo casu (quem suprà diximus) ortam esse crediderim. Cæterùm Macedones, quanquam prospero euentu defunctus erat Alexander, tamen sciuere gentis suæ more, ne pedes venaretur sine delectis principum amicorumq;. Ille quatuor millibus ferarum deiectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est. Inde Maracanda reditum est: acceptaq; ætatis excusatione ab Artabazo, prouinciam eius destinat Clyto. Hic erat, qui apud Granicum amnem nudo capite Regem dimicantem, clypeo suo texit: Rhosaceris manum capiti Regis imminentem, gladio amputauit, vetus Philippi miles, multisq; bellicis operibus clarus. Hellanice, quæ Alexandrum educauerat, soror eius haud secus quàm mater à Rege diligebatur. Ob has causas va-

lidiss

diſſimam imperij partem fidei eius tutelæq; commiſit, iamq; iter parare in poſterum iuſſus, ſolenni & tempeſtiuo adhibetur conuiuio. In quo Rex cùm multo incaluiſſet mero, immodicus æſtimator ſui, celebrare quæ geſſerat cœpit grauis etiam eorum auribus, qui ſentiebant vera memorari. Silentium habuere Seniores, donec Philippi res orſus obterere, nobilem apud Cheroneam victoriam ſui operis fuiſſe iactauit, ademptamq; ſibi malignitate & inuidia patris tantæ rei gloriam. Illum quidem ſeditione inter Macedones milites & Græcos mercenarios orta, debitatum vulnere, quod in ea conſternatione acceperat, iacuiſſe, non aliàs quàm ſimulatione mortis tutiorem: ſe corpus eius protexiſſe clypeo ſuo, ruentesq; in illum ſua manu occiſos. Qua patrem nunquam æquo animo eſſe confeſſum, inuitum filio debentem ſalutem ſuam. Itaq; poſt expeditionem, quam ſine eo feciſſet, ipſe in Illiricos, victorem ſcripſiſſe ſe patri, fuſos fugatosq; hoſtes, nec affuiſſe vſquam Phillippum. Laude dignos eſſe, non qui Samothracum initia viſerent, cùm Aſiam vri vaſtariq; oporteret: ſed eos qui magnitudine rerum fidem anteceſſiſſent. Hæc & his ſimilia lati audiere iuuenes: ingrata ſenioribus erant, maximè propter Philippum, ſub quo diutius vixerant. Tum Clytus, ne ipſe quidam ſatis ſobrius, ad eos

qui-

qui infra ipsum cubabant, cõuersus, Euripidis retulit carmen, ita vt sonus magis quàm sermo exaudiri posset à rege: quo significabatur, male instituisse Græcos, quòd trophæis, regum tantùm nomina inscriberentur. Alieno enim sanguine partam gloriam intercipi. Itaque rex cùm suspicaretur maligniùs habitum esse sermonem, percontari proximos cœpit, quid ex Clyto audissent. Et illis ad silentium obstinatis, Clytus paulatim maiore voce Philippi acta bellaq; in Græcia gesta commemorat, omnia præsentibus præferens. Hinc inter iuniores senesq; orta contentio est. Et rex, velut patienter audiret queis Clytus obterebat laudes eius, ingentem iram conceperat. Cæterum cùm animo videretur imperaturus, si finem procaciter orto sermoni Clytus imponeret: nihil eorum omittente, magis exasperabatur. Iamq; Clytus etiam Parmenionem defendere audebat: & Philippi de Atheniensibus victoriam, Thebarum præferebat excidio, non vino modò, sed etiam animi prava contentione prouectus. Ad vltimum, Si moriendum, inquit, est pro te, Clytus est primus. At victoria maius præmium ferunt, qui procaciſsimè patris tui memoria illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis, toties rebellem, & non modo indomitam, sed quæ ne subigi quidem possit. Mittor ad feras bestias, præcipitia ingenia sortitas.

Sed

Sed quæ ad me pertinent, transeo: Philippi milites spernis, oblitus, nisi hic Atharias senex iuniores pugnã detractantes reuocasset, adhuc nos circa Alicarnassum hasuros fuisse. Quomodo ergo Asiam etiã cum istis iunioribus subiecisti? Verũ est, vt opinor, quod auunculum tuũ in Italia dixisse constat: Ipsum in viros incidisse, te in fœminas. Nihil ex omnibus inconsulte ac temerè actis regem magis mouerat, quã Parmenionis cum honore mentio illata. Dolorẽ tamen rex pressit, contentus iussisse vt conuiuio excederet. Nec quicquam aliud adiecit, quàm forsitan eum (si diutius locutus foret) exprobraturum sibi fuisse vitam à semetipso datam. Hoc enim superbè sæpe iactasse. Atq; illum cunctantem adhuc surgere, qui proximi ei cubuerant, iniectis manibus iurgantes monentesq; conabantur abducere. Clytus, cum abstraheretur, ad pristinam violentiam ira quoque adiecta: Suo pectore tergum illius esse defensum: nunc, posteaquam tanti meriti præterijt tempus, etiam memoriam inuisam esse proclamat. Attali quoque eadem obijciebat: & ad vltimum, Iouis, quem patrem sibi Alexãder assereret, oraculum eludens. Veriora se regi, quàm patrẽ eius respondisse, dicebat. Iam tantum ira conceperat rex, quantum vix sobrius ferre potuisset. Enimuero mero sensibus victis, ex lecto repente prosiluit. Attoniti amici, ne positis

qui

batur. Expresserat non assensionem modo, sed etiam vocem, senitorum præcipuè, quibus grauis erat inueterati moris externa mutatio. Nec quicquam eorũ, quæ inuitè iactata erant, rex ignorabat, quum post aulem, quæ lectos obduxerat, staret. Igitur ad Agim & Cleonem misit, vt, sermone finito, Barbaros tantũ, cùm intrasset, procumbere suo more paterentur. Et paulò pòst, quasi potiora quadã egisset, conuiuium repetit. Quem venerantibus Persis, Polyperton, qui cubabat super regem, vnum ex his mento contingentem humum, per ludibriũ cœpit hortari, vt vehementius id quateret ad terram: elicuitq; iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaq; rex, Tu autẽ, inquit, non veneraberis me? An tibi vni digni videmur esse ludibrio? Ille nec regem ludibrio, nec se contemptu dignum esse respondit. Tũ detractum eum lecto rex præcipitat in terrã. Et cum is pronus corruisset, Vidésne, inquit, idem te fecisse, quod in alio paulò antè ridebas? Et tradi eo in custodiam iusso, conuiuium soluit. Polyperconti quidẽ postea castigato diu ignouit. In Calisthenem olim contumacia suspectum, pernicacioris iræ fuit, cuius explẽda matura obuenit occasio. Mos erat (vt suprà dictum est) principibus Macedonum, adultos liberos regibus tradere ad munia haud multũ seruilibus ministeriis abhorrentia. Excuba-

bant seruatis noctium vicibus proximi foribus adis, in qua rex acquiescebat. Per hos pellices introducebantur alio aditu, quàm quē armati obsidebant. Iidem acceptos ab agasonibus equos, cùm rex ascensurus esset, admouebant, comitabanturq; & venantē, & in prælijs, omnibus artibus studiorum liberalium exculti. Præcipuum honor habebatur, quòd licebat sedentibus vesci cū rege. Castigandi verberibus eos nullius potestas prater ipsum erat. Hac cohors velut seminarium ducum prafectorūq; apud Macedonas fuit. Hinc habuere posteri reges, quorum stirpi per multas ætates Romani opes ademerunt. Igitur Hermolaus puer nobilis ex regia cohorte cùm aprum telo occupasset, quem rex ferire destinauerat, iussu eius verberibus affectus est. Quam ignominiam agre ferens, deflere apud Sostratum cœpit. Ex eadē cohorte erat Sostratus amore eius ardens: qui cùm laceratū corpꝰ, in quod deperibat, intueretur, forsitan olim ob aliam quoq; causam regi infestus, iuuenem suæ sponte iam motum, data fide acceptaq; perpulit, vt occidendi regem cōsilium secum iniret. Nec puerili impetu rem exsecuti sunt: quippe solerter, quos in societatem sceleris asciscerent, Nicostratum, Antipatrū, Asclepiodorumq;, & Philotam placuit assumi. Per hos adiecti sunt Anticles, & Epimenes. Caterum agendarei haud sanè facilis patebat via.

Opus

Opus erat eadem omnes coniuratos nocte excubare, ne ab expertibus consilij impedirentur. fortè autem alius alia nocte excubabat. Itaq; in permutandis stationum vicibus, cæteroq; apparatu exsequēdæ rei, triginta & duo dies absumpti sunt. Aderat nox, qua coniurati excubare debebant, mutua fide lati, cuius documentum tot dies fuerant. Neminem metus spēsue mutauerat. Tanta omnibus vel in regem ira, vel fides inter ipsos fuit. Stabāt igitur ad fores ædis eius, in qua rex vescebatur, vt cōuiuio egressum in cubiculum deducerent. Sed fortuna ipsius, simulq; epulantium comitas prouexit omnes ad largius vinum. Ludi etiam cōuiuales extraxere tempus, nunc latis coniuratis, quòd sopitum aggressuri essent: nunc solicitis, ne in lucem conuiuium extraheretur: quippe alios in stationem oportebat prima luce succedere, ipsorum post septem dies redituræ vice. Nec sperare poterāt, in illud tēpus omnibus duraturam fidem. Caterùm cùm iā lux appeteret, & conuiuium solueretur, & cōiurati exceperunt regem, lati, occasionē exsequendi sceleris admotam, cùm mulier attonita (vt creditum est) mentis conuersuri in regia solita, quia instincta videbatur futura prædicere, non occurrit modo abeunti, sed etiam semet obiecit: vultúque & oculis motum præferens animi, vt rediret in conuiuium, monuit:

& ille per ludum, Bene deos suadere, respondit: remocatisq; amicis, in horam diei fermè secundam conuiuij tempus extraxit. Iam alij ex cohorte in stationem successerant, ante cubiculi fores excubaturi. Adhuc tamen cõiurati stabant, vice officij sui expleta. Adeò pertinax spes est, quam humana mentes, quam ingentes concupiscentia deuouerunt. Rex benignius quàm alias allocutus, discedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perstitissent, iubet. Data sunt singulis quinquagintæ sestertia: collaudatisq;, quod etiam alij tradita vice, tamen excubare perseueraſſent. Illi tanta spe destituti, domos abeũt. & cæteri quidẽ expectabãt stationis suæ noctẽ, Epimenes sine comitate regis, qua ipsũ inter cõiuratos exceperat, repente mutat⁹, sine quia cæptis deos obstare credebat, fratri suo Eurilocho, quẽ antea expertẽ esse consilij voluerat, quid pararetur, aperit. Omnibus Philotæ supplicium in oculis erat. Itaq; protinus injicit fratri manũ, & in regiam peruenit: excitatisq; custodibus corporis, ad salutẽ regis pertinere quæ afferret, affirmat. Et tempus, quo venerant, & vultus haud sanè securi animi index, & mœstitia è duobus alterius, Ptolemæum ac Leonatum excubantes ad cubiculi limen excitauerunt. Itaq;, apertis foribus, & lumine illato, sopitũ mero ac somno excitant regem. Ille paulatim

mente

mente collecta, quid afferrent, interrogat. Nec cunctatus Eurilochus, non ex toto domum suã auersari deos dixit, quia frater ipsius, quanquam impium facinus ausus foret, tamen & pœnitentiam eius ageret, & per se potissimũ profiteretur indicium, in eam ipsam noctem, qua decederet, insidias comparatas fuisse: authores scelesti consilij esse quos minime crederet rex. Tum Epimenes cuncta ordine, conscioruṁq; nomina exponit. Calisthenem non vt participẽ facinoris nominatum esse constabat, sed solitum puerorum sermonibus vituperanteũ criminantiumq; regem faciles aures prabere. Quidã adijciunt, cùm Hermolaus apud eum quoq; verberatum se à rege quereretur, dixisse Calisthenẽ, meminisse debere eos iam viros esse: idq; an ad consolandã patientiã verberum, an ad incitandum iuuenũ dolorẽ dictum esset, in ambiguo fuisse. Rex animi corporisq; sopore discusso, cùm tanti periculi, quo euaserat, imago oculis oberraret, Eurilochum quinquaginta talentis & cuiusdã Tyridatis opulentus bonis donat protinus: fratrẽq; ante quã pro salute eius precaretur, restituit. Sceleris autẽ authores, interq; eos Calisthenẽ, vinctos asseruari iubet: quibus in regiam adductis, toto die & nocte proxima mero ac vigilijs grauis acquieuit. Postero autẽ die frequẽs consilium addibuit, cui patres propinquique

eorum, de quibus agebatur, interierant, ne de sua quidem salute securi: quippe Macedonum more perire debebant, omnium deuotis capitibus, qui sanguine contigissent eos. Rex introduci coniuratos, praeter Callisthenem, iussit, atque qua agitauerant, sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde cuncta eos: ipse rex, quo suo merito tantum in semet cogitassent facinus, interrogat. Stupentibus ceteris Hermolaus, Nos verò, inquit, quoniam quasi nescius quaris, occidendi te consilium iniuimus, quia non vt ingenuis imperare capisti, sed quasi in mancipia dominaris. Primus ex omnibus pater ipsius Sopolis parricidâ etiam parentis sui clamitans esse, consurgit, & ad eos manus obiecta, scelere & malis insanientem vltra negat audiendum. Rex, inhibito patre, dicere Hermolaum iubet, qua ex magistro didicisset Callisthene. & Hermolaus, Vtor, inquit, beneficio tuo, & dico qua nostris malis didici. Quota pars Macedonum saeuitia tua supersit? Quotus quisque non è vilissimo sanguine? Attalus, & Philotas, & Parmenio, & Lyncestes Alexander, & Clytus, quantum ad hostes pertinet, viuunt, stant in acie, te clypeis suis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt: quibus egregiam

gratiam

gratiam retulisti. Alius mensam tuam sanguine suo aspersit. Alius ne simplici quidem morte defunctus est. Duces exercituum tuorum in eculeum impositi, Persis, quos vicerant, fuere spectaculo. Parmenio indicta causa trucidatus est, per quem Attalum occideras. Inuicem enim miserorum vteris manibus ad expetenda supplicia. Et quos paulò antè ministros cedis habuisti, subito ab alijs iubes trucidari. Obstrepunt subinde cuncti Hermolao. Pater supremum strinxerat ferrum, percussurus haud dubiè, ni inhibitus esset à rege: quippe Hermolaum dicere iussit: petitique, vt causas supplicij augentem, patienter audirent. Aegrè ergo coërcitis, rursus Hermolaus, Quam liberaliter, inquit, pueris rudibus ad dicendum agere permittis: & Calisthenis vos carcere inclusa est, quia solus potest dicere. Cur enim non producitur, cùm etiam confessi audiuntur? Nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis. Ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum fecisse contendo. Sunt hic, qui mecum id empulcherrimam cogitauerunt. Nemo est, qui conscium fuisse nobis Calisthenem dicat, quum morti olim destinatus sit à iustissimo & patientissimo rege. Hac ergo sunt Macedonum praemia, quorum vt superuacuo & sordido

abuteris sanguine. At tibi triginta millia mulorum captiuum aurum vehunt, cùm milites nihil domum praeter gratuitas cicatrices relaturi sint. Quae tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos barbaris dederes, & nouo more victores sub iugum mitteres. Persarum te vestis & disciplina delectat: patrios mores exosus es. Persarum ergo, non Macedonum regem occidere voluimus: & te transfugam belli iure persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere, venerarique te vt deum. Tu Philippum patrem aduersaris, & si quis deorum ante Iouem haberetur, fastidires etiam Iouem. Miraris, si liberi homines superbiam tuam ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est, in seruitute viuendum? Tu quidem si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim scire coepisti, quod ingenui homines ferre non possunt. De caetero parce, quorum orbam senectutem supplicijs ne onerueris. Nos iube duci, vt quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra. haec Hermolaus. At rex, Quàm falsa sint, inquit, quae iste tradita à magistro suo, dixit, patientia mea ostendet. Confessum enim vltimum fecimus, tamen vt vos quoque, non solùm ipse, audiretis, expressi, non imprudens, cùm permisissem huic latroni

latroni dicere, vsurum eum rabie, qua compulsus est, vt me, quem parentis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cùm procacius se in venatione gessisset, more patrio, & ab antiquissimis Macedoniæ regibus vsurpato, eum castigari iussi. Hoc & oportet fieri, & vt à tutoribus pupilli, à maritis vxores, seruis quoque huius pueros ætatis verberare concedimus. Hæc est sæuitia in ipsum mea, quam impia cæde voluit vlciscì. Nam in cæteros, qui mihi permittunt vti ingenio meo, quàm mitis sim, non ignoratis: commemorare supervacuum est. Hermolao parricidarum supplicia non probari, cùm eadem ipse meruerit, minimè hercule admiror. Nam cùm Parmenionem & Philotam laudat, sua seruit causæ. Lynceſtem verò Alexandrum bis insidiatum capiti meo, à duobus indicibus liberaui. Rursus conuictum, per bientnium tamen distuli, donec vos postularetis, vt tandem debito supplicio scelus lueret. Attalum, antequam rex essem, hostem meo capiti fuisse meministis. Clytus vtinam non coëgisset me sibi irasci: cuius temerariam linguam probra dicentem mihi & vobis, diutius tuli, quàm ille eadem me dicentem tulisset. Regum ducúmque clementia non in ipsorum modò, sed etiam in illorum, qui parent, ingenijs sita est. Obsequio mitigantur impe-

cumfluit. Veruntamen eorum mores in Macedonas transfundo. In multis enim gentibus esse video, quæ non erubescamus imitari: nec aliter tãtum imperium aptè regi potest, quàm vt quædam & tradamus illis, & ab ijsdẽ discamus. Illud penè dignũ risu fuit, quòd Hermolaus postulabat à me, vt aduersarer Ioui, cuius oraculo agnoscor. An etiam quid dij respondeant, in mea potestate est? Obtulit nomẽ filij mihi: recipere, ipsis rebus quas agimus, haud alienum fuit. Vtinã Indi quoq; deũ esse me credant. Fama enim bella conflant, & sæpe etiam quod falsò creditum est, veri vicẽ obtinuit. An me luxuria indulgentem putatis arma vestra auro argentoq; adornasse? Assuetis nihil vilius hac videri materia volui ostendere: Macedonas inuictos cæteris, nec auro quidem vinci. Oculos ergo primum eorum sordida omnia & humilia spectantium capiã: & docebo, nos non auri aut argenti cupidos, sed orbem terrarum subacturos venisse. quam gloriã tu patricida intercipere voluisti, & Macedonas, rege adempto deuictis gentibus dedere. At nunc mones me, vt vestris parentibus parcam. Non oportebat quidem vos scire, quid de his statuissem, quo tristiores periretis, si qua vobis parentum memoria & cura est: sed olim istũ morem occidendi cum scelestis insontes propinquos parentésque, solui: & profiteor,

in

in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt. Nam tuum Calisthenem, cui tu vir videris, quia latro es, scio cur produci velis, & coram his probra, quæ modo in me ieciſti, modo audiſti, illius quoq; ore referantur. Quẽ ſi Macedo eſſet, tecum introduxiſſem, digniſſimum te diſcipulo magiſtrũ. Nunc Olynthio non idem iuris eſt. Poſt hæc concilium dimiſit, tradiq; damnatos hominibus, qui ex eadẽ cohorte erãt, iuſſit. Illi vt fidem ſuam ſæuitia regi approbarẽt, excruciatos necauerunt. Caliſthenes quoq; tortus interijt, initi conſilij in caput regis innoxius: ſed haud quaquam aulæ & aſſentatiũ accõmodatus ingenio. Itaque nullius cædes maiorẽ apud Græcos Alexandro excitauit inuidiam, quàm quòd proditũ optimis moribus artibusq;, à quo reuocatus ad vitã erat, cũ interfecto Clyto mori perſeueraret, nõ tantũ occiderit, ſed etiã torſerit, indicta quidẽ cauſa. Quã crudelitatẽ ſera pœnitentia conſecuta eſt. Sed ne otiũ ſerendis rumoribus natũ aleret, in Indiã mouit, ſemper bello quàm poſt victoriã clarior. India tota fermè ſpectat Orientẽ, minus in latitudinẽ, quàm recta regione ſpacioſa, quæ Auſtrũ accipiũt, in altius terræ faſtigium excedunt. plana ſunt cætera multisq; inclytis amnibus Caucaſo monte ortis placidũ per campos iter præbent. Indus geliidior eſt, quàm cæteri. Aquas vehit à colore maris haud

mul

multum abhorrentes. Ganges omnium ab ortu fluuius eximius, à meridiana regione decurrit, & magnorum mõtium inga recto alueo stringit. In eum obiecta rupes inclinant ad Orientem. Vtq; rubro mari accipitur findens ripas, multas arbores cum magna solis parte exsorbet. Saxis quoq; impeditur, quibus crebro reuerberatur. Vbi mollius solum reperit, stagnat, insulasq; mollitur. Acesines eum auget. Gãnges decursurum in mare intercipit: magnoq; motu amnis vterq; colliditur: quippe Ganges asperum os influenti obiicit, nec repercussa aqua cedunt. Diardenes minus celeber auditu est: quia per vltima Indiæ currit. Caterum non Crocodilos modò, vti Nilus, sed etiam delphines, ignotasq; alijs gentibus belnas alit. Erimãthus crebris flexibus subinde curuatus, ab accolis riganti bus carpitur. Ea causa est, cur tenues reliquias iã sine nomine in mare emittat. Multis præter hos amnibus tota regio diuiditur, sed ignobilibus: quia non adeo interfluunt. Caterũ quæ propiora sunt mari, Aquilones maxime deurunt. Ii cohibiti iugis montiũ, ad interiora nõ penetrant, ita alẽdis frugibus mites. Sed adeo in illa plaga mundus statutas tẽporũ vices mutat, vt cũ alia feruore solis exæstuant, Indiã nines obruant: rursusq;, vbi cætera rigent, illic intolerandus æstus existat: nec cur, vlli se natura causa ingesserit. Mare certè quo alluitur,

nec co

ne colore quidē abhorret à cæteris. Ab Erythro rege inditum est nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax: inde plerisq; sunt vestes. Libri arborū teneri, haud secus quàm cera, literarū notas capiunt. Aues ad imitandum humanæ vocis sonum dociles sunt. Animalia inusitata cæteris gentibus, nisi inuecta. Eadē terra & Rhinocerotas alit, non generat. Elephātorū maior est vis, quàm quos in Africa domittāt: & viribus magnitudo respōdet. Aurū flumina vehūt, quæ leni modicoq; lapsu segnes aquas ducūt. Gemmas margaritasq; mare littoribus infundit: neq; alia illis maior opulentiæ causa est, vtiq; posteaquā vitiorum cōmercium vulgauere in exteras gentes: quippe æstimantur purgamenta æstuantis freti pretio, quod libido cōstituit. Ingenia hominum, sicut vbiq;, apud illos quoq; locorum situs format. Corpora vsq; pedes carbasa velant. Soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent, brachia quoq; & lacertos auro colūt, quibus inter populares aut nobilitas aut opes eminent. Capillum pectunt sæpius quàm tondent. Mentum semper in tonsum est. Reliquam oris cutem ad speciem lenitatis exaquant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificentiam appellant, super omnium gentium vitia. Cùm Rex sanè in publico conspici patitur, turibula argentea ministri ferunt, totumq;

tum

tumq; iter per quod ferri destinauit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat. Distincta sunt auro & purpura carbasa, qua indutus est. Lecticam sequuntur armati, corporisq; custodes. Inter quos ramis aues pendent, quas cantu serijs rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet. totas eas vitis auro calata percurrit: auiumq; quarum visu maximè gaudet, argentea effigies opera distinguunt. Regia adeuntibus patet. Cùm capillum pectit atque ornat, tunc responsa legationibus, tunc iura popularibus reddit. Dēptis soleis, odoribus illinunt pedes. Venatus maximus labor est, inclusa vinario animalia inter vota cantuq; pellicum figere. Binorum cubitorum sagittas sunt, quas emittunt maiore nixu, quàm effectu: quippe telum, cuius in leuitate vis omnis est, instabili pōdere oneratur. Breuiora itinera equo cōficit. Longior vbi expeditio est, Elephanti vehunt currum: & tantarum beluarum corpora tota contegunt auro. Ac ne quid perditis moribus desit, lecticis aureis pellicum longus ordo sequitur. Separatum aliud regina ordine agmen est, aquatq; luxuria. Fœmina epulas parant. Ab ijsdem vinum ministratur, cuius omnibus Indis largus est vsus. Regem mero somnoq; sopitum, in cubiculum pelices referunt, patrio carmine noctium inuocantes Deos.

Quòs

Quis credat, inter hæc vitia curam esse sapientiæ? Vnũ agreste & horridum genus est, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare fati diẽ, pulchrum: & vivos se cremari iubent. Quibus aut segnis ætas, aut incommoda valetudo est, expectatam mortem pro dedecore vitæ habent. Nec vllus corporibus, quæ senectus solvit, honos redditur. Inquinari putant ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi qui in vrbibus publicis moribus degunt, syderum motus scitè spectare dicuntur, & futura prædicere. Nec quenquam admonere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putant, quicquid colere cœperunt, arbores maximè, quas violare capitale est. Menses in quinos denos describserunt dies. Anni plena spatia seruantur. Lunæ cursu notant tempora, non vt pleriq; cùm orbem sydus impleuit, sed cùm se curuare cœpit in cornua: & idcirco breuiores habent menses, qui spacium eorum ad hunc lunæ modum dirigunt. Multa & alia traduntur, quibus morari ordinem rerum haud sanè operæ pretium videbatur. Igitur Alexandro fines Indiæ ingresso, gentium suarum reguli occurrerunt, imperata facturi, illum tertium Ioue genitum ad ipsos peruenisse memorantes. Patrem Liberum, atque Herculem, fama cognitos esse: ipsum coràm adesse, cernique. Rex benignè excepturos se qui insisterent, eosdem itinerum ducibus vsurus. Cæterùm

cùm

cùm amplius nemo occurreret, Ephestionē & Perdiccam cum copiarum parte præmisit, ad subigendos qui aduersarentur imperium: iussitq; ad flumen Indum procedere, & nauigia facere, queis in Vlteriora transportari posset exercitus. Illi quia plura flumina superanda erāt, sic iunxere naues, vt soluta plaustris vehi possent, rursusq; coniungi. Post se Cratero cum phalange iusso sequi, equitatum ac leuē armaturā eduxit: eosq; qui occurrerāt, leui prælio in vrbem proximam compulit. Iam superuenerat Craterus. Itaq; vt principio terrorem incuteret genti nondum arma Macedonum experta, præcipit, ne cui parceretur, munimentis vrbis, quam obsidebat, incensis. Caterùm dum obequitabat mœnibus, sagitta ictus est. Cepit tamen oppidum, & omnibus incolis eius trucidatis, etiam in tecta sæuitum est. Inde domita ignobili gente, ad Nysam vrbem peruenit. Fortè castris ante mœnia ipsa in syluestri loco positis, nocturnum frigus vehementius, quàm aliàs horrore corpora affecit, opportunumq; remediū ignis oblatum est. Casis quippe syluæ flammā excitauerunt: quæ igni aluta, oppidanorum sepulchra comprehendit. Vetusta cedro facta erant, conceptumq; ignem latè fudere, donec omnia solo æquata sunt. Ex vrbe primùm canum latratus, deinde etiam hominum fremitus auditus est. Tum & oppidani hostem, &

Macedones ipsos ad Vrbem venisse cognoscunt. Iamq; Rex eduxerat copias, mœnia obsidebat, cùm hostium, qui discrimen tentauerant, obruti telis sunt. Alijs ergo deditionem, alijs pugnā experiri placebat: quorum dubitatione comperta, circunsideri tantùm eos, & abstineri caditibus iussit: tandemq; obsidionis malis fatigati, dedidere se. A' Libero patre conditos se esse dicebant, & vera hæc origo erat. Sita est subradicibus montis, quem Meron incolæ appellant. Inde Græci mentiendi traxere licentiam, Iouis fœmina Liberum patrem esse celatum. Rex situ montis cognito ex incolis, cum toto exercitu, præmissis commeatibus, verticem eius ascendit. Multa hedera vitisq; toto gignitur monte. Multæ perennes aquæ manant. Pomorum quoque varij salubresq; succi sunt, sua sponte fortuitorum seminum fruges humo nutriente. Lauri, baccæq;, & multa in illis rupibus agrestis est sylua. Credo equidem non diuino instinctu, sed lasciuia esse prouectos, vt passim hedera ac vitium folia decerperent, redimitiq; fronde toto nemore similes bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium præsidem nemoris eius Deum adorantium, iuga montis colles q; resonabant, cùm orta licentia à paucis (vt ferè fit) in omnes se repente vulgasset: quippe velut in media pace, per herbas congestamq; frondem prostrauerant

corpora. Et Rex fortuitam licentiam non aspernatus, largè ad epulas omnibus præbitis, per decem dies Libero patri operatum habuit exercitum. Quis neget eximiam quoque gloriam sæpius fortunæ, quàm virtutis esse beneficium? quippe ne epulantes quidem & sopitos mero aggredi ausus est hostis, haud secus baccantium eiulantiumq; fremitu perterritus, quàm si præliantium clamor esset auditus. Eadem felicitas ab Oceano reuertentes temulentos comessantesq; inter ora hostium texit. Hinc ad regionem, qua Dædala vocatur, peruentum est. Deseruerant incolæ sedes, & in auios syluestresq; montes confugerant. Ergo Acadera transit, aquè vsta & destituta incolentium fuga. Itaq; rationem belli necessitas mutauit. Dimissis enim copijs, pluribus simul locis arma ostendit: oppressiq; vrbe, qui expectauerant hostem, omni clade perdomiti sunt. Ptolemæus plurimas vrbes, Alexãder maximas cepit: rursus quasq; distribuerat copias iunxit. Superato deinde Choaspe amne, Cænon in obsidione vrbis opulentæ (Bezirum incolæ vocant) reliquit. Ipse ad Mazagas venit, nuper Assacano (cuius regnum fuerat) demortuo. Regni quoq; vrbisq; præerat mater eius Cleophes. Triginta millia peditum tuebantur vrbem, non situ solùm, sed etiam opere munitam. Nam quà spectat Orientem, cingitur amne torrenti,

qui præruptis vtrinq; rupibus aditum ad vrbem impedit. Ab Occidente & à Meridie velut de industria rupes præaltas admolita natura est. Infra quas cauerna & voragines longa vetustate in altum cauata iacent. Quaq; desinunt, fossa ingētis operis obiecta est. XXXV. stadia murus vrbem complectitur, cuius inferiora saxo, superiora crudo latere sunt structa. Lateri vinculum lapides sunt, quos interponere, vt durioris materiæ fragilis incumberet: simulq; terra humore diluta. ne tamen vniuersa consideret, interpositæ erant trabes validæ, quibus iniecta tabulata muros & tegebant, & pernios fecerant. Hæc munimenta contemplantem Alexandrum, consiliŭq; incertum (quia nec cauernas, nisi aggere, poterat implere, nec tormenta aliter muris admouere) quidam è muro sagitta percussit. Tum forte in sura incidit telum, cuius spiculo euulso, admoueri equum iussit: quo vectus, ne obligato quidem vulnere, haud segnius destinata exsequebatur. Cæterùm cùm crus saucium pēderet, & cruore siccato frigescens vulnus aggrauaret dolorem, dixisse fertur, Se quidem Iouis filiŭ dici, sed corporis agri vitia sentire. Non tamen ante fere cepit in castra, quam cuncta prospexit, & quæ fieri vellet, edixit. Ergo, sicut imperatum erat, alij extra vrbem tecta demoliebantur, ingentemq; vim materiæ faciendo aggeri

geri detrahebant: alij magnarum arborum stipites cumulis, ac moles saxorum in cauernas deijciebant. Iamq; agger aquauerat summa fastigium terra. Itaque turres erigebantur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum diem absoluta sunt. Ad ea visenda Rex, nondum obducta vulneri cicatrice, processit: laudatisq; militibus: admoueri machinas iussit, è quibus ingens vis telorum in propugnatores effusa est. præcipuè rudes talium operum terrebant mobiles turres: tantasq; moles nulla ope, quæ cerneretur, adductas, Deorum numine agi credebant. Pila quoq; muralia, excussa tormentis pragraues hastas, negabant conuenire mortalibus. Itaq; desperata vrbis tutela, concessere in arcem. Inde, quia nihil obsessis præter deditionem placebat, legati ad Regem descenderunt veniam petituri. Qua impetrata, regina cum magno nobilium fœminarum grege aureis patentib⁹ vinalibantium processit. Ipsa genibus regis paruo filio admoto, nõ veniam modò, sed etiam pristinæ fortunæ impetrauit decus: quippe appellata regina est: & creddidere quidam, plus formæ quàm miserationi datum. Puero quoq; certè posteà ex ea vt cunq; genito, Alexandro fuit nomen. Hinc Polypercon ad vrbem Oram cum exercitu missus, inconditos oppidanos prælio vicit: intra munimenta compulsos secutus, vrbem in deditio-

nem redegit. Multa ignobilia oppida deserta à suis venere in Regis potestatem. Quorum incolæ armati petram Aornum nomine occupauerunt, hāc ab Hercule frustra obsessam esse, terraq; motu coactum absistere, fama vulgauerat. Inopem consilij Alexādrum, quia vndiq; præceps & abrupta rupes erat, senior quidam peritus locorum cum duobus filijs adijt, si pretium operæ esset, aditum se monstraturum esse promittens. Octoginta talenta constituit daturum Alexander, & altero ex iuuenibus obside retento, ipsum ad exequenda, quæ obtulerat, dimisit. Leuiter armatis Dux datus est Mullinus scriba Regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hostem, in summum iugum placebat euadere. Petra non vt plerasq; modicis ac mollibus cliuis in sublime fastigium crescit, sed in meta maximè modū erecta est: cuius ima spacioſiora sunt, altiora in arctius coëunt, summa in acutum cacumen exsurgunt. Radices eius Indus amnis subit præaltus virinq; asperis ripis. Ab altera parte voraginēs eluuiesq; præruptæ sunt: nec alia expugnandi patebat via, quàm vt replerentur. Ad manum syluæ erat, quā Rex ita cædi iussit, vt nudi stipites sacerentur: quippe rami frō de vestiti impedissent ferentes. Ipse primus trūcam arborem securi, clamorq; exercitus index alacritatis secutus est, nullo detrectante munus quod Rex oc-

cup

cupasset. Intra septimum diem cauernas expleuerant, cùm Rex sagittarios & Agrianos iubet per ardua niti: iuuenesq; prõptissimos ex sua cohorte triginta delegit. Duces his dati sunt Charus & Alexander, quem Rex nominis, quod sibi cum eo cõmune esset, admonuit. Ac primo, quia tam manifestum periculum erat, ipsum Regem discrimen subire non placuit. Sed vt signum tuba datum est, vir audacia prõpta cõuersus ad corporis custodes, sequi se iubet primoq; inuadit in rupem. Nec deinde quisquam Macedonum substitit: relictuq; stationibus suis sequẽbãtur. Multorum miserabilis fuit casus, quos ex prarupta rupe lapsos amnis praterfluens hausit. Triste spectaculum etiam non periclitantibus: cùm verò alieno exitio, quid ipsis timendum foret, admonerentur, in metum misericordia versa, non extinctos, sed semetipsos deflebant. Etiam eò peruentum erat, vnde sine pernicie nisi victores redire non possent, ingentia saxa in subeuntes prouoluentibus Barbaris: qui perculsi instabili & lubrico gradu praecipites recidebant. Euaserat tamen Alexander & Charus: quos cum triginta delectis praemiserat Rex, & iam pugnare eominus cœperant. Sed cùm superne tela Barbari ingererent, sæpius ipsi feriebantur, quàm vulnerabant. Ergo Alexander & nouitij sui, & p[illegible]

memor, dum acrius quàm cautius dimicat, confossus undiq; obruitur. Quẽ vt Charus iacentem respexit, ruere in hostem, omnium prater vltionem immemor, cæpit: multosq; hasta, quosdam gladio interemit. Sed cùm tot vnũ incesserent manus, super amici corpus procubuit exanimis. Haud secus, quàm par erat, promptissimorum iuuenum caterorumq; militum interitu commotus Rex, signum receptui dedit. Saluti fuit, quòd sensim & intrepidi se receperunt. Et Barbari hostem depulisse contẽti, non institere cedentibus. Caterùm Alexander cùm statuisset desistere incepto, quippe nulla spes potiundæ petræ offerebatur, tamen speciem ostendit in obsidione perseuerantis. Nam & itinera obsideri iussit, & turres admoueri, & fatigatis alios succedere. Cuius pertinacia cognita, Indi per biduum quidem ac duas noctes cum ostentatione non fiducia modò, sed etiam victoriæ epulati sunt, tympana suo more pulsantes. Tertia verò nocte tympanorum quidem strepitus desierat audiri: caterùm ex tota petra faces resplendebant, quas accẽderant Barbari, vt tutior esset ipsis fuga obscura nocte per inuia saxa cursuris. Rex Balacro qui specularetur præmisso, cognouit petram fuga Indorum esse desertam. Tum dato signo, vt vniuersi conclamarent, incompositè fugientibus metum incussit. multisq; (tanquam adesset

set hostis) per lubrica saxa, perq; inuias cotes precipitati occiderunt. Plures aliqua membrorum parte mutilati, ab integris deserti sunt. Rex locorum magis quàm hostium victor, tamen magna victoria sacrificijs & cultu deum satisfecit. Aræ in petra locatæ sunt Minerua Victoriaq;. Ducibus itineris, quos subire iusserat leuiter armatos, etsi promissis minora præstiterant, pretium cum fide redditum est. Petra, regionemq; ei adiuncta, Sisocosto tutela permissa. inde processit Ecbolima: & cùm angustias itineris obsideri viginti millibus armatorum ab Eryce quodam comperisset, grauius agmen exercitus Cæno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipse prægressus, funditore ac sagittario deturbatis qui obsederant saltū, sequentibus se copijs viam fecit. Indi, siue odio ducis, siue gratiā victoris regis inituri, Erycem fugientem adorti interemerunt, caputq; eius atq; arma ad Alexādrum detulerunt. Ille facto impunitatē dedit, honorem denegauit exēplo. Hinc ad flumen Indum sextis decimis castris peruenit, omniaq; (vt præceperat) ad traijciendū præparata ab Ephestione reperit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri quoq; fuerat autor dedendi regnum Alexandro. Et post mortem parentis legatos miserat, qui cōsulerent eum, regnare se interim vellet, an priuatum opperiri eius aduentum? Permissusq;

regnaret, non tamen ius datum ꝟsurpare sustinuit. Is benignè quidem exceperat Epheſtionem, gratuitum frumentum copijs eius admẽsum: non tamen ei occurrerat, ne fidem ꝟllius, nisi regis, experiretur. Itaq; ꝟenienti obuiã cũ armato exercitu egressus est. Elephanti quoq; per modica interualla militum agmini immixti, procul castellorum fecerant speciẽ. Ac primo Alexander non socium, sed hostem aduentare credebat. Iamq; & ipse arma milites capere, & equites discedere in cornua iusserat, paratos ad pugnã. At Indus, cognito Macedonum errore, iussis subsistere cæteris, ipse concitat equum, quo ꝟehebatur. Idem Alexander quoq; fecit: siue hostis, siue amicus occurreret, ꝟel sua ꝟirtute, ꝟel illius fide tutus. coniecere, quod ex ꝟtriusq; ꝟultu posset intelligi, amicis animis: cæterum sine interprete nõ poterat cõseri sermo. Itaq; adhibito eo, Barbarus occurrisse se dixit cum exercitu, totas imperij ꝟires protinus traditurum, nec spectasse, dũ per nuncios daretur fides. Corpus suum & regnũ permittere illi, quem sciret gloriæ militantem, nihil magis quam famã timere perfidiæ. Latus simplicitate Barbari rex, & dextrã fidei suæ pignus dedit, & regnum restituit. LVI. elephanti erant, quos tradidit Alexandro, multaq; pecora eximiæ magnitudinis: tauros ad tria millia pretiosum in ea regione, acceptũ q;

animis regnantium armẽtum. Quærenti Alexandro, plures agricultores haberet, an milites: cum duobus regibus bellanti sibi, maiore militum quàm agrestium manu opus esse, respõdit. Abiasares & Porus erant. Sed in Poro eminebat autoritas. Vterq; vltra Hydaspẽ amnem regnabat, & belli fortunam, quisquis arma inferret, experiri decreuerat. Omphis, permittente Alexandro, & regium insigne sumpsit, & more gentis suæ nomẽ, quod patruus fuerat: Taxilem appellauere populares sequente nomine imperium, in quemcunq; trãsiret. Ergo cùm per triduum hospitaliter Alexandrum accepisset: quarto die, & quãtum frumẽti copijs, quas Ephestion duxit, prabitũ à se esset, ostendit: & aureas coronas ipsi amicisq; omnibus, præter hæc signati argenti L X X X. talẽta dono dedit. Qua benignitate eius Alexander mirè lætus, & quas dederat, remisit, & mille talenta ex prædâ, quã vehebat, adiecit, multaq; cõuiualia ex auro & argento vasa, plurimum Persica veste. X X X. equos ex suis, cum ijsdem insignibus, queis assueuerant cum ipsum veherent. Qua liberalitas sicut Barbarũ obstrinxerat, ita amicos ipsius vehemẽter offendit: è quibus Meleager super cœnam largiore vino vsus, gratulari se Alexandro dixit, quod saltẽ in India reperisset dignũ talentis mille. Rex haud oblitus, quàm agre tulisset, quòd

Clytum ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit, Inuidos homines nihil aliud quàm ipsorum esse tormenta. Postero die legati Abisaræ adiere regem, omnia ditioni eius, ita vt mãdatum erat, permittebãt, firmatãq; inuicem fide, remittuntur ad regẽ. Porum quoq; nominis sui fama ratus ad deditionem posse cõpelli, misit ad eum Cleocharem, qui denuntiaret ei, vt stipendium pẽderet, & in primo finium suorum aditu occurreret regi. Porus, alterum ex his facturum sese respõdit. Vt intrãti regnum suum præsto esset, sed armatus. Iã Hydaspen Alexander superare decreuerat, cum Barzentes defectionis Arachosijs autor vinctus, trigintaq; elephanti simul capti perduuntur, opportunum aduersus Indos auxilium. quippe plus in belua, quàm in exercitu spei aut virtũ illis erat: Gamaxiusq; rex exiguæ partis Indorum, qui Barzenti se cõiunxerat, vinctus adductus est. Igitur transfuga & regulo in custodiam, elephãtis autem Traxili traditis, ad amnem Hydaspen peruenit. In cuius vlteriore ripa Porus cõsederat, transitu prohibiturus hostem. LXXXV. elephantos obiecerat eximio corporum robore. Vltraq; eos currus CCC. & peditum XXX. ferè millia, in queis erant sagittarij (sicuti ante dictũ est) grauioribus telis quàm vt apte excuti possent. Ipsum vehebat elephantus super cæteras

belu

belluas eminens, armaq; auro & argento distincta corpus rara magnitudinis honestabāt. Par animus robori corporis, & quanta inter rudes poterat esse sapientia. Macedonas nō cō spectus hostium solū, sed etiam fluminis, quod transeundum erat, magnitudo terrebat. Quatuor in latitudinem stadia diffusum profundo alueo, & nusquam vada aperiente, speciē vasti maris fecerat. Nec pro spatio aquarum late stagnantium impetum coërcebat, sed quasi in arctum coëuntibus ripis, & torrens & elisus ferebatur, occultaq; saxa inesse ostendebant pluribus locis vnde repercussa. Terribilior erat facies ripa, quàm equi viriq; cōpleuerant. Stabant ingentes vastorum corporum moles, & de industria iritata horrēdo stridore auras fatigabant. Hinc hostis, hinc amnis, capacia quidem bona spei pectora, & sape se experta, improuiso tamen pauore percusserant: quippe instabiles rates, nec dirigi ad ripā, nec tutò applicari posse credebāt. Erant in medio amne insulæ crebræ, in quas & Indi & Macedones nantes, leuatis supercapita armis, transibant. Ibi leuia prælia cōserebant, & vterq; rex parua rei discrimine, summa experiebatur euētū. Caterum in Macedonum exercitu temeritate atque audacia insignes fuere Symmachus & Nicanor, nobiles iuuenes, & perpetua partium felicitate ad spernendum omne periculum accen

censi. Quois ducibus, promptissimi iuuenum lã
ceis modo armati trãnauere in insulam, quã
frequens hostis tenebat, multosq; Indorũ nulla
re magis quàm audacia armati interemerũt.
Abire cum gloria poterant, si vnquam temeri
tas felix inueniret modum. Sed dum supernè
xientes cõtemptim & superbè quoq; expectãt.
circumuenti ab his, qui occulti enatauerant,
eminus obruti telis sunt Qui effugerant hostẽ,
aut impetu amnis ablati sunt, aut vorticibus
impliciti: eaq; pugna multam fiduciam Po
rum erexit, cuncta cernentis è ripa. Alexander
inops consilij, tandẽ ad fallendum hostem ta-
lem dolum intendit: Erat insula in flumine
amplior ceteris, syluestris eadem, & tegendis
insidijs apta. Fossa quoq; prærupta haud procul
ripa, quam tenebat ipse, non pedites modo, sed
etiam cum equis viros poterat abscondere. Igi
tur vt à custodia huius opportunitatis oculos
hostium auerteret, Ptolemaum cum om nibus
turmis obequitare iussit procul insula, & sub-
inde Indos clamore terrere, quasi flumẽ trãna
turus foret. Per cõplures dies Ptolemæus i.l fe
cit: eoq; cõsilio Porum agmenq; suum ei parti,
quam se petere simulabat, coëgit aduertere. Iã
extra conspectum hostis insula erat: Alexan-
der in diuersa parte ripa statui suum taber-
naculũ iussit, assuetamq; comitari ipsum co-
hortẽ ante id tabernaculũ stare, & omnẽ ap-

pa-

paratum regia magnificentia hostiũ oculis de industria ostẽdi. Attalum & aequalem sibi, & haud dissparem habitu oris & corporis, vtique cùm procul viseretur, veste regia exornat, praebiturum speciẽ, ipsum regẽ illi ripae praesidere, nec agitare de transitu. Huius cõsilij effectum primò morata tẽpestas est, mox adiuuit, incommoda quoque ad bonos euẽtus vertente fortuna. Traijcere amnem cũ caeteris copijs in regionem insulae (de qua antè dictum est) parabat, auerso hoste in eos, qui cùm Ptolemaeo inferiorem obsederant ripam, cum procella imbrem vix sub tectis tolerabilem effudit: obrutique milites nymbo, in terram refugerunt, nauigijs ratibusque desertis. Sed tumultuantiũ fremitus, obstrepentibus ripis, ab hoste nõ poterat audiri. Deinde momento tẽporis repressus est imber. Caterum adeò spissa intendere se nubes, vt conderent lucem, vixque colloquentium inter ipsos facies noscitaretur. Terruisset aliũ obducta nox cœlo, cùm ignoto amne nauigandum esset, forsitã hoste eã ipsam ripã quã caci atque improuidi, & ex periculo gloriam accersentes petebant, occupante: obscuritatem, quae caeteros terrebat, suam occasionem ratus, dato signo vt omnes silentio ascenderent in rates, eam, qua ipse vehebatur, primam iussit expelli. Vacua erat ab hostibus ripa, qua petebatur: quippe adhuc rorus Ptolemaum tan-

tum

tum intuebatur. Vna ergo naui, quam petra fluctus illiserat, harente, cætera euadunt: armaq; capere milites, & ire in ordinem iussit. Iamq; agmen in cornua diuisum ipse ducebat, cùm Poro nunciatur, armis virisq; ripam obtineri, & rerum adesse discrimen. Ac primo humani ingenij nicio spei suæ indulgens, Abiasarem belli socium, & ita conuenerat, aduentare credebat. Mox liquidiore luce aperiente hostem, centum quadrigas & quatuor millia equitum venienti agmini Porus obiecit. Dux erat copiarum, quas præmisit, Hages frater ipsius. Summa virium in curribus. Senos viros singuli vehebãt, duos clypeatos, duos sagittarios ab vtroq; latere dispositos: cæteri aurigæ erant haud sanè inermes, quippe iacula cõplura, vbi comminus prælidum erat, omissis habenis, in hostem ingerebant. Cæterum vix vllus vsus huius auxilij eo die fuit. Namq; (vt supra dictum est) imber violentius quàm aliàs fusus, campos lubricos & inequitabiles fecerat: grauesq; & propemodum immobiles currus illuuie & voragine hærebant. Cõtrà Alexander, expedito ac leui agmine strenuè inuectus est. Scythæ & Daha primi omnium inuasere Indos. Perdiccã deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit. Iam vndiq; pugna se mouerat, cùm ij, qui currus agebant, illud vltimum auxilium suorum rati, effusis

ha

habenis in medium descrimen ruere cœperunt. Anceps id malum vtrisq; erat. Nam & Macedonum pedites primo impetu obterebantur, & per lubrica atq; inuia immissi currus excutiebant eos à quibus regebantur. Aliorũ turbati equi, nõ in voragines modò lacunasq;, sed etiam in amnem præcipitauere curricula. Pauci tamen hostium exacti penetrauere ad Porum acerrimè pugnam cientẽ. Is vt dissipatos tota acie currus vagari sine rectoribus vidit, proximis amicorum distribuit elephantes. Post eos posuerat pedites ac sagittarios, tympana pulsare solitos. Id pro cantu tubarũ Indis erat, nec strepitu eorũ mouebantur, olim ad notum sonũ auribus mitigatis. Herculis simulachrũ agmini peditum præferebatur. Id maximũ erat bellantibus incitamentũ: & deseruisse gestantes, militare flagitiũ habebatur. Capitis etiã sanxerant pœnã ijs, qui ex acie non retulissent, metu, quẽ ex illo hoste quondã conceperant, etiã in religionẽ vsq; generationem q; conuerso. Macedonas non beluarum modò, sed etiam ipsius regis aspectus parumper inhibuit. Beluæ dispositæ inter armatos, speciẽ turrium procul fecerant. Ipse Porus humanæ magnitudinis propemodum excesserat formam. Magnitudini Pori adijcere videbatur belua, qua vehebatur, tantum inter cæteras eminens, quantum alijs ipse præstabat. Itaq; Alexan-

xander contemplatus & regē, & agmen Indorum. Tandem, inquit, par animo meo periculum video. Cùm bestijs simul & cum egregijs viris res est. Intuensq; Cœnon: Cum ego, inquit, Ptolemæo Perdiccaq; & Ephestione comitatus in læuum hostium cornu impetum fecero, videris q; me in medio ardore certaminis, ipse dexterum moue, & turbatis signa infer. Tu Antigone, & tu Leonate, & Tauron inuehimini in mediam aciem, & vrgebitis frontem. Hasta nostra prælonga & valida, non aliàs magis quàm aduersus beluas rectores q; earum vsui esse poterunt. de turbate eos qui vehuntur, & ipsas confodite. Anceps genus auxilij est, & in suos acrius furit. in hostem enim imperio, in suos pauore agitur. Hæc elocutus, concitat equum primus. Iamq; (vt destinatum erat) inuaserat ordines hostiū, cùm Cœnus ingenti vi in læuum cornu inuehitur. Phalanx quoq; in mediam Inderū aciem vno impetu prorupit. At Porus, quà equitem inuehi senserat, beluas agi iussit. Sed tardum & penè immobile animal, equorum velocitatē æquare non poterat. Nec sagittarum quidem vllus erat Barbaris vsus: quippe longas & pragraues, nisi prius in terra statuant arcum, haud satis aptè & commodè imponunt. tum humo lubrica, & ob id impediente conatum, molientes ictus, celeritate hostium occupabantur.

Ergo

Ergo ſpreto regis imperio, quod ferè fit ubi turbatis acrius metus quàm dux imperare cœpit, totidem erant imperatores, quot agmina errabant. Alius iungere aciem, alius diuidere, ſtare quidam, & nonnulli circumuehi terga hoſtium iubebant. Nihil in medium cõſulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere diſperſos, obuius hoſtibus pergit, elephantosq; ante agmen ſuorum agi iubet. Magnum belua iniecere terrorem, inſolitusq; ſtridor nõ equos modo, tam pauidũ ad omnia animal, ſed uiros quoque ordinesq; turbauerat. Iam fugæ circũſpiciebant locum pauloante uictores, cùm Alexãder Agrianos & Thraces leuiter armatos, meliorem concurſatione quàm comminus militem, emiſit in belua. Ingentem ij uim telorum iniecere & elephantis & regentibus eos. Phalãx quoque inſtare conſtanter territis cœpit. Sed quidã auidius perſecuti belua, in ſemet irritauere uulneribus. Obtriti ergo pedibus earũ, cæteris ut parcius inſtarent fuere documentũ. Præcipua terribilis illa facies erat, cùm manu arma uirosq; corriperent, & ſuper ſe regẽtibus traderent. Anceps ergo pugna nunc ſequentiũ, nunc fugientium elephantos, in multum diei uarium certamen extraxit, donec ſecuribus (id nanque genus auxilij præparatum erat) pedes ampuare cæperunt. Copidas uo-

cant gladios leuiter curuatos, falcibus similes, queis appetebant beluarum manus. Nec quicquam inexpertum non mortis modò, sed etiam in ipsa morte noui supplicij timor omittebat. Ergo elephanti vulneribus tandē fatigati, suos impetu sternunt: & qui rexerant eos, praecipitati in terram ab ipsis obterebantur. Itaq; pecorum modo magis pauidi, quàm infesti, vltra aciē exigebantur, cùm Porus distitutus à pluribus, tela multo antè praparata, in circunfusos ex elephanto suo cœpit ingerere, multisq; eminus vulneratis, expositus ipse adictus, vndique petebatur. Nouem iam vulnera, hinc tergo, illinc pectore, exceperat: multoq; sanguine profuso, languidis manibus magis elapsa quàm excussa tela mittebat. Nec segnius belua instincta rabie nondum saucia, inuehebatur ordinibus, donec rector belua regem conspexit fluentibus mēbris omissisq; armis vix cōpotem mentis. Tum beluā in fugā concitat, sequente Alexandro. Sed equus eius multis vulneribus confossus deficiensq; procubuit, posito magis rege, quàm effuso. Itaque dum equum mutat, tardius insecutus est. Interim frater Taxilis regis Indorū pramissus ab Alexandro, monere cœpit Porum, ne vltima experiri perseueraret, dederetq; se victori. At ille, quanquā exhaustè erant vires, deficiebatq; sanguis, tamen attollā vocē excitatus: Agnosco, inquit,

Taxilis

Taxilis fratrem imperij regnique sui proditorem: & telum, quod vnum fortè non effluxerat, contorsit in eum, quod per mediũ pectus penetrauit ad tergum. Hoc vltimo virtutis opere edito, fugere acrius cœpit. Sed elephantus quoque, qui multa, exceperat tela, deficiebat. Itaque sistit fugam, peditemq; sequẽti hosti obiecit. Iam Alexãder consecutus erat, & pertinacia Pori cognita, vetabat resistentibus parci. Ergo vndiq; & in pedites, & in ipsum Porũ tela congesta sunt, queis tandẽ grauatus, labi ex belua cœpit. Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus, more solito elephantũ procumbere iussit in genua: qui vt se submisit, cateri quoq; (ita eim instituti erant) demisere corpora in terrã. Ea rex & Porũ, & cateros victoribus tradidit. Rex spoliari corpus Pori, interẽptum esse credens, iussit: & qui detraherent lorica vestemq;, concurère, cum belua dominũ tueri, & spoliantes cœpit appetere, leuatumq; corpus eius rursus dorso suo imponere. Ergo telis vndiq; obruitur, confossoq; eo, in vehiculũ Porus imponitur: quẽ rex vt vidit alleuantẽ oculos, non odio, sed miseratione cõmotus: Qua, malũ, inquit, amentia te coëgit, rerum mearum cognita fama, belli fortunam experiri, cum Taxiles esset in deditos clementia mea tam propinquum tibi exemplum? At ille: Quoniam, inquit, percontaris, respondebo

ea libertate quam interrogando feciſti. Neminem me fortiorem eſſe cenſebam: meas enim noueram vires, nõdum expertus tuas. fortiorem eſſe te, belli docuit euentus. ſed ne ſic quidem parum felix ſum, ſecundus tibi. Rurſus interrogatus, quid ipſe victorem ſtatuere debere cenſeret. Quod hic, inquit, dies tibi ſuadet, quo expertus es quàm caduca felicitas eſſet. Plus monendo profecit, quam ſi praceptus eſſet: quippe magnitudinem animi eius interritum, ac ne fortunam quidem infractam, non miſericordia modò, ſed etiam honore excipere dignatus eſt. Aegrum curauit haud ſecus quàm ſi pro ipſo pugnaſſet. Confirmatum contra ſpem omnium, in amicorum numerum recepit. Mox donauit ampliore regno quàm tenuit. Nec ſanè quicquam ingenium eius ſolidius aut conſtantius habuit, quàm admirationem vera laudis & gloriæ. Simplicius tamen famam æſtimabat in hoſte, quàm in ciue: quippe à ſuis credebat magnitudinem ſuam deſtrui poſſe. Eandem clariorem fore, quo maiores fuiſſent, quos ipſe vicisſet.

Q. CVRTII DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI LIBER NONVS.

ALEXANDER *tam memorabili victoria latus, qua sibi Orientis fines apertos esse censebat, Soli victimis cæsis, milites quoque, quò promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro concione laudatos docuit, quicquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum, cæterâ opinâ pradam fore, celebratasq; opes in ea regione eminere, quæ peterent. Proinde iam vilia & obsoleta esse spolia de Persis: gemmis, margaritisq;, & auro atq; ebore Macedoniã Græciamq;, nõ suas tantum domos, repleturum. Auidi milites & pecuniæ & gloriæ, simul quia nunquã affirmatio eius fefellerat eos, pollicentur operã: dimissisq; cum bona spe, nauigia ædificari iubet, vt cùm totam Asiam percurrissent, finem terrarum mare inuiseret. Multa materia nauali in proximis montibus erat, quam cædere aggressi, magnitudinis inusitatæ reperere serpentes. Rhinocerotes quoque, rarum alibi animal, in ijsdem montibus erant. Cæterum hoc nomen*

beluis eis inditum à Græcis, sermonis eius ignari aliud lingua sua vsurpant. Rex duabus vrbibus conditis in vtraque fluminis quod superauerat ripa, copiarum duces coronis, & mille aureis singulos donat. Cæteris quoque proportione aut gradu, quem in militia obtinebant, aut nauata opera, honos habitus est. Abisares, qui prius quàm cum Poro dimicaretur legatos ad Alexandrum miserat, rursus alios misit, pollicentes omnia facturum quæ imperasset, modo ne cogeretur corpus suum dedere. Neque enim aut sine regio imperio victurum, aut regnaturum esse captiuum. Cui Alexander nunciari iussit, si grauaretur ad se venire, ipsum ad eum esse venturum. Hinc Poro amneq; superato, ad interiora Indiæ processit. Syluæ erant propè in immensum spatiũ diffusæ, procerisque & in eximiã altitudinẽ editis arboribus vmbrosæ. Plerique rami instar ingentium stipitum flexi in humũ rursus quà se curuauerant, erigebantur, adeò vt species esset non rami resurgentis, sed arboris ex sua radice generatæ. Cæli temperies salubris: quippe & vim solis vmbræ leuant, & aquæ largæ manant è fontibus. Cæterum hic quoque serpentium magna vis erat, squamis fulgorẽ auri reddentibus. Virus haud illum magis noxium est: quippe morsum, præsens mors sequebatur, donec ab incolis remedium oblatum est.

est. Hinc per deserta ventum est ad flumen Hydraotem. Iunctū erat fluminī nemus opacū arboribus alibi inusitatis, agrestiumq; pauonum multitudine frequens. Castris inde motis, oppidum haud procul positum corona capit, obsidibusq; acceptis, stipendium imponit. Ad magnam deinde (vt in ea regione) vrbem peruenit, non muro solum, sed etiam palude munitā. Caterum Barbari vehiculis inter se iunctis dimicaturi occurrerunt. Alijs tela, alijs hasta, alijs secures erant: transiliebantque in vehicula strenuo saltu, cùm succurrere laborātibus suis vellent. Ac primò insolitum genus pugnæ Macedonas terruit, cum eminus vulnerarentur. Deinde spreto tam incōdito auxilio ab vtroq; latere vehiculis circunfusi, repugnātes fodere cœperunt. Et vincula, queis conserta erāt, iussit incidi, quò facilius singula circūuenirentur. Itaq; octingentis suorum amissis, in oppidū refugerunt. Postero die scalis vndique admotis, muri occupantur. Paucis pernicitas salutī fuit, qui, cognito vrbis excidio, paludem tranauere, & in vicina oppida ingentē intulere terrorē, inuictū exercitū, & deorū profecto aduenisse memorantes. Alexander ad vastādam eam regionem Perdicca cum expedita manu misso, partem copiarum Eumeni tradit, vt is quoq; Barbaros ad deditionē cōpelleret. Ipse cæteros ad vrbem validam, in quā alia-

rum quoq; confugerant incolæ, duxit. Oppidani, missis qui regem deprecarentur, nihilominus bellum parabant. quippe orta seditio in diuersa cõsilia diuiuxerat ciuium. Alij omnia dedítione potiora, quidã nullam opẽ in ipsis esse ducebant. Sed dum nihil in cõmune cõsulitur, qui deditioni imminebant, apertis portis hostẽ recipiunt. Alexander, quanquam belli autoribus iure poterat irasci, tamẽ omnibus venia data, & obsidibus acceptis, ad proximam deinde urbem castra mouit. Obsides ducebantur ante agmẽ: quos cùm è muris agnouissent, utpote gentis eiusdem, in colloquiũ cõuocauerunt. Illi clementiam regis, simulq; uim cõmemorando, ad dedítionem eos compulere: cæterasq; urbes simili modo deditas in fidem accepit. Hinc in regnum Sophitis peruentum est. Gens (ut Barbari credunt) sapiẽtia excellit, bonisq; moribus regitur. Genitos liberos, nõ parentum arbitrio tollunt, alunt q; : sed eorũ, quibus spectandi infantum habitum cura mandata est. Si quos segnes aut aliqua membrorum parte inutiles notauerunt, necari iubent. Nuptijs coëunt, non genere ac nobilitate coniũctis, sed electa corporum specie: quia eadem æstimatur in liberis. Huius gentis oppidum, cui Alexander admouerat copias, ab ipso Sophite obtinebatur. Clausa erant portæ, sed nulli in muris turribusq; se armati ostenderant: dubi

ta

tabãtq; Macedones, deseruissentne urbem incolæ, an fraude se occulerent: cùm subito patefacta porta rex Indus cum duobus adulcis filijs occurrit, multũ inter omnes Barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro purpuraq; distincta, quæ etiam crura velabat, aureis solos inseruerat gemmas. Lacertis quoq; & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus insignes colore & magnitudine lapilli. Baculum aureum beryllis distinguebãt. Quo tradito, precatus, ut sospes acciperet, se, liberosq;, & gentem suam dedidit. Nobiles ad venãdum canes in ea regione sunt. Latratu abstinere dicuntur, cùm uidere feram, leonibus maximè infesti. Horum rim ut ostenderet Alexandro in conspectu leonem eximiæ magnitudinis iussit emitti, & quatuor omnino admoueri canes, qui celeriter occupauerunt ferã: cùm ex ijs qui assueuerant talibus ministerijs unus canis leoni cum alijs inherentis crus auellere, & quia non sequebatur, ferro amputare cæpit. Nec si quidẽ pertinacia uicta, rursus aliã partem secare instituit, & inde nõ segnius inhærentem ferro subinde cadebat. Ille in uulnere fera dentes moribundus quoque infixerat. Tantam in illis animalibus ad uenandum cupiditatem ingenerasse naturam, memoriæ proditum est. Equidem plura transcribo quàm credo. Nam nec affirmare sustineo,

de qui

de quibus dubito: nec subducere, quæ accepi. Relicto igitur Sophite in suo regno, ad fluuium Hypasin processit, Ephestione, qui diuersam regionem subegerat, coniuncto. Phegelas erat gentis proximæ rex, qui popularibus suis colere agros (vt assueuerant) iussis, Alexandro cum donis occurrit. Nihil quod imperaret detractans, biduum apud eum substitit. Rex tertio die amnem superare decreuerat, transitu difficilem, non spatio solùm aquarum, sed etiam saxis impeditum. Percontatus igitur Phogelam, quæ noscenda erant, vndecim dierum vltra flumen per vastas solitudines iter esse cognoscit: excipere deinde Gãgem maximum totius India fluminum. Vlteriores ripas colere gentes Gangaridas & Pharrasios, eorumq; regem esse Aggrammem, viginti millibus equitum, ducentisq; peditum obsidentem vias. Ad hæc quadrigarum duo millia trahere, & præcipuũ terrorem elephanthos, quos trium millium numerum explere dicebat. Incredibilia regi omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erat) percontatur, an vera essent, quæ dicerentur. Ille vires quidem gentis & regni haud falsò iactari affirmat: caterũ qui regnaret, non modo ignobilem esse. sed etiam vltimæ sortis: quippe patrem eius tonsorem vix diurno quæstu propulsantem famem, propter habitum haud indecorum cordi fuisse reginæ. Ab ea in propierẽ eius

qui

qui tum regnasset amicitiæ locum admotum, interfecto eo per insidias, sub specie tutelæ liberûm eius inuasisse regnum: necatis q3 pueris, hunc qui nunc regnat genera sse, inuisum vilẽ q3 popularibus, magis paterna fortuna quam suæ memorem. Affirmatio Pori multiplicem animo regis iniecerat curam. hostem beluas q3 spernebat, situm locorum, & vim fluminum extimescebãt. Relegatos in vltimum penè rerum humanarum, persequi terminum & eruere arduum videbatur. Rursus auaritia gloria, & insatiabilis cupido fama, nihil inuium, nihil remotum videri sinebat. Et interdum dubitabat, an Macedones tot emensi spatia terrarum, in acie & in castris senes facti, per obiecta flumina, per tot natura obstantes difficultates, securi essent. Abundantes onustos q3 præda, magis parta frui velle, quàm acquirenda fatigari. Non idem sibi, & militibus animi esse. Se totius orbis imperium mente complexum, adhuc in operum suorum primordio stare. Militem labore defatigatum, proximum quenq3 fructũ finito tandem periculo expetere. Vicit ergo cupido rationem, & ad concionem vocatis militibus, ad hunc maximè modum disseruit. Non ignoro milites, multa quæ terrere vos possent, ab incolis India per hos dies de industria esse iactata. Sed non est improuisa vobis mentientium vanitas. Sic Cilicia fauces, sic Mesopota-

mia

miæ cãpos, Tigrim & Euphratẽ, quorũ alterũ vado transiuimus, alterũ põte, terribilẽ fecerãt Persa. Nũquã ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradẽte, maiora sunt vero. Nostra quoq; gloria quũ sit ex solido, plus tamẽ habet nominis quã operis. Modo quis beluas efferẽtes mœnium speciẽ, quis Hydaspen amnem, quis cætera auditu maiora, quàm vero, sustinere posse credebat? Olim hercule fugissemus ex Asia, si nos fabula debellare potuissẽt. Creditisne elephantorum greges maiores esse, quàm squam armentorum sunt, quum & rarum sit animal, nec facilè capiatur, multòque difficilius mitigetur? Æqui eadem vanitas copias peditum equitumq; numerauit. Nam flumen, quo latius fusum est, hoc placidius stagnat: quippe angustis ripis coërcita, & in angustiorem alueum elisa, torrentes aquas inuehunt: contra spacio aluei segnior cursus fit. Præterea in ripa omne periculũ est, vbi applicãtes nauigia, hostis expectat. Ita quantumcunq; flumen interuenit, idem futurum discrimen est euadentium in terram. Sed omnia ista vera esse fingamus. Vtrúmne vos magnitudo beluarum, an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad elephantos, præsens habemus exemplum, in suos vehementius quam in nos incurrerunt. Tã vasta corpora securibus fulcibusq; mutilata sunt. Quid autem interest, totidem

tidem sint, quot Porus habuit, an tria millia, quum uno aut altero uulneratis, cæteros in fugam declinari uideamus? Deinde paucos quoque incommodè regunt. congregata uero tot millia ipsa se elidunt, ubi nec stare nec fugere potuerint inhabiles uastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista contempsi, ut cùm haberem, ipse non opposuerim: satis gnarus, plus suis quàm hostibus periculi inferre. At enim equitum peditumq; multitudo uos commouet. Cum paucis enim pugnare soliti estis, & nunc primum inconditā sustinebitis turbā. Testis aduersus multitudinem inuicti Macedonū roboris Granicus amnis, & Cilicia inundata cruore Persarum, & Arbella cuius campi deiectorum à nobis ossibus strati sunt. Sero hostium legiones numerare cœpistis, posteaquā solitudinem in Asia uincendo feristis. Cùm per Hellespontum nauigaremus, de paucitate nostra cogitādā fuit. Nūc nos Scythæ sequuntur, Bactriana auxilijs præsto sunt. Dahæ Sogdianiq; inter nos militāt. Nec tamē illi turbæ cōfido. Vestras manus intueor, uestrā uirtutē, rerum, quas gesturus sum, uadē pradēq; habeo. Quam diu uobiscum in acie stabo, nec mei, nec hostium exercitus meminero. Vos modò animos mihi plenos alacritatis ac fiducia adhibete. Nō in limine operum laborūq; nostrorum, sed in exitu stamus. Peruenimus

ad

ad solis ortum, & Oceanum nisi obstat ignauia: inde victores perdomito fine terrarum, reuertemur in patriam. Nolite (quod pigri agricolæ faciunt) maturos fructus per inertiā amittere è manib⁹. Maiora sunt periculis præmia. diues eadem & imbellis est regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco, quàm ad prædam. Digni estis, qui opes, quas illud mare littoribus inuehit, referatis in patriā. Digni, qui nihil inexpertum, nihil metu omissum relinquatis. Per vos, gloriamq; vestrā, qua humanū fastigium exceditis perq; & mea in vos, & in me vestra merita, quibus inuicti contendimus, oro quæsoq;, ne humanarum rerū terminos adeuntem alumnum cōmilitonemq; vestrū, ne dicā regem, deseratis. Cætera vobis imperauit, hoc vnum debiturus sum. Et is vos rogo, qui nihil vnquam vobis præcepi, quin primus me periculis obtulerim, qui sæpe aciē clypeo meo texi, ne infregeretis in manibus meis palmā, qua Herculem Liberumq; patrem, si inuidia abfuerit, æquabo. Date hoc precibus meis, & tandē obstinatum silentium rumpite. Vbi est ille clamor alacritatis vestræ index? Vbi est ille meorum Macedonum vultus? Non agnosco vos milites, nec agnosci videor à vobis. Surdus iandudum aures pulso. Auersos animos, & infractos excitare conor. Cumq; illi in terram demissis capitibus tacere perseuerarent: Nescio quid, inquit,

quid imprudens in vos deliqui, quod me ne intueri quidem vultis in solitudine mihi videor esse. Nemo respondet, nemo saltem negat, quos alloquor. Quid autem postulo? vestram gloriā & magnitudinem vindicamus. Vbi sunt illi quorum certamen paulò ante vidi contendentium, qui potissimum vulnerati regis corpus exciperent? Desertus, destitutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoque ire perseuerabo. Obijcite me fluminibus & beluis, & illis gentibus quarum nomina horretis. Inueniam qui desertum à vobis sequantur. Scytha Bactrianiq; erunt mecum, hostes paulò ante, nunc milites nostri. Mori praestat, quàm precario imperatorem esse. Ite reduces domos, ite deserto rege ouantes. Ego hîc à vobis desperata victoria, aut honesta morti locum inueniam. Nec sic quidem vlli militum vox exprimi potuit. Expectabant, vt duces principesq; ad regem perferrent, vulneribus vel continuo labore militiæ fatigatos, non detractare munia, sed sustinere non posse. Caterum illi metu attoniti in terram ora defixerant. Ergo primo fremitus sua sponte, deinde gemitus quoque oritur: paulatimq; liberius dolor erigi cœpit, manantibus lachrymis: adeò vt rex, ira in misericordiam versa, ne ipse quidem quanquam cuperet, temperare oculis potuerit. Tandem vniuersa concione effusius flente, Cœnus ausus est, contantibus ce-

teris, propius tribunal accedere, significans se loqui velle. Quem vt videre milites detrahentem galeam capiti (ita enim regem alloqui mos est) hortari cœperunt, vt causam exercitus ageret. Tum Cœnus: Dij prohibeant, inquit, à nobis impias mentes, & profectò prohibent. Idem animus est tuis, qui fuit semper: ire iusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum nomen. Proinde si perseueras, inermes quoq; & nudi, & exsangues, vtcunque tibi cordi est, sequimur vel antecedimus. Sed si audire vis non fictas tuorum militum voces, verum necessitate vltima expressas, præbe quæso propitias aures, imperium atque auspicium tuum constantissimè secutis, & quocunq; pergis, secuturis. Vicisti rex magnitudine rerum non hostes modo, sed etiam milites. Quicquid mortalitas capere poterat, impleuimus. Emensis maria terras q;, melius nobis, quàm incolis omnia nota sunt. Pene in vltimo mũdi fine consistimus: in aliũ orbem paras ire, & Indiam quaris Indis quoque ignotam. Inter feras serpentes q; degentes eruere ex latebris & cubiculis suis expetis, vt plura quam sol videt, victoria lustres. Digna prorsus cogitatio animo tuo, sed altior nostro. Virtus enim tua semper in incremento erit, nostra vis in fine iam est. Intuere corpora exanguia tot perfossa vulneribus, tot cicatricibus putrida.

trida. Iam tela hebetia sunt, iam arma deficiunt. Vestem Persicam induimus quia domestica subuchi nox potest. In externum degeneravimus cultū. Quotc cuiq; lorica est? quis equū habet? lubc quari quàm multos serui ipsorum persecuti sunt, quid cuiq; supersit ex præda. Omnium victores, omnium inopes sumus. Nec luxuria laboramus, sed bello. Instrumenta belli consumpsimus: hunc tu pulcherrimū exercitum nudum obijcies beluis? Quarum vt multitudinē augeant de industria Barbari: magnū tamen esse numerum etiam ex mendacio intelligo. Quod si adhuc penetrare in Indiā certū est, regio à meridie minus vasta est. Qua subacta, licebit decurrere in illud mare, quod rebꝰ humanis terminū voluit esse natura. Cur circuitu petis gloriā, quæ ad manum posita est? Hic quoq; occurrit Oceanus. Nisi manu errare, peruenimus quò tua fortuna ducit. Hæc tecum quàm sine te cum his, loqui malui, non vt inirē circunstantis exercitus gratiā, sed vt vocem loquentiū potius, quā vt gemitū murmurantiū audires. Vt finem orationi Cœnus imposuit, clamor vndique cum ploratu oritur, regem patrē, dominum, confusis appellantium vocibus. Iāq; & alij duces, præcipueq; seniores, queis ob ætatem & excusatio honestior erat, & auctoritas maior, eadem precabantur. Ille nec castigare obstinatos, nec mitigare poterat iratos.

Itaque inops consilij, desiluit è tribunali, claudiq; regiam iussit, omnibus prater assuetos adire prohibitis. Biduum ira datum est, tertio die processit: erigiq; XII. aras ex quadrato saxo, monumentum expeditionis sua munimentaq; castrorum iussit extendi, cubilia quoque amplioris forma, quàm pro corporum habitu, relinqui, vt speciem omnium augeret posteritati fallax miraculum praparans. Hinc repetens qua emensus erat, ad flumen Acesinem locat castra. Ibi fortè Cœnus morbo extinctus est: cuius morte ingenuit rex quidem. adiecit tamen, propter paucos dies longam orationem eum exorsum, tanquam solus Macedoniam vi surus esset. Iam in aqua classis, quam adificari iusserat, stabat. Inter hæc Memnon ex Thracia, in supplementum equitum sex millia, praterea eos ab Harpalo peditum septē millia adduxerat, armaq; XXV. millia auro & argento calata pertulerat: queis distributis, vetera cremari iussit, mille nauigijs aditurus Oceanum. Discordes & vetera odia retractantes Porum & Taxilem Indiæ reges firmata per affinitatē gratia, reliquit in suis regnis, summo in adificāda classe amborū studio vsus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterū Nicæā appellauit, alterum Bucephalon, equi quem amiserat, memoria ac nomini dedicans vrbem. Elephantis deinde & impedimentis terra sequi

iussis

iussis, secundo amne defluxit, quadraginta fermè stadia singulis diebus procedens, vt opportunis locis exponi subinde copiæ possent. Peruentum erat in regionem, in qua Hydaspes amnis Acesini commutitur. hinc decurrit in fines Sobiorum. Hi de exercitu Herculis maiores suos esse commemorāt, agros relictos esse, cepisse sedem quam ipsi obtinebant. Pelles ferarum pro veste, clauæ pro telo erant. Multaq; etiam, cùm Græci mores exoleuissent, stirpis ostendebant vestigia. Hic excensione facta, CC I. stadia processit: de populatusq; regionem, oppidum caput eius corona cepit. quadraginta peditum millia gens in ripa fluminis opposuerat: quam, amne superato, in fugam compulit, inclusosq; mœnibus expugnat. Puberes interfecti sunt, ceteri venierunt. Alteram deinde vrbem expugnare adortus, magnaq; vi defendentiū pulsus, multos Macedonum amisit. Sed cùm in obsidione perseueraſſet, oppidani, desperata salute, ignem subiecere tectis, se quoq; ac liberos cōiuges q; incendio cremant. Quod cùm ipsi augerent, hostes extinguerent, noua forma pugnæ erat. Delebant incolæ vrbem, hostes extinguebant: adeò etiam natura iura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua præsidium dereliquit. Ipse nauigio circumuectus est arcem: quippe tria flumina tota India præter Gangem maxima, munimento arcis applicant vn-

dus. A septentrione Indus alluit, à meridie Acesines Hydaspi cõfunditur. Cæterùm omnium coitus maritimis similes fluctus mouent, multoq; ac turbido lumine, quod aquarum concursu subinde turbatur, iter quà manet nauigijs, in tenuẽ alueum cogitur. Itaq; cùm crebri fluctus se inuicem inuehierent, & nauiũ hinc prouas, hinc latera pulsarent, subducere nauta vela cœperunt. Sed ministeria eorũ hinc metus, hinc prærapida celeritate fluminis occupabantur. In oculis duo maiora omnium nauigia submersa sunt: leuiora, cùm & ipsa nequirent regi, in ripam tamen inoxia expulsa sunt. Ipse rex in rapidissimos vertices incidit. Quibus intorta nauis obliqua, & gubernaculi impatiẽs agebatur. Iã veste ẽ detraxerat corpori, proiecturus semet in flumen: amicique, vt excuperent eũ, haud procul nabat: apparebatq; anceps, periculũ tam natare, quàm nauigare perseuerantis. Ergo ingẽti certamine cõcitant remos, quantaq; vis humana esse poterat, admota est, vt fluctuq; qui se inuehebãt, euerberarentur. Findi crederes undas & retro gurgites cedere. Quibus tãdẽ nauis erepta, nõ tamẽ ripæ applicatur, sed in proximũ vadũ illiditur. Cum amne bellum fuisse crederes. Ergo aris pro numero flaminũ positis, sacrificioq; facto, triginta stadia processit. Inde ventum est in regionem Oxydracarum Mallorumq;, quos alias bellare inter se solitos,

litos, tunc periculi societas iunxerat. nouẽ millia iuniorum peditum in armis erant, praeterea equitum decem millia, nõgentaq; quadriga. At Macedones, qui omni discrimine iã defunctos se esse crediderant, posteaquam integrũ bellum cum ferocissimis Indiæ gẽtibus superesse cognouerunt, improuiso metu territi, rursus seditiosis vocibus regem increpare cœperunt. Gangem amnem, & quæ vltra essent, coactos transmittere, non tamẽ fuisse, sed mutasse bellum, indomitis gentibus se obiectos, vt sanguine suo aperirent ei Oceanum. Trahi extra sydera & solem, cogiq; adire quæ mortalium oculis natura subduxerat. Nouis iidem armis nouos hostes exsistere. Quos vt omnes fundant fugentq;, quod præmiũ ipsos manere? Caliginem ac tenebras, & perpetuã noctem profundo incubantẽ mari, repletũ immanium beluarum gregibus fretum, immobiles vndas, in quibus emoriẽs natura defecerit. Rex non sua, sed militum solicitudine anxius, concione aduocata docet, imbelles esse quos metuant. Nihil deinde præter has gentes obstare, quo minus terrarum spacia emensi, ad finem simul mundi laborumq; perueniant. Cessisse illis metuentibus Gangem, & multitudinem nationum quæ vltra amnem essent, decinasse iter eò, vbi par gloria, minus periculum esset. Iam prospicere se Oceanum: iam perflare

aut certè differret obsidionem: vita eius periculum ostendi. Rex Demophoonta (is nanq; vates erat) intuens: Si quis, inquit, arti tuæ intẽtum, & exta spectãtem sic interpellet, non dubium quin incõmodus ac molestus videri tibi possit. Et cùm ille ita prorsus futurũ respõdisset: Censes'ne inquit, tantas res, nõ pecudum fibras, ante oculos habenti, vllum esse maius impedimẽtum, quàm vatem superstitione captum? Nec diutius quàm respõdit moratus, ad moueri iubet scalas: cunctãtibusq; cæteris, euadit in murũ. Angusta muri corona erat, nõ pinnæ, sicut alibi, fastigium eius distinxerant, sed perpetua lorica obducta transitum sepserat. Itaq; rex hærebat magis quàm stabat in margine, clypeo vndiq; incidẽtia tela propulsans. Nã vndiq; eminus ex turribus petebatur. Nec subire milites poterãt, quia superne vi telorũ obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit: quippe cernebant cunctatione sua dedi hostibus Regem. Sed festinando morabãtur auxilia. Nã dum pro se quisq; certat euadere, onerauere scalas: queis nõ sufficientibus, deuoluti, vnicam spem Regis fefellerunt. Stabat enim in cõspectu tanti exercitus velut in solitudine destitutus. Iamq; lanã, qua clypeum adictus circumferebat, lassauerat clamãtibus amicis, vt ad ipsos desiliret, stabántque excepturi, cum ille rem ausus est incredi-

bilem atq; inauditam, multoq; magis ad famam temeritatis quàm gloriæ insignē. Nanq; in vrbem hostium plenam præcipiti saltu semetipse immisit, cùm vix sperare posset, dimicantem certè & nō inultum esse moriturum: quippe antequam assurgeret, opprimi poterat, & capi viuus: sed fortè ita librauerat corpus, vt se pedibus exciperet. Itaq; stās init pugnā, & ne circuiri posset fortuna prouiderat. Vetusta arbor haud procul mero ramos multa fronde vestitos velut de industria Regem protegētes obiecerat. huius spacioso stipiti corpus, ne circuiri posset, applicuit, clypeo tela quæ ex aduerso ingerebantur excipiens. Nam cùm vnum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propius accedere. Missilia ramis plura, quā clypeo incidebant. Pugnabat pro Rege primùm celebrati nominis fama, deinde desperatio, magnum aut honestè moriendum incitamentum. Sed cùm subinde hostis affluceret, iam ingentem vim telorum exceperat clypeo, iam galeā saxa perfregerant, iam continuo labore grauia genua succiderant. Ita q; contemptim & incautè, qui proximi steterant, incurrerunt, è quibus duos gladio ita excepit, vt ante ipsum exanimes procumberent. Nec cuiquam deinde propius incessendi eum animus fuit. Procul iacula sagittasq; mittebant. Ille ad omnes ictus expositus, ægrè iam exceptum poplitibus

cor

corpus turbatur, donec Indus duorum cubitorum sagittam (nanq; Indis, vt antea diximus, huius magnitudinis sagittæ erant) ita excussit, vt per thoracem paulùm super lævum dextrum infigeret. Quo vulnere afflictus, magna vi sanguinis emicante, remisit arma, moribundo similis, adeoq; resolutus, vt ne ad vellendū quidem telum sufficeret dextra. itaq; ad expoliandum corpus qui vulnerauerat, alacer gaudio accurrit. Quem vt injicere corpori suo manus sensit, credo vltimi dedecoris indignitate commotus, linquentem reuocauit animū, & nudum hostis latus subiecto mucrone hausit. Iacebant circa Regem tria corpora, procul stupentibus cæteris. Ille vt antequam vltimus spiritus deficeret, dimicans iam extingueretur, clypeo se allevare conatus est: & postquam ad connitendum nihil supererat virium, dextera impendentes ramos cōplexus, tentabat assurgere. Sed ne sic quidem potens corporis, rursus in genua procumbit, manu prouocās hostes, si quis congredi auderet. Tandem Peucestes per aliā oppidi partem deturbatis propugnatoribus muri vestigia persequens Regi sese pernenit. Quo conspecto, Alexander iam non vitæ suæ sed mortis solatium superuenisse ratus, clypeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Tymenes, & paulò pòst Leonatus, hinc Aristenes superuenit. Indi quoque cum intra

me

mœnia Regem esse comperissent, omissis ceteris, illuc concurrerunt, urgebantq; protegentes. ex quibus Timaus, multis aduerso corpore vulneribus acceptis, egregiaq; edita pugna cecidit. Peucestes quoq; tribus iaculis confossus, non se tamen scuto, sed Regem tuebatur. Leonatus dum auidè ruentes Barbaros submouet, cerui ce grauiter icta, semianimis procubuit ante Regis pedes. Iam & Peucestes vulneribus fatigatus, submiserat clypeum. In Aristono spes vltima hærebat. Hic quoq; grauiter saucius, tantam vim hostium vltrà sustinere nō poterat. Inter hæc ad Macedones, Regem cecidisse, fama perlata est. Terruisset alios, quod illos incitauit. Nanq; periculi omnes immemores, dolabris perfregere murum, & quà moliti erāt aditum irrupere in vrbem, Indosq; plures fugiētes, quàm cōgredi ausos, ceciderunt. Non senibus, non fœminis, non infantibus parcitur. Quisquis occurrerat, ab illo vulneratum Regē esse credebant. Tandemq; internecione hostiū iusta ira parētatum est. Ptolemaum, qui postea regnauit, huic pugnæ affuisse, autor est Clitarchus, & Timagines. Sed ipse, scilicet gloriæ suæ non refragatus, abfuisse se, missum in expeditionem, memoriæ tradidit. Tanta componentium vetusta rerum monumenta vel securitas, vel par huic vitium credulitas fuit. Rege in tabernaculum relato medici lignum

ha

hastæ corpori infixum, ita ne spiculum moueretur, abscindunt. Corpore deinde nudato, animaduertunt hamos inesse telo, nec aliter id sine pernicie corporis extrahi posse, quàm vt secando vulnus augerent. Caterùm ne secantes profluuium sanguinis occuparet, verebantur: quippe ingens telum adactum erat, & penetrasse in viscera videbatur. Critobulus inter medicos artis eximiæ, sed in tanto periculo territus, manus admouere metuebat, ne in ipsius caput parum prosperæ curationis recideret euentus. lacrymantem eum ac metuẽtem, & solicitudine propemodum exanguem Rex conspexerat. Quid, inquit, quódue tempus expectas, & non quãprimum hoc dolore me saltem moriturum liberas? An times, ne reus sis, cùm insanabile vulnus acceperimus? At Critobulus tandem vel finito vel dissimulato metu, hortari eum cœpit, vt se continendum præberet, dũ spiculum euelleret. Etiam leuẽ corporis motum noxium fore. Rex cùm affirmasset, nihil opus esse ijs, qui semet continerent: sicut præceptum erat, sine motu præbuit corpus. Igitur patefacto latius vulnere, & spiculo euulso, ingens vis sanguinis manare cœpit. linquiq; animo Rex, & caligine oculis offusa, veluti moribundus extendi. Cumq; profluuiũ medicamentis frustra inhiberent, clamor simul atq; ploratus amicorum oritur, Regem expirasse credentium.

tium. Tandem constitit sanguis, paulatimq; animum recepit, & circunstantes cœpit agnoscere. Toto eo die, ac nocte quæ secuta est, armatus exercitus regiã obsedit, cõspiciens omnes vnius spiritus viuere. Rex priusquã recesserũt, quã compertum est, somno paulisper acquieuit. Hinc certiorem salutis eius in castra retulerunt. Rex, septem diebus curato vulnere, necdum obducta cicatrice, cùm audisset, cõualuisse apud Barbaros famam mortis suæ, duobus nauigijs iunctis, statui in medium vndiq; cõspicuũ tabernaculũ iussit, ex quo se ostẽderet perijsse credentibus: conspectusq; ab incolis spẽ hostium falso nuncio conceptã inhibuit. Secundo deinde amne defluxit, aliquantum interualli à catera classe præcipiens, ne quies corpori inualido adhuc necessaria, pulsu remorũ impediretur. Quarto postquam nauigare cœperat die peruenit in regionem desertam quidẽ ab incolis, sed frumento & pecoribus abundãtem. Placuit is locus, & ad suam & ad militum requiẽ. Mos erat principibus amicorũ, & custodibus corporis excubare ante prætoriũ, quoties Regi aduersa valetudo incidisset. Hoc more tum quoq; seruato, vniuersi cubiculum eius intrant. Ille solicitus ne quid noui afferrent, quia simul venerant, percontatur num hostium recens nuntiaretur aduentus. Ad Craterum, cui mandatum erat vt amicorum preces perfer

ſerret ad eum: Credisne, inquit, aduentu magis hostium, & iam in Gallo cõsisterent, quàm cura salutis tuæ, & nunc est tibi vilis nos esse solicitos? Quantalibet vis omnium gentium conspiret in nos, impleat armis virusq; totum orbem, classibus maria consternat, inusitatas belluas in ducat, tu nos præstabis inuictos. Sed quis Deorum hoc Macedonia columen ac sydus diuturnum fore polliceri potest: cùm tam auidè manifestis periculis offeras corpus, oblitus tot ciuium animas trahere te in casum? Quis enim tibi superstes aut optare esse, aut potest? Eò peruenimus, auspicium atq; imperiũ secuti tuum, vnde, nisi te reduce, nulli ad penates suos iter est. Qui si adhuc de Persidis regno cũ Dario dimicares, & si nemo vellet, tamen ne admirari quidẽ posset, tam prõpta esse te ad omne discrimen audacia. Nã vbi paria sunt periculum ac præmiũ, & secundis rebus amplior fructus est, & aduersis solatiũ maiꝰ. Tuo verò capite ignobilẽ vicum emi quis ferat, non tuorum modo militũ, sed vllius etiã gentis Barbaræ, qui tuã magnitudinẽ nouit? Horret animus cogitatione rei, quã paulò antè vidimus. Eloqui timeo, inuicti corporis spolia inertissimas manus fuisse auecturas, nisi te interceptũ misericors in nos fortuna seruasset. Totidem proditores, totidẽ desertores sumus, quot te nõ potuimus persequi. Vniuersos licet

mi

milites ignominia notes, nemo recusabit luere id, quod ne admitteret, præstare non potuit. Patere nos quaso alio modo esse tiles tibi. Quocunq; iusseris, ibimus. Obscura bella, & ignobiles pugnas nobis depoſcimus. Temetipſum ad ea ſerua pericula, quæ magnitudinẽ tuam capiunt. Citò gloria obſoleſcit in ſordidis hoſtibus. Nec quicquã indignius eſt, quàm conſumi eam, vbi non poſſit oſtendi. Eadẽ ferè Ptolemæus, & ſimilia ijs cæteri. Iamq; cõfuſis vocibus flẽtes eum orabant, vt tandem exſatiata laudi modum faceret, ac ſaluti ſuæ, item publicæ parceret. Grata erat Regi pietas amicorũ. Itaq; ſingulos familiarius amplexus, cõſidere iubet: altiusq; ſermone repetito, Vobis quidẽ, inquit, ô fidiſſimi pïſſimiq; ciuium atq; amicorum grates ago habeoq;, nõ ſolùm eo nomine, quòd hodie ſalutem meam veſtræ præponitis, ſed quòd à primordijs belli nullum erga me beneuolentiæ pignus atq; indicium omiſiſtis: adeò vt confitendũ ſit nunquam mihi vitam meam fuiſſe tam charam, quàm eſſe cœpit, vt vobis diu frui poſſim. Cæterùm nõ eadẽ eſt cogitatio eorũ, qui pro me mori optant, & mea, qui quidẽ hanc beneuolentiam veſtram virtute meruiſſe me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forſitan etiam perpetuum percipere cupitis. Ego me metior non ætatis ſpatio, ſed gloriæ. Licuit paternis opibus contento,

intra

intra Macedoniæ terminos per otium corporis expectare obscuram & ignobilem senectutem. Quanquàm ne pigri quidem cibi fata disponunt, sed vnicum bonum diuturnam vitam æstimantes sæpe acerba mors occupat. Verum ego qui non annos meos sed victorias numero, si munera fortunæ bene cõputo, diu vixi. Orsus à Macedonia imperium, Graciam teneo. Thraciã & Illyricos subegi. Tribalis Medisq; imperito. Asiam, quà Hellesponto, quà rubro mari alluitur, possideo. Iamq; haud procul absum à fine mundi. Quẽ egressus, aliam naturã, aliũ orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Europæ terminos momento vnius horæ transiui. Victor vtriusq; regionis, post nonum regni mei post vicesimũ atq; octauum ætatis annum, videor'ne vobis in excolenda gloria, cui me vni denoui, posse cessare? Ego verò non deero, & vbicunque pugnabo, in theatro terrarũ orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis. Aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longè submouerat. In his operibus extingui, mihi (si fors ita feret) pulchrũ est. Ea stirpe sum genitus vt multam prius quàm longuam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate nos peruenisse in terras, quibus fœmina ob virtutẽ celeberrimum nomen est. Quas vrbes Semiramis condidit? quas gentes edegit in potestatem? qu[illegible]

aquauimus gloria, & iam nos laudis satie-tas cepit? Dij faueant, maiora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quæ nondum attigimus, si nihil paruum duxerimus, in quo magna gloriæ locus est. Vos modò me ab intectina fraude, & domesticorum insidijs præstate securum. Belli Martisq; discrimen impauidus subibo. Philippus in acie tutior, quàm in theatro fuit. hostium manus sæpe vitauit, suorum effugere non valuit. Aliorum quoque regum exitus si reputaueritis, plures à suis quàm ab hoste interemptos numerabitis. Cæterùm, quoniam olim rei agitatæ in animo meo, nunc promendæ occasio oblata est: mihi maximus laborum atq; operum meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quandocunque excesserit vita. Si licuerit, ipse præstabo hoc. Si me præceperit fatum, vos mandasse mementote. Ac tum quidem amicos dimisit. Cæterùm per complures dies ibi statiua habuit. Hæc dum in India geruntur, Græci milites nuper in Coloniã à Rege deducti Carabactra, orta inter ipsos seditione, defecerant, nõ tam Alexandro infensi, quàm metu supplicij: quippe occisis quibusdam popularium, qui validiores erat, arma spectare cœperunt. Et Bactriana arce, quæ quasi negligentius asseruata erat, occupata, Barbaros quoque in societatem defectionis impulerãt. Athanodorus erat prin-

ceps

ceps eorum, qui Regis quoq; nomen assumpserat, non tam imperij cupidine, quàm in patriam reuertendi cum ijs, qui autoritatem ipsius sequebantur. Huic Bicon quidã nationis eius, sed ob amulationẽ infestus, cõparauit insidias, inuitatumq; ad epulas, per Boxũ quendam Macerianum in conuiuio occidit. Postero die concione aduocata, Bicon vltrò insidiatum sibi Athenodorum plerisque persuaserat. Sed alijs suspecta fraus erat Biconis, & paulatim in plures cœpit manare suspicio. Itaque Graci milites arma capiunt, occisuri Biconem, si daretur occasio. Cateri principes eorũ, iram multitudinis mitigauerunt. Prater spem suã Bicon præsenti periculo erept⁹, paulò pòst insidiatus autoribus salutis sua est: cuius dolo cognito, & ipsum cõprehenderunt, & Boxũ. Caterùm Boxũ protinus placuit interfici: Biconem etiã per cruciatũ necari. Iamq; corpori termẽta admouebantur, cùm Graci milites, incertũ ob quam causam, lymphatis similes ad arma discurrũt: quorũ fremitu exaudito, qui torquere Biconẽ iusserant, omisere, veriti ne id facere tumultuantiũ vociferatione prohiberẽtur. Ille, sicut nudatus erat, peruenit ad Græcos, & mi ferabilis faciet supplicio destinati in diuersum animos repente mutauit, dimittiq; eum iusserũt. Hoc modo pœna his liberatus, cũ cateris, qui colonias à Rege attributas reliquerũt,

reuertit in patriam. Hæc circa Bactra & Scytharum terminos gesta. Interim Regem duarum gentiū, de quibus antè dictum est, centū legati adeunt. Omnes curru vehebantur, eximia magnitudine corporū, decoro habitu: linea vestes intexta auro, purpuraq; distincta. Ei se dedere ipsos, vrbes agrosq; referebant, per tot ætates inuiolatam libertatem illius primū fidei ditioniq; permissuros. Deos sibi deditionis auctores, nō metū: quippe intactis viribus iugū excipere. Rex cōsilio habito, deditos in fidē accepit, stipendio, quod Arachosijs vtraq; natio pensitabat, imposito. Præterea duo millia & quingenti equites imperati: & omnia obedienter à Barbaris facta. Inuitatus deinde ad epulas legatis gentium, regulisq;, exornari conuiuium iussit. Centum aurei lecti modicis interuallis positi erant. Lectos circundederant aulæa purpura auroq; fulgentia: quicquid aut apud Persas vetere luxu, aut apud Macedonas noua immutatione corruptum erat, confusis vtriusq; gentis vitijs, in illo conuiuio ostendens. Intererat epulis Dioxippus Atheniensis pugil nobilis, & ob eximiam virtutem virum regi pernotus & gratus. Inuidi magniq; increpabant per seria & ludum, saginati corporis sequi inutilem beluam. Cum ipsi pralium inirent, oleo madentē præparare ventrē epulis. Eodem igitur in conuiuio Horratus Macedo iam

do iam temulentus exprobrare ei cœpit, & postulare, vt, si vir esset, postero die secum ferro decerneret: regem tandem vel de sua temeritate, vel de illius ignauia iudicaturum. Et à Dioxippo contẽptim militarẽ eludente ferociã, accepta conditio est. Ac postero die rex, cùm etiam acrius certamen exposcerent, quia deterrere non poterat, destinata exsequi passus est. Ingẽs hic militum, inter quos erant Græci, quæ Dioxippo studebant, conuenerat multitudo. Macedo iusta arma sumpserat, æreum clypeũ, hastam, quam Sarissam vocant, læua tenens, dextra lanceam, gladioq; cinctus, velut cum pluribus simul amicaturus. Dioxippus oleo nitens & coronatus, læua puniceum amiculũ, dextra validum nodosumq; stipitem præferebat. Ea ipsa res omnium animos expectatione suspenderat: quippe armato congredi nudum, dementia, nõ temeritas videbatur. Igitur Macedo haud dubius eminus interfici posse, lanceam emisit: quam Dioxippus cum exigua corporis declinatione vitasset, antequam ille hastam transferret in dextrã assiluit, & stipite mediam eam fregit. Amisso vtroq; telo Macedo gladium cœperat stringere: quem occupatum complexu, pedibus repente subductis, Dioxippus arietauit in terram: ereptóque gladio, pendem super ceruicem iacentis imposuit, stipitem intentans, elisu eoq; victum, ni prohibi-

hibitus esset à rege. Tristis spectaculi euentus non Macedonibus modò, sed etiam Alexandro fuit, maximè quia Barbari affuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidisse verebatur. Hinc ad criminationem inuidorū adaperta sunt aures regis. Et post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur: ministriq3, quasi amissent quod amouerant, regem adeunt. Sape minus est constantia in rubore, quàm in culpa. Coniectum oculorum, quibus vt fur destinabatur, Dioxippus ferre non potuit. Et cum excesset conuiuio, literis conscriptis qua regi redderentur, ferro se interemit. Grauiter mortē eius tulit rex, existimans, indignationis esse, non pœnitentia testem, vtiq3 postea quàm falso insimulatū eum, nimiū inuidorum gaudiū ostēdit. Indorum legati dimissi domos, paucis post diebus cum donis reuertūtur. trecēti erāt equi, mille XXX. currus, quos quadrijugi equi ducebant. Linea vestis aliquantum, mille scuta Indica, & ferri candidi talēta centū, leones q3 rara magnitudinis, & tigres, vtrunq3 animal ad mansuetudinē domitū. Lacertarū quoque ingentiū pelles, & dorsa testudinum. Cratera deinde imperat rex, haud procul amne, per quem erat ipse nauigaturus, copias duceret. Eos autē, qui comitari eum solebant, imponit in naues, & in fines Mallorum secundo amne

deuehitur

deuehitur. Inde Sabracas adijt, & validã India gentẽ, qua populi, non regũ imperio regebatur. sex millia peditum habebãt, equitũ sex millia. has copias currus quingenti sequebantur. Tres duces spectatos virtute bellica elegerant. At qui in agris erant proximi fluminis (frequentes autem vicos maximè in ripa habebant) vt videre totum amnem quà prospici poterat nauigijs cõstratum, & tot militum arma fulgentia, territi noua facie, deorum exercitum, & alium Liberum patrem, celebre in illis gentibus nomen, aduentare credebant. Hinc militũ clamor, hinc remorum pulsus, variaq; nautarum voces hortantium, pauidas aures impleuerant. Ergo vniuersi ad eos qui in armis erãt currunt, furere clamitantes, cum dijs prælium inituros. Nauigia non posse numerari, qua iniectos veherent. Tantumq; in exercitũ suorum intulere terroris, vt legatos mitterent gentem dedituros. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die peruenit. Nihilo plus animi his fuit, quam ceteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod Alexandriam appellari iusserat, fines eorum, qui Musicani appellãtur, intrauit. Hic Desteriolẽ Satrapem, quem Parapamisadis præfecerat, ijsdẽ arguentibus, cognouit: multaq; auarè ac superbè fecisse conuictũ, interfici iussit. Oxatres prætor Bactrianorũ non absolutus modo, sed etiam iure amplioris

imperij donatus est. Finibus Musicanis deinde in deditionem redactis, urbi eorum praesidium imposuit. Inde Praestos & ipsam Indiae gentem peruentum est. Porticanus rex erat, qui se munita urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Alexander tertio die, quam caeperat obsidere, expugnauit. Et Porticanus cum in arcem confugisset, legatos de conditione deditionis misit ad regem. Sed antequā adirent eum, duae turres cum ingenti fragore procidérant: per quarū ruinas. Macedones euasere in arcē: qua capta, Porticanus cū paucis repugnans occiditur. Diruptae igitur arce, & omnibus captiuis uenundatis, Sabi regis fines ingressus est: multisq; oppidis in fidē acceptis, ualidissimā gentis urbē cuniculo cepit. Barbaris simile mōstri uisum est, rudibus militariū operū: quippe in media ferme urbe è terra existebāt, nullo suffossi specus antè uestigio facto. VIII. M. Indorū in ea regione caesa, Clitarchus est author, multosq; captiuos sub corona uenisse. Rursus Musicani defecerūt, ad quos opprimēdos missus est Pithon, qui capitū principē gentis, eundēq; defectionis autorē, adduxit ad regē. Quo Alexander in cruce sublato, rursus amnem, in quo classem expectare se iussérat reperit. Quarto deinde die secundo amne peruenitur ad oppidum, quà iter in regnum erat Sami. Nuper se ille dediderat, sed

oppidani

oppidani detrectabant imperium, & clauserant portas. Quorum paucitate contempta, rex quingentos Agrianos mœnia subire iusserat, & sensim recedentes elicere extra muros hostem, secuturum profectò, si fugere eos crederet. Agriani (sicut imperatum erat) lacessito hoste, subito terga verterunt: quos Barbari effusè sequẽtes, in alios, inter quos ipse rex erat, incidũt. Renouato ergo prælio, ex tribus millibus Barbarorum quingenti cæsi sunt, mille capti, cæteri mœnibus urbis inclusi. Sed non vt prima specie læta victoria, ita euentu quoq; fuit: quippe Barbari veneno tinxerãt gladios. Itaq; saucij subinde expirabant. Nec causa tã strenuæ mortis excogitari poterat à medicis, quũ etiam leues plagæ insanabiles essent. Barbari autẽ sperauerant, incautum & temerariũ regẽ excipi posse. Et forte inter prõptissimos dimicãs, intactus euaserat. Præcipuè Ptolemæus læuo humero leuiter quidem saucius, sed maiore periculo quàm vulnere affectus, regis solicitudinem in se conuerterat. Sanguine coniunctus erat, & quidam Philippo genitum esse credebant. certè pellice eius ortũ constabat. Idem corporis custos, promptissimusq; bellator, & pacis artibus quam militiæ maior & clarior, modico cultu liberalis in primis, adituq; facilis, nihil ex fastu regio assumpserat. Ob hæc regi an populoribus charior esset

dubitari poterat. Tum certè primum expertus suorum animos, adeò vt fortunam, in quam postea ascēdit, in illo periculo Macedones ominati esse viderentur: quippe non lexior illis Ptolemæi fuit cura, quàm regis, qui & prælio & solicitudine fatigatus cum Ptolemæo assideret, lectū, in quoipse acquiecerat, iussit inferri. In quem vt se recepit, protinus altior insecutus est somnus. Ex quo excitatus, per quietē vidisse se exponit specie draconis oblatā herbā ferētis ore, quam veneni remedium esse mōstrasset. Colorē quoq; herbæ referebat, agniturum, si quis reperisset, affirmās: inuentamq; deinde. quippe à multis erat requisita, vulneri imposuit: protinusq; dolore finito, intra breue spatiū cicatrix quoq; obducta est. Barbaros vt prima spes fefellerat, se ipsos vrbēq; dediderunt. Hinc in proximā gentē Pathaliam peruentum est. Rex erat Mæris, qui vrbe deserta in montes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur, agrosq; populatur. Magna inde præda acta sunt pecorum armētorumq;, magna vis reperta frumenti. Ducibus deinde sumptis amnis peritis, defluxit ad insulam medio ferme alueo enatam. Ibi diutius subsistere coactus, quia duces secordius asseruati profugerant, misit qui conquirerent alios: nec repertis, pernicax cupido incessit visendi Oceanū, ad eūdiq; terminos mūdi sine regionis peritis, flumini igne-

to capu

to caput ſuum totq; fortiſſimorum virorum ſalutem permittere. Nauigabant ergo omnium per quæ ferebantur ignari. quantum inde abeſſet mare, qua gentes colerent, quàm placidum amnis os, quàm patiens longarum nauium eſſet, anceps & caca æſtimatio augurabatur. Vnum erat temeritatis ſolatium, perpetua felicitas. Iam CCCC. ſtadia proceſſerant, cùm gubernatores agnoſcere ipſos auram maris, & haud procul videri ſibi Oceanum abeſſe, indicant regi. Lætus ille, hortari nauticos cæpit, incumberent remis. adeſſe finem omnibus votis expetitum. Iam nihil gloriæ deeſſe, nihil obſtare virtuti. Sine vllo Martis diſcrimine, ſine ſanguine orbem terræ ab illis capi. Nec naturam quidem longius poſſe procedere. Breui incognita, niſi immortalibus, eſſe viſuros. Paucos tamen nauigio amiſit in ripam, qui agreſtes vagos exciperent, è quibus certiora noſci poſſe ſperabat. Illi ſcrutati omnia tuguria, tandem latentes reperere. Qui interrogati, quam procul abeſſet mare, reſponderunt, nullum ipſos mare ne fama quidem accepiſſe: cæterum tertio die peruenirí poſſe ad aquam amaram, quæ corrumperet dulcem. Intellectum eſt, mare deſtinari ab ignaris naturæ eius. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quoque die, quo propius ſpes admonebatur, creſcebat ardor animorum. Tertio iam die

mis

mixtum fluminis subibat mare leni adhuc æstu confundente dispares undas. Tum aliam insulam medio amni sitam euecti paulò lenius, quia cursus æstu remorabatur, applicant classem, & ad commeatus petendos discurrunt; securi casus eius qui superuenit ignaris. Tertia fermè hora erat, cùm stata vice Oceanus exæstuans inuehi capit, & retrò flumen vrgere. Quod primo coërcitum, deinde vehementius pulsum, maiore impetu aduersũ agebatur, quã torrentia præcipiti alueo incurrunt. Ignota vulgo freti natura erat, mõstraq; & iræ deûm indicia cernere videbantur, identidẽ intumescere mare, & in campos paulò antè siccos descendere superfusum. Iãq; leuatis nauigijs, & tota classe dispersa, qui expositi erant vndiq; ad naues trepidi & improuiso malo attoniti recurrant. Sed in tumultu festinatio quoq; tarda est. Hi contis nauigia appellebant, id dum remos aptari prohibebant, consederãt. Quidã enauiga reproperantes, sed nã expectatis qui simul esse debebant, claudã & inhabilia nauigia languide moliebantur. Alia nauium inconsultè ruentes non receperãt, pariterq; & multitudo & paucitas festinantes morabantur. Clamor hinc expectare, hinc ire iubentũ, dissonaq; voces nunquam idem ac vnum tendentium, non oculorum modo vsum, sed etiam auriũ abstulerant. Ne in gubernatoribus quidem quicquam opis

erat,

erat, quorum nec exaudiri vox à tumultuantibus poterat, nec imperium à territis incompositisq; seruari. Ergo collidi inter se naues, abstergeriq; inuicem remi, & alij aliorũ nauigia vrgere cœperunt. Crederes nõ vnius exercitus classem vehi, sed duorũ nauale iniisse certamẽ. Incutiebantur puppibus proræ, premebantur à sequentibus qui antecedentes turbauerãt. Iurgantiũ ira perueniebat etiã ad manus. Iamq; æstus totos circa flumen campos inundauerat, tumulis duntaxat eminentibus velut insulis paruis, in quos plerique trepidi, omissis nauigijs, enare cœperunt. Dissersa classis partim in prærupta aqua stabat, quà subsederant valles, partim in vado hærebat, vtcunq; inæquale terræ fastigium occupauerant vndæ, cum subito nouus & pristino maior terror incutitur, recipro care cœpit mare, magno tractu aquis in suum fretum recurrentibus, reddebatq; terras paulò antè profundo salo mersas. Igitur destituta nauigia alia. præcipitãtur in procas, alia in latera procũbũt. Strati erant campi anulsarum tabularum, remorũq; fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in naues subsistere audebat, identidem præsentibus grauiora quæ sequerentur expectans. Vix quæ perpetiebantur, videre ipsos credebãt, in sicco naufragia, in amni mare. nec finis malorum: quippe æstum paulò post mare relaturum, quo nauigia alleuarẽtur, igna-

ri, famem & vltima sibimet ominabantur. belua quoque fluctibus destituta terribiles vagabantur. iamq; nos appetebat, & regem quoque desperatio salutis agritudine affecerat: non tamen inuictum animum cura obruunt, quin tota nocte praesideret in speculis, equitesq; praemitteret ad os amnis, vt cùm mare rursus aestuare sensissent, procederent. nauigia quoque lacerata reficì, & euersa fluctibus erigi iubet, paratosq; esse & intentos, cum rursus mare terras inundasset. Tota ea nocte inter vigilias adhortationesq; consumpta, celeriter & equites ingẽti cursu refugêre, & secutus est aestus. Qui primo aquis leni tracta subeuntibus, cœpit leuare nauigia: mox totis campis inundans, etiam impulit classem: plausuq; militum nauticorũq; insperatam salutem immodico celebrãtium gaudio, littoribus ripisq; resonabat. Vnde tantum redisset subito mare, quò pridiè refugisset, qualnam esset eiusdem elementi natura, modò discors, modo imperio temporum obnoxia, mirabundi requirebant. Rex cùm ex eo, quod acciderat, coniectaret, post solis ortum statum tempus esse, media nocte, vt aestum occuparet, cum paucis nauigijs secundo amne defluxit: euectusq; os eius, CCCC. stadia processit in mare. tãdem voti sui compos, praesidibus & maris & locorũ dijs sacrificio facto, ad classem redijt. Hinc aduersum flumen subijt classis, &

alter

altero die appulsa est haud procul lacu salso, cuius ignota natura plerosque decipit temere ingressos aquam: quippe scabies corpora inuasit, & contagium morbi etiam in alios vulgatum est. Oleum remedio fuit. Leonato deinde praemisso, vt puteos foderet, quà terrestri itinere duc turus exercitum videbatur, quippe sicca erat regio, ipse cum copijs substitit, vernum tempus expectans. Interim & vrbes plerasq; condidit. Nearcho atq; Onesicrito nauticarei peritis imperauit, vt validissimas nauium deducerent in Oceanum: progressiq; quo ad tutò possent, naturam maris noscerent: vel eodem amne, vel Euphrate subire eos posse, cùm reuerti ad se vellent. Iamq; mitigata hyeme, & nauibus, quæ inutiles videbantur, crematis, terra ducebat exercitum. Nouis castris in regionem Arabitarum, inde totidem diebus in Gedrosiorum peruentum est. Liber hic populus, concilio habito, dedidit se: nec quicquam deditis praeter commeatus imperatum est. Quinto hinc die venit ad flumen, Arabon incolæ appellant. Regio deserta, & aquarum inops excipit, quem emensus, in Horitas transit. Ibi maiorem exercitus partem Ephestioni tradidit, leuem armaturam cum Ptolemæo Leonatóque partitus est. Tria simul agmina populabantur Indos, magnaq; prædæ acta sunt. Maritimos Ptolemæus, cæteros ipse rex, & ab alia parte

Leona

Leonatus vrebant. In hac quoq; regione vrbem condidit, deductiq; sunt in eam Arachosij. Hinc peruenit ad maritimos Indos, desertam vastamq; regionē late tenent, ac ne cum finitimis quidē vllo commercij iure miscentur. Ipsa solitudo naturā quoq; immitia efferauit ingenia. Prominent vngues nunquam reciſi. Comæ hirſutæ & intonſæ ſunt. Tuguria conchis & ceteris purgamentis maris inſtruunt. Ferarum pellibus tecti, piſcibus ſole duratis, & marinarum quoque beluarum, quas fluctus eiecit, carne veſcuntur. Conſumptis igitur alimentis, Macedones primo inopiam, deinde ad vltimum famē ſentire cœperunt, radices palmarum (nanque ſola ea arbor gignitur) vbique rimantes. Sed cùm hac quoque alimenta defecerant, iumenta cædere aggreſſi, ne quis quidem abſtinebant: & cùm deeſſent quæ ſarcinas veherent, ſpolia de hoſtibus, propter quæ vltima Orientis peruaſtauerant, cremabant incendio. Famem deinde peſtilentia ſecuta eſt: quippe inſalubrium ciborum noui ſuccꝰ, ad hoc itineris labor, & agritudo animi vulgauerant morbos, & nec manere ſine clade, nec progredi poterant. Manantes fames, progreſſos acrior peſtilentia vrgebat. Ergo ſtrati erant campi penè pluribus ſemiuiuis, quàm cadaueribus. Ac ne luius quidem egri ſequi poterant: quippe agmen raptim agebatur, tantum ſingulis ad

Iem

ſpem ſalutis ipſos proficere credentibus, quantum itineris feſtinando præriperent. Igitur qui defecerant, notos ignotosq; vt alleuarentur erabant. Sed nec iumenta erant quibus excipi poſſent, & miles vix arma portabat, imminentisq; etiam ipſis facies mali ante oculos erat. Ergo ſæpius reuocati ne reſpicere quidem ſuos ſuſtinebant, miſericordia in formidinē verſa. Illi relicti, deos teſtes, ſacra communia, regisq; implorabant opem: cumq; fruſtra ſurdas aures fatigarēt, in rabiem deſperatione verſi, parem ſuo exitum, ſimilesq; ipſis amicos & contubernales precabantur. Rex Dolore ſimul ac pudore anxius, quia cauſa tantæ cladis ipſe eſſet, ad Phrataphernem Parthiorum Satrapem miſit, qui iuberet camelis coctæ cibaria afferre. Alios finitimarum regionum præfectos certiores neceſſitatis ſuæ fecit: nec ceſſatū eſt ab his. Itaque fame duntaxat vindicatus exercitus, tandem in Gedroſiæ fines perducitur. Omnium rerum ſola fertilis regio eſt, in qua ſtatiua habuit, vt vexatos milites quiete firmaret. Hic Leonnati literas accipit, conflixiſſe, ipſum cum octo millibus peditum & quingentis equitibus Haritarum, proſpero euentu. A' Cratero quoq; nuntius venit, Ozinem & Zariaſpem nobiles Perſas defectionem molientes oppreſſos à ſe, in vinculis eſſe. Præpoſito igitur regioni Siburtio (nanque Memnon præfectus eius

nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse præcessit. Aspastes erat Satrapes gentis, suspectum res nouare voluisse, dum in india rex esset. Quem occurrentem, dissimulata ira, comiter alloeutus, dum exploraret quæ delata erãt, in eodem honore habuit, cùm India præfecti (sicut imperatum erat) equorum, iumentorum, iugaliumq; vim, ingentem ex omni, quæ sub imperio erat regione, misissent, quibus deerãt impedimenta, restituit. Arma quoq; ad pristinum refecta sunt cultum: quippe haud procul à Perside aberant, non pacata modo, sed etiam opulenta. Igitur (vt suprà dictum est) æmulatus patris Liberi non gloriam solũ, quã ex illis gẽtibus deportauerat, sed etiam famã, siue illud triumphus fuit ab eo primum institutus, siue bacchantium lusus, statuit imitari, animo super humanum fastigium elato. Vicos, per quos iter erat, floribus coronisq; sterni iubet. Liminibus adium crateras vino repletos, & alia eximia magnitudinis vasa disponi. Vehicula deinde constrata, vt plures capere milites possent, in tabernaculorum modum ornari, alia candidis velis, alia veste pretiosa. Primi ibant amici & cohors regia, varijs redimita floribus coronisq;. Alibi tubicinũ cantus, alibi lyræ sonus audiebatur. item in vehiculis copia cuiusq; adornatis commessabundus exercitus, armis que maximè decora erant circum

pendeu-

pendentibus. ipsum conuiuasq; currus vehebat, crateris aureis eiusdemq; materia ingentibus poculis pregrauis. Hoc modo per dies septem bacchabundum agmen incessit. Parta praeda, si quis vitiis saltem aduersus comessantes animus fuisset, mille hercule viri modo & sobrij, septem dierum crapula graues in suo triumpho capere potuerunt. Sed fortuna, quae rebus famam pretiumq; constituit, hic quoque militia probrum vertit in gloriam, & praesens etas, & posteritas deinde mirata est, per gentes non dum satis domitas incessisse temulentos, Barbaris, quod temeritas erat, fiduciam esse credē tibus. Hunc apparatum carnifex sequebatur: quippe Satrapes Aspastes (de quo ante dictum est) interfici iussus est. adeò nec luxuriae quicquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obstat.

Q. CVRTII DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI LIBER X.

EISDEM ferè diebus Cleander & Sitalces, & cum Agathone Eracon superueniũt, qui Parmenionem iussu regis occiderãt, quinq; millia peditũ cum equitibus mille. Sed & accusatores eos è prouincia, cui prafuerant, sequebantur: nec tot facinora, quot admiserant, compensare poterant cadis perquam grata regi ministerio: quippe cum omnia prophana spoliassent, ne sacris quidem, abstinuerant, Virgines q; & principes fœminarum stupra perpessa, corporum ludibria deflebant. Inuisum Macedonum nomen auaritia eorum ac libido Barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem Virginem constupratã, seruo suo pellicem dederat. Plerisq; amicorũ Alexãdri nõ tã criminũ, quæ palàm obijciebãtur, atrocitate, quã memoriã occisi per eos Parmenionis quod tacitũ prodesse reis apud regem poterat, intuebantur, lethi recidisse iram in ira ministros, nec vllam potentiam scelere quæsitam, cuiquam esse

diuturnam. Rex, cognita causa, pronuntiauit, ab accusatoribus vnum & id maximum crimen esse praeteritum, desperationē salutis sua. nunquam enim talia ausuros, qui ipsum ex India sospitem aut optassent reuerti, aut credi dissent reuersurum. Igitur hos quidem vinxit: sexcentos autem militum, qui sauitia eorum ministri fuerant, interfici iussit. Eodē die sumptum est supplicium de his quoq; quos autores defectionis Persarū Craterus adduxerat. Haud multò post Nearchus & Onesicritus, quos longius in Oceanum procedere iusserat, superueniunt. Nuntiabant autē quaedā audita, alia cōperta. Insulam ostio amnis subiectā auro abundare, inopem equorum esse: singulos equos ab ijs, qui ex continenti traijcere auderent, singulis talentis emi. Plenum esse Belua rum mare: aestu secundo eas ferri, magnarum nauium corpora aquantes: truci cantu deterritas sequi classem, cum magno aquoris strepitu velut demersa nauigia subisse aquas. Cetera incolis credideranr: inter quae, rubrum mare nō à colore vndarum, vt plerique credrent, sed ab Erythro rege appellari. Esse haud procul à cōtinenti insulam palmis frequentibus consitā, & in medio fere nemore columnam eminere Erythri regis monumentum, literis gētis eius scriptam. Adijciebant, nauigia quae lixae mercatoresq; vexissent, famam, auri secutis gu-

bernatoribus, in insulam esse transmissa, nec deinde ab his postea visa. Rex cognoscendi plura cupidine accensus, rursus eos terram legere iubet, donec ad Euphratem appellerent classem, inde aduerso amne Babyloniam subituros. Ipse animo infinita complexus, statuerat, omni ad Orientem maritima regione perdomita, ex Syria petere Africam, Carthagini infensus: inde Numidia solitudinibus peragratis, cursum Gadis dirigere. Ibi nanq; columnas Herculis esse, fama vulgauerat. Hispaniā deinde, quam Iberiam Graeci à flumine Ibero vocabant, adire, & prater vebi Alpes, Italiaq; oram, vnde in Epirum breuis cursus est. Igitur Mesopotamia pratoribus imperauit, materiam in Libano monte casa, deuectaq; ad vrbem Syria Capsagas, ingentium carinas nauium ponere: septiremes omnes esse, deuciq; Babyloniam. Cypriorum regibus imperatum, vt aes stupamq; & vela praberent. Hac agenti, Pori & Taxilis regum litera traduntur, Abiasarem morbo, Philippum prafectum ipsius ex vulnere interijsse, oppressosq; qui vulnerassent eum. Igitur Philippo substituit Eudamonē. dux erat Thracum. Abiasaris regnum filio eius attribuit. Ventum est inde Pasargadas: Persica est gens, cuius satrapes Orsines erat, nobilitate ac diuitijs inter omnes Barbaros eminēs. Genus ducebat à Cyro quondā rege Persarum.

Opes

Opes & à maioribꝰ traditas habebat, & ipse longa imperij possessione cumulauerat. Is regi cum omnis generis donis, non ipsi modo ea, sed etiam amicis eius daturus, occurrit. Equorum domiti greges sequebantur, currusq; argento & auro adornati, pretiosa supellex, nobiles gemmæ, aurea magni ponderis vasa, vestesq; purpureæ, & signati argenti talenta quatuor millia. Caterum tanta benignitas Barbaro causa mortis fuit. Nam cùm omnes amicos regis donis super ipsorum vota coluisset: Bagoæ spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis deuinxerat sibi, nullum honorem habuit, admonitusq; à quibusdam, quàm Alexandro cordi esset: respondit, Amicos regis, non scorta, se colere: nec moris esse Persis, mares ducere, quis stupro effœminarentur. His auditis, spado potentiam flagitio & dedecore quæsitam, in caput nobilissimi & insontis exercuit. Namque gentis eiusdem leuissimos falsis criminibus astruxit, monitos tum demum ea deferre, cum ipse iussisset. Interim quoties sine arbitris erat, credulas regis aures implebat, dissimulans causam iræ, quò grauior criminantis autoritas esset. Nõdum suspectus erat Orsines, iam tamen vilior. Reus enim in secreto agebatur, latentis periculi ignarus, & importunissimum scortum, ne in stupro quidem & dedecoris patiẽtia fraudis oblitũ, quoties amorẽ regis in se

accenderat, Orsinem modo auaritia, interdum etiam defectionis arguebat. Iam matura erāt in perniciem innocētis mendacia, & fatū, cuius ineuitabilis sors est, appetebat. Forte enim sepulchrum Cyri Alexander iussit aperiri, in quo erat cōditum eius corpus, cui dare volebat inferias, auro argentoq; repletum esse crediderat: quippe ita fama Persæ vulgauerant. Sed præter clypeum eius putrē, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Caterū corona aurea imposita amiculo cui assueuerat ipse, solitū in quo corpus iacebat velauit: miratus, tanti nominis regem tantis præditum opibus, haud pretiosius sepultum esse, quàm si fuisset è plebe. Proximus erat lateri spado, qui regem intuēs. Quid mirum, inquit, est inania sepulchra esse regum, quum satraparum domus aurum inde egestum capere nō possint? Quod ad me attinet, ipse hoc bustū antea nō videram: sed ex Dario ita accepi. tria millia talētum cōdita esse cum Cyro. Hinc illa benignitas in te, vt quod impune habere nō poterat Orsines, donando etiam gratiam iniret. Concitauerat iam animū in irā, cùm hi, quibus negotiū idē dederat, superueniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo subornati, falsis criminibus occupant aures. Antequàm accusari se suspicaretur Orsines, in vincula traditus est. Non contētus supplicio insontis spado, ipse moriturо manū iniecit. Quē

Or

Orsines intuens: Audieram, inquit, in Asia olim regnasse fœminas: hoc verò nouum est, regnare castratum. Hic fuit exitus nobilissimi Persarū, nec insontis modò sed eximia quoq; benignitatis in regem. Eodem tempore Phradates regnū affectasse suspectus occiditur. Caperat esse præceps ad repræsentāda supplicia, idē ad deteriora credenda. Sic scilicet res secunda valent cōmmutare naturam, & rarò quisquam erga bona sua satis cautus est. Iidem enim paulò antè Lyncestem Alexandrum delatum à duobus indicibus damnare non sustinuerat. Humiliores quoq; reos cōtra suam voluntatem, quia cæteris videbantur insontes, passus absolui, hostibus victis regnare dixerat. Ad vltimum à semetipso degenerauit, vsq; adeo vt aduersus libidinē animi, arbitrio sortis alijs regna daret, alijs adimeret vitam. Iisdem ferè diebus literas accepit de rebus in Europa gestis, dum ipse Indiam subigit. Zopyrio Thraciæ prapositus, dum expeditionem in Getas faceret, tempestatibus procellis q; subito cortis, cum toto exercitu oppressus erat. Qua cognita clade, Seuthes Odrysas populares suos ad defectionem compulerat. Amissa propemodum Thracia, ne Græcia quidem.*

Scriptores rerum gestarū Alexandri Magni, hoc loco Calani Indi, in philosophiæ

ſtudiis magni nominis, mentionem faciunt. Qui perſuaſu Taxillis regis Indiæ Alexandrum ſecutus, tandem miro mortis genere ſeipſum interfecit. Cùm enim lxxiij. annos abſque vllo morbo vixiſſet, dolore alui correptus in Perſide, finem vitæ ſuæ adeſſe coniectans, ne longo morbo perpetua vitæ felicitas cõtaminaretur, néue multis medicorum pharmacis foret excruciandus, Alexandrum rogauit, vt ſibi pyram cõſtrui, cumq; aſcendiſſet, eandem incendi iuberet. Rex hominem ab horrendo incepto poſſe deterreri ſperans, diſſuadere cœpit. Verùm cum eum fixum atque immutabilẽ in ſententia permanere, nec in vita retineri poſſe videret, pyram ſecundum Calani voluntatẽ extrui permiſit. Quò delatus equo, adoratis patriis numinibus, Macedonas prehenſis manibus rogauit, vt illum diem læti cum rege potantes exigerẽt, quẽ paulò poſt Babylonem ſe viſurum dixit. His dictis pyram aſcẽdit alacriter, atq; membris decore compoſitis, eo quo reſedit geſtu perpetuo conſeruato, occubuit. Incenſa pyra, tubæ inſonuere, totúſq; exercitus clamores in cœlum ſuſtulit, haud ſecus atq; in prælijs fieri ſolet. Elephanti quoq; horrendum infremuerunt. Hæc de Calani morte grauiſſimi ſcripſerunt autores, inuicti animi,

ad

ad quælibet dura constanter perferenda, singulare exemplum. Posthæc Susa profectus, Satyram, maiorem Darij filiam, legitimo sibi copulauit matrimonio. Iuniorem Dyrpetim Hephestioni vxorem dedit. Optimatibus quoq; Macedonũ, atq; insignioribus amicis, lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines, circiter LXXX. matrimonio collocauit: ne solus noui moris author haberetur. Nuptiæ Persico more celebratæ sunt. Reliquis quoq; Macedonibus, qui dudum vxores duxerant, regale instituit conuiuium. Cui cùm nouem millia conuiuarũ interessent, vnumquenq; ad peragenda libamina, aurea phiala donasse dicitur. Eodẽ tempore XXX. millia iuniorũ militũ pari omnes ætate, sub præfectis ciuitatum partim à se conditarum, partim etiã deuictarũ, ad omnia belli munia, ac Macedonica armatura pulcherrimè instructi, ad Alexãdrum venerunt: quos Epigonos, id est successores, appellabat. Horum aduentu Macedones nõ nihil contristari visi sunt. Cùm enim Macedones diuturna militia fatigati, regi in concionibus sæpius obloquerentur, ad compescendam eorum licentiam hos sibi compararat milites, quos etiam maximis ornauit beneficiis. Harpalus autem cui Rex Babyloniæ thesaurorum atq; vectigalium cu-

ram

continuo certatim magna vis ciuium confluxit, auri magis quam hominis amore cõpulsi, in primisq; oratores, & hi qui quæstũ ex pulpito faciebant. Quos exigua largitione perlectos, vt suam causam ad populum defenderent, sibi facile empticios fecit. Habita deinde concione populi, vrbe excedere iussus, ad Græcos peruenit milites, ibique trucidatus est.

Ex his studiose lector, quæ in hoc fragmento desunt, facili resarciri pote ũt.

Igitur triginta nauibus Sunium transmittunt promontorium est Attica terræ, vnde portum vrbis petere decreuerãt. His cognitis, rex Arpalo Athenienſibusq; iuxta infestus, classẽ parari iubet, Athenas protinus petiturus. Quod cõsilium cùm agitat, clàm litera ei reddũtur, Arpalũ intrasse quidẽ Athenas, pecunia conciliasse sibi principum animos: mox cõsilio plebis habito, iussum vrbe excedere, ad Græcos milites peruenisse, à quibus interceptũ, & trucidatum à quodam viatore per insidias. his latus, in Europam traijciendi consiliũ omisit. Sed exules, præter eos qui ciuili sanguine aspersi erant, recipi ab omnibus Græciæ ciuitatibus queis pulsi erant iussit. Et Græci haud aussi imperium aspernari, quandoquidẽ solũ legũ principium esse censebant, bona

na quoq; quæ extarent, restituere dānatis. Soli Athenienses non sua modo, sed etiā Reipublicæ vindices, colluuionē hominū, quia agrè ferebant, nō regis imperio, sed legibus moribusque patrijs regi assueti prohibuere. Igitur exules finibus eijciunt, omnia potius tolerantur, quàm purgamēta quondā vrbis suæ, tunc etiā exilij, admitterēt. Alexāder sexcribus militū in patriā remissis, XIII. millia peditum, & duo millia equitum, quæ in Asia retineret, eligi iussit, existimans modico exercitu cōtinere posse Asiā (quia pluribus locis præsidia disposuisset) nuperq; cōditas vrbes quas colonis repleſſet, res nouare cupientibus obstare. Caterū priusquā secerneret quos erat retēturus, edixit vt oēs milites æs alienum profiterentur. Graue pleriſq; esse cōpererat. Et quanquā ipsorū luxu cōtractum erat, dissoluere tamen ipse decreuerat. Illi tentari ipsos rati, quo facilius ab integris sumptuosos discerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et rex satis guarus, professioni aris pudorē non cōtumaciā obstare: mensas totis castris poni iussit, & decē millia talentorū proferri. Tum demum fide facta professio est. Nec amplius ex tanta pecunia quàm centum & triginta talenta superfuere. Adeo ille exercitus tot ditissimarū gentiū victor, plus tamen victoria quàm præda deportauit ex Asia. Caterùm vt cognitū est, alios mitti

de

domum, alios retineri, perpetuam eum regni sedem in Asia habiturum rati, & cordes, & disciplina militaris immemores, seditiosis vocibus castra cõplẽt, regẽq; ferocius quàm aliàs adorti, omnes simul missionem postulare cœperunt, deformia ora cicatricibus, canitiemq; capitũ ostẽtantes. Nec aut præfectorum castigatione, aut verecundia regis deterriti, tumultuoso clamore & militari volentia violentem loqui inhibebant, palàm professi, nusquam inde nisi in patriam vestigium esse moturos. Tandem silentio facto, magis quia motũ esse credebant, quàm quia ipsi moueri poterant, quidnã acturus esset, expectabant. Ille, Quid hoc, inquit, repens cõsternatio, & tam procax atq; effusa licentia denuntiat? Eloqui timeo, palàm certè rupistis imperium, & precario rex sum, cui non alloquendi, non noscendi monendiq; aut intuendi vos ius reliquistis. Equidem cùm alios dimittere in patria, alios mecũ paulò post deportare statuerim: tam illos acclamãtes video qui abituri sunt, quàm hos cum quibus præmissos subsequi statui. Quid hoc est rei? Dispari in causa idem omnium clamor est. Peruelim scire, vtrum qui discedunt, an qui retinentur, de me querantur. Crederes vno ore omnes sustulisse clamorem, ita pariter ex tota concione responsum est, Omnes quæri. Tum ille, Non hercule, inquit, potest fieri,

rium maxima terrarum partis imposui. Asiæne pertæsum est? quæ vos gloria rerũ gestarum dijs pares fecit? In Europã ire properatis, rege deserto, quum pluribus vestrũm defuturũ viaticũ fuerit, ni as alienũ luissem. Nẽpe in Asiatica præda, nec pudet profundo vẽtre deuictarũ gentiũ spolia circunferẽtes reuerti velle ad liberos coniuges q3, quibus pauci: præmia victoriæ potestis ostendere. Nam cæterorũ, dum etiã spei vestræ obuiã istis, arma quoq3 pignori sunt. Bonis verò militib9 carituros sum pellicũ suarũ cõcubinis, quibus hoc solum ex tantis opibus supersit, quod impẽditur. Proinde fugientibus me pateant limites: facessite hinc ocyus. Ego cũ Persis abeuntiũ terga tutabor. Neminẽ teneo: liberate oculos meos ingratissimi ciues. Lati vos excipient parentes liberiq3 sine vestro rege redeuntes? Obuiam ibunt desertoribus transfugisq3? Triũphabo mehercule de fuga vestra, & vbicũq3 ero, exp. tã pœnas, hos cum quibus me relinquitis, colẽdo præferẽdoq3 vobis. Iam autem scietis & quantum sine rege valeat exercitus, & quid opis in me vno sit. Desiluit deinde frendens de tribunali, & in medium armatorũ agmen se immisit, notatos quoq3 qui ferocissimè obloquuti erãt, singulos manu corripuit: nec ausos repugnare, XIII. asseruandos custodibus corporis tradidit. Quis crederet sanã paulò ante contionem obtorpuisse subito metu?

& cùm ad supplicium videret trahi, nihil ausos graviora quàm ceteros, * tã effusam antea licentiã, atq; seditiosam militũ violẽtiam ita cõpressam, vt non modo nullus ex omnibus irruenti regi restiterit, verumetiam cũcti pauore exanimati, attonitis similes, quid de ipsis quoq; rex statuendũ censeret, suspensa mente expectarent. Ita q; * siue nominiũ, quod gentes quæ sub regibus sunt, inter deos colunt, siue propria ipsius veneratio, siue fiducia tãtæ vi exercentis imperiũ, conterruit eos: singulare certè ediderunt patientiæ exemplũ: adeoq; nõ sunt accensi supplicio commilitonũ, cùm sub noctẽ interfectos esse nossent, vt nihil omiserint quod singuli magis obedienter ac piè facerent. Nam cùm postero die prohibiti aditu veniſſẽt, Asiaticis modò militibus admissis, lugubrẽ totis castris edidere clamorem, denuntiantes se protinus esse morituros, si rex perseueraret iratus. At ille pertinacis ad omnia quæ agitasset animi, peregrinorum militum concionem aduocari iubet, Macedonibus intra castra cohibitis: & cùm frequentes coissent, adhibito interprete, talem orationẽ habuit. Cùm ex Europa trajicerem in Asiã, multas nobiles gentes, magnã vim hominũ imperio meo me additurum esse sperabã. Nec deceptus sum, quod de his credidi fama. Sed ad illa hoc quoq; accessit, quòd video fortes viros erga reges suos pietatis inusi-

ta.

sta. Luxu omnia fluere crediderat & nimia felicitate mergi in voluptates. At hercule mu nia militia, hoc animorum corporumq; robore, aque impigrè toleratis: &, quum fortes viri sitis, non fortitudinē magis quàm fidē colitis. Hoc ego nē nunc primū profiteor, sed olim scio. Itaq; & delectum è vobis iuniorum habui, & vos meorum militum corpori immiscui. Idem habitus, eadē arma sunt vobis. Obsequiū verò & patientia imperij lōge praestātior est, quàm cateris. Ergo ipse Oxatris Persa filiā mecū in matrimonio iunxi, non dedignatus ex captiua liberos tollere. Mox deinde cùm stirpē generis mei latius propagare cuperē, vxorē Darij filiam duxi: proximisq; amicorū author fui ex captiuis generandi liberos, vt hoc sacro fœdere omne discrimen victi & victoris excluderem. Proinde genitos esse vos mihi, non ascitos milites credite. Asia & Europa vnum atque idem regnum est. Macedonum vobis arma do. Inueteraui peregrinam nouitatem: & cives mei estis, & milites. Omnia eundem ducunt colorem. Nec persis Macedonum morem adumbrare, nec Macedonibus Persas imitari indecorum est. Eiusdem iuris esse debent, qui sub eodem rege victuri sunt. * Hac oratione habita, Persis corporis sui custodiam credidit, Persas satellites, Persas apparitores fecit. Per quos cùm Mace-

dones, qui huic seditioni occasionem dedissent, vinc̃ti ad supplicia traherentur, vnũ ex iis auctoritate & ætate grauem, ad regem ita locutum ferunt, * Quousq; inquit, animo tuo etiã per supplicia, & quidẽ externi moris, obsequeris? Milites tui, ciues tui incognita causa captiuis suis ducentibus trahuntur ad pœnam. Si mortẽ meruisse iudicas, saltẽ ministros supplicij muta. Amico animo, si veri patiens fuisset, admonebatur. Sed in rabiem ira peruenerat. Itaq; rursus, nam paulumper quibus imperatũ erat dubitauerant, mergi in amnem, sicut vinc̃ti erant, iußit. Nec hoc quidem supplicium seditionem militum mouit. Nanq; copiarii duces atq; amicos eius manipuli adeũt, petentes, vt si quos adhuc pristina noxa iudicaret esse cõtactos, iuberet interfici. Offerre se corpora: trucidaret. * Postquam vero cognitum est, Persis ducatus datos, barbaros in varios ordines distributos, atq; Macedonica ij̃s imposita nomina, se verò ignominiosè penitus reiectos esse, non iam amplius conceptũ animis dolorẽ perferre potuerunt. Sed concursu in regiã facto, interiori duntaxat retenta tuxica, arma ante ianuã, pœnitentiæ signum proiecerunt: ac pro foribus stantes, intromitti se, sibiq; ignosci supplici ter atq; flentes orabant, vtq; rex supplicij̃s suis potius saturet se, quàm contumelij̃s, ipsos nisi venia impetrata non discessuros. Qua cum

Ale

Alexandro nunciata essent, apertis regia foribus, ad ipsos est egressus. Postquàm verò ipsorum eiulatum, atq; pœnitentiam nec non miserandum atq; afflictum habitū vidisset, diuquoq; collacrymatus est. Eaq; modestia, vt ipsis ignosceret, obtinuerunt. Eis deinde nunc modestè incusatis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exautorauit, magnificentissimeq; donatos dimisit. Scribens quoq; ad Antipatrū, Macedonia præfectum, eis adspectanda certamina priores in theatro sedes assignari, coronatosq; sedere iussit. Defunctorū quoq; liberos pupillos paterna contrahere stipendia volvit, Cratero ijs præposito: quem etiam Antipatri loco, Macedonibus, Thessalis, Thracibusq; præesse iussit, Antipatrūq; cum supplemento Tyronum in Crateri locum vocauit. Iam pridem quidē Alexandro litera, & ab Olympiade matre, & ab Antipatro redditæ erant, ex quibus mutuam inter ipsos simultatem perceperat. Mater Antipatrum affectati regni insimulabat, Antipater Olympiadē multa præter ipsius decorum gerere scripserat. Itaque euocari se valde iniquo ferens animo, Alexandrum veneno interficere statuit. Peractis his rebus omnibus Alexander ad Ecbatana Mediæ profectus, regni necessaria disposuit, spectacula denuo & solennes indixit dies. Illis fortè diebus Hephestion, quem rex vnicè ac fratris loco

diligebat, febricitans moritur. Ex quo Alexander incredibili affectus dolore, multa quæ regiam maiestatem minimè decerent, admisisse dicitur. Miserum quippe medicum, tanquam in curando negligentior fuisset, suspendi iussit. Super amici corpus exanime eiulans procubuit, sixq; inde ab amicis abstractus est. Diē atq; noctem luctum continuauit. Aliaq; nonnulla feruntur, quæ quidem ego minimè credo. Illud tamen verum est, quod Alexander Hephestioni tanquam heroi sacrificari iusserit. In funus atque monumentum ei faciendum, plusquam duodecim millia talentorum impensa sunt. Reuertenti Babyloniam, Chaldæi vates occurrerunt, monentes ne Babyloniam ingrederetur. Profectionem enim eius per id tempus, vitæ periculū ei portēdere. Quibus spretis, quò destinauerat ire peegit. Nunciabatur enim ei, legatos ex diuersis terrarum orbis partibus, vndiq; Babyloniam confluxisse, eiusq; aduentum expectare. Adeò totum orbem nominis eius terror inuaserat, vt cuncta gentes, velut destinato sibi regi, adularentur. Igitur tanquam conuentum vniuersi orbis acturus, Babyloniam peruenire festinabat. Quò cùm venisset, legatos omnes benignè susceptos domum remisit. Iisdem ferè diebus conuiuium apud Thessalum Medium institutum est, ad quod Rex quoque cum sodalibus vocatus, venit. Ibi nondum Her

culis

culis scypho epoto, repente velut telo confixus ingemuit. Elatus è conuiuio semianimis, tanto dolore cruciatus est, vt ferrum in remedia posceret. Amici causam morbi, intemperiem ebrietatis diuulgarunt. Re vera autem insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Antipater enim præparatum venenum Cassandro filio, qui cum fratribus Philippo & Iolla Regi ministrare solebat, dederat, præmonito eo, ne alijs quàm Thessalo & fratribus crederet. Philippus itaq; & Iollas, potum Regis prægustare soliti, in aqua frigida venenum habentes, eam prægustatæ potioni Regis supermiserunt. Quarto deinde die cùm milites partim mortuum suspicarentur, idq; celari crederent: partim eius desiderium ferre non possent, mœsti sese in regiam contulerunt, vt sibi regis videndi copia fieret orantes, atque à custodibus ex mandato Regis intromissi sunt. * Intuentibus lacryma obortæ, præbuere speciem iam non Regem, sed funus eius visentibus exercitus. Mœror tamen circumstantium lectum eminebat: quos vt Rex aspexit, Inuenietis, inquit, cùm excessero, dignum talibus viris Regem. Incredibile dictu auditu q;, in eodē habitu corporis, in quem se composuerat cùm admissurus milites esset, duraſſe donec à toto exercitu illo ad vltimum persalutatus est: dimissoq; vulgo, velut omni vita debito liberatus,

fatigata membra reiecit, propiusq; adire iussis amicis (nam & vox deficere iam cœperat) detractum anulum digito, Perdicca tradidit, adiectis mandatis, vt corpus suum ad Hammonem ferri iuberent: quærentibusq; his, cui relinqueret regnum: respõdit: Ei, qui esset optimus. cæterùm præuidere iam, ob id certamen magnos funebres ludos parari sibi. Rursus Perdicca interrogante, Quando cælestes honores haberi sibi vellet: dixit, Tũ velle, cùm ipsi felices essent. Suprema hæc vox fuit Regis, & paulò pòst extinguitur. Ac primò ploratu lamẽtisq; & planctibus tota regia personabat. Mox velut in vasta solitudine omnia tristi silentio muta torpebant, ad cogitationes, quid deinde futurum esset, dolore conuerso. Nobiles pueri custodia corporis eius assueti, nec doloris magnitudinem capere, nec seipsos intra vestibulum regia retinere potuerunt: vagisq; & furentibus similes totam vrbem luctu ac mœrore compleuerant, nullis quæstibus omissis, quos in tali casu dolor suggerit. Ergo qui extra regiam astiterant, Macedones pariter Barbarisq;, concurrunt, nec poterant victi à victoribus in communi dolore discerni. Persæ iustissimum ac mitissimum dominum, Macedones optimum ac fortissimum Regem inuocantes, certamen quoddam mœroris edebant. Nec mœstorum solùm, sed etiam indignantium voces exaudiebantur,

tur, tam viridem & in flore ætatis fortunæq; inuidia deûm ereptum esse rebus humanis. Vigor eius & vultus educentis in prælium milites, obsidentis vrbes, euadentis in muros, fortes viros pro concione donantis, occurrebant oculis. Tum Macedones diuinos honores negasse ei pœnitebat, impiosq; & ingratos fuisse se confitebantur, quòd aures eius debita appellatione fraudassent. Et cùm diu nunc in veneratione, nunc in desiderio Regis hæsissent, in ipsos versa miseratio est. Macedonia profecti vltra Euphratem, mediis hostibus nouum imperium aspernantibus, destitutos se esse cernebant: sine certo Regis hærede, sine hærede regni publicas vires ad se quenq; tracturũ. Bella deinde ciuilia, quæ secuta sunt, mentibus augurabantur. Iterum non de regno Asiæ, sed de Rege ipsis sanguinem esse fundendum. Nouis vulneribus veteres rumpendas cicatrices. Senes debiles modò petita missione à iusto Rege, nunc morituros pro potentia forsitan satellitis alicuius ignobilis. Has cogitationes voluentibus, nox superuenit, terroremq; auxit. Milites in armis vigilabant. Babylonij alius è muris, alius è culmine sui quisq; tecti prospectabãt, quasi certiora visuri. Nec quisquã lumina audebat accendere. Et quia oculorum cessabat vsus, fremitus voces q; auribus captabant. Ac plerunq; vana metu territi, per obscuras semi-

tas alius alij occurſantes, inuicem ſuſpecti & ſolliciti ferebantur. Perſa commiſſo more detonſis in lugubri veſte coniugibus ac liberis, non vt victorem & modò hoſtem, ſed vt gentis ſuæ iuſtiſſimum Regem deſiderio lugebant. Aſſueti ſub Rege viuere, non alium qui imperaret ipſis digniorem fuiſſe confitebantur. Nec muris vrbis luctus continebatur, ſed proximam regionem ab ea, deinde magnam partem Aſiæ cis Euphratem tanti mali fama peruaſerat. Ad Darij quoq; matrem celeriter perlata eſt. Abſciſſa ergo veſte, qua indutæ erat, lugubrem ſumpſit: laceratiſq; crinibus, humi corpus abiecit. Aſſidebat ei altera ex neptibus, nuper amiſſum Epheſtionem, cui nupſerat, lugens, propriasq; cauſas doloris in communi mœſtitia retractabant. Sed omnium ſuorum mala Syſigambis vna capiebat. Illa ſuam, illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam præterita reuocauerat. Crederes modò amiſſum Darium, & pariter miſeræ duorum filiorum exequias eſſe ducendas. Flebat mortuos ſimul viuosq;. Quem enim puellarum acturum eſſe curam? quem alium futurum Alexandrum? iterũ eſſe ſe captas, iterum excidiſſe regno. Qui mortuo Dario ipſas tueretur, reperiſſe: qui poſt Alexandrum reſpiceret, vtiq; non reperturas. Subibat inter hæc animum, octoginta fratres ſuos eodem die ab Occho ſæuiſſimo Regum trucidatos,

adie

adiectumq; stragi tot filiorum patrem. Et septem liberis, quos genuisset ipsa, unum superesse. Ipsum Darium floruisse paulisper, ut crudelius posset extingui. Ad ultimum dolori succumbit, obuolutoq; capite assidentes genibus suis neptem nepotemq; auersata, cibo pariter abstinuit & luce. Quinto posteaquàm mori statuerat die extincta est. Magnum profectò Alexandri indulgẽtia in eam, iustitiaq; in omnes captiuos documentum est mors huius: quæ cùm sustinuisset post Darium uiuere, Alexandro esse superstes erubuit. Et herculè, iustè æstimantibus Regem, liquet, bona natura eius fuisse, uitia uel fortuna uel ætatis. Vis incredibilis animi, laboris patientia propemodum nimia, fortitudo non inter Reges modò excellens, sed inter illos quoq;, quorum hæc sola uirtus fuit: liberalitas sæpe maiora tribuentis, quàm à Diis petuntur: clementia in deuictos: tot regna aut reddita, quibus ea dempserat bello, aut dono data: mortis, cuius metus cæteros exanimat, perpetua contemptio: gloria laudisq; ut iusto maior cupido, ita ut iuueni, & in tantis admittenda rebus. iam pietas erga parẽtes. quorum Olympiada immortalitati consecrare decreuerat, Philippum ultus erat: iam in omnes ferè amicos benignitas, erga milites benemolentia: consilium par magnitudini animi, & quantam uix poterat ætas eius capere solertia:

modus immodicarum cupiditatum, Veneris intra naturale desiderium usus: nec illa, nisi ex permisso uoluptas: ingentes profectò dotes erant. Vitia fortuna, Dijs aquare se; & cœlestes honores accersere, & talia suadentibus oraculis credere, & dedignantibus uenerari ipsum, uehementius quàm par esset irascì: in externum habitum mutare corporis cultum, imitari deuictarum gentium mores, quas ante uictoriam spreuerat. Nam iracundiam & cupidinem uini sicut inuenta irrita uerat, ita senectus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, quum plurimum uirtuti debuerit, plus debuisse fortuna, quam solus omnium mortalium in potestate habuit. Quoties illum à morte reuocauit? quoties temere in pericula uectum, perpetua felicitate protexit? Vita quoque finẽ eundem illi, quem gloria statuit. Expectauere eum fata, dum Oriente perdomito, adito q3 Oceano, quicquid mortalitas capiebat, impleret. Huic Regi Duciq3 successor quærebatur. Sed maior moles erat, quàm ut unus subire eam posset. Itaq3 nomen quoque eius, & fama rerum in totum propemodum orbem Reges ac regna diffudit: clarissimiq3 sunt habiti, qui etiam minimæ parti tantæ fortunæ adhæserunt. Caterùm Babylone (inde enim diuertit oratio) corporis eius custodes in regiam principes amicorũ, ducesq3 copiarũ aduocane-

VI.

re. secuta est militum turba, cupientium scire in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multis Duces frequentia militum exclusi, regiã intrare non poterant, cùm preco, exceptis qui nominatim citarentur, adire prohiberet. Sed precarium spernebatur imperium, ac primùm eius latus ingens prolatumq; renouatus est. Deinde futuri expectatio inhibitis lacrymis, silentium fecit. Tunc Perdiccæ regia sella in conspectum vulgi data, in qua diadema vestisq; Alexandri cum armis erant, anulum sibi pridie traditum a Rege, in eadẽ sede posuit: quorum aspectu rursus oborta omnibus lacryma integrauere luctum. Et perdicca, Ego quidem, inquit, anulum quo ille regni atque imperij vires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi reddo vobis. Cæterùm quanquam nulla clades huic quæ affecti sumus, par abiratis Dijs excogitari potest tamen magnitudinem rerum quas egit intuentibus credere licet, tantum virum Deos accommodasse rebus humanis, quarum sorte completæ, citò repeterent eum suæ stirpi. Proinde quoniam nihil aliud ex eo supersit, quàm quod semper ab immortalitate subducitur, corpori nominiq; quamprimum iusta soluamus, haud obliti in qua vrbe, inter quos simus, quali Rege ac præside spoliati. Tractandum est comilitones, cogitandumq; vt victoriam partam inter hos de quibus

parta

parta est, obtinere possimus. Capite opus est. Hócne vno, an pluribus, in vestra potestate est. Illud scire debetis, militarem sine duce turbam, corpus esse sine spiritu. Sextus mensis est ex quo Roxane pragnans est. Optamus vt marem enitatur: eius regnum Dijs approbantibus futurum, quando adoleuerit, interim à quibus regi velitis, destinate. Hac Perdicca. Tum Nearchus: Alexandri sanguinem ac stirpem regia maiestati conuenire, neminem ait posse mirari: caterùm expectari nondum ortum Regem, & qui iam sit praeteriri, nec animis Macedonum conuenire, nec temporibus rerum. Esse è Barsine filium Regis: huic diadema dandum. Nulli placebat oratio. Itaque suo more hastis scuta quatientes, obstrepere perseuerabant. Iamq; propè seditionem peruenerant, Nearcho peruicatius tuente sententiam. Tum Ptolemaus: Digna prorsus est soboles, inquit, quæ Macedonum imperet genti, Roxanes vel Barsines filius, cuius nomen quoq; in Europa dicere pigebit, maiore ex parte captiui. Cur Persas vicerimus, vt stirpi eorum seruiamus? quod iusti illi Reges Darius & Xerxes tot millium agminibus, tantisq; classibus nequicquam petiuerunt. Mea sententia hæc est, vt sede Alexandri in regia posita qui consilijs eius adhibebantur, coëant, quoties in commune consulto opus fuerit: eoq;

quod

quod maior pars eorum decreuerit, ſtetur. Duces Prafectiq; copiarum his pareant. Ptolemæo quidam, pauciores Perdiccæ, aſſentiebantur. Tum Ariſtonus orſus eſt dicere, Alexandrum conſultum, cui relinqueret regnum, voluiſſe optimum deligi. Iudicatum autem ab ipſo optimum Perdiccam, cui anulum tradidiſſet. Nec enim vnum eum aſſediſſe morienti, ſed circunferentem oculos, ex turba amicorum delegiſſe cui traderet. Placere igitur, ſummam imperij ad Perdiccam deferri. Nec dubitauere, quin vera cenſeret. Itaque vniuerſi procedere in medium Perdiccam, & Regis anulum tollere iubebant. Hærebat inter cupiditatē pudoremq;, & quo modeſtius quod expetebat appeteret, peruicacius oblaturos eſſe credebat. Itaque cunctatus, diuq; quid ageret incertus, ad vltimum tamen receſſit, & poſt eos qui ſederant proximi conſtitit. At Meleager vnus è Ducibus, confirmato animo, quem Perdiccæ cunctatio erexerat: Nec Dij ſiuerint, inquit, vt Alexandri fortuna, tantiq; regni faſtigiū in iſtos humeros ruat: homines certè non ferent. Nihil dico de nobilioribus, quàm hic eſt: ſed de viris tantum, quibus inuitis nihil perpeti neceſſe eſt. Nec verò intereſt, Roxanes filium, quandocunq; genitus erit, an Perdiccā Regē habeatis, cùm iſte ſub tutela ſpecie regnū occupāturus ſit, itaq; nemo ei Rex placet

cet

cet, nisi qui nondum natus est. Et in tanta omnium festinatione, non iusta modò, sed etiã necessaria, exactos menses solus expectat, & iam diuinat marem esse conceptum, quem vos dubitatis paratum esse vel subdere? Si medius fidius Alexander hunc nobis Regem pro se reliquisset, id solùm ex his quæ imperasset non faciendum esse censerem. Quin igitur ad diripiẽdos thesauros discurritis? harũ enim opũ regiarum vtiq; populus est hæres. Hac elocutus, per medios armatos erupit. Et qui abeunti viam dederant, ipsum ad pronunciatã prædã sequebantur. Iamq; armatorum circa Meleagrũ frequẽs globus erat, in seditionem ac discordiam versa concione: cùm quidam plerisq; Macedonum ignotus ex infima plebe, Quid opus est, inquit, armis ciuiliq; bello habentibus Regem, quem quæritis? Aridæus Philippo genitus, Alexandri paulò antè Regis frater, sacrorum caremoniarũq; consors modò, nunc solus hæres, præteritur à vobis. quo merito suo? quò hue fecit, cur etiam gentium communi iure fraudetur? Si Alexãdro similem quæritis, nunquã reperietis: Si proximũ, hic solus est. His auditis, cõcio primò silentiũ velut iussa habuit. Conclamãt deinde pariter, Aridæum vocandũ esse, mortẽq; meritos qui concionẽ sine eo habuissent. Tũ Pithon plenus lacrymarũ orditur dicere. Nũc vel maximè miserabilẽ esse Alexãdrũ, qui tã bonorũ

ciuũ

ciuium militumq; fructu & præsentia fraudatus est. Nomen enim memoriamq; regis sui tantum intuentes, ad cætera caligare eos. Haud ambiguè in iuuenem, cui regnum destinabatur, impensa probra, quæ magis ipsi odiũ, quã Aridæo contemptum attulerunt: quippe dum miserentur, etiam fauere cæperunt. Igitur non alium se, quàm eum, qui ad hãc spem genitus esset, regnare passuros, pertinaci acclamatione declarant, vocariq; Aridæum iubent. Quem Meleager infestus inuisumq; Perdiccæ strenuè perducit in regiam, & milites Philippum consalutatum regem appellant. Caterum hac vulgi erat vox, principum alia sententia. Et quibus Pithon consilium Perdiccæ exsequi cæpit, tutoresq; destinat filio ex Roxane futuro perdiccã & Leonatum stirpe regia genitos: adiecit, vt in Europa Craterus & Antipater res administrarẽt. Tum iusiurandum à singulis exactũ, futuros in potestate regis geniti Alexãdro. Meleager haud iniuria metu supplicij territus, cũ suis secesserat. Rursus Philippum trahẽs secũ, irrupit in regiam, clamitans, suffragari Reip. de nouo rege paulò antè concepto: robur ætatis experirentur, modò stirpem Philippi, & filium ac fratrem regum duorum sibimetipsis potissimum crederent. Nullum profundum mare, nullum vastum fretum & procellosum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet.

vtique si noua & breui duratura libertate luxuriat. Pauci Perdicca modò electo, plures Philippo quàm sperauerat, imperium dabant. Nec velle nec nolle quicquam diu poterant, pœnitebatq; modo consilij, modò pœnitentiæ ipsius: ad vltimum tamen in stirpem regiam inclinauere studijs. Cesserat ex concione Aridæus principum auctoritate conterritus: & abeunte illo conticuerat magis quàm langverat militaris fauor. Itaque reuocatus, vestem fratris eam ipsam quæ in sella posita fuerat, induitur. Et Meleager thorace sumpto, capit arma, nouiq; regis satelles sequitur. Phalanx hastis clypeos quatiens, expleturam se sanguine illorum qui affectauerant nihil ad ipsos pertinens regnum, minabatur: in eadem domo familiaq; imperij vires remansuras esse gaudebant: hæreditarium imperium stirpem regiam vendicaturam: assuetos se nomen ipsum colere veneratiq;, nec quenquam id capere, nisi genitum vt regnaret. Igitur Perdicca territus, conclauem in qua Alexandri corpus iacebat, asseruari iubet. Sexcenti cum ipso erant spectatæ virtutis. Ptolemæus quoque se adiunxerat ei, puerorumq; regia cohors. Caterum haud difficulter à tot millibus armatorum claustra perfecta sunt. Et rex quoque irruperat stipatus satellitum turba, quorum princeps erat

erat Meleager: iratusq; Perdicca, hos qui Alexandri corpus tueri vellent, se vocat: sed qui irruperant, eminus tela in ipsum iaciebant, multisq; vulneratis, tandem seniores demptis galeis quo facilius nosci possent, precari qui cum Perdicca erant, cœpere, vt abstinerent bello, regiq; & pluribus cederent. Primus Perdicca arma deposuit, cæteriq; idem fecere. Meleagro deinde suadente ne à corpore Alexandri discederent, insidijs locum quari rati, diuersa regia parte ad Euphratem fugam intendunt. Equitatus qui ex nobilissimis iuuenum constabat, Perdiccam & Leonatum frequens sequebatur, placebatq; excedere vrbe, & tendere in campos: & Perdicca ne peditis quidem secuturos ipsum desperabat. Itaque ne abducendo equites abrupisse à cætero exercitu videretur, in vrbe subsistit. At Meleager regem monere non desitit, ius imperij Perdicca morte sanciendum esse, ne occupetur impotens animus rerum nouarum: meminisse eum quid de rege meruisset. Neminem autem ei satis fidum esse quem metuat. Rex patiebatur magis quã assentiebatur. Itaque Meleager silentium pro imperio habuit: missitq; regis nomine qui Perdiccam accerserent. Iisdem mandatum vt occiderent, si venire dubitaret. Perdicca nũciato satellitum aduẽtu, sexdecim omnino pueris re-

gia cohortis comitatus in limine domus ſuæ cõ ſtitit, caſtigatoſq; & Meleagri mãcipia idenꝺ dem appellãs, ſic animi vultuſq; cõſtantia terruit, vt vix montis compotes fugerent. Perdicca pueros equos inſſit conſcendere: & cum paucis amicorum ad Leonatũ peruenit, iam firmiore præſidio vim propulſaturus, ſi quis inferret. Poſtero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculũ adductum, & Meleagri temeritatem armis vltum ire decreuerant. Atq; ille ſeditione prouiſa, quum regem adiſſet, interrogare eum cœpit, an Perdiccam comprehẽdi ipſe iuſſiſſet. Ille Meleagri inſtinctu ſe iuſſiſſe reſpondit. Caterum non debere tumultuari eos: Perdiccam enim viuere. Igitur concione dimiſſa, Meleager equitum maximè defectione perterritus, inopsq; cõſilij, quippe in ipſum periculum recideratquod inimico paulò antè intenderat, triduũ ferè conſumpſit incerta conſilia voluendo. Et priſtina quidem regia ſpecies manebat. Nam & legati gentium regem adibant, & copiarum duces aderãt, & veſtibulum ſatellites armatiq; compleuerant. Sed ingens ſua ſponte mœſtitia, vltima deſperationis index erat, ſuſpectiq; inuicem non adire propius, non colloqui audebant, ſecretas cogitationes intra ſe quoq; voluentes: & ex comparatione regis nouæ deſiderium excitabatur

amissi. Vbi ille esset, cuius imperium, cuius auspicium secuti erant, requirebant. Destitutos se inter infestas indomitasq; gentes, expetituras tot cladium suarum pœnas quandocunq; oblatæ esset occasio. His cogitationibus animos exedebant. cùm annunciatur, equites qui sub Perdicca essent, occupatis circa Babyloniã campis, frumentum quod in Vrbem inuehebatur, retinuisse. Itaq; inopia primùm, deinde fames esse cœpit. Et qui in Vrbe erant, aut reconciliandã gratiam cum Perdicca, aut armis certandum esse censebãt. Fortè ita acciderat, vt qui in agris erant, populationem Villarum vicorũq; veriti, confugerent in Vrbem: oppidani cùm ipsos alimenta deficerent, Vrbe excederent, & vtriq; generi tutior aliena sedes quã sua videretur. Quorũ consternationem Macedones veriti, in regiam coëunt, quaq; ipsorum sententia esset, exponũt. Placebat autẽ legatos ad equites mitti de finienda discordia, armisq; ponendis. Igitur à rege legatur Pasas Thessalus, & Amissas Megalopolitanus & Perilaus, qui cùm mandata regis edidissent, non aliter posituros arma equites, quàm si rex discordiæ autores dedidisset, tulere responsum. His renunciatis, sua sponte milites arma capiunt: quorum tumultu è regia Philippus excitus, Nihil, inquit, seditione est opus: nam inter se certantium præmia qui quieuerint occupabunt. Simul mementote.

rem esse cum ciuibus, quibus spem gratia citò abrumpere; ad bellum ciuile properantium est. Altera legatione an mitigari possint, experiamur, & credo nondum regis corpore sepulto, ad praestanda ei iusta omnes esse conturos. Quod ad me attinet, reddere hoc imperium malo, quàm exercere ciuium sanguine. Et si nulla alia concordia spes est, oro quaeso, eligite potiorem. Obortis deinde lacrymis, diadema detrahit capiti, dextram qua id tenebat, protendens, vt si quis se digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem spem indolis ante eũ diem fratris claritate suppressam, ea moderata excitauit oratio. Itaque cuncti instare cœperunt, vt qua agitasset, exsequi vellet. Eosdem rursus legat, petituros vt Meleagrum tertium ducem acciperent. Haud agrè id impetratum est. Nam & abducere Meleagrum Perdicca à rege cupiebat, & vnum duobus imparem futurum esse censebat. Igitur Meleagro cum phalange obuiam egresso, Perdicca equitum turmas antecedẽs occurrit. Vtrique agmen mutua salutatione facta coit, in perpetuum (vt arbitrabantur) concordia & pace firmata. Sed iam fatis admouebantur Macedonum genti bella ciuilia. Nam & insociabile est regnum, & à pluribus expetebatur. Primum ergo collegere vires, deinde dispersérunt, & cum pluribus corpus quàm ca-

pia

piebat, oneraſſent, cætera membra deficere cœperunt: quódque imperiũ ſub vno ſtare potuiſſet, dum à pluribus ſuſtinetur, ruit. Proinde iure meritóque populus Romanus ſalutem ſe principi ſuo debere profitetur, cui noctis quam penè ſupremam habuimus, nouum ſydus illuxit. Huius hercule, non ſolis ortus, lucem caliganti reddidit mundo, cùm ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempeſtatem ſubita ſerenitate diſcuſſit? Non ergo renireſcit ſolum, ſed etiam floret imperium. Abſit modò inuidia, excipiet huius ſeculi tempora eiuſdem domus vtinam perpetua, certè diutur na poſteritas. Cæterum vt ad ordinem, à quo me contemplatio publica felicitatis auerterat, redeam: Perdicca vnicam ſpem ſalutis ſuæ in Meleagri morte deponebat: vanum eundem & infidum, celeriterq; res nouaturum, & ſibi maximè infeſtum, occupandum eſſe. Sed alta diſſimulatione cõſilium premebat, vt opprimeret incautum. Ergo clàm quoſdam ex copijs, quibus præerat ſuborrauit, vt quaſi ignoraret ipſe, conquererentur palàm, Meleagrum aquatum eſſe Perdiccæ: quorum ſermone Meleager ad ſe relato, furens ira, Perdicca, qua comperiſſet, exponit. Ille velut noua re exterritus, admirari, queri, dolentísque ſpeciem

ostentare ei cœpit. Ad vltimum conuenit, vt comprehenderentur tam seditiosæ vocis autores. Agit Meleager gratias, amplexuq; Perdiccam, fidem eius in se ac beneuolentiam collaudat. Tum communi cõsilio rationem opprimendi noxios ineunt. Placet exercitum patrio more lustrari: & probabilis causa videbatur, praterita discordia. Macedonum reges ita lustrare soliti erant milites, vt dissecta canis viscera vltimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab vtraq; abijcerentur parte. Intra id spatium armati omnes starent, hinc milites, hinc equites, illinc phalanx. Itaq; eo die, quem huic sacro destinauerant, rex cum equitibus elephantisq; constiterat contra pedites, queis Meleager praerat. Iam equestre agmen mouebatur, & pedites subita formidine, ob recentem discordiam, haud sanè pacati quicquã expectantes, parumper addubitauere, an in vrbem subducerent copias: quippe pro equitibus planicies erat. Caterum veriti, ne temere commilitonum fidem damnarent, substitere, praparatis ad dimicandum animis, si quis vim inferret. Iam agmina coibant, paruumq; internallum erat, quod aciem vtranq; diuideret. Itaq; rex cum vna ala obequitare peditibus cœpit, discordia autores, quos tueri ipse debebat, instinctu Perdiccæ ad supplicia deposcens, minabaturq;, omnes turmas cum elephan

phantis inducturum se in recusantes: stupebantq́, improuiso malo pedites. Nec plus in ipso Meleagro erat aut consilij aut animi. Tutissimum ex praesentibus videbatur, expectare potius, quàm mouere fortunam. Tum Perdicca, et torpentes & obnoxios vidit, CCC. ferè qui Meleagrum erumpentem ex cõcione, qua prima habita est post mortem Alexandri, secuti erant, à cateris discretos, elephantis in conspectu totius exercitus obiecit, omnesq́ belluarum pedibus obtriti sunt, nec prohibente Philippo, nec autore: apparebatq́, id modo prosus vendicaturum, quod approbasset euentus. Hoc bellorum ciuilium Macedonibus & omen & principium fuit. Meleager, serò intellecta fraude Perdiccae, tum quidem quia ipsius corpori vis non afferebatur, in agmine quietus stetit: at mox, damnata spe salutis, cum eius nomine, quem ipse fecerat regem, in perniciem suam abutentes videret inimicos, confugit in templum: Ac ne loci quidem religione defensus occiditur. Perdicca perducto in vrbem exercitu, concilium principum virorum habuit, in quo imperium ita diuidi placuit, vt rex quidem summam eius obtineret. Satrapes Ptolemaus Aegypti & Africa gentium, quae in ditione erant. Laomedonti Syria cum Phœnice data est. Philota Cilicia destinata. Lyciam cum Pamphylia & masore Phrygia obtinere iussus An-

tigonus. In Cariam Cassander, Menander in Lydiam missi. Phrygiam minorem Hellesponto adiunctam, Leonnati prouinciam esse iusserunt. Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit. Praeceptum est, vt regionem eam vsq; ad Trapezunta defenderet, bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat imperium. Pithon Mediam, Lysimachus Thraciam, appositas q; Thraciae ponticas gentes obtinere iussi. Qui India, quiq; Bactris & Sogdianis, caterisq; aut Oceani aut rubri maris accolis praerant, quibus quisq; finibus habuisset, imperij etiam ius obtineret. Decretum est, vt Perdiccas cum rege esset, copijsq; praesset, quae regē sequebantur. Credidere quidam, testamento Alexandri distributas esse prouincias. Sed famā eius rei (quanquàm ab auctoribus tradita est) vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisque opes, diuisis imperij partibus tuebantur, quas ipsi fundauerant, si vnquam aduersus immodicas cupiditates terminus staret. quippe paulò antè regis ministri, specie imperij alieni procurandi, singuli ingentia inuaserant regna, sublatis certaminum causis, quum & omnes eiusdē gentis essent, & à cateris sui quisque imperij regione discreti. Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima, cùm maiora quaq; sperantur. Itaq; omnibus expeditius videbatur an-

ge

gere regna, quàm fuisset accipere. Septimus dies erat, ex quo corpus regis iacebat in solio, curis omnium ad formandum publicum statum à tam solenni munere auersis. Et nõ alijs quàm Mesopotamiæ regioni feruidior æstus existit, adeò vt pleraq; animalia, quæ in nudo solo deprehendit, extinguat. Tantus est vapor solis & cæli, quo cuncta velut igne torrentur. fontes aquarum & rari sunt, & incolentium fraude celãtur. Ipsis vsus patet, ignotus est aduenis. Vt tandem curare corpus exanimum amicis vacauit, nulla tabe, ne minimo quidẽ liuore corruptum vidêre, qui intrauerant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque Ægyptij Chaldæique ipsi corpus suo more curare, primò non sunt ausi admouere velut spiranti manus. Deinde precati, vt ius fasq; esset mortalibus attrectare eum, purgauere corpus: repletumq; est odoribus. Aureum solium, & capiti adiecta fortuna eius insignia. Veneno necatum esse credidere plerique, filiam Antipatri inter ministros lollam nomine patris iussu dedisse. Sæpe certè audita erat vox Alexandri, Antipatrum regium affectare fastigium, maioremq; esse præfecti opibus, ac titulo Spartanæ victoriæ inflatum, omnia à se data asserentẽ sibi. Credebant etiam Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eũ missum.

Vim

Vim autem ueneni, quod in Macedonia gignitur, talem esse cõstat, ut ferrum quoq; exuret. Vngula iumenti duntaxat patiens esse cõstat. Stygem appellant fontem, ex quo pestiferum ui rus emanat. Hoc per Cassandrum allatum, traditumq; fratri Iolla, & ab eo supremae regis potioni inditum. Hac, ut cunq; sunt tradita, eorum quos rumor asperserat mox potentia extinxit. Regnum enim Macedoniae Antipater, & Graeciam quoq; inuasit. Soboles deinde excepit, interfectis omnibus, quicunq; Alexandrum etiam longinqua cognatione contigerant. Caterum corpus eius à Ptolemaeo, cui Aegyptus cesserat, Memphim, & inde paucis post annis Alexandriam translatum est, omnisq; memoriae ac nominis honos habetur.

FINIS.

ANGELVS COSPVS IACOBO BANNISSO A secretis Maximiliani Cæsaris.S.

ESSET tibi meritò nobiscum expostulandi locus, quòd anno proximo, quum dies plusculos in hac Vrbe moratus fueris, nullam familiaritatis simul contrahendæ curam habuerim, non ignorans, quanto emolumento & honori ea mihi esse posset amicitia. Quid enim decorum & commodum magis, quàm Viro omni humanitate, & summa eloquentia ornato, prudentiæ autem tantæ, vt Princeps sapientissimus multos iam annos secretiorum curarum suarum participem esse voluerit, probatum & charum haberi? Non tuebor causam meam secus, quàm res se habeat. Fuit Cæsaris, Regũ, Ducum, Antistitum & aliorum procerum, insignis adeò conuentus ille, vt prolixiori longè tempore his solis quæ præcipua erant, cognoscendis opus fuerit. Quum itaq; aliqua introspicere, plurima omittere necessarium mihi esse viderem: feci quod plerisq; omnes, speciosa & fucata veris honestisq; prætuli. Neque id prorsus sine ratione contigit: quandoquidem faci

facilius apud virum bonum, quàm cum ambitioso excusari possumus. Tu aequi bonique consules negligentiam nostram, praecipuè quū munere (vt reor) non ingrato eam redimere simparatus. Libris duobus de Alexandro & Philippo adiunxi vitam magni Alexandri, versam ex Io. Monacho: quòd Diodorus ea tantū, quae regni tempore & illustriora rex ille gesserit narrat: sint autem in primis annis, atq; extra rem bellicam, non pauca eius memoratu digna, quae summo cum delectu Monachus (vt vitam scribentem decuit) non praeteriuit. Innumera penè res in compendium hic ab eo scriptore collecta sunt: vt, quod Phauorinus de Lysia, id nos de Monacho non incommodè possimus dicere: Si verbum de eius oratione amoueris, sententiam imminues. Tibi verò libellū hunc dicauimus, vti amicitiae inita pignus legentibus mea erga te obseruantia sit testimonium: rerum autem, quas multas legisti & expertus es, memoriam vel imaginem circa tēporis detrimentum tibi subministret. Partes tuae erunt, munus ex autore, non interprete, pretiosissimum libenter suscipere, existimareq; animum meum, cuius fructum hunc in praesens accipis, tibi esse deuinctum maxime. Vale.

ALEX

ALEXANDRI MAGNI VITA, IOANNE MONACHO AVtore, & Angelo Cospo Bononiensi interprete.

***

PHILIPPI Macedoniæ regi ex Olympiade vxore filius fuit Alexander: licet fabuloso quodã commento traditum sit à nonnullis Hãmone, (ita Iouẽ nuncupant) qui sub serpẽtis specie cum matre consuetudinem habuerit, eum genitum fuisse: quod totum procul est à veritate. Olympias sanè priori nocte, quàm cum Philippo rẽ haberet, in quiete existimauit fulmen in vterum suum decidere, vnde ignis excitatus & circunquaque diffusus sit. Iam verò inito matrimonio, Philippus per somnium sibi esse visus notam vxoris ventri imprimere, reddidisseq; ita impactam Leonis effigiem. Id ipsum vates alij aliorsum interpretando trahebant. Aristãder futurã mulieris paritionẽ illud dixit portẽdere, quòd inanibus rebus signa nõ effingerẽtur. Animi autẽ ingentis ac leonina natura ipsum fore puerũ qui nasceretur. Eodie

die est ortus, quo Dianæ templum incendio cō flagrauit. Tunc Magi, qui fortè aderant in eo adis casu, discurrentes, cladem, & graue infortunium toti Asiæ diē eum peperisse dictitabant. Erat Alexandro color albus, rubro tamē suffusus, præcipuè in pectore & vultu. E' mēbris atq; ore suauis quadā reddebatur fragrātia, quod nimirum de caliditate ipsa proueniebat, qua præditū corpus & ignis instar feruēs humida omnia absumebat, neq; putridū aliquid ad superiora redundare patrebatur. Dedit antē à primis annis nōnulla cōstantis ingenij indicia. Celer enim cursu, interrogatus à quibusdam, num decertandi in Olympico stadio conditionē acciperet. Certe, inquit, si cū Regibus mihi certamē ineundū fuerit. Si quādo verò insignem quampiā vrbē captam à patre, aut in prælio eū victorē fuisse audiuerat, subtristis, æqualibus suis dicebat: Nullam (vt videō) occasionem mihi relinquet pater nauādi vobiscum illustre aliquod facinus. Quūq; Philippo equus Bucephalus æstimationis talentorum tredecim adductus fuisset, neq; Rege inspiciente sessorem quempiam, aut etiā vocem pati voluisset, ac propterea inutilis prorsus iudicaretur, Qualē, inquit Alexander, equum (quum eo vti nesciant) isti reijciendum arbitrātur? Cōmotus pater ei dixit: Ecquid tu illo vti posses? Is respondit: Cōmodius vtiq;, quàm

hi

bi faciant, equum hunc tractauerim. Accedensque habena comprehendit, atque equum contra solem fecit consistere, quòd eum ex umbra motu, quæ oculis obuersabatur, consternari animaduerterat. Tunc demulcto paululum animanti, saltum arripiens, insedit: progressusq; leni passu, nonnihil in cursum eum contituit: quæ res solicitudinem inscientibus iniecit. Sed postquam audacter & cum gaudio conuersi visus est, qui cum Philippo erant acclamationibus, at Philippus lacrymis præ lætitia effusis filium est prosecutus: eumq; deosculans, Idoneum, inquit, & tibi compar regnum fili inuenias: non enim Macedoniæ tui est capax. Erat Alexandri ingenium, iussis & præceptis parum audiens: cæterùm si rationes & apti ad persuadendum sermones adhiberẽtur, pronum valde ad assentiendum. Operam dedit Aristoteli, non tantum in moralibus & ciuilibus studijs, sed & secretioribus disciplinis, quas paucis impertiebatur, vocabatq; spectatiuas atque auscultatorias. Circunferuntur eius litera ad Aristotelem: Haud rectè feceristi, quum auscultatorios libros ediderit. Quæ enim re alijs præstabimus, si quibꝰ disciplinis instituti fuimus, iam omnibus ea sint facta communes? Rescripsit ille, edidisse se & non edidisse: quòd licet palam essent, obscuritatis tamen plurimum haberent, vt difficulter per-

cipi possent. In Medicina non tantum, quæ speculationis, sed & quæ in actu ipso versantur attigit. Iam verò annos sexdecim natus, cùm pleraq; prudentiæ & fortitudinis experimenta edidisset, à patre vehemẽter diligebatur. Sed quum prater amorem indulgeret Philippus, propterea q; zelotypia & summa indignatio vreret Olympiadem, Alexander graueis cũ patre suscepit altercationes. Anno demum ætatis vicesimo, successit in regnum Macedoniæ, post parentis obitum interempti à Pausania. Et quũ initio tumultus vndique cõtra eum exorti essent, audacia & animi constantia incredibili citissimè motus omneis compressit. Vrbem Thebas & cœpit & euertit. Athenienseis pace data sibi conciliauit. Quo tempore Timocleam Thebanã insignem fœminam Thracius quidã dux illata vi dicitur constuprasse. Quumq; post id eam posceret pecuniam, solus à muliere ad puteum seductus fuisse, in quo diceret pretiosiora rerũ suarum occultari. Ducem igitur super os putei spectandi causa declinatum, illa in profundum detrusit, superneq; iectis lapidibus oppressit. Ob id facinus, adductam ad se in vinculis fœminam, percunctatus est Alexander, quænam esset? Ea imperterrita Theagenis, inquit, sum soror, qui contra Philippum electus imperator, fortiter pugnans pro Græciæ

libertate

libertate, obtinebuit. Magnanimitatem, mulieris & constantiam admiratus Alexander, liberam eam cum filijs dimisit. Profectus autem ad Sinopensem, Diogenem, qui prope Corinthum degebat, eum se in sole fouentem inuenit, atque hominem salutatum rogauit, nũ rei cuiusspiam indigeret? Ille se Solis radio dixit indigere, proinde orauit, vti secederet, quo melius eo frui posset. Discedente illinc Alexandro, comites eius Diogenem irridebant. At ipse illius contemptorem animũ non sine magna admiratione secum cogitans, Nisi essem, inquit, Alexander, Diogenes omnino essem. Initia expeditione contra Persas, prius quàm classem conscenderet, amicis, huic quidẽ agros, alteri pagum, alijs vectigalia est dilargitus. Tunc Perdicca interroganti, quidnam sibi venineret? Spem, respondit Alexander. Trãsgressus Hellespontũ, inuenit Darij prafectos cum validis copijs consedisse ad flumen Granicum, vt transitu eum prohiberent. Macedones non mediocri timore sũt correpti, ex fluminis altitudine, ac rapiditate. & super hac ex imposito hostium praesidio. Verùm ipse acceptis alis tredecim equitum, in fluuiũ ipsum irrupit, cum eo, cum hostibus, atq; ipsis ripis, qua & alta & praecipites erant, decertaturus, vt furiosi potius quàm boni imperatoris facinus illud fuisse videatur. Igitur in ipso traiectu, non

dispositis ordinibus, pugnare est coactus, ac multis eum petentibus, quòd armis insignibus erat conspicuus, sæpius quidem est ictus, non tamen vulneratus. Inter alios quum gladio quidam eum grauiter in galeam percussisset, adeò vis illa valuit, vt disiecta galea capilli eius perstricti fuerint. Dum ita acriter prælio contenditur, Macedonica copia aquã transmiserunt, neq; amplius Persæ resistentes sese in fugam coniecerunt. Ab hac pugna magnũ felicitatis incrementum factũ est rebus Alexandri. Sardeis enim protinus, ac alia quædã obtinuit. Deinde ad maritima conuersus recepit Pãphyliam, Ciliciã, Pisidiã, Phrygiam. Paphlagonas etiã Cappadocasq; in ius suum traxit. Darius verò Susis cum milibus hominum sexcentis discessit contra Alexandrũ, copiarum suarũ multitudini confisus, at q; audentior factus, postea quàm Alexandrũ morã trahere in Cilicia audiuerat, id quod ipse ob timiditatem fieri existimabat. Sed eius rei causa fuerat ægrotatio, in qua curanda quum spem omnem reliqui medici abiecissent, vnus Acarnan Philippus, medicamentis Alexandrũ iuuare est aggressus. Interim à Parmenione missa literæ regem commonebant, magnis muneribus & promissis Philippum à Dario corruptũ fuisse, vt eum interimeret. Redditas literas Alexander legit, nec alicui mõstra-

tas

tas penes se retinuit. Quumq; Philippus medicatā potionē in calice attulisset, intrepidus Alexander eam recepit, & Parmenionis epistolam medico legendā dedit. Atque ille quidem bibens, hic autem legens, alter alterū insuebatur: Alexander amæno ac hilari vultu, Philippus consternato ac pleno anxietatis. Properabat summo studio Darius in Alexandrum, veritus (vt dicebat) ne hosteis effugeret. Tum Amyntas Macedo, qui transfuga apud eum erat, Bono animo, sis inquit, ō Rex, non enim Alexander fugiet, sed iamiam contra te, quantum potest, contendit. Cōmissum est prælium ad Issum Ciliciæ, vbi Alexandro ad victoriam obtinendam, locorum angustia magno adiumento, sed maiori longe fuit egregia virtus sua imperatoria, qua prudentissimè vsus, dū inter primos dimicat, gladio femur est vulneratus. Ab hac tam insigni victoria haud potuit Dariū fugientē capere. sed currū & arcum eius recepit. Macedones hostiū castris direptis, Darei tabernaculū cum famulatu, opibus, & omni apparatu regio, intactū Alexandro seruarunt. Deinceps quum matrem, vxorem, & duas Darei filias adduci, ac viso Darij arcu in maximos vlulatus eas, interfectum Darium ratas prorupisse, Alexandro significatum esset, ad eum nūcium rex animo affectus, quanta esset fortuna incon-

stantia, secum reputauit, ac quendam ad mulieres misit, qui diceret Darium viuere, eisq; triste nihil timendum esse, quandoquidem non hostis loco Darium habebat, sed cū eo de principatu contendebat. Seruientium numerum, qui prius erant, integrum eis retinuit, neq; ipsas voluit cōspicere. Indignū aliquid aut pati aut vereri eas non permisit. Potiuus victoria ad Issum, Damascū, in qua Darius & Persa pecunia impedimentorumq; vim magnam reliquerant, Cyprum deinde ac Phœniciam totā, Tyro excepta, per deditionē obtinuit. Tyrus expugnata est, vbi occupato ei somnia duo apparuerunt. Visus est primò Hercules appellans eum de mœnibus manu suscipere. Species altera ostendebat Satyrum ei adludentē, quem quum manibus apprehendere conaretur fugientem, vltro tandem ipsius manus profectū reciperet. Somnium hoc sic expositum, est, vt facta nominis diuisione, diceretur, Sa, id est, tua Tyrus erit. Inde cùm magnam Syriæ vrbem Gazam inuasisset, lapide humerum percussus, eam expugnauit. Superata autem Aegypto, tactus est desyderio extruendi in regione ea Graecarum vrbem, quam de suo nuncuparet nomine. Iamq; locum designauerat, quum dormienti ei canus & senex vir quidam Homero cōsimilis adstare, & versus hosce recitare existimatus est:

Insula

Insula quin etiam undoso iacet aquore pōti Aegypto patenta, Pharon quam nomine dicunt.

Experrectus igitur cōfestim ad Pharon visendam contendit, locique opportuno situ delectatus, urbem ibi condidit, aggereque insulam continenti iunxit, cuius positum apissimum cùm summopere admasset, illud dixisse, traditur, Homerum in rebus alij: magnum, insuper quoque sapientem fuisse architectum. Suscepto verò itinere ad templum Hammonis, intrauit in terram quandam arenosam, & aqua egentem. Ibi felicitas illa, quae in rebus omnibus ei obsequens erat, uia difficultatē mitigauit. Oborta siquidē ingenti pluuia, sitis periculū dépulsum, & madefacta arena, uti coacta resideret, aer tēperatior redditus est. Turbatis etiā semita indicijs quū duces aberrarent, supernolantes corui ad rectū iter eos duxerunt. Et si qui è numero comitū tardius eūtes derelicti fuerāt, ut noctis aduentu impedirentur, eos quo cōtendere deberēt, crocitatu cōmonuerūt. Emēso ita Alexādro uarias itineris difficultates, ac delubrū Hāmonis ingrediēti occurrit sacerdos, qui Graco sermōe regē alloqui cupiēs, Barbarè ex remū uerbū enūtiauit: dicturque enū παιδίον, id est, filiole, perperā παιδίον, protulit, quod Iouis filiū significat. atq; hic error opinionē eā multis indidit Alexandrū deo genitum

fuisse, cùm rumoribus illud passim iactaretur, eum à sacerdote filium Iouis esse nuncupatum. Ipseq; inter Barbaros diuinam originē pra se ferebat, adeò vt mater Olympias dicere consueuerit: Haud cessabit Alexander me Iunoni per calumniam deferre? Temperabat sibi tamen ab eiusmodi ostentatione cum Graciis hominibus, & aliquando sauciatus, quum sanguis flueret de vulnere, Huiusmodi, inquit, cruor non mittitur è Deorum immortalium corporibus. Quum verò Darius ei talenta decem millia in suorū redemptionem, insuperq; eas omneis terras, qua intra Euphratē essent, & filiarum alteram in matrimonium cum amicitia sua per literas offerret, Parmenio, Si ego, inquit, essem Alexander ea acciperem, ille addidit, Per Iouē & ego, si essem Parmenio. Darioq; si ad se veniret, nihil humanitatis ei denegatum iri rescripsit. Eunuchus quispiam vxoris Darij aufugerat, incolumisq; ad dominum perueniens, de regina morte, quæ ex partu obierat, eum certiorē reddidit: qui in luctum versus, vxoris sortem, qua non tantū captiua, sed & regio funere fuisset priuata, cœpit lamētari. Huic spado: Non inde, inquit, anxius sis: quoad enim vixit ea, tuaq; mater & liberi, incommodum nullum sunt perpessi, ac moriens proximè domina summo cum honore est sepulta, neque in eo officio hostium

ſtium caruit lachrymis. Adhæc eunuchi verba Darius obſcœnum aliquid ueritus, hominem ſeduxit, & ſibi uti diceret, num Alexandri erga uxorem ſuam affectus quiſpiam uenereus fuiſſet, iureurãdo obſtrinxit: qua enim ratione alia inimicum & iuuenem uirum mulieri honeſtis tantum impendere potuiſſet? Ille meliora, inquit, ô Domine loquaris, neque uxorem tuam probro eiuſmodi deturpes, ac ipſi Alexandro calumniã impingas: certè qui plus continentiæ in Perſicas mulieres, quàm fortitudinis contra uiros Perſas præſtitit. Modeſtiaq; & uirtutibus alijs Alexandri expoſitis, iuramento quæ dixerat confirmauit. Ibi Darius, uti ſibi facultas remunerandi hoſtem pro tot acceptis erga ſuos beneficijs concederetur, quod ſi non poſſet, ne alius, quàm Alexander Cyri ſolio potiretur, precibus à Dijs optauit. Iam uerò omni eo tractu, qui eſt intra Euphratem, potitus Alexander, caſtra mouit contra Darium, cuius copiæ erant decies centum millium hominum. Quumq; alteri alterius in conſpectum uenissent, ſuperueniẽte nocte, quicquid ſpatij erat inter bina caſtra lucebat ob igneis innumeros Barbarorum, ac mirificum tumultus ex tanto hominum numero ſentiebatur. Proinde Parmenio, & alij regij amici, ea multitudine perterriti, Alexandro conſulebant, uti noctu in Barbaros inuaderet:

haud enim, si aperto marte comminus pugnandum foret, tanti exercitus vim sustineri posse. His Alexander respondit: Sibi non esse in animo victoriam furari. Ac sequenti die prælio commisso ad Arbela, vt quidam, vt verò alij sentiunt, ad Gangamela, Barbari pedem cœperunt referre, instantésque Macedones eos vrgebant. Tunc Alexander viso Dario, qui in eminentiori curru fortissimè resistebat, equitesq; plurimos & insignibus armis instructos, circum se habebat, in eam partem fugientes Persas compellere instituit, adeo, vt qui firmo gradu pugnam sustinebant, perturbati, atque eorũ magna pars loco cedere coacti fuerint. Multis igitur iuxta Darium interemptis, cùm frequentia cadauerum, regius currus quoquam impelli haud posset, Darius eò desiliens fœmina equam inscendit, atque ita aufugit: ac, nisi Parmenio insequentẽ Alexãdrum reuocasset, vt cornui, cui præerat, laboranti subsidio veniret, quin caperetur, nullo pacto vitasset. Per hanc insignem victoriam Alexandri, Persarum imperium prorsus subuersum, ipseq; Alexander Asiæ rex est declaratus, cui tota regio Babylonia cessit. Susis autem potitus, quadraginta millia talenta, signata pecunia aliarúmue opũ inexplicabilẽ numerũ in regia inuenit. Progressus victor in Persidem tantundẽ numerũ ibi reperit. Di-

mitia

nitiarum, quas præterea adeptus sit eam vim tradunt, vt mularum iugis decem millibus, & quinque millibus camelis expertiata fuerint. Incendit post hac regiam ipsam, subitoq; pœnitentia affectus, vti ignis extingueretur imperauit. Quunq; natura munificus esset, rebus suis plurimum auctis, magis longè quàm prius soleret, liberalitate vtebatur. Animaduertens autem familiares suos delicijs indulgere, ac ipso in victu esse prælautos, modestè eis obloquebatur: se inquiens admirari, quòd facta comparatione vita Persarum ad eam, quam ipsi ducerent, non hactenus nouissent. Seruile voluptatibus se dedere, laboribus autē exerceri rem esse principibus dignā. Atque ipse quidem nihilo animum remittēs, semper in expeditione aliqua, aut venando, difficultatibus omnibus insuescebat: qua res amicis parta opulentia molliter frui cupientibus, & illum sequi coactis molestissima, faciebat vt maledictis eum incessere non verentur. Sed enim aquo animo ferebat initiò suorum obloquutiones: Regium esse dicitans benemerentem insimulationes sustinere. Postea verò pluribus calumnijs adeo est irritatus, vt infensum, ac prorsus inexorabilem aduersus obtrectatores se exhibuerit. Solebat etiam antea, siquando capitalem causam cognosceret, manu aurē alteram obstruere, velut reo intactam

tactam atque accusationis totius expertem ser naturus. Adsumpserat secum tria millia armatorum, Dareumq; persequi instituit, ac multorum dierum iter progressus, ob viæ asperitatem, & aquæ indigentiam, plerosque suorum amisit. In ea profectione quum Macedonas quosdam aquam vtribus deferentes obuios habuisset, galeam illi aqua impleuerunt, regique nimia siti confecto porrexerunt. Accepit Alexander galeam, comitesq; vno obtutu in se versos considerans, haud voluit bibere, reddensq; galeam ijs qui dederant, Si ego, inquit biberem, quantum hi animo frangerentur? Pergens tandem, hostes assecutus est, inq; eorum castra irrumpens, vti Darium caperet, omni studio contendebat. Ille autē multis vulneribus cōfossus, iacebat in curru. Iamq; deficiens aquam popposcit, quam allatam postquàm bibit Polystrato, qui eam obtulerat, Hoc mea infelicitatis, inquit, extremum est, quòd bene habitus tibi gratiarum nihil possum rependere. Verùm idipsum ab Alexandro debes expectare. Ei autem ob summam clementiam, qua in matrē, vxorem & liberos meos vsus est, Dij gratias referent. Atq; inter dicendum animam efflauit. Mortuo quum Alexander superueniisset, chlamydem suam ei iniecit, regioq; cultu ornatum cadauer ad matrem misit. Bessum qui eius necis autor fuerat, illo modo

disc

discerpsit: Reclinatis vi duabus arboribus hominem alligari, eas demum mitti iussit, vti ad naturalem statum valida cum impetu redeunte vtraque, ille in diuersa anelleretur. Ingressus autē Hyrcaniam, quum Barbari quidam iuxta Hyrcanum mare, quod & Caspium dicitur habitantes, Bucephalum equum eius arripuissent, missis nuncijs minatus est, nisi equum sibi remiserint, totam eorum gentem internecione occisum iri. Illi equum reduxerunt, atque seipsos regi dediderunt. Hinc in Parthiam castra mouit, vbi primum Barbaricam vestem induit, adhibito temperamento, vt Medorum habitu molliorem, Persarumq; magis virilem adsumeret: cuius rei aspectu Macedones non parua molestia affecti sunt. E' captiuorum multitudine triginta millia omnes adolescentes selegit, iussitq; vti Graecas literas docerentur, & Macedonica instruerentur armatura. Rhoxanen venustatis egregia fœminā quum adamaret, haud alias, quàm legitimo instituto eius consuetudine vti voluit. Inter amicos regios cum Hephastio nouum eius habitum valde commendaret, ipseq; itidem vestitum mutasset, eum φιλαλέξανδρον, (id est, Alexandri amicum) Craterum autem, qui patrijs vestimētis vti omnino perseueraret, φιλοβάρβαρον, regis amicum vocitabat: atque hoc quidem, si Macedones aut Graci alloquendi essent.

Illo autem in Barbarorum negocijs ꝛtebatur, Philotam verò Parmenionis filium insolescentem ea opinione, tanquam rerum, quas feliciter gessissent Macedones, ipse & pater autores fuissent, atque Alexandrum appellatione adolescentis eleuantem, quum praterea sibi insidias moliri percepisset, interfecit. Ac missis quibusdam in mediam, Parmenionem, qui ibi erat, occidi curauit. Et Clitum vnum ex amicis, quum poëmata quadam in duces quosdam à Barbaris nuper superatos fuissent decantata, ac animo libenti ea Alexander audiuisset, commotum indignatione, nimiaq; procacitate & temulentia se efferentem, ac grauibus conuitijs ei obloquentem, pomo coniecto primùm percussit. Quumq; ille impudenter per summam audaciam proueheretur, & Euripidis iambica enunciasset, Heu quàm mali nunc Gracia mores nccent, & reliqua: ira inflammatus Alexander, telo confossum eũ interemit. Statimue animo sedato pœnitentia correptus sibi ipsi vim intulisset, nisi à stipatoribus retentus, atque in cubiculum portatus fuisset. Ibi noctem, diemq; sequentem totam in luctu transegit, ac nullo adito verbo, tanquam elinguis iacebat, tantum modo profundissimis suspirijs æstuans amicorum ad se accedentium sermones nullo pacto auscultare poterat. Tandem quum Aristander vates speciem, quam de Clito viderat,

aliaq;

alia q3 signa sibi cognita ei narrasset, discuisset q3 fato id ipsum, quod fecerat, euenisse, leniri cœpit. Intraturus autem in Indiam, quum sarcinis currus onerati fuissent, suis primo, deinde amicorum, ignem iniecit. Postea Macedonum omniũ currus incendi iussit: quod ipsum pauci iniquius tulerunt, reliqui cũ clamore & veluti diuino afflati spiritu, ad eam rem patrandam exiluerunt, vnde alacritatis multum Alexandro ad sumendum expeditionem additum est. Iam verò suis erat terribilis, & in eos qui deliquissent, absque aliqua clementia spe animaduertebat. Igitur in prælijs cõmittendis frequenter pericula & grauia sustinuit vulnera, magnusq3 militum numerus ex rerum necessariarum inopia & aëris intemperie perditus est. Ipse summa præditus audacia, nihil audentibus inexpugnabile, nihil timidis tutum satis arbitrabatur. Quum præruptam quandam petram expugnare adorius esset: militem, cui Alexandro erat nomen, appellans, Te, inquit, ob eiusmodi nomen strenuè dimicare opus est. Macedonas profundum fluuium verentes transire conspicatus: Quur ego, inquit, pessimus natare haud didici? Missi erant legati à ciuitatibus, quas premebat obsidione. In his natu grandior, Acuphis nomine, interrogauit, quid nam agere deberent, quo ei gratificarentur, quum Alexander respon-

disset,

dissent, Principem te eligant, mittantq; ad me optimos centum viros. Addidit Acuphis ridēs: Commodius, ô rex, ego imperauero si ad te nequissimos, non optimos miserim. Imperabat Taxiles India parti vberrimæ iuxtà ac amœnissimæ, quæ nihil Aegypto ipsi cederet. Is sapiētia præditus per legatos Alexandrum salutauit, Quidue, ait, nobis opus est bello, si nec aqua neq; necessarij cibi auferendi gratia ad nos venisti? In reliquis, si ego potior sum, non recuso, quin beneficijs te prosequar: sin inferior, paratus sum vti gratias tibi agam eorum, quæ in me contuleris. His permultus Alexander, Tecum, respondit, contendo atque decerto de ipsis gratijs: ne, quum sis bonus, melior me fuisse videaris. Acceptus q; multis muneribus plura longè reddidit. Nouissimè mille talentū pecuniam ei donauit. Data verò ciuitati cuidam India pace, abeuntes illinc mercenarios milites, qui Indorum fortissimi existimabantur omneis interemit: quæ res magnis eius rebus belli gestis, notam quandam inussit. Deinde motis contra Porum castris, qui & ipse in parte India regnabat, ac corpore cubitorum quatuor, & palmi vnius magnitudinē explebat, eum superauit atq; viuum cepit. Quumq; interrogasset, quonam modo ab se haberi deberet: Respondit ille, Regiè. Percunctanteq; Alexandro, num quidpiam aliud diceret: Omnia, dixit

dixit Porus, insunt verbo huic, Regiè. Eũ itaque liberauit, iussitq; sub præfecti appellatione vti imperaret non ijs tantum, quæ habuerat, sed & alijs multis. In hac pugna Bucephalus vulneratus post aliquot dies decessit, cùm iam esset grandior natu: eaq; res non minori dolore Alexandrum affecit, quàm si necessarium quempiam amisisset. Experti verò Macedones quanto cum periculo aduersus Porum decertassent, Alexandro fluuium Gangem transire deliberanti, audientes esse noluerũt. Fluminis eius latitudo stadia duo & triginta persicit, altitudinis autem est vlnarum centum. Rex inde plurimum commotus intra tabernaculum vt in publicum nunquam prodiret, se continebat, perinde ac si victus fuisset, quòd Gangem non traijceret, haberi existimans. Amici tunc cum variis sermonibus solari, ac milites maximo cum fletu deprecari cœperunt, donec exoratus copias reducere instituit, extructaq; nauium ac ratium vi magna, Oceanum inuisere cupiens, eò per flumina nauigationem iniit, obitérue vrbes nonnullas occupauit. Peruenerat ad Mallos, quæ gens Indorum omnium est bellicosissima: ibi parum abfuit quin interimeretur. Primus nanque per scalam murum insc endens, ea diffracta, ac hostibus vndiq; ei ingruentibus, & tela coniicientibus, ex superiori loco in medium hostium desiluit, casuq;

rectus constitit. Ad eius rei aspectum Barbari initio perturbati sunt: sed postea quum eum, duosq; tantum adiutores ibi esse conspicerent, conuersi oppugnare, ac missilibus eos eminus confligere aggressi sunt. In his vnus, qui procul stabat, sagitta arcu missa Alexandrum petens, ossibus sub mamilla eam infixit, adeoq; introrsum vulnus penetrauit, vt se dimisso corpore inclinare rex coactus fuerit. Barbarus qui ictum intulerat, ense stricto adcucurrit. Peucestas atque Lēnaeus, cùm Regem suum defendere conarentur, vulnerati ambo, hic quidem est interfectus, Peucestas verò perstitit in pugna. Alexander suis manibus eum, à quo ictus fuerat, interemit. Sed quum iam multis sauciatus vulneribus, nouissimè inflicto malleo in cervice grauiter casus fuisset, muro sese acclinauit, atque ita Barbaros intuebatur. Interea Macedones multi superuenerant, qui eum sensibus destitutum vi receperunt, retulerunt q; in castra. Infixa ossi sagitta quum extraheretur, dolores acutissimos, ac animi defectum passus est, adeò vt mortem obijsse creditus sit. Tandē periculo liberatus, quum in multū tēporis curaretur, factus est in castris tumultus à militibus regem suum videre desiderantibus. Igitur in publicum prodiuit, posteaq; valetudini pristinae redditus, & in vlteriora deiectus loca, vrbeis aliquot cepit. Captis verò gymnosophistis quibusdam

buſdam, cum eis inexplicabiles quæſtiones propoſuiſſet, permiſit tandem vt acceptis ab ſe muneribus diſcederent. Erat vnus magna apud eos æſtimationis, quem Calanum vocabant, huic Taxiles perſuaſit vti ad Alexandrum ſe conferret. Veniens proinde ad regem bubulam pellem aridam in medium conieſſit, obambulánſque eius extrema pedibus premebat. Pellis quum ad vnam tantum partem calcaretur, reliquis in altum attollebatur. Eo facto, media deinceps firmus inſtitit, atque ita pellis vndique immota conquieuit. Tali exemplo Alexandrum ille commouit, ne in longinquis locis tempus tereret, ſed imperij medium tueretur: ita enim in eius finibus quietura omnia. Septem menſibus per flumina ad Oceanum nauigans Alexander quum in mare intraſſet, iter rurſus conuertit, nauibuſq; India litori, quod eis erat ad dexteram, uſſit adnauigare, terra ipſe proficiſci cœperat: quum in magnam rerum omnium indigentiam incidens ſuorum numerum magnum adeò perdidit, vt ſex totius exercitus partem quartam ex India reduxerit: idq; morbis, victu noxio, æſtibus ac fame accidit. Tranſyt enim per regionem inopem, quæ paucos tantummodo ouiũ greges habebat, marinis piſcibus ſe alẽtes, ita vt earũ caro & parũ ſalubris eſſet, ac grauiter oleret. Die demũ ſexageſimo ex ea ter-

ra egressus, in opulenta Gedrosiæ loca intrauit, ibiq; exercitum refectum est, atque ipse festis comessationibus operam dedit. Descendens autē versus mare in duces quosdam scelestos animaduertit. Superiores enim expeditiones, acceptumq; apud Mallos vulnus, exercitus etiam multitudo tanta amissa, fecerunt, vt duces ac præfecti plerique regis salutem desponderent, contumelioſe & iniquius in populos se gerere non verererentur. qua res ad noua molienda nationes solicitabat. Abulitus quissiam præfectus, in regis aduentum nullos commeatus comparauerat, sed pecuniam trium millium talentorum attulit. Iussit eam rex equis apponi, quibus inde nihil tangētibus, quid hac nobis inquit est opus. Ad Persas profectus quum Cyri sepulchrum suffossum inuenisset, eum qui fecerat Pellæum insignem virum interemit. Sepulchro hæc erant inscripta: O vir quisquis es & vndecunque aduenis, neque enim te venturum ignoraui. Ego sum Cyrus, qui Persis imperium constitui: pusillum hoc terræ, quo meum tegitur corpus, mihi ne inuideas. Ea legenti Alexandro miserationem iniecerunt, quum secum reputaret, quanta esset rerū humanarum inconstantia. Matrimonio autem sibi ingens Statiram Darij filiam in nuptiarum celebritate, omnium, qui ad nouem millia accepti sunt, singulis auream phialam donauit. Aliá-

que

que multa liberaliter faciens, pro his, qui are alieno obstricti erant, debita ferè decem millium talentorum exoluit. Tunc Antigonus cum è duorum numero se debitis teneri simulans, falsum adduxit creditorem, cui argentum est datum. Sed dolo deprehenso rex succensus Antigonum ex aula pepulit, ac militum præfectura spoliauit. Qui tanto est correptus dolore, vt suspicio fuerit, eum sibi ipsi velle mortem consciscere: quod ne accideret veritus Alexander, indignationem suam lenijt, ac pecuniam illi restituit. Quum verò adolescentes, quos triginta millia numero institui iusserat, fortitudine, dexteritate, atque exercitationum consuetudine egregia præstarent, magno inde gaudio Alexander, Macedonum rursus animi nō mediocri afficiebantur molestia. Dimittentéque eo debiliores, & qui aliqua corporis parte manci erant, vti mari in patriam nauigarent, contumelia ac probro maximo id sibi videri esse, reclamarunt, potius omnes mitteret, iuuenibus, qui bene pyrrichamsaltarent, contentus. Excanduit Alexander, atque corporis sui custodiam Persis credidit, Macedonas post id humiliter ei satisfacientes denuo recepit. Eorum quos bello parum strenue nouerat, bene donatos militia liberauit, Antipatro q3 per literas iniunxit, vt quum aderentur certamina, primus eis in theatro locum

daretur, vtq; coronati ibi sederent. In Ecbatana deinceps eo profecto Hephestio in febrem incidit, ex qua ob intemperantiam victus insolescente mortem obijt. Id quod Alexander, nulla rationis molestia seruata, molestissimè tulit. Medicum cruce affecit, equos mulosq; tonderi, mœnium pinnas in vrbibus dejci, diu tibicines reliquósue musicos nihil in castris canere imperauit. Quum verò Babylonia iter suscepisset, Nearchus qui ex Oceano in Euphratem cum classe reuerterat, ei occurrit. Secum is dixit fuisse Chaldæos, qui Alexander vti Babylone abstineret consulebant. Nihili fecit verba ea rex, pergensq; quum iam mœnibus appropinquaret, corui in eius conspectu diutius inter se contendentes, mortui ceciderunt. Renunciatum est ei sacra de regis incolumitate ab Apollodoro duce Babylonis fuisse facta. Igitur vatem, qui sacrificium illud curauerat, Pithagoram nomine interrogauit, quo nam modo ea res se habuisset. Quum ille iecur fibris mutilatum apparuisse diceret, Papæ inquit, signum hoc malum est: atque ipsum vatem absque offensa aliqua dimisit. Verùm & alia euenerunt prodigia, veluti hoc fuit: Exuerat sese vt pila atq; vnctione vteretur. Adolescentes, peracto ludo, quum vestes vellent induere, conspiciunt in regis solio sedentem hominem, qui nihil loquebatur, vestemq; regiam ac diade-

ma

masibi induxerat. Quæsitus qui nam esset: ad multum temporis nemem nullam adidit, tandem tandemq; Dionysium se appellari respondit, gente esse Messenium, quumq; vinctus ob delationem quandā adductus fuerit, Serapim eum à vinculis liberasse, & eò adductum, vti vestē diademaq; adsumeret, ac tacitus sederet, iussisse. Verum hunc Alexāder ex vatum cōsilio interimi fecit, fractusq; inde animo timore ac mentis perturbatione, nunquam liber erat: adeò, vt nihil non portentū ei esse videretur. Lotus autē quum ad Medium comessandi causa se cōtulisset, ibiq; noctem ac totū sequētem diē duxisset, febri est correptus, & sitiens multum vini ebibit: sic mente alienatus deinde & mortuus est. Vna hæc est opinio de eius obitu. Altera, traditū est plures dies eū febrici tantē balneo vsum, hincq; adeo morbum inualuisse, vt absq; vsu vocis cubuerit. Tunc Macedonas, veluti defuncto rege tumultum fecisse, inclamatusq; ducibus fecisse, vti hostia aperirentur: itaque iacentem in lectulo Alexandrum ab eis conspectum esse, qui postea diem suum obuerit. Non desunt & qui dicant elapso tempore aliquanto rumoribus vulgatum, veneno illum esse interemptum, eiusq; facti Aristotelē Antipatro autorē fuisse, cuius opera ad regem res mortifera sit delata, aqua scilicet frigore nimio pragelida, quam de

Nonacridis saxo quodam fluere aiunt: tenuissimúmq; roris instar vngula duntaxat asini suscipi posse: quodcunq; enim vas aliud, ob acerrimum vim frigoris, dissijci. Id ipsum, quod veneno Alexander extinctus fuerit, maior pars scriptorum vti fictum reijciunt: eaq; ducuntur coniectura, quod cadauer nulla adhibita cura dies complures in locis ealidis positũ, quum seditiones inter Duces fuissent ortæ, non aliquam tamen eius offensæ significationem dederit: sed incolume & tanquam recens à morte visum fuerit. Pradicant etiam regẽ, quum omnẽ viuendi spem abiecisset, voluisse clanculum se in Euphratẽ demergere, vt eã de se relinqueret opinionẽ, veluti ab hac vita ad deos migrasset: prohibitum autem ne id faceret fuisse à Rhoxane persentiente. cui cum magno gemitu illud ab eo exprobratum sit: Mihi ô mulier diuinitatis famam, ne mortalis fuisse crederer, inuidisti. Ad hunc modum Alexander summam fortunæ indulgentiam expertus decessit. Sed enim cùm in Tyri oppugnatione occupatus esset, à summo pontifice Iudæorũ auxilia & commeatus per epistolam rogauit, ac Dario qua pendebantur stipendia poposcit. Illi se Dario obstrictum esse iureiurando, quod nunquam viuente rege eo violaturus esset, respondenti, Alexander multum succensuit, minatusq; est in Iudæam cum omnibus copijs se

Con

venturum. Capta igitur Tyro, versus Hierosolyma movit castra. Tunc pontifex Ioad regis iram veritus, Deum, ut gentis suæ præsidio esset, oravit. Qui inter dormiendum ei cõsuluit, bono esset animo, populus urbe adornata, portas patefaceret, ipse & sacerdotes vestimẽtis consuetis induti, reliqua hominum turba amicta albo vestita, regi obviam prodirent. Fecit quod monitus fuerat. Iamq; Alexandro propius urbem accedente, exiuit pontifex cum sacerdotibus & populo in locum, unde urbs ac templum conspici poterat. Existimabant comites regis permissuram eum urbis direptionẽ, deq; summo pontifice supplicium sumpturum. Caterùm Alexander postquam populum ac sacerdotes cum apparatu, quem diximus, pontificémq; hyacinthina veste, cui aurum intertextum erat indutum, ac cydarim in capite gestãtem, ubi in laminula Dei nomen inscriptum legebatur, è longinquo vidit, progressus solus supplex pontificem salutauit. Magna inde Macedonas omneis admiratio incessit. Parmenioni interroganti, quam ob causam Iudæorum pontificem adorasset, respondit Alexander: Se non illum, sed Deum ipsum, cuius pontificatũ gereret, adorasse: eius autem venerandi hominis speciem se in somnis vidisse, quum adhuc prope Macedoniam esset, eiusmodi habitu adornatam, qua in Asiæ imperio quandam via

potire posset cogitantem senem vereretur, confirmauerit: atq; expeditionis tantæ ducem fore, Persarumq; regnum traditurum se pollicita sit. Quum itaq; alium nullum hactenus in eo habitu conspexisset quàm istum, veteris formam, quæ insomnis apparuerit, se reminisci, & reputare Dei auxilio bellum conficere, in quo Dario superato Persarum Imperium habiturus esset. His dictis, humanè excipiens pontificem cum eo in vrbem, & deinceps in templū intrauit. Vbi pontifice præeunte sacrum fecit. Inspectoq; Danielis libro id in eo scriptum reperit: Græcum quendam Persarum imperio finem allaturum. Propterea gaudio affectus, quæcunq; ab se petebantur, Iudæis liberaliter concessit.

FINIS.

ALEXANDRI MAGNI EPISTOLA,

de situ Indiæ, & itinerum in ea vastitate, ad Aristotelem præceptorem suum, in latinitatem versa à Cornelio Nepote.

***

ALEXANDER MAGNVS ARISTOTELI PRAECEPTORI SVO S.

SEMPER memor tui, etiã inter dubia bellorum nostrorum pericula, (charissime præcepter, ac secundum matrẽ meam sororesq; meas acceptissime,) quoniam te deditum philosophiæ nouerum scribendum tibi de regionibus India, ac de statu cæli, innumerisq; serpentum & hominum, ferarúmque generibus, existimaui, & vt aliquid nouarum rerum cognitione studio & ingenio posset accedere. Quanquam enim in te consummata prudentia nullum adiutorium expostulet doctrina, quod & tibi & tuo seculo, ac futuris temporibus conueniat: tamen & vt mea gesta cognoscere quem diligis, & ne quid inusitatũ haberes, ea quæ in India vidi per summos labores ac pericula Macedonum, scribenda tibi putaui. Sunt enim digna

gna memoria singula, ac multis modis coaeternata quemadmodum inspexi. Non crederem cuiquã esse tot prodigia, nisi subiecta ipse meis oculis prius cuncta ponderassem. Miranda est terra, quantum aut bonarum rerum aut malarum conteptrix existat, & parens publica ferarum ac fructuum, metallorũ atq; animaliũ. Qua si omnia intueri liceret homini, vix sufficturа tot varietatibus rerum ipsa credidерim nomina. Sed ego de ijs quæ primum cognoui eloquar, daturus operam, ne aut fabulæ, aut turpi mendacio dignus efficiar. Etiam naturam animi mei, cùm fueris præceptor, non ignoras solere me terminum æquitatis custodire, & parcius omnia loqui quàm gesta sint. Et nunc spero cognosces nihil me tanquam captantem, iactantemq; gloriam mi itia nostra asserere. Quæ vtinam minus fuissent laboriosa nobis, nec tot rerum experimẽta necesse essет cognoscere. Ago gratias Macedoniæ iuuenũ virtuti, & inuicto exercitui nostro, quibus in ea patientia perseuerauerit, vt rex regum appellarer. Quo te meo titulo lætari (charissime præceptor) si dubito, delinquo: & à mea tuaq; aberro pietate, nisi tibi & Olympiadi matri, sororibusq; meis de singulis regni mei commodis scribam, quæ tibi & illis communia esse arbitror. Id quoque nisi feceris parum de nobis simpliciter iudicare videberis. Prioribus

lite

literis significaueram tibi de solis lunæque eclipsi, & de constantia syderum, aëris q3 indicijs, quæ omnia non sine magna cura, & ordine tibi misi, & has nouas implicaturus historias omnia chartis commendabo. Quæ cùm relegeris, scito esse talia, quæ curam Alexandri tui complecti debuerunt. Mense Maio rege Persarũ Dario apud Gangem amnem superato, acceptaq3 in deditionẽ omni eius regione, ordinarios præparatores q3 nostros præposuimus, orientis prouincijs, multis opibus regalibus ditati: quod priori epistola significaueram. Et nunc (ne sim scribendo multiplex) priora facta iam præcognita prætereo. Mense Iulio deficiente in Indiam Phasidem peruenimus: vbi mira celeritate Poro rege deuicto, potiti ingentibus diuitijs, regia gaza repleti sumus. Quæ dum memini (quia memorabile fuit) & æquum mihi visum est describere de innumerabili exercitu eius, in quo fuere præter peditum copias, sedecim millia & octingẽta quadriga omnes falcatæ. Captis igitur elephantis quadringẽtis, qui superpositas cũ armatis iaculatoribꝰ turres gestauerãt, ipsam vrbẽ regiã Pori, domũq3 inuasimus: in qua colũnas aureas solidas q3 ingenti crassitudine atq3 altitudine triginta pedũ cũ suis capitellis ad modũ CCCCXL. numerauimꝰ, auratos q3 parietes laminarũ digitaliũ crassitudine. Quos cũ

æstimare vellem, aliquibus in locis interscidi, vineamq; solidam auro sarmentoq; aureo inter columnas pendentem miratus sum: in qua folia aurea, racemiq; crystallini, & lychnites erant interpositi, distinguentibus smaragdis. Thalami quoq; cubiliaq; omnia margaritis, & vnionibus, & carbunculis exornata erant. Fores quoq; eburneæ miri cãdoris, & hebenina lacunaria nitebãt testudinibus cupressinis, & in quibus lauari erant soliti balnearibus, aurea quoq; solida cũ crateribus aureis statua & innumeri thesauri fons. In domorũ parietibus innumerabilia auiũ genera varijs coloribus, oberrabãt inter aureas platanos vnguibus rostrisq; inauratis, proin auribus torquibusq; margaritas vnionesq; gerõtia. Multa gẽmea & crystallina vasa potatoria, & sextariola multa aurea inuenimꝰ, & rarò argẽtea. Quibus in potestatẽ redactis, interiorẽ Indiã perspicere cupiẽs, cũ vniuerso exercitu Caspias portas peruenerãm: vbi cùm fertilissimarum regionum admirarer felicitatem, quadã gaudio digna cognouꝰ loca quanquã prædixerant regionis illius incolæ, ne in serpentes & rabida ferarũ genera incideremus, quæ plurima in his vallibus & campis, syluisq; & montibus habitant, nemorum ac saxorum latebris occultata. Sed ego vt fugientem ex prælio Porum primum assequerer, antequàm in desertas vrbes

ter

terrarúmue abiret solitudines, cõpẽdiosa quã tuta itinera eligere malui. Acceptis igitur centum quinquaginta ducibus, qui breuitates itinerum nouerant, mense Augusto per feruẽtes sole harenas, & egẽtia humoris loca profectus sum. Pollicitus præmia his qui nos peritis regionum ducebant per ignota India loca: si me cũ incolumi exercitu in Bactriacẽ perduxissent, atq; penitus abditos Seres: quæ gens arborum foliis decerpendo lanuginem, ex syluestri uelle uestes detexunt. Sed illi maiorẽ hosti quàm mihi fauorem accommodantes, efficere pergebant, ut nos in exitialia serpentum & rabida ferarum genera ignaros regionum inducerent. Quod illos cogitasse ex ipsis patebat experimentis. Tum ego cernens ex parte mea id accidisse, qui utilia cõsilia spreueram amicorum, pariter & Caspiorum hominum, qui prædixerant, ne ita uincere festinarem, ut nullo modo interueniente dolo adimenda esset uictoria. Imperaui militibus ut armis indutí me sequerentur: præterea cùm auri margaritarũq; ex rapina non paruã prædã secum ueherent, timẽdum esset, ne occultò hostes sua ablaturis uictoribus insidiarentur. Et sanè miles ita locupletatus erat, ut uix auri pondus ferre posset. Accedebatq; armorum non parua grauitas, quia omnes aureis incluseram laminis: ita ut totum agmen igneo ueluti sydere ac fulger

pro nostra necessitate, durabiliorem hominē cunctis in rebus recognoscens quàm pecudem. Quippe mecum erant qui aurum vehebāt elephantes ingentis magnitudinis mille, quadringenta quadriga equorum omnes falcata, biga verò mille, ducenta equitum turma, ducenta & septuaginta milia peditū, mulorum castrensium sub armis duo milia, ad sarcinas militum vehendas circiter duo milia: camelorū verò, dromedariorum, & bubalorum duo milia, subiugaliumq́, & boum duo milia qui frumenta vehebant: armentorū verò ad vsum carnis quotidianæ ingēs numerus sequebatur. Caterùm in equis, & in mulis, & camelis, & elephantis aureaq́ quoq́ frena: non parum luxus nobis permiserat victoria. Sed tunc in aspera illa siti pecora vix se continere poterāt. Milites quoq́ nunc ferramenta lābendo, nūc oleū gustando, diram sic aliquo modo differre sitim conabantur. Vidimus & iam plerosque pudore amisso, suam ipsorum vrinam, vexatos vltimis necessitatibus haurientes. Quæ res me dupliciter torsit. Primò de statu exercitus magis quàm de proprio meo sollicitus periculo. Iussi tamen vt armati sequerētur agmen, legeq́ edixi in eum animaduersurum qui nō legitimis inductus insignibus in acie deprehēsus esset. Quod ipsi quoque mirabantur, quòd ita (vbi nullus appareret hostis) necessum es-

sed in tanta siti armatos ingredi. Sed ego sciebã per bestiosa serpentinaq; loca nobis iter esse, ac ne imprudentes circunueniremur, & ne inopinato periculo verberaremur metuebã. Ripam igitur fluminis sequentes ora diei nona ad oppidum peruenimus, quod in medio amne in insula ex hïs arũdinibus (quas paulo ante descripsimus) erat edificatum. Tum paucos Indorum seminudos notauimus homines, qui visis nobis continuo intra tectorũ suorum culmina delituerunt. Quorũ ego praesentiã desiderans, vt dulcẽ ignaris aquã demonstrarent: apparente nullo, paucas eïcere in ciuitatẽ sagittas imperaui, vt si voluntate sua nollent procedere, metu bellico coacti sese exhiberent. Eo magis propter timorẽ cunctis abditis, diu apparente nemine, ducentos milites ex Macedonibus leuibus armis misi per amnẽ nataturos. Iamq; quartã partẽ fluminis enatauerant, cũ horrida res visu subito nobis conspecta est. Maiores elephantorũ corpore Hippopotami inter profundos aquarum gurgites emersi apparuerũt, raptosq; in verticẽ crudeli pœna milites flentibus nobis absorpserũt. Iratus tum ego ducibus qui nos in insidias deduxerant, iubeo centũ quinquaginta in flumen mitti. Quos propulsos natantesq; inuicti rursum Hippopotami digna iustaq; pœna affecere. Sed maior multo numerus beluarũ quàm

prius

prius adfuit, spe subeundæ in cibũ gentis. Vbi cùm apparuisset, veluti formicis flamen visum est feruere. At ne noctu cum aquarũ vel belluarũ prodigijs bella gereremus, nuſsi tubicinio ad iter militẽ aptari. Quid enim in tali manere loco sitientibus nobis proderat? Igitur ab hora diei decima cùm ad vndecimã iter fecissemus, vidimus homines per mediũ amnẽ factis ex arũdine prateruehi nauiculis. Quos cum dulcis aqua percũctaremur locũ sua lingua vbi inueniri posset, dixerunt ingens nos stagnũ dulcissima aqua inuenturos, quo & ipsis nos quinquaginta itinerũ duces erant deducturi. Et quoniã factum est nobis tot perpeti mala, nocte tota ambulauimus siti & exere armorum confecti. Quibus necessitatibus illa quoq; adijciebantur incõmoda quod tota nocte incursantibus leonibus, vrsis quoq; & tigridibus, pardis ac lyncibus pariter resistebamus: quæ genera ferarum promiscua nobis in syluis occurrebãt. Tandẽ ad horã circiter octauã postero die, cùm iã ferè siti defecissemus, ad predictũ nobis stagnũ peruenimus, quod erat circundatũ vetustissima abundantiq; sylua, mille passus patens. Tum ego aqua epota alacer, pecora & iumenta cum exercitu refeci. Moxq; cùm lassa quadrupedia militum refecissem otio, castra in longum per stadia viginti duo, totidemq; in latũ collocare iussi. Quibus

celeriter erectis, iubeo cedi nemus, vt facilior aquatoribus esset accessus ad stagnum, quod vnicum in illis regionibus erat. Igitur inter ipsa tentoria aggregabantur impedimẽta, & elephãti in media castrorum parte collocabantur, vt aptius contineri possent, si quis noctu oriretur tumultus, pauóre aliquis nouus. Erant autem mille quinquaginta extrinsecus ignes accensi, sufficiente sylua quantum vellemus. Hora deinde vndecima, testãte buccina, cibum ipse cepi, & militibus capere imperaui, aureis lampadibus accensis, ad modum duobus millibus: cùm ad primos luna radiantis ortus, subito arrectis caudarũ aculeis à pascualibus Indicis, scorpiones properè consuetam petentes aquationem, ad castra innumeri confluxere: tumultu acciti nostro, an siti, incertum erat: cæterùm ad nocendũ prõptissimi. Hac prodigia insecuta est immensa vis cerastarum, humidorumq; serpentum varijs distinctorum coloribus. Nam quidam rubentibus squamis erant, quidam nigri & cãdidi coloris, quidam auri fulgore consimiles inspiciebantur. Sibilabat tota regio, non paruum nobis inferens metum. Sed frontem castrorum densaueramus clypeis, & in manibus longas habebamus hastas, quarum acutissimis spiculis malas bestias configebamus, & ignibus plures aliquando necabamus. Qua

res

res nos prope duas horas in eo opere sollicitos tenuit. Potæ autem aqua minores serpentes abire cœperũt, maiores cũ ingenti nostro gaudio latebras petierũt. Tum ad horã noctis tertiam aliquam sperantibus nobis requiem, binorum, ternorúmque capitum crista ti serpentes aduenerunt columnarum crassitudine aliquãto proceriores, qui ad potandã aquam ex vicinis montium speluncis processerunt, oribus squamisque suis humum atterentes. Quorum pectora erecta cum trisulcis linguis fauces exertabant, scintillantibus veneno oculis, quorum halitus quoque erat pestifer. Cum his hora non amplius vna bellauimus, tringinta seruis & viginti militibus amissis. Orabãq; Macedones ne aduersis casibus cederent, néue deficerent animo in periculis, quorum quanquam dura est patientia, omnes officiebant operi. Post discessum autem serpentum, cæneri immodicæ multitudinis crocodilorum pellibus contecti, ad castra venerunt. Quæ prodigia duricia thoracis, vel lorica, ferrum respuebant. Multi ignibus vsti, multi se in stagnum receperunt. Iam nos vigilijs inquietos, quinta noctis hora, buccina admonebat, ad quiescendum. Sed adfuere albi leones taurorum magnis comparandi corporibus: qui cum ingenti murmure concussis cernicibus, stantibusq; alte inbis, in modum fulminum in

nos impetum faciunt, exceptiq; venabulis ruunt, tantus repente oriebatur tumultus. Nec minus sera nocte apri ingētis forma metuendi, maculosis lyncibus mixti, tigridibusq; & horribilibus pantheris miscebant prælia. Nulla iam pestē ex eo cōparente, vespertilionum genus columbinis corporibus æquale in nos, vultusq; nostros inferebatur. Habebāt illa dentes hominū more, quibus artus militū violabant. Vna præterea noui generis bestia maior elephāte cōpāruit, tribus armata in fronte cornibus equo simile caput, atri coloris gerens. Hanc Indi appellare Odonta vel dentē tyrannū soliti sunt. Hæc pota aqua, intuēs castra, subito in nos impetū dedit, ne igni quidē oppositi tardabatur ardoribus. Ad quam supprimēdam cùm opposuissem Macedonum manum triginta sex occidit, tres & quinquaginta calcaros inutiles fecit, sexq; tādē ipsis defixa venabulis, occubuit. Anteluccano deinde mox tēpore è cælo pottes venire apparuerunt candore versicolore in modum ranarum, cum quibus mures Indici in castra venerunt vulpibus similes, quorum morsibus vulnerata quadrupedia statim expirabant. Hominibus autem idem morsus non vsque ad interitum nocebat. Appropinquāte luce, nycticoraces venere aues vulturibus similes, quorum corpora immanitate superabant, colore fulvo, rostro, pedibusq;

dibusq; nigris. Totam ha stagni compleuere ripam non nobis perniciem ferentes, sed solitos pisces cum unguibus extrahebant insumebanq;. Quas nos aues cùm neq; fugare, neque abigere ausi essemus, consiccatis unguibus de conspectu nostro abiere. Tunc ego locorum demonstratores, qui nos semper in insidias deducebant pessime meritos cruri fragio puniri iussi, ut nocte vix spirantes à serpentibus consumerētur, ut nos consumi voluerunt. Manus quoque eis confringi imperaui, ut meritis pro factis suis uterentur supplicijs. Habita deinde concione ut fortes milites essent, néue aduersis (ut fœminæ) casibus afficerentur, castra concentu buccinarum repente amoueri, & ad Noti uenti spiracula tendi iussi, ubi collectis Barbarorum, Indorumq; copijs, noua conspirantes bella cognouimus. At meis militibus ingentes erant animi, quibus & sensus victoriam suppeditabat & felicitas. Relictis itaq; periculosissimis inuictisq; locis montium, munitum vix tandem iter calcauimus, & in loca Bactrianorū auro diuitijsq; opulenta peruenimus. Benignisq; excepti cōmeatibus, cùm Persarū confines adiacerent agri, in reparando bello castra per triginta dies statui. Otio mox facto septem dierum itinere eo peruenimus, ubi cum collecto Porus consederat exercitu, propria se ditioni magis quàm prælio da

re ratus. Nam & commeatus nobis palam, non vt hostis, dedit potestatem: cupiensq; me nosse, milites meos subinde cõmeantes interrogabat, vbi ego essem, quid agerẽ? Qui cùm incerta responderẽt, ipse auditis interrogationibus (omnia enim mihi Regi magno Macedones referebant) sumpto habitu militari, depositoq; meo cultu, perueni in castellum vini & carnis tanquam emptor: casuq; Porus scisscitans me interrogauit, quid faceret Alexãder, aut cuius esset ætatis? Quem ludens mendatio temporis, tanquam homo senior, inquã, dux noster in tabernaculo suo se accenso ignis calore reficit. Tum ille gaudio alacer, quia cũ decrepito sene esset prælium commissurus, cùm esset ipse iuuenis tumore elatus. Quid ergo, inquit, non respicit ætatem suam? Respondi ei vno id proposito, ignorare me quid faceret Alexander, cùm essem gregarius ex Macedonico exercitu miles. Tradidit ergo mihi minis plenam epistolam, quam si regi Alexandro darem, pollicitus est præmium. Cui iurans dixi facturum vt in manus eius hæ literæ peruenirẽt: Reuersusq; protinus in castra & antequã legerem, & postquã legi epistolã, magno risu sum dissolut⁹: cuius tibi & matri meæ, sororibusq; meis, superbiam inclinatamq; Barbari temeritatem miraturis, exemplar misi. Mox cum Indis contuli manum, superatisq; his vt

vole

volebam, arreptis armis, Poro regna restitui. Qui vt insperato honore donatus est, mihi thesauros suos manifestauit, quos esse ignorabā: quibus me & comites meos, & vniuersum ditauit exercitū. fluuioq; est amicus ex hoste Macedonibus, & ad Herculis Liberique tropæa deduxit. In orientis autem vltimis oris, aurea vtriq; deorum constituta erant simulachra. Qua an solida essent ego scire cupiens, omnia iussi perforari, & rursum cùm videre solida esse, simili metallo compleui. Liberūq; & Herculem deustis victimis placaui. Vltra deinde procedens, vt memorabile cernerē aliquid, nihil præter desertos ad Oceanū cāpos, syluasq; ac montes inhabitare elephantos, ac serpentes intellexi. Pergebam tunc ad mare, volens, si possem, orbē terrarū circū nauigare. Et ecce amnis quem tenebrosum Gadosumq; mihi locorū incolæ affirmabāt, & quòd Herculi Liberoq; non esset vltra excedere cōcessū, præstantissimos deos hac in re maiores me videri potius volui, quàm patientia immortalium sacra vestigia præterirem. Quibus honoratis collaudatisq;, sinistram partē India scrutari instituī, ne quid mihi ignotis subtraheretur locis: Poro rege non detrectante, ne abdita tegere videretur sui regni bona. Palus erat sicca & canna abundans, per quam dum transitū tentaremus, belua noui generis serrato tergo,

duo capita habens, alterum lunæ simile, hippopotami pectore: crocodili alterum similimum, duris munitum dentibus, duos milites uno ictu occidit repentino. Hanc ferreis vix unquam comminuimus malleis, quàm hastis non valebamus transfigere. Admirati satis diuq; nouitate, peruenimus deinde ad sylvas Indorum vltimas: vbi cùm castra per quinquaginta in longum stadia, & latũ ferè totidem collocassemus iuxta amnẽ Buemar, cæperamus velle soporari sub nocte pura hora postera diei vndecima: cùm subitò pabulatores lignatoresq; exanimati oẽs peruenêre simul, nunciantes (vt facilius arma caperemus) venire è sylvis, elephantorũ immensos greges ad expugnanda castra. Imperaui ergo Thessalicis militibus vt ascenderẽt equos, secũq; tollerẽt sues, quorum grunnitus timere bestias noueram, & occurrere elephantis primùm iussi. Deinde alios cũ hastis armatos subsequi equites, & tubicines omnes in prima adesse acie. Equis insidentes præcedere, & pedites omnes in castris remanere iussi. Ipse cũ Poro rege & equitatu præcedens, video agmina bestiarum in nos erectis promuscidibus tendentia. Quarum quadã nigra, & candida, & rubri coloris, & varia quædam erant. Hos Porus capabiles mihi in vsu bellorum affirmabat, facileq; auerti posse, si ab equitibus verberari sues

sues non desisterent, quod nihilominus fiebat. Nec mora, trepidantes elephanti, conuersi complures, priores saltus petere cœperunt, buccinis hominum & grunnitibus suum attonuit. Quorum equitibus popitres cedentibus ad modum nongentos octoginta occidimus, detractisq; cornibus seu dentibus, insigni omnes præda in castra peruenimus. Iussitq; tunc clypeis & loricis vallum præcingi, ne quid iniuriæ noctu elephantorum aliarumq; ferarum violentia adferret. Quieta nox fuit vsque ad lucem, omnesq; somno refecti. Primo deinde aurora diluculo, in alias Indiæ profecti regiones, in campo patenti mulieres virósque pilosos in modum ferarum toto corpore vidimus, pedum altos nouenorum, sine veste & nudos: hos Indi Ichthyophagos appellant. Hi assueti fluminibus magis quàm terris erant, crudo pisce, & aquarum hausta viuebant. Quos cùm adire vellemus, vicinis se maris immersere gurgitibus. Deinde Cynocephalis ingentibus plena inuenimus nemora, qui nos lacessere tentabant & erectis sagittis fugiebant. Iam deserta nobis intrantibus loca nihil dignum spectaculo ab Indis vltra superesse referebantur. Igitur adituros Phasiacem vnde veneramur, signa conuerti imperaui, vt ex eo loco vsque ad duodecimum miliarium castra vicina æquationi ponerentur. Atq; iam cuncta tento-

ria

ria erecta erant, largiq; ignes accensi, cùm repente Euri vēti tanta vis exorta est, vt omnia tabernacula principiaq; nostra conturbauerit euerteritq;, vltra omnem modum nobis stupentibus. Quadrupedia multo vehementius vexabantur exituq; scintillis, & titionibus in terga venientibus adurebantur. Tum hortor milites, quia æquinoctiali tempore id octobrio mense accidisset, quodq; in hyeme, nō æstate, autumnóue vrgeret, non deorum iram esse, sed aëris dispositionem. Vix tandem recollectis sarcinis ex integro in apriciori valle castrorum sedem inueni. Ordinatisq; omnibus rebus cœnare militem iussi. Nam & flatus Euri ceciderat, & frigus ingens vespertino adcrescebat tempore. Cadere mox in modum vellerum cœperunt niues. Quarum aggerationem metuēs, ne castra cumularentur, militem calcare niuem iubebā, vt quamprimum iniuria pedum tabesceret, proderenturq; ignes aliquatenus qui nine erant penè extincti. Vna tamen tum res saluti fuit, quòd momento temporis ha deleta sunt niues imbre superueniente largo, quem protinus atra nubes subsecuta est, visaq; nubes alia de cælo ardentes tanquam faces decidere, vt incendio earum totus campus arderet. Verebantur dicere deorum me premi ira, quòd homo Herculis Liberiq; vestigia transgredi conatus essem. Iussi autem milites suas vestes oppo-

nere

nere ignibus. Nox serena continuò nobis orantibus reddita est, ignes ex integro accendũtur, & à securis epulæ capiuntur. Et triduo sine sole claro, id nobis continuè accidit minaci pendente nube. Tum sepultis ad modum quingentis militibus, qui inter niues perierant, castra inde mutari imperaui. Nam ad aditũ cœlo promontoria, & ad Oceanum in Aetiopiam ueni mus, ad Dionysios quoq; montes, & antrũ Liberi. Perdidi quoq; homines in antrum missos, qui dicebantur tertia die febribus mori, quia speluncam dei introissent. Quod fuisse manifestum mortibus eorum probauimus, quia ui intrare prater religionem, & sine muneribus specus petierant. Supplex itaque orabam numina, ut me regem totius orbis terrarum, cum sublimibus trophæis triumphantem in Macedoniam Olympiadi matri meæ remitterẽt. Quam rem frustra me petere ita cognoui: quoniam dum scisscitor, si quid etiam ubi ubium uidere possim admiratione dignum, aut memoria, omnibus Indis negantibus usquam esse, castra diuerti in Phasiacen cum antea Noti uenti flatus essem secutus. Dumq; iter sumpsi, agmen sub signis me ducente, duo senes facti sunt nobis obuiam. Quos cùm interrogarem numquid nossent in illa regione memoria dignum aliquod spectaculum, Responderunt mihi, esse uiam decẽ non amplius dierum, quo si cum uniuerso exercitu

citu pergere vellem, aquationis tantum causa tantis impedimentis turbarer. Cæterùm si commeatibus quadraginta millia hominum proponerem, propter itinerum angustas semitas & bestiosa satis loca, posse mihi contingere vt aliquid incredibile perspicerem. Tum ego, dicite mihi, inquam duos senes humanitatis lege demulcens, quid sit istud quod mihi tam illustre, & tam magnificum sic pollicemini? Tum hi exhilarati blanda mea voce, Videbis, inquiũt, rex quicũq; es, duas Solis & Luna arbores, Indicè & Græcè loquentes: quarum virile lignum, est Solis, alterum fœmineum, est Luna, & ab his quæ tibi instent bona, aut mala nosse poteris. Qua tam incredibili re illudi me à barbaris senibus existimãs, pœna eos impingi, & aliqua cũtumelia affici iussi, ita dicens: Ità ne eò maiestas mea peruenit ab occidente vsq; ad oriẽtem, vt à senibus barbaris ac decrepitis illudime videam? Quibus iurãtibus se nihil falsi comminisci, experiri me posse, modò vellem, an vera dicerent, aperituros breui id non esse vanum. Orantibus amicis comitibus meis, ne tanta rei experimento fraudaremur, quadraginta millia mecum cum equitatu traxi. Remissis in Phasiacen copijs, cum quibusdam præfectis, exercituq; cuncto, elephantis & rege Poro & impedimentis omnibus. Mox lecto robore iuuentutis, admirabilia

visu

visuri spectacula, profecti sumus ducētibus Indorum senibus, qui nos per inania & egentia plerumq; aquarum adduxerunt. Tandemq; per aliqua serpentum ferarumq; loca deducti, in proximam oraculi sedem deuenimus. De his autem feris & serpentibus, quia innumera erant, & Indica lingua vocitata, scribendum tibi non putaui. Cùm appropinquaremus ad regionem nobis prædictam, vidimus fœminas, virosq; aliquot Pantherarum, Trigridūq; pellibus contectos. A' quibus cùm quereremus quinam hominum essent? Indos se sua lingua esse dicebant. Locus autem erat spacioſus & largus, thure & opobalsamo abundans, qua plurima ramis suorum nemorum innascebantur, his vesci circa regionis incolæ consueuerant. Et cum necessarium nobis prædictū multiq; incognitum locum incessimus, homo pedum amplius decem statura altior, nigro corpore, dētibus caninis ante oraculum apparuit, perforatis auribus, ex quibus vnciones dependebant annuliq;, & erat pellibus ferinis vestitus. At cùm me more ritúque suo salutasset, metum simulatione silentioq; texit. Cui (cùm interrogaret ad quid ego veniſſem) dixi, me cupere sacras Solis & Lunæ arbores inspicere. Tum barbarus: Si coitu puerili, inquit, & fœmineo contactu vacas, licet diuinum locum intres. Secutusq; me cum amicis,

& com

& cõmilitonibus meis circiter trecentis, deponere annulos, vestesq; cunctas cum calceamentis imperauit. Parui per omnia homini, vt pareremus religioni. Vndecima diei hora erat, expectabatq; sacerdos Solis occasum. Nam solis arborem loqui ac respondere ad primos iubaris ortus affirmabat. Item noctis eadem tempora custodire ipsam Lunæ arborem. Quares mihi plus mendacio, quàm veritati similis videbatur. Igitur perambulare totum incipio nemus, quod intra parietem erat non magno edificatum opere. Video opobalsamum cum optimo odore omnibus vndique ex ramis abundantissime manare. Cuius odore captus, & ipse edulia de corticibus euellebam, idemq; comites mei faciebant. In medio autem luci sacratæ arbores similima cupressis, frondi ũ genere, pedum alte centenorum erant: quas Bebrionas Indi appellant. Eas cùm mirarer, diceremq; frequentibus imbribus ita excreuisse: affirmabat sacerdos se nunquam in his locis pluuiam, neque feram, aut vllam auem, aut vllum vidisse serpentem. Terminos autem esse ab Indorum maioribus Soli & Lunæ consecratos. Affirmabat idem quodam eclipsi Solis aut Lunæ vberrimis lacrymis sacra arbores commouerentur suorum numinum statui timentes. Et cùm sacrificare instituerem, & victimas immolare, prohibitus sum à sacerdote:

dote qui negabat licere aut thus in eo sacrario igne uri, aut animal ullum interfici. Sed praecepit ut prouolutus truncis arborum oscula darem, rogaremq; Solem & Lunam ut ueridica mihi darent responsa. Quod ego dum facturus essem, interrogandum tamen sacerdotem existimaui Indicè an Graecè mihi essent arbores responsura. Tum ille, inquit, utraque Solem eloqui lingua & futura pranunciare. Luna autem (dixit ille) Indico sermone incipit, Indico finit. Dum haec geruntur, uidimus ab occidente iubare fulgentibus Phœbi radijs percussa arborum cacumina. Et sacerdos ait, Sursum omnes intuemini, & de quibus quisq; rebus consulturus est, occulto cogitet silentio, nemo palam pronunciet. Tum ego, & amici, & comilitones, adcuratius intuiti sumus, ne inter nemorum densitatem aliqua more hominum nos falsitas illuderet. Mox nullo interueniente dolo, ad cacumina ramosq; perspeximꝰ. Cominus igitur stantes, diuina auribus aucupauimus oracula. Cogitabam an deuicto orbe terrarum patriã triũphans ad Olympiadem matrem, sororesq; charissimas, possem reuerti. Tunc subito Indico sermone tenuissimè respondit arbor: inuicte bellis Alexander, ut consuluisti, unus eris terrarum orbis dominus, sed uiuus in patriam non reuerteris: ita enim fata de tuo capite statuerunt. Tum ego oraculum cùm ignorarem, qua-

liter Indus esset interpretaturus, alios mecum interpretes adduxeram, quos ego partim meis neribus, partim minis constrinxeram, & quacunque arbores indicarent, ipsos exponere cogerem. Quibus itaque cognitis, omnibus metu perculsis, flentibusq; qui mecum erant palàm (quia moris erat) aliud eram consulturus, sed vespertino tempore nondum exorto Luna. Cùm rursus ad locum inuitati iuxta arbores constitissemus, illas mox solita consuetudine adorauimus. Tres fidelissimos mecum induxeram amicos Perdiccam, & Clytonem, & Philotam, quia nullum metuebam vltra, nec in me quicquam metuendum erat, vbi neminem fas erat interfici. Consulto igitur vbi moriturus essem, ad primum Lunæ ortum percussa cornu, splendoreq; accepto arbor Græcè respondit: Alexander, inquit, plenum iam ætatis finem non habes, sed sequenti anno mense Maio in Babylone morieris, & à quo minime speras decipieris. Tunc lachrymas effudi, amiciq; mei circumstantes flebant, nullum habentes dolum, aut scelus, sed pro mea salute mori parati. Postero autem mane resurgendum existimaui. Neque enim ego quicquam de fidelissimis mihi amicis consulueram, an illos cauendos esse Alexandro præmoneret oraculum. Discessu deinde facto, cùm iam ad epulas diuerteremur,

ipse

ipse animo ager, ad requiem, rogantibus amicis, ne me anxietate & ieiunio conficerem, paululum cibi contra animi mei voluntatem accipere cœpi, meq; (vt presto essem ad primum solis ortum) in sacrario collocaui. Postero die expergefactus diluculo amicos, & iam somni sopore sopitos, excitaui. Verũ adhuc ipse sacerdos pellibus velatus ferinis, quiescebat: positáque ante eum in tabella eburnea ingens libatura erat, qua illi ex precedenti cœna superfuerat: item culter eburneus. Nam ære, ferro, plumbo, & argento egent, auro abundant. Opobalsamo & thure, vescuntur, cadentis q; riuuli ex vicino monte potant aquam homines, adcumbentes & quiescentes sine vllis cerui-calibus, stratis tantùm vellibus ferarum, hoc amictu contenti. Viuant ita q; annis ferè trecentis. Excitato sacerdote locum intraui, tertio consulturus sacratissimam Solis arborem, tuinsnam percussoris manum cauere deberem: quemue exitum mater mea sorores q; mea habitura essent. Arbor Graecè dixit, Si mortis tua tibi insidiatorem prodidero, sublato eo instantia fata facile mutabis. Mihi quoque tres irascerentur sorores, Clotho, Lachesis, Atropos, quod veridico oraculo earum pensa impedierim. Igitur ad annum & menses octo Babylone morieris, non ferro, vt suspicaris, sed veneno. Mater tua turpissimo &

miserando exitu, quandoq; insepulta iacebit in via, auium ferarumq; præda. Soreres tuæ diu felices erunt. Tu quoq; breue hoc quod superest tempus orbis terrarum dominus eris. Hunc tu caue ne nos vlterius sciscitaris, quin excedo nostri luci terminos, & ad Phasiacen Porũq; reuertere. Sed & Sacerdos monuit vt abiremus: dicens, fletu & vlulatu nostro sacras nos arbores offendisse. Tum ego concionatus ad vniuersos milites, dixi vt parum & Phasiacen, ex responso repeteremus, quod nobis faustum felixq; esset futurum, illic accepturi. Quod idcirco commentabar, ne à commilitonibus meis in desperationem redactis, in alienis deserer loc is. Ergo voces quas ex responsis vnà mecum audierant, nullo modo, qui his nominibus appellãtur, Sermition, Proteſilas, Siluius, & Mistemis, Timotheus, & Lacon, & Trasselon, & Dedicus, & Machathaon, & Enodes, & Simbrius, & Snisidus, & Perdicca, & Philotas, & præfectus prætorij Coradas, sed silentio quæ audierant, ex sua fide & meo tegebant consilio. Iamq; à sacris exceſſeramus arboribus, nec iam odore thuris, opobalsamiq; nares verberabantur. Indi enim sacra deorum ad Oceanum tenebant, dicentes, non parum me quoque esse immortalem qui eo vsque penetrare potuissem. Quibus ego quod de nobis opinarentur insinuans, gratias agebam.

Perue

Peruenimus deinde in vallem Iordeā, in qua serpentes habitabant, habentes in collo lapides qui smaragdi appellantur. Hi lumen in oculis profusum accipiunt, & vallem vix vllis adeundā incolunt, Lasere & albo pascuntur pipere. Hanc super vallem pyramides sunt pedum tricenorum. ab antiquis Indorum adificata. Sed hi serpentes, quos paulo antè descripsimus, inter se quotannis vere primo depugnant, multiq; morsibus depereunt. Inde non paucos ingentis forma smaragdos extulimus. Per magna enim pericula incedebamus in Scyritas, talis generis bestias, habentes capita leonum & caudas, vnguibus binis, latas ad sex prope pedum mensuram, quibus verberati homines inutiles fiebant. His erant intermixti Gryphes rostra habentes aquilarum, ex alia corporis parte dissimiles, qui mira velocitate in ora oculosq; nostros exiliebant, scutaq; & clypeos nostros caudis crudelem in modū transuerberabant. Qui tandem partim sagittis, partim militaribus contis conficiebantur. In eo certamine, bestiarum vtriusq; generis morsibus, ducentos octo milites perdidi: occidimus verò decem & septem millia. Inde ad Cluias flumen venimus, quod sine flexu rectà ad Oceanum ferebatur: latum stadijs ad ripam alteram viginti. Vestiebant arundines ad tercentum per littora quarum vnam vix triginta

ĕtidem mulieres ignaros regionū homines in flumine natantes, aut tenendo gurgitibus suffocabant, aut in arūdineta tractos cùm essent specie mirabiles, affectu suo auide victos rumpebant, aut venerea examinabant voluptate. Quarum nos duas tātum modo cepimus, colore niueo, nymphis similes, diffusos post terga capillos habentes. Sed & in Gāge flumine erant admirabilia portenta: de quibus (ne tibi fabulosus viderer) scribēdum non putaui. nisi quod ab ortu solis & Eufrate ad Noti venti spiracula exeunt. Quorum fluminum ripa altera ab alia non sunt conspicua aquarum latitudine. Inde ad castellum quod Indi incolunt, peruenimus, vbi monita à senibus optimis accepimus. Qui nos rectè deducētes, ire ad Porum in Phasiacem per Caspias portas docebant. Neq; tamen his auditis, semper inesse dolū suspicātes. Euri venti flatus secuti, incidimus in maligneas feras, de quarum capitibus velut gladij à vertice, acuta serra atq; eminebāt ossa. Et hæ arietino more aduersus homines currebāt. Tū inuicta plurimorum militum clypeos cornu suo transuerberabāt. Quarum occisis ad modum octo millibus quadringētis quinquaginta, sic inde ad Porum exercitus meus cum summo tandem labore ac periculo meo peruenit. Ibiq; legato meo Antigone nomine quem Persidæ præposueram, præcepi vt inter Pori Per-

ſarum, & Babylonicorũ pilas ſolidas, aureas duas pararet, & in his omnia facta ſcriberet, faceretq; in vltima India Liberi & Herculis trophæa. Quorum centum erant argentea, ſed ego quinq; mea æquè aurea, eis altiora denis pedibus ſtatui, imperauiq; tranſcribere, quæ miraculo ſunt futura, poſterisq; ſeculis, chariſſime præceptor, non parua admiratione, nouũ, perpetuumq; virtutis monimentum, vt inuidendum mortalibus eſſet, & perpetua de nobis opinio fieret. Hæc animo & induſtria, optime Ariſtoteles, ponderato. Vale.

INDEX RERVM MEMORABILIVM huius operis.

ABdolominus rex Sydoniorum constituitur. & eius magnanimitas 78
Abiazares Indorum rex 347.348.255
Abulites Susæ præfectus ciuitatem Alexandro tradit 159. & seq.
Aceſines Indiæ fluuius 333
Achilles ab Alexãdro felix appellatus 32
Acies Alexandri 45. 59
Acies Darij 59. 125
Ada Cariæ regina Alexãdro occurrit 34
Ada Alexandrum in filium adoptat, & toti Cariæ præficitur 34
Adulatio perpetuũ principum malum 318
Aegyptij vani, & nouarum rerum apti 80
Affarij 245
Agenor Tyri cõditor 95
Agis malus poëta & adulator 318
Agidis Lacedæmoniorum regis bellum aduersus Antipatrũ 82. Strenuè pugnãdo moritur 198
Agramnes quomodo Indiæ regnum occuparit 364
Alexander Amyntæ filius matris dolo necatus 12
Alexander Magnus natus 15
Alexãder adhuc puer rebus bellicis delectatus 16
Alexandri indoles qualis ibidem
Alexãdri cura multis demandata 17
Alexander nullis illecebris, sed sola virtute motus. ibidem

Alexandro regni cura committitur 19
Alexander poculum cōiecit in Attalum, & cū patre dissentit 21
Alexand. à patre discessus ibidem
Alexāder reuocatus ibi.
Alexander xx. annos natus regnū suscipit 22
Alexandri pietas & humanitas 23
Alexander generali concilio Græcorum Imperator designatus ibid.
Alexandri cognatio cū Thessalis 24
Alexāder ante Persicum bellum finitimas gentes adortus 25
Alexādri stratagema 26
Alexander ad Danubiū profectus ibidem
Alexand. in Asiam traiecit 29
Alexandri copiarū numerus 31
Alexāder lotus in amne Cydno, morbo corripitur lætali 47
Alexander Isson peruenit 54
Alexander ad Dariū tendit, tam ducis quàm militis officio fungens 64
Alexan. vulneratur 49. 64. 273. 276. 337. 340
Alexander victor hostes persequitur 31
Alexandri clementia in captiuos 68. 69
Alexādri cōtinentia 70
Alexāder Syriā petit 72
Alexander peritissimus tractandi militū animos 85
Alexander Aegyptū intrat 104
Alexandriam cōdit 109. 261. 277. 391
Alexander alias vrbes cōdit 372
Alexander se Iouis filiū appellari iubet 108
Alexāder Aethiopiā inuisere cupit 109
Alexāder omnis periculi contemptor 114
Alexādri cōmiseratio super morte vxoris Darij 119
Alexander quando maximè territus fuerit 131
Alexandri somnus profundus 132
Alexandri perpetua felicitas 148
Alexander Babylonem ingr

ingreditur 153
Alexadrum quædam in disciplina militari mutasse 158
Alexander quanta difficultate ad Ariobarzanem contenderit 167
Alexander vino victus & meretrice Persepolim incendit 178
Alexandri virtus ac iustitia Dario perfecta 189
Alexandri etiam nomen pauorem hostibus incussit 193
Alexander Darij cædem deplorat 195
Alexãder inuictus, & vitijs victus 199
Alexander capiti Persicum diadema circundat 216
Alexãder suas suorúmque militum sarcinas exurit 217
Alexandri animus omnibus obluctabatur difficultatibus 219
Alexander suorum insidiis petitus 248
Alexander aquam porrectam sibi in summa siti, respuit 268
Alexãder sex oppida construit 292. & Petram expugnat 295
Alexander insignis magnitudinis leonem occidit 299
Alexandri in vno saltu CCCC. feras strauit 300
Alexandri ebrij iactantia, & Clyti cædes 301. 304
Alexander in aquis periclitatur 374
Alexandrũi ingens oceani videndi cupido inuadit, & quid ei in ea profectione acciderit 394.395.396
Alexandri triumphus, in quo Liberum patrẽ est imitatus 402
Alexander Cyrum & Semiramin maximè & præcunctis regibus est admiratus 276
Alexander primus cum Scythis bellum gessit 273
Alexander ad superstitionem intermissam redux 299
Alexandro Hermolaus insidias struit 325
Alexander Carthagini infensus 406

Alexander Africam, Hiſpaniam, Italiam & Epirum petere conſtituit ibid.
Alexander Græcis ciuitatibus imperat vt exules recipiant 413
Alexander militum ſuorum æs alienum diſſoluit 414
Alexander xiij. milites obloquentes ſua manu corripit, atque ſui corporis cuſtodibus eos ſeruandos tradit 419
Alexãder Babylone cõuentum vniuerſi orbis agit 424
Alexander reiectis Macedonibus omnia miniſteria Perſis commiſit 420
Alexander Macedonibus ignoſcit 421
Alexandro mortis periculum prædictũ 422
Alexander moriens annulum ſuum Perdicæ tradit 425
Alexandri mors 425
Alexãdrum veneno necatum plerique credidere 444
Alexandri corpus ſeptẽ diebus inhumatum & incorruptum manſit ibid.
Alexandri vitrutum & vitiorum enumeratio 427
Amazonum gẽtis deſcriptio 209
Amicitia inter pares firmiſsima 286
Amyntas accuſatus ſe excuſat, & abſoluitur 252
Amyntæ fuga & interitus 80
Andromachꝰ Syrie præfectus, viuus à Samãritanis crematus 111
Animum nõnunquam præſagire mala 41
Antigenus Alexandri prætor ſtrenuè cõtra Perſas pugnat, & vincit 81
Antiphanes ſcriba equitum 247
Antipater ab Alexãdro euocatus 421
Antipatri cum Olympiade ſimultas 421
Antipater Alexandrum veneno interficere ſtatuit 423
Antipater regnum Macedoniæ & Græciæ ſu-

uaſit 444
Aornus petra 342
Apopthegma Alexandri 15
Aqua paludis quæ ingreſſos ſcabie oppleuit 398
Aqua ſolis 107
Aquila ſuper caput Alexandri viſa 143
Arabiæ fertilitas 152
Arabis cuiuſdam Darij militis audax facinus 102
Arachoſij eorúmque ſitus 297.258. 399
Aratus inſula Alexandro ſe dedit 76
Araxes fluuius 165
Arbella 114. Alexandro traditur 151
Ariaſpi cur Euergetæ dicti 258
Arimazes quàm ſuperbè reſponderit Alexandro 293
Arimazes & nobiliſsimi gentis ſuæ crucibus affixi 297
Ariobarzanis pugna, & interitus 169
Arisbas in exilio conſenuit 14
Ariſtomenes ſuperatur 81
Ariſtander aruſpex Alexandri 101.281
Ariſtonicus cum ſuis capitur 99
Ariſtonis fortitudo 116
Ariſtoni fortis pro Alexandro pugna 379
Ariſtoni oratio 432
Ariſtoteles Alexandri præceptor 17
Aridæus in regiam perducitur 433
Aridæus reuocatus veſte regia induitur ibidem
Arſanes omnia igne ferróque vaſtat 45
Artabazus Darij ſingularis Amicus 182.190
Artabazus cum nouem filiis ſe comitantibus Alexandro dedit 211
Artacacna oppidũ 219
Aruæ oppidum 210
Aruſpicum mos 279
Aſtaſpes Carmeniæ ſatrapes 402
Athenienſibus bellum illatum à Philippo 20
Athenienſes victi ibid.
Athenienſes pacem petunt 24
Athenienſes ſecundo pacem petunt 30
Athenienſes mandato regis

regis Alexandri resti-
re 414
Athenodorus Bactria-
norum princeps Bico
nis insidijs interfe-
ctus 386
Attalus grauissi. Alexan
dri inimicus 231
Attinas cum omnibus
suis interfectus 288
Auaritiæ nihil nefas 119
Auaritiam esse insatiabi
lem 330
Augurium Alexandro
exhibitum 101
Auij Scythæ barbarorú
iustissimi Alexandro
se dedunt 275

B Abylon à quo con
dita, & quàm ma
gnifica ciuitas 153
Babyloniorum turpitu
do 156
Bactriani populus 100
Bactriana arx occupa
ta 386
Bactrus amnis 265
Bagoas spado Nabarza-
ni veniam exorat a-
pud Alexandrum 214
Bagoæ spadonis scelus
in Orsinem 408
Bagistanes arcis Babylo
nicæ custos quomo-
do Alexandrum exce
perit 153
Barzentes Arachosijs au
tor deficiendi, vinctus
Alexandro traditur
348
Barbaris hominibus in
corporum maiestate
veneratio est 215
Bazaira, & in ea nobi-
lium ferarum gre-
ges 299
Bezira vrbs opulenta,
oppugnatur 339
Bilon miles quidã Phi-
lotæ insultat 239
Belua inusitatæ magni
tudinis apparet 92
Beluæ magnas naues æ-
quantes 405
Beneficiorũ gratia sem-
piterna est 330
Bessi & Nabarzanis con
silium de capiendo
Dario 182.185
Bessi de bello consultra-
tio inter pocula 261
Bessus regni Persici affe-
ctator 100
Bessus sumpta veste re-
gia, se Artaxerxem
nominari iussit 215.
216
Bessus astu captus ac
vinctus Alexãdro tra
ditur 270

Bicon Athenodorum in conuiuio necat 337
Bicon quomodo torme tis enecãdus euaserit, & in patriam sit reuersus ibid.
Boxus Athenodori interfector occiditur ibid.
Brãchidarum vrbs funditus deuastata 271
Broculus Mazæi filius ad Alexandrum trãsfugit 193
Bucephalus ab Alexandro domitus 17
Bucephalus equus Alexandri captus 213
Byzantiũ obsidio 18
Byzantium quando Cõstantinopolis dici cœperit ibid.
CAduceatores Alexãdri à Tyriis occisi 85
Caduſij Scythæ 141
Cælenarum arx oppugnatur ab Alexãdro
Calanus Indus philoſ. 409.410
Calani mirũ mortis genus ibid.
Calis insidiarũ in Alexãdrum particeps 244
Caliſthenes in tormẽtis interiit 332
Camporũ profundi maris ſpecies 267
Canes venatici nobiles & admirandi 363
Carthago à Tyriis condita 84
Carthaginienſium legati Tyrum veniunt ibid.
Caſpium mare dulcius cæteris 209
Caſtra Cyri 45
Catenes artis ſagittãdi peritiſsimus 273
Caucaſus mons 260
Chari ducis fortitudo 344
Chæronenſis pugna 20
Charidemi confidens responſum & conſiliũ Dario, propter quod iugulatus 40
Ciuilium bellorũ inter Alexandri principes origo 441
Cleander miſſus ad conducendos Alexandro milites 35
Cleandri furor 404
Cleo Siculus, adulator 318
Cleomenes Africæ vectigalibus præficitur 110
Clyti laus 300
Clyti non ſatis ſobriũ in Ale

Alexãdrum conuicia 301
Clytus à rege interfectus 304
Cobares ad Alexãdrum transfugit 263
Cœle Syria 76
Cœnus dux 345
Cohortanus satrapa Alexandro se dedit 316
Cõstantinopolis quando capta 18
Copides cur gladij dicãtur 355.356
Cophes Arthabazi filius 293
Corporũ maiestas veneratur Barbaris 215
Coruus præteruolans glebam ex vnguibus in caput Alexandri dimittit 101
Corui bellicæ machinæ 91
Crateri prudentia & fortitudo 170
Crateri contra Philotam odium & oratio 225
Crateri ad regem oratio 383
Critobolus medicus Alexandri 381
Cydaris 44
Cydnus fluuius 46
Cyrus nobilissimus rex 126
Cyrus primus Medorũ & Lydorum regna ad Persas transtulit 139
Cyropolis obsidetur 276
Cyri sepulchrum ab Alexandro apertum 408

DAedala regio 339
Dahæ opprimuntur 299
Damasco capta quantã prædam inuenerit Alexander 72
Danubius omnium Europæ fluminum amplissimus 26
Darius Arsani filius xxxiii. à Cyro 32
Darij exercitus descriptio 38.59
Dario Chaldæos vaticinatos fuisse, ipsius imperiũ ad Macedones transiturum 42
Darius castra ad Euphratem mouet, & quis fuerit agminis ordo 42
Darij castra cum cognatis eius occupata 65
Darius turpiter abiectis regni insignibus fugit 67
Darius interfectori Alexan

xandri mille talenta promiserat 49
Darius alexandrum timiditatis insimulat 56
Darius desperata pace bellū renouat 99
Darius bellum redintegrat 118.180
Darij fuga 144
Darius natura simplex & mitis 186
Darius Græcæ linguæ peritus 187
Darius Alexand. fidē implorat contra parricidas, à quibus confossus relinquitur 193
Darij corpus matri missum 196
Defectus Lunæ 117
Deliquata aqua 159
Democrates Atheniēsis se gladio transfigit 211
Demophoon vates 377
Demosthenes defectionis autor auro corruptus 24
Demosthenes in legatione ad Alexandrū fuit, sed ad regem non peruenit ibid.
Deuices populi 39
Desperatio magnum ad honeste moriendum incitamentum 378
Dimichi 192
Diogenes Cynicus 30
Dioxippi monomachia cum Horrata 389
Dioxippus seipsum interficit 390
Disciplina militaris, mutata ab Alexandro 158
Doriphori Darij 43
Draconis herbam offerentis species Alexandro in somnis visa 394
Drangæ populi 220
Ducis optimi officium 61.62
Dyardenes Indiæ flu. 333
Dymni in Alexandrum insidiæ 224
Dymni mors ibid.

EBrium scortum de exscindenda Persepoli fert sententiam 177.178
Ecbatana vrbs, caput Mediæ 179
Elephanti vulneribus fatigati, suos sternunt 356
Eneti populus 38
Epaminundas filio suo domi præceptorem fouet 12
Ephesus occupata 33

Epigoni Alexandri qui 411
Epimenes Alexandro insidias molitur 324
Equus pauidũ ad omnia animal 355
Erigui ducis fortitudo & pugna cum Satibarzane 266
Erigui mors 310
Erimanthus fluuius 333
Erythreum mare vnde dictum 334.405
Eryx dux interfectꝰ 335
Euphrates à Dario pontibus iunctus 53
Eurilochus insidias Alexandro paratas regi aperit 323
Euctemonis oratio 171
FAlcati currus emissi 140
Fama infirmissimum aduersus viros fortes telum 137
Farnabazi gesta 81
Fatum ineuitabile 102
Fons bitumẽ fundẽs 152
Fortuna 180. 402
Fortuna qualis pingatur Scythis 286
Fortuna plerunq; naturã corrumpit 41
Fortunam rebus famam pretiumque constituere 402
GAbaza regio 313
Gangabæ qui Persis dicantur 73
Gangarides populi 364
Ganges fluuius Indiæ maximus 333
Gaza quid Persis dicatur 72
Gazæ obsidio & oppugnatio 100
Gedrosij populus 399
Gedrosia regio fertilis 401
Germanorũ animosum responsum 27
Getarum fuga ibid.
Gloria sæpius fortunæ quam virtutis beneficium 339
Gordij Midæ patris vehiculum 37
Gordium ciuitas 36
Gordius nodus & eius dissolutio 37
Græci capriui quàm miserabiliter apud Persas tractati fuerint 170
Græciæ gloria dominationis ablata 20
Græcorum militum defectio ab Alexãd. 386
Granicus amnis 32
HAgis ac Cleo adulatores 318

Halicarnasus solo æquata 34
Hāmoniorum regio 107
Hammonis Iouis templū & oraculum 108
Harpagones quid 84
Harpali luxuria, timiditas & perfidia 413
Harpalus interfectus 414
Hecatōpylos vrbs 262
Hectoris Parmenionis filij mors 110
Hephæstionis mors 412
Hephæstioni mortuo tanquam heroi sacrificarum ibid.
Hermolaus nobilis puer virgis cæsus Alexand. molitur exitiū 322.226
Hiſtaspis vxor clementissimè tractata ab Alexand. 261
Honesta mors viris fortibus expetenda 291
Horratæ Macedonis cum Dioxippo duellū 389
Horti pensiles in Babylonia 155
Hydaspes fluuius 333
Iberia quæ, & vnde dicta 405
Ignauiā necessitas acuit 169
Ignis æternus 130
Immortales apud Persas 43
Imperij Alexand. diuisio 442
India regio qualis 317. 333
Indus amnis 332
Indi Alexandro occurrunt imperata facturi 336
Indi maritimi 399
Indorū regis magnificētia in bello & pace 334
Indorum ingenia, mores & cultus 335
Indorum variæ gentes debellatæ ab Alexand. 395.396.397
Indorum sophi 336
Iollas Antipatri filius Alexandro venenum præbuit 444
Iouis Hammonis tēpli, simulacri, & vatis descriptio 117.118
Ira atque superbia, mala inuicta 71
Lacedæmoniorū rex animi inuicti 197
Laconum strages 198
Lagarus Agrianorum rex Alexandro valde familiaris 28
Lanificium apud Persas contumeliosum 160

Legati ab Danubij accolis atque Germanis ad Alexandrum veniunt 27
Legati ex omnibus terrarū partibus ad Alexand. veniunt 422
Leges à victoribus præscribuntur, à victis non dari, sed accipi solent 97
Leonnatus corporis Alexādri custos 324 vulneratur 379
Liber pater cur è Iouis semine natus fingatur 338
Libri arborum Indicarum teneri instar ceræ literarum notas accipiunt 334
Literas Tyrij primi aut docuere aut didicere 95
Lunæ eclipsiū ratio 117
Lustratio exercitus cum Macedonibus facta 440
Lycus fluuius 35
Lyncestes Alexander sistitur iudicio, & occiditur 245.246
Lysimachus leoni obiectus, vnde orta sit ea fabula 300
Macedones gloria vbique noti 135
Macedones regi obstrepunt 363.375
Macedones missionem ab Alexandro petunt 160
Macedones à Persis ad supplicia tracti 419
Macedonici agminis ordo 126.132
Macedonum habilitas in prælijs 40
Macedonum erga reges suos ingenita veneratio 52
Macedonum sub Philippo militantium quāta vilitas & paupertas 417
Madates Vxiorum præfectus 161
Mæoris palus 209
Magia ars sit, an lūdibrium 262
Mallij cum Oxydracis propter Alexandri aduentum sociantur 374
Malliorum ad Alexandrum legatio 391
Maracandorum vrbis magnitudo 274
Mardorum gens bellicosissima 116.177.212

Mardorũ deditio 214
Mareotis palus 105
Maris æstus & reciprocatio 397
Marsia amnis qui & Lycus 35
Matrimonij apud Macedones initi pignus 316
Mazeces Amyntã cum suo exercitu vniuerso cædit 80
Mazæi fuga 125. 146
Mazæus se cum vrbe Babylonia Alexandro dedit 152
Media 151. 178
Meleagri dictum in Alexandrum 347
Meleager regi consuluit vt Perdiccam interficiat 435
Meleager occiditur 441
Melon Darij interpres captus 192
Memaceni pertinaces rebellãt Alexadro 276
Memnon constituitur Prætor Aracosiorum 258
Memphis 105
Menedemus insidijs Daharũ circũuẽtus 282
Menedemi clades quantum perturbauit Alexandrum 283
Meros mons 338
Mesopotamia 152
Miletus expugnata 33
Milites ad Alexandrum moribundum intromissi 423
Mœris Pataliæ rex 394
Mos principum Macedonum 329
Mulier attonitæ similis Alexandri perniciem iemorata 323
Mullinus scriba equitũ Alexandri 342
Nabarzanis sceleratum cõsilium de capiẽdo rege suo 182. 185
Nabarzanis ad Alexandrum literæ 208
Nabarzanes in Indiam profugit 220
Nasamones populi 107
Naturæ humanæ prauitas 262
Naura regio, vbi parentes stupro cum liberis coëunt 307
Necessitas in aduersis efficacior quã ratio 314
Nearchi oratio 430
Nicanor Parmenionis filius mortuus 217
Nicanor alius nobilis

audacia Macedo 349
Niues quam altæ & difficiles apud Parapamisadas 259
Noctis vmbra clarior apud Bactrianos quã lux 265

OBsequio mitigãtur imperia 329
Ochus fluuius 292
Olympiadis cum Antipatro simultas 421
Olynthus expugnata 15
Omphis Indorum rex se suaq; Alexandro committit. 345
Omphis regium insigne sumit 347
Oraculum Philippo de regni successore datum 17
Orsinis nobilitas & præfectura 126
Orsines, quanquàm innocẽs, occiditur 408
Oxartes Darij frater in cohortem Alexandri amicorũ receptus 261
Oxidates liberatus constituitur satrapa ibi.
Oxus fluuius 268 292
Oxydracarũ oppidi expugnatio 376

PAlma arbor 405
Panicus terror inuadit Alexãdri exercitum 127
Paphlagonia Alexãdro paret 38
Parapamisadæ, eorúq; regio 258
Pardalis 153
Parmenionis literæ in concione lectæ 230
Parmenionis consiliũ salubre 54
Parmenion occiditur, eiusq; caput ad regẽ perfertur 256
Parmenionis laudes ib.
Parapamisus mõs 265
Parthieni gens 202
Pasagardarum gens, & rex Orsines 406
Pasitigris fluuij ortus & fluxus 161
Pathalia gens 394
Papientiæ exemplũ 419
Patria est viro forti vbi sedem elegerit 106
Pauones agrestes 361
Pausanias Philippũ obtruncat, & qua de causa 21
Pellices Darij CCCLX. 44
Perdiccas insidijs perijt 12
Perdiccæ cõsiliũ de interficiẽdo Meleagro

440
Perdicca copijs Alexandri relictis præfectus 442
Perennis fons 218
Perfidiam nullis meritis mitigari 269
Perſarũ ad Granicũ cæſorũ numerus 32
Perſarũ alia ſtrages ingens 149
Perſarum mira fides in arcanis regum celandis 100
Perſagada oppidũ 175
Perſepolis regni Perſici caput 97
Perſepolis incenſa ab Alexandr. inſtinctu Thaidis 178
Perſidis regionis deſcriptio 165
Perſidis regiæ excidium & depræda tio 174
Perſis in ſella regis conſedisſe capitale eſt 315
Petiæ deſcriptio & occupatio 293
Peuceſtes Aegypto præficitur 100
Peuceſtes Alexãdro ſuccurrit 380
Phalanx Macedonibus quid 40
Pharraſij populi 364
Phegelax rex Alexãdro cum donis occurrit ibidem
Philippus Amyntæ filius 15
Philippus regnũ Macedoniæ ad ſummã potentiam euexit 13
Philippus Alexãdri Magni pater 15
Philippus è cuſtodia elapſus 12
Philipp⁹ regnũ Macedoniæ apprehendit 13
Philippi primũ bellum cũ Atheniẽſibus ibid.
Philippus Theſſallorũ equitum robur ſibi adiungit ibidem
Philippus Olympiadẽ vxorem ducit 14
Philippi poſt nuptias ſomnium ibi.
Philippus dextrm oculum amittit ibi.
Philipp⁹ Pagas capit ib.
Philippus omniũ libertati inſidiatus 15
Philippus à Thebanis dux electus ibi.
Philippus diſcordes in Thracia fratres regno ſpoliat ibid.
Philip. toti Græciæ bellũ inferre ſtatuit 18

Philippus piraticam aggreditur & Atheniensib. Scythisq; bellum infert 19
Philippus Attalo pepercit, sed satis infeliciter: & cur ei peperceri 21
Philippus studiorũ humaniorum cultor 22
Philippus quàm diu vixerit & regnauerit ib.
Philippus medicus Alexã. parricidij insimulatus se excusat 50
Philippus Lysimachi frater raræ indolis adolescẽs extinguitur 310
Philippus Antipatri filius cum fratre suo Alexandrum veneno occidit 424
Philotas ab Alexandro affectati regni accersitus 224
Philotas producitur vinctus, & quàm seuerè fuerit tractatus vsque ad mortem 225. vsq; 247
Phrataphernis deditio 210
Pisides deuicti 34
Plato Athenienſis, dux exercitus Alexã. 179
Pæones capti 13
Polemon Amyntæ frater fugiens reducitur & absoluitur 252
Polydamas ad interficiendum Permenionem missus 253.254
Pomœriorum designandorum ritus 110
Pons lapideus Euphratis, vnum ex Orientis mirabilibus 154
Porus Rex Indorum & eius cum alexandro bellum 348
Pori fuga & ex Elephanto lapsus 356.357
Pori magnanimitas 358
Porus superatus amplio re donatur regno quàm antea tenuerat ibidem
Porus & Taxiles in suis regnis relicti 372
Potonice, scortum Athenienſe nobile 412
Principũ Macedonum mos 322
Probitas plerisque paupertatis causa 78
Prometheus vinctus in Caucasi montis rupe 261
Ptolemæus Rex plurimas vibes: Alexander max

maximas, cepit 339
Ptolemæus Alexâdri cognatus vulneratur 393
Pugna ad Granicum amnem 32
Pylæ Ciliciæ 45
Pyramus fluuius 46
REges plures à suis, quam ab hostibus interfectos 386
Regnũ insociabile 438
Regum & reginarũ Indiæ quanta luxuria 334
Regina Indiæ Alexandro occurrit 341
Res secundas commutare naturam 409
Rhidagus fluuius 207
Rhinocerotes vbi proueniant 359
Romana mãsuetudo 96
Romani 322
Romanũ imperiũ 439
Romanus populus ibi.
Roxane Cohortani filia ab Alexãdro vxor ducta 316. & seq.
Roxane ex Alexandro grauida 430
SAbracæ Indiæ gẽs 391
Sabracarum deditio ibidem
Sæ 205. 316
Sanguinis riui in igne, & eius guttas in pane apparuisse 84
Sarisophori 141
Satibarzanis defectio & fuga. 220. Eius duellum cum Erygio 266
Saturni immane sacrum 91
Satyrã Darij filiã Alexãder in vxorẽ ducit 411
Scelerati, irre quieti sunt 235
Scythæ Auij, quales 275
Scytharum gens & sedes 202. 278
Earum solitudines 286
funduntur & fugantur 289
Scythia à Philippo expugnata & depræda ta 19
Semiramis 385
Seutes Odrysa ab Alexãdro deficit 409
Sidon vrbs celebris 77
Simultas inter Olympiadem & Antipatrum 313
Sisenes quanquam innoxius occiditur 55
Siti plures Alexandro milites perijsse quã vllo prælio 269
Sobij populus quis, & qui

qui eorũ mores 373
Sogdiana regio qualis 291
Sogdianorum defectio ab Alexandro 275. ad supplicium perducti carmen hilare canunt, ac tripudiãt 291
Sophitis regnum & opulentia, morésque eius gẽtis laudatissimi 362
Spiramenes ab vxore in somnis obtruncatur 311
Statua Cyri 45
Sunium, Atticæ promõtorium 414
Superstitione efficacissimè multitudinem regi 117
Susa Alexandro tradita 159
Susides pylæ, quàm difficulter expugnatæ 164
Susij 126
Susitanorũ deserta Alexander intrat 267
Symmachus nobilis audacia Macedo 349
Symni Aethiopes 107
Syrmus Triballorum Rex in Insulam Peucam fugit 26
Syssigãbis prudẽtia 141
Syssigãbis plus quàm petierat impetrauit ab Alexandro. 163. Eius lxxx. fratres vno die ab Occho interfecti. 317. præ dolore ob Alexandri mortẽ moritur, ibid.
Syssimithres in fidẽ acceptus ab Alexandro 309

TAbas oppidũ 191
Taleitris Amazonũ regina cũ Alexandro liberos cõmunicare cupit 214
Tanaïm Alexãder cum exercitu trajicit 286
Tarson Alexãnder intrat 47
Taurus mons 260
Taxili regnum suum ab Alexandro reditum 372
Taxilis literæ Alexãdro redditæ 406
Taxilis frater proditor à Poro trãsfixus 356
Tempestas maris descripta 88
Tenedos capitur 98
Thais scortum temulẽtum Alexandro Persepolis incendendæ

autor 178
Theati Athé. oratio 172
Thebanorũ defectio 28
Thebæ clarissima Boeotiæ ciuitas funditus euersa 29
Thessalus Medius conniuiũ Alexandro occidẽdo instituit 424
Thraces nullius legibus nec imperio obnoxij 25
Thymodes Mentoris filius 41.55
Tigris violentissimus orientis fluuius 115
Timocleæ cõstãtia & insigne facinus 29
Triballi ab Alexandro subacti 385
Triballi Philippo negotium facessunt 14.19
Triumphus quẽ Arrianus Dionysiũ appellatum scribit 402
Troglodytæ eorúmque regio 107
Tubæ vis in bello 249
Tyridates custos pecuniæ Darij prodit eam Alexandro 170
Tyrij legatos Alexãdri occidunt 85
Tyrij quales se gesserint in obsidione 86.87.
88.89.
Tyrij Carthaginis conditores 84
Tyrij deuastant Alexãdri molem 85
Tyrij literas aut inuenere, aut primi didicere 95
Tyriorum captiuitas & strages 94
Tyrus vrbs clarissima & vetustissima 82.95
Tyrus septimo mense capta 95
Tyrus ab Agenore condita ibid.

V
Vaticinans mulier 323
Venenũ potioni Alexãdri immistum 424
Veneni Macedonici vis 444
Veneti vnde oriũdi 37
Verbenæ in auguris manu præferebãtur dũ litaret 131
Veritas Charidemo capitale supplicium peperit 40
Victores leges dicũt, victi accipiunt 96
Vini largus vsus Indis 335
Virtus nominis immortalitatem parit 17

Viuere in seruitute, tristius morte 328
Vtilitas muliebri gratiæ præposita 252
Vxiorum regionis descriptio 161
Vxij ad Sysigambim provenia apud Alexandrum impetrata mittunt 162
Vxor Darij mortua 119
Xenippa, regio 306
Zoberis fluuius 207
Zopyrio Thraciæ præfectus cum vniuerso suo exercitu oppressus 409

INDICIS FINIS.

Digitized by Google